

▼

Katholieke Hogeschool Kempen

Campus KHKempen Geel

Departement Sociaal Werk

3^e jaar

Opvoedingsondersteuning

Hoe hard ik ook probeer, mijn kind wil steeds
meer en meer ...

Dewilde Marian

Leysen Katrien

Vandeweyer Sofie

Van Kerckhoven Mieke

Veraghtert Stef

Verrijssen Stephanie

Academiejaar 2006-2007

▲

WOORD VOORAF

Ons project Opvoedingsondersteuning is een intensief en omvangrijk werk. Dit alleen uitvoeren zou onmogelijk zijn geweest. Zowel bij het seminariegedeelte, namelijk Opvoedingsondersteuning: ‘Een waaier aan informatie’ als bij het eindwerkgedeelte, Opvoedingsondersteuning: ‘Hoe hard ik ook probeer, mijn kind wil steeds meer en meer...’ hebben wij enorm veel hulp en steun gehad aan en van elkaar, maar ook van een hele groep anderen. Deze mensen zouden wij in dit voorwoord graag bedanken.

In eerste instantie willen wij graag onze seminariecoach Mark Vanbroekhoven bedanken. Hij is immers diegene die ons doorheen het hele traject van zowel seminarie als eindwerk heeft begeleid. Hierbij aansluitend willen wij de Katholieke Hogeschool Kempen bedanken om ons deze leerrijke ervaring aan te bieden met speciale dank aan Mia Hillen voor de verbetering van ons seminariedeel en aan de juryleden om de tijd te nemen om ons seminarie en eindwerk na te lezen en te beoordelen.

Daarnaast willen wij de stuurgroepleden bedanken, met name An Van Mechelen, Leen Dries, Dirk Van Noten en Sonja Vermetten. Ook zij hebben ons bij de twee delen van ons project ondersteund. Hierbij is er ook speciale dank voor An Van Mechelen, Leen Dries en Marleen Salaets, omdat zij bereid waren om mee te zoeken naar mogelijkheden om ons huiskamerproject in praktijk om te zetten. Verder willen wij het Lokaal Netwerkoverleg Opvoedingsondersteuning Herentals bedanken. Zij hebben via deze opdracht ons project mogelijk gemaakt.

Tevens willen wij Esther Engels bedanken voor haar enorme inzet. Zij heeft ons op alle mogelijke manieren geholpen. Zo heeft ze ons voorzien van alle nodige informatie en stond ze elk moment klaar om ons met woord en daad bij te staan. Ook dank aan de medewerkers van Sofia's Huis, de deelnemende ouders en de begeleiders van de twee huiskamerprojecten. Dit omdat zij ons de mogelijkheid gaven om een zicht te krijgen op de inhoud en de vormgeving van de huiskamerprojecten georganiseerd in Geel.

Bedankt ook aan Lieve Van Beeck, de mama van Katrien. Zij heeft de taak op zich genomen om onze seminarietekst na te lezen. Rita Schellens, de mama van Sofie voor haar gastvrijheid en de deelnemende ouders om de oefensessie vorm te geven: Monique Janssens, Kristel Janssens, Kathleen Manaerts, Karen Lambaerts en Bert Bols. Ook bedankt aan onze gastvrouwen en de deelnemende ouders in Herenthout en Olen om ons de kans te geven het huiskamerproject in de praktijk om te zetten.

Daarnaast willen wij volgende organisaties bedanken voor het verstrekken van informatie: de bibliotheken van Herenthout en Olen, het Steunpunt Opvoedingsondersteuning in Hasselt, CLG Herentals, de stageplaats van Mieke en CLG Het Centrum te Brasschaat, de stageplaats van Stephanie.

Als laatste, maar daarom niet minder belangrijk, willen wij graag elkaar bedanken voor ieders inzet, samenwerking, vriendschap en werk om dit project tot een goed einde te brengen.

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF	2
INHOUDSOPGAVE.....	3
INLEIDING.....	8
1 SITUERING.....	10
1.1 DOEL VAN HET NETWERK.....	10
1.1.1 Provincie Antwerpen.....	10
1.1.2 Vlaanderen	11
1.2 VISIE 11	
1.2.1 Doelstellingen op korte en lange termijn.....	12
1.2.1.1 Doelstellingen op korte termijn	12
1.2.1.2 Doelstellingen op lange termijn	12
1.3 OPDRACHT	13
DEEL ÉÉN: ALGEMEEN DRAAIBOEK	14
SAMENVATTING.....	15
INLEIDING OP HET ALGEMEEN DRAAIBOEK.....	17
2 WERKWIJZE EN REFLECTIES DAARBIJ	20
3 ALGEMEEN DRAAIBOEK.....	22
STUURGROEP SAMENSTELLEN	22
DOELSTELLINGEN	25
DOELGROEP BEPALEN	26
Traditioneel gezin	28
Eenoudergezin	29
Nieuw samengesteld gezin	35
Gezin met een pleeg- of adoptiekind.....	38
Multicultureel gezin	41
Kansarm gezin	42
Tienerouders.....	45
Gescheiden ouders	46
Stiefouders	49

Grootouders	51
Homoseksuele ouders	54
Andersvalide ouders of ouders van andersvalide kinderen	55
Ouders met psychische problemen of ouders van kinderen met psychische problemen.....	56
INFORMATIE VERZAMELEN EN ANALYSEREN	59
Interview	60
Schriftelijke postenquête.....	63
Outreaching werken	65
Overleggen met betrokken organisaties en netwerkleden	66
THEMA BEPALEN	67
VERKENNEN, SELECTEREN EN VERDIEPEN IN HET THEMA EN DE DOELGROEP	68
Literatuurstudie	69
Professioneel netwerk rond het thema en de doelgroep	70
Experten	71
BESCHIKBARE EN ONTBREKENDE WERKINGSMIDDELEN	72
WERKVORMEN	75
Thuisbegeleiding	77
Schriftelijke informatie.....	79
Media	81
Multimediamateriaal	83
Opvoedingsbus	86
Toneel	89
Opvoedingsbeurs.....	92
Ouderpraatgroep.....	94
Oudercursus	98
Themabijeenkomst	101
Huiskamerproject	104

EVALUATIE	108
4 OM AF TE RONDEN	111
DEEL TWEE: HUISKAMERPROJECT	112
SAMENVATTING	113
INLEIDING OP HET DRAAIBOEK HUISKAMERPROJECT	114
5 INLEIDING OP HET HUISKAMERPROJECT	116
6 DOELSTELLING	117
7 DOELGROEP	118
8 WERVING	119
8.1 SLEUTELFIGUREN	119
8.2 BEGELEIDING	120
8.3 GASTOUDERS	120
8.4 VOORGESPREK TUSSEN GASTOUDER EN PREVENTIEWERKER	121
8.5 WERVINGSMATERIAAL	122
9 INFORMATIE VERZAMELEN	123
9.1 DEELTHEMA VERWENNING	123
9.2 VERKENNEN, SELECTEREN EN VERDIEPEN IN HET THEMA	123
10 VOORAF TE REGELEN	124
11 TIPS TIJDENS DE UITVOERING	125
11.1 DE SFEER	125
11.2 HET PROGRAMMA	125
12 ORGANISEREN VAN VERVOLGACTIVITEITEN	126
13 CONCRETE INHOUD HUISKAMERPROJECT VERWENNING	127
13.1 INLEIDING	127
13.2 INTRODUCTIE	127

13.3 ONTHAAL	127
INTRODUCTIE VAN DE BEGELEIDER.....	128
UITLEG VERLOOP VAN DE AVOND.....	129
INTRODUCTIE VAN DE DEELNEMENDE OUDERS	130
OPENING VAN DE AVOND	131
STELLINGENSPEL	132
SITUATIESPEL	134
EIGEN ERVARINGEN	137
EVALUATIE VAN DE AVOND.....	138
AFRONDING VAN DE AVOND	139
14 REFLECTIES OVER HET WERKEN AAN HET PROJECT OPVOEDINGSONDERSTEUNING.....	140
14.1 DE STUURGROEPVERGADERINGEN.....	140
14.1.1 De eerste stuurgroepbijeenkomst.....	140
14.1.2 De tweede stuurgroepbijeenkomst.....	141
14.1.3 De derde stuurgroepbijeenkomst	142
14.2 KENNISMAKING MET HET PROJECT IN GEEL.....	143
14.3 HET BIJWONEN VAN TWEE HUISKAMERPROJECTEN IN SOFIA'S HUIS IN GEEL	143
14.3.1 Huiskamerproject 'Basisvaardigheden'	143
14.3.2 Huiskamerproject 'Opvoeden in de hedendaagse consumptiemaatschappij'	144
14.4 HET WERVEN VAN BEGELEIDING VOOR ONZE HUISKAMERPROJECTEN	144
14.5 DE KENNISMAKING MET DE GASTVROUWEN.....	146
14.5.1 Kennismaking gastvrouw Herenthout.....	147
14.5.2 Kennismaking gastvrouw Olen.....	147
14.6 HET ZOEKEN NAAR INFORMATIE OVER VERWENNING.....	148
14.7 HET SAMENSTELLEN VAN HET INFOMAPJE VOOR DE OUDERS	149
14.8 DE OEFENSESSIE VAN HET HUISKAMERPROJECT ROND VERWENNING.....	149
14.9 REFLECTIE OVER ONZE HUISKAMERPROJECTEN ROND VERWENNING	153
14.9.1 Huiskamerproject Herenthout.....	153
14.9.2 Huiskamerproject Olen.....	154
15 EVALUATIE VAN HET HUISKAMERPROJECT ROND VERWENNING....	156
15.1 HUISKAMERPROJECT HERENTHOUT.....	156
15.2 HUISKAMERPROJECT OLEN	157
15.2.1 Voorbereiding van het project opvoedingsondersteuning door de studenten.....	157

15.2.2	Ervaring van de begeleidster van de groep ouders van Olen.....	158
BESLUIT	.....	159
REFERENTIELIJST	.....	163
BIJLAGEN	.....	165
BIJLAGE 1: STAPPENPLAN	.....	165
BIJLAGE 2: HULPMODEL VOOR (OPVOEDINGS)ONDERSTEUNING AAN EENOUDERGEZINNEN	.....	166
BIJLAGE 3: ‘HET MEISJE MET HET RODE BADPAK’ EN ‘FLITS’	.....	167
BIJLAGE 4: INFORMATIE VOOR DE BEGELEIDERS	.....	169
BIJLAGE 5: INFOMAPJE VOOR DE OUDERS	.....	178
BIJLAGE 6: UITNODIGING HUISKAMERPROJECT VERWENNING	.....	192
BIJLAGE 7: FOLDER HUISKAMERPROJECT VERWENNING	.....	193
BIJLAGE 8: BORDJES ‘AKKOORD’, ‘NIET AKKOORD’ EN ‘GEEN MENING’	.....	194

INLEIDING

In ons seminarie ‘opvoedingsondersteuning: een waaier aan informatie’ bespraken we wat opvoeden en opvoedingsondersteuning is, het ontstaan ervan, hoe het beleid in Vlaanderen en in Nederland erover denkt en gaven we een overzicht van het bestaande aanbod voor ouders.

Voor ons eindwerk ‘opvoedingsondersteuning: hoe hard ik ook probeer, mijn kind wil steeds meer en meer ...’ hebben we twee draaiboeken uitgewerkt rond opvoedingsondersteuning die in de praktijk gebruikt kunnen worden.

We beginnen dit eindwerk met een situering van ons project. We geven weer hoe we in samenspraak met onze stuurgroep tot een opdracht zijn gekomen en welke concrete invulling we eraan gegeven hebben. Tevens situeren we deze opdracht binnen de ontwikkeling rond opvoedingsondersteuning in de provincie Antwerpen.

Daarna hebben we ons eindwerk in twee delen opgesplitst, een algemeen draaiboek en een draaiboek voor een huiskamerproject. Aan elk van deze twee delen hebben drie studenten gewerkt. Katrien, Mieke en Stef werkten aan het algemeen draaiboek en Marian, Sofie en Stephanie werkten aan het draaiboek huiskamerproject. We hebben echter regelmatig overlegd en elkaar feedback gegeven over de inhoud en de praktische toepassing van onze draaiboeken. Voor de toepassing van het huiskamerproject kwamen we alle zes weer samen om ze in twee huiskamers uit te voeren.

Deel één, het algemeen draaiboek, start met een uitgebreide inleiding. Daarna volgen de werkwijze en onze reflecties bij de uitwerking van dit draaiboek. Nadien werken we het draaiboek systematisch verder uit. We starten met de samenstelling van een stuurgroep en gaan verder met het bepalen van de doelstellingen. Als derde stap bepalen we de doelgroep. Bij deze derde fiche bespreken we dertien mogelijke doelgroepen en geven we bij iedere doelgroep enkele specifieke aandachtspunten. Daarna geven we vier mogelijkheden om informatie te verzamelen en te analyseren. Vervolgens helpen we jou bij het bepalen van het thema. Hierna gaan we verder in op het verkennen, selecteren en verdiepen van zowel het thema als de doelgroep. In de volgende stap bekijken we de beschikbare en ontbrekende werkmiddelen die je nodig zal hebben om de werkvorm te bepalen. In de daaropvolgende fiches geven we elf mogelijke werkvormen weer die je kan gebruiken om je gekozen thema over te brengen aan de doelgroep. We sluiten dit algemeen draaiboek af met hoe je zowel het product als het proces evalueert en een verbindingstekst met het tweede deel van ons eindwerk. Een besluit van dit draaiboek vind je na het tweede deel van ons eindwerk in het algemene besluit.

Deel twee, het huiskamerproject, start eveneens met een uitgebreide inleiding. Daarna volgen de doelstellingen en de doelgroep van het huiskamerproject. Nadien komt de werving van sleutelfiguren, begeleiders en gastouders voor het huiskamerproject. We gaan verder met het verzamelen van informatie en wat je vooraf moet regelen om het huiskamerproject tot een goed einde te brengen. Vervolgens geven we enkele tips mee in verband met de sfeer en het

programma van het huiskamerproject. We gaan ook in op mogelijke vervolgactiviteiten en zo komen we tot een concrete uitwerking van het huiskamerproject.

Dit huiskamerproject begint met een introductie van de begeleider en met de uitleg over het verloop van de avond. Nadien volgt ook de introductie van de deelnemende ouders. Daarna openen we de avond met de vraag 'Wat heeft een kind echt nodig'. Hieruit vloeit een definitie van verwenning en gaan we verder met een stellingenspel. Naast deze stellingen hebben we ook een situatiespel opgenomen. Tijdens het verloop van de avond is het tevens de bedoeling om de eigen ervaringen van de deelnemende ouders aan bod te laten komen. Als laatste houden we een evaluatie van het huiskamerproject en ronden we de avond af met een bedankje voor de gastvrouw en de ouders voor hun deelname en geven we hen een infomapje mee.

Na de concrete invulling van het huiskamerproject volgen de bijhorende reflecties. Deze reflecties gaan over de stuurgroepvergaderingen, onze kennismaking met het project in Geel, onze bezoeken aan Sofia's huis, hoe we onze begeleiders voor het huiskamerproject hebben verworven, hoe de eerste kennismaking met de gastouders verliep, hoe we onze informatie rond verwenning hebben gezocht en op welke manier we het infomapje hebben samengesteld. We gaan verder met een reflectie over onze oefensessie van het huiskamerproject en hoe de eigenlijke huiskamerprojecten verlopen zijn. Nadien volgt een evaluatie over de twee huiskamerprojecten door de begeleiders ervan.

Na het tweede deel van ons eindwerk volgt er een uitgebreid besluit over ons ganse eindwerk.

We sluiten ons eindwerk af met een referentielijst en de bijlagen van zowel het algemeen draaiboek als voor het huiskamerproject.

Wij wensen je alvast veel leesplezier en hopelijk vind je de hulp die je zocht!

Katrien, Marian, Mieke, Stef, Stephanie en Sofie.

1 SITUERING

In eerste instantie willen we ons project even situeren. We willen aangeven hoe de opdrachtgever, stuurgroep opvoedingsondersteuning Herentals, tot deze opdracht is gekomen en hoe wij deze opdracht verder concreet hebben gemaakt. Vervolgens situeren we onze opdracht binnen de ontwikkelingen die zich voordoen in Vlaanderen en meer specifiek in de provincie Antwerpen. We staan ook stil bij de missie en de doelstellingen van de opdrachtgever.

1.1 Doel van het netwerk

Reeds in 2003 werd CAW De Kempen gecontacteerd door de Vrije Universiteit Brussel om mee te werken aan een concrete uitwerking van 'Family In Transition' (FIT-project). Het CAW was bereid hieraan mee te werken als het voldoende partners vond. Al gauw bleek dat er in de regio Herentals meer dan voldoende interesse was om mee te werken. Er werd dan ook een samenwerkingsverband opgestart.

Tijdens een samenkomst van de betrokken partners bleek dat het belang van een overleg rond opvoedingsondersteuning in de regio noodzakelijk was en een grote meerwaarde zou bieden. Alle partners erkenden de nood aan een structureel overleg rond deze thematiek.

Aan de provincie werd gevraagd of ze iemand hadden om het netwerk van Herentals mee te ondersteunen. Deze taak werd opgenomen door Dirk van Noten.

Tijdens een overlegvergadering in september 2005 werd er bekeken hoe het netwerk concreet vorm kon krijgen, wat de doelstellingen konden zijn op korte en lange termijn en welke diensten en organisaties er moesten worden betrokken. Bij het zoeken naar partners wilde het netwerk zich niet beperken tot de zes sectoren van de Integrale Jeugdhulp, maar richtte het zich tot iedereen uit de regio Herentals die wilde meewerken.

Uiteindelijk breidde het netwerk zich uit over Herentals, Herenthout, Olen, Kasterlee (Tielen, Lichtaart), Lille (Gierle, Poederlee, Wechelderzande), Grobbendonk (Bouwel) en Vorselaar. Deze diensten wilden hun samenwerking rond opvoedingsondersteuning bevorderen, om zo dubbel werk te vermijden. Ze verenigen zich onder de naam 'Lokaal Netwerkoverleg Opvoedingsondersteuning Herentals'.

1.1.1 Provincie Antwerpen

Er zijn reeds een aantal netwerken actief binnen de provincie Antwerpen. Zo is er een stuurgroep rond de opvoedingswinkel in Turnhout en een beleidsgroep in Antwerpen, die aan de uitbouw van een loketfunctie en aan de vorming van professionelen werkt. In Geel activeert men het bestaande netwerk aan opvoedingsondersteuning en in Mechelen wordt het netwerk ondersteund door Dirk Van Noten (provincie Antwerpen) en door de preventieconsulent van Bijzondere

Jeugdzorg. Ook in Boom is er ondertussen een netwerk actief en in Heist-op-den-Berg is er in samenwerking met het netwerk van Lier een netwerk opvoedingsondersteuning gestart. Vanuit het OCMW van Herenthout is al meer dan tien jaar een hulpverlener werkzaam rond opvoedingsondersteuning en in Grobbendonk is er een luisterbank opgericht. Ook het OCMW van Olen werkt aan opvoedingsondersteuning en het arrondissement Turnhout krijgt van de provincie Antwerpen een coördinator die de netwerken in het arrondissement Turnhout zal ondersteunen.

1.1.2 Vlaanderen

Doordat er op provinciaal niveau verschillende initiatieven rond opvoedingsondersteuning waren, was er nood aan een duidelijk Vlaams kader omtrent opvoedingsondersteuning. Er werd dan ook een Vlaams netwerk opvoedingsondersteuning opgericht. Dit netwerk moet vragen zoals: ‘welke functies moet opvoedingsondersteuning inhouden?’ en ‘Aan welke kwaliteitseisen moet een opvoedingswinkel voldoen?’ beantwoorden.

Als tweede doelstelling wilde het Vlaams netwerk opvoedingsondersteuning verankeren in het Vlaams beleid. Er werd een basisnota opgesteld en voorgelegd aan het kabinet. Deze basisnota werd goed onthaald en het netwerk kreeg de opdracht om advies te geven rond een mogelijk Vlaams kader voor opvoedingsondersteuning.

Het geformuleerde advies werd aan het Kabinet voorgelegd en deze engageerde zich er toe om tegen januari 2007 een decreet opvoedingsondersteuning te implementeren.

Binnen Vlaanderen kregen de preventieconsulenten van de Comités Bijzondere Jeugdzorg de opdracht tot coördinatie. Zij moeten het thema opvoedingsondersteuning onder aandacht brengen binnen Vlaanderen. Dit sluit aan bij hun opdracht om op te treden in problematische opvoedingsituaties. Daarnaast wil men personeel betalen om in de provincies te werken rond opvoedingsondersteuning.

1.2 Visie

Het Vlaams netwerk opvoedingsondersteuning gaat uit van de volgende definitie rond opvoedingsondersteuning: ‘Opvoedingsondersteuning bestaat uit alle activiteiten, die tot doel hebben om ouders steun te bieden bij het opvoeden. Het richt zich niet zozeer op het kind zelf, maar vooral op ouders en opvoeders en op de context waarbinnen opvoeding plaats vindt.’

Om zelf een zicht te krijgen op wat opvoedingsondersteuning inhoud, hebben wij in ons seminarie verschillende thema’s rond opvoedingsondersteuning verkend. Thema’s zoals opvoeding, opvoeden doorheen de tijd en opvoedingsondersteuning kwamen aan bod. Dit werd aangevuld met het beleid in Vlaanderen en Nederland rond opvoedingsondersteuning en we sloten we met enkele actuele tendensen in de media, lopende projecten, bestaande diensten, vorming en het Triple P programma dat momenteel zijn ingang kent in Vlaanderen.

De doelstellingen van opvoedingsondersteuning zijn: het versterken van de competentie, vaardigheden en draagkracht van de ouders/opvoeders, het verminderen van de draaglast door problemen tijdig te signaleren en praktische hulp of steun aan te bieden en door het sociale netwerk rondom kinderen en gezinnen te versterken.

Hierbij wordt er uitgegaan van een vraaggericht en participatief werken, dus werken vanuit vragen en behoeften van ouders. Ook gaat men niet problematiseren, maar aansluiten op wat er wel nog goed gaat. Op deze manier worden de competenties van ouders versterkt, sluit je aan bij hun deskundigheid en activeer je hen om zelf oplossingen te zoeken die passen in hun situatie (empowerend werken).

1.2.1 Doelstellingen op korte en lange termijn

Vanuit het Vlaams beleid wil men lokale en regionale netwerken in Vlaanderen rond opvoedingsondersteuning stimuleren, waarvan Herentals er een is dat reeds is opgestart. Dit netwerk is een samenwerking tussen verschillende diensten uit Herentals, Herenthout, Olen, Kasterlee (Tielens, Lichtaart), Lille (Gierle, Poederlee, Wechelderzande), Grobbendonk (Bouwel) en Vorselaar. Deze diensten willen hun samenwerking rond opvoedingsondersteuning bevorderen, om dubbel werk te vermijden. Ze verenigen zich onder de naam 'Lokaal Netwerkoverleg Opvoedingsondersteuning Herentals'. Zij engageren zich om zowel op korte als lange termijn doelstellingen in verband met opvoedingsondersteuning te realiseren.

1.2.1.1 Doelstellingen op korte termijn

Op korte termijn wil het Vlaamse netwerk enkele doestellingen realiseren. Zo wil het vormingen aanbieden in verband met opvoedingsondersteuning, zowel aan burgers als aan professionelen. Ook wil het peilen naar de behoeften van de potentiële doelgroep, een gezamenlijke visie uitwerken, nadenken over de eigen rol binnen het netwerk en een duidelijker zicht krijgen op de sociale kaart, opdat deze ook toegankelijker gemaakt kan worden voor de burger.

Vanaf de start moeten lokale beleidsverantwoordelijken bij het proces betrokken worden om zo de lange termijn doelstellingen te kunnen realiseren.

1.2.1.2 Doelstellingen op lange termijn

- ◆ signaalfunctie opnemen (overbrengen naar het beleid);
- ◆ nadenken over strategieën;
- ◆ aanspreekpunt zijn voor de regio;
- ◆ instroom hulpvragen naar opvoedingsondersteuning kleiner maken.
- ◆ regelmatig een terugkoppeling doen over de ontwikkelingen op Vlaams niveau zodat er tijdig kan op worden ingespeeld door het netwerk.

1.3 Opdracht

Enkele maanden geleden heeft het netwerk Herentals een enquête gedaan bij verschillende diensten uit de hierboven vermelde gemeenten. Dit leidde tot een inventarisatie van de verschillende activiteiten van de bevroegde diensten. Men kwam tot de vaststelling dat er bepaalde behoeftes waren, zoals de nood aan laagdrempelige hulp en informatie in verband met opvoedingsvragen. Hieruit formuleerde het netwerk enkele mogelijke opdrachten voor onze eindwerkgroep. Dit waren:

- ◆ de inventarisatie uitbreiden naar de gehele regio/arrondissement;
- ◆ waar moet je op letten als je infoavonden wil organiseren naar bepaalde doelgroepen toe (wanneer, op welke manier, hoe lang, ...)?
- ◆ bevraging van ouders: waar hebben ouders behoefte aan en bestaat hier al een aanbod voor of hoe kunnen we dit laagdrempelig organiseren?
- ◆ wat is de ideale schaalgrootte om effectief te werken rond opvoedingsondersteuning: bijv. is de buitenschoolse kinderopvang de laagdrempelige ingangspoort bij uitstek (of wat met buurten, wijken...)?
- ◆ wat is de ideale grootte van een netwerk opvoedingsondersteuning, wie moet hier in vertegenwoordigd zijn (bijv. ook de schooldirectie, zorgcoördinatoren enz.)?

Omdat deze lijst zeer ver af lag van de verwachtingen die wij hadden van een eindwerk is er toch wel even gediscussieerd om te komen tot een opdracht waar zowel de opdrachtgever als de groep studenten zich kon in vinden. De concrete opdracht luidde dan: ontwikkel een draaiboek (zie deel één) of een algemeen stappenplan, dat kan worden gebruikt als er vanuit het netwerk in Herentals bepaalde opvoedingsthema's zouden worden uitgewerkt.

Om toch ook voeling te krijgen met de echte praktijk van opvoedingsondersteuning kwamen we met het idee om een draaiboek voor een huiskamerproject (zie deel twee) op te stellen, naar het voorbeeld van de tupperwareparty's. Nadien besloten we om het huiskamerproject concreet in te vullen met het thema verwenning.

Door deze keuze zijn er dus twee duidelijk te onderscheiden delen in het eindwerk: een algemeen draaiboek en een draaiboek voor het huiskamerproject. We hebben er dan ook voor gekozen om het werk op te splitsen: drie studenten zijn aan de slag gegaan met het algemeen draaiboek en de drie andere studenten ontwikkelden het draaiboek voor het huiskamerproject. Om niet los naast elkaar te werken hebben we er echter voor gekozen om op de hoogte te blijven van elkaars werk en om bij de concrete uitvoering van het huiskamerproject in de praktijk, met de ganse groep aanwezig te zijn.

DEEL ÉÉN: ALGEMEEN DRAAIBOEK

Deel één

Algemeen draaiboek

SAMENVATTING

Het eerste deel van ons eindwerk bestaat uit het algemeen draaiboek rond opvoedingsondersteuning. Wij starten met het neerschrijven van onze reflecties. Deze beschrijven op welke manier wij het algemeen draaiboek tot stand hebben gebracht, waar wij onze aandacht aan hebben besteed en welke belangrijke knopen er zijn doorgemaakt om tot dit eindproduct te komen.

Deze reflecties worden gevolgd door het eigenlijke draaiboek zelf, waarbij de fiches hun intrede doen. Deze fiches maken het algemeen draaiboek een handig en werkbaar instrument.

De eerste fiche handelt over het samenstellen van een stuurgroep en welke belangrijke aandachtspunten hierbij belangrijk zijn. Onderverdelingen bij deze eerste fiche zijn de wijze van ontstaan van de fiche, de samenstelling van de stuurgroep, welke leden de stuurgroep moet tellen, de rollen en de opstart van de stuurgroep, de samenkomsten en de bijsturing.

De volgende fiche beschrijft het opstellen van doelstellingen. De verschillen tussen product- en procesdoelstellingen zijn samen met het SMART-principe terug te vinden in deze tweede fiche.

Hierna bespreken we het bepalen van de doelgroep. Hierbij geven we een overzicht van mogelijke gezinsvormen. We starten met het traditionele gezin en beëindigen deze opsomming met ouders met psychische problemen of ouders van kinderen met psychische problemen. Wij besteden echter ook aandacht aan andere, nieuwe gezinsvormen waarvan de homoseksuele ouders en nieuw samengestelde gezinnen slechts enkele voorbeelden zijn. Wees ervan bewust dat deze lijst geen algemeen overzicht is van alle mogelijke gezinsvormen en dat er ook andere doelgroepen kunnen zijn waarmee je tijdens het werken rond opvoedingsondersteuning in contact kan komen.

De bepaling van de doelgroep wordt gevolgd door de fiche 'informatie verzamelen en analyseren'. Hierbij geven we enkele methodieken weer om deze stap tot een goed einde te brengen, namelijk het interview, de schriftelijke postenquête, outreachend werken en samenwerken met andere organisaties.

In de vijfde fiche verduidelijken we het belang en de aandachtspunten bij het bepalen van het thema. Het onderscheid tussen haalbaarheid, dringendheid en belangrijkheid wordt in deze fiche duidelijk omschreven.

We vinden het ook belangrijk om de fiche 'Verkennen, selecteren en verdiepen in het thema en de doelgroep' op te nemen in ons draaiboek. Om deze stap gericht te kunnen uitvoeren hebben we de literatuurstudie, het verkennen van het professionele netwerk rond het thema en de doelgroep en het belang van de experts verder toegelicht. Wees ervan bewust dat er ook andere manieren zijn om deze stap te voltooien.

Om de vooropgestelde doelstellingen te kunnen realiseren moeten er financiële middelen aanwezig zijn alvorens je de volgende stappen kan uitvoeren. De zevende fiche in ons algemeen

draaiboek schept meer helderheid over dit belangrijk aspect. Centraal hierbij is de procedure om subsidies voor opvoedingsondersteuning aan te vragen.

We hebben nagedacht over verschillende mogelijke werkvormen die kunnen gebruikt worden om thema's rond opvoedingsondersteuning te helpen uitwerken. Thuisbegeleiding, schriftelijke informatie, oudercursus, huiskamerproject, ... zijn slechts enkele werkvormen die wij opnemen in onze achtste fiche. Deze werkvormen worden besproken aan de hand van een vaste structuur waarbij de omschrijving van de werkvorm, het doel, rol van de begeleider/deelnemer, werkmiddelen, planning, het financiële aspect, voor- en nadelen en de aandachtspunten het geraamte vormen voor deze fiches. Ook hier is het belangrijk om te wijzen op het feit dat dit geen limitatieve opsomming is en dat eigen creatieve ideeën zeker aan te moedigen zijn!

De negende en laatste fiche is gericht op het beschrijven van hoe je een goede evaluatie uit voert, waarbij opnieuw de product- en procesdoelstellingen aan bod komen.

Na het tweede deel van ons eindwerk volgt er een uitgebreid besluit.

Veel leesplezier!

INLEIDING OP HET ALGEMEEN DRAAIBOEK

Dit algemeen draaiboek biedt hulpverleners bepaalde stappen aan die gevolgd kunnen worden bij het organiseren van activiteiten in het kader van opvoedingsondersteuning.

Als eerste bevat dit draaiboek enkele reflecties over wat wij als groep hebben proberen te bereiken en hoe we dit hebben aangepakt. Daarna volgt het eigenlijke draaiboek.

Dit algemeen draaiboek is opgedeeld in negen fiches die in meerdere volgorden te doorlopen zijn. Aan jou de keuze.

Door gebruik te maken van fiches willen we ervoor zorgen dat ons draaiboek overzichtelijk is.

De eerste stap die we bespreken is het samenstellen van een stuurgroep (fiche één). Wij hebben het dienstoverschrijdend bekeken en zo uit gewerkt. Deze fiche is echter gemakkelijk te vertalen naar een kleiner niveau en/of het werken aan opvoedingsondersteuning binnen één dienst.

We gaan verder met het opstellen van doelstellingen (fiche twee) en leggen we het SMART-principe uit. Het is erg belangrijk deze stap zeker niet te vergeten. Door het bepalen van je doelstellingen weet je wat je wilt bereiken en deze doelstellingen helpen je nadien bij het evalueren.

Bij de derde stap laten we de keuze aan jou. Enerzijds kan je beginnen met het bepalen van de doelgroep, anderzijds kan je starten met het verzamelen en analyseren van informatie over de nood aan opvoedingsondersteuning. In bijlage één 'stappenplan' vind je een overzichtelijk schema om deze stappen op een correcte manier te zetten.

Laat ons beginnen bij het bepalen van de doelgroep (fiche drie). Deze fiche start met een algemene uitleg over hoe je de doelgroep kan bepalen en naar welke stap je nadien kan gaan. Hier geven we ook een kort overzicht van welke doelgroepen we verder hebben uitgewerkt. Ook hier willen we aangeven dat niet elke doelgroep even goed is uitgewerkt, dit wegens tijdsgebrek of het moeilijk vinden van informatie. Tevens hebben we niet alle mogelijke vormen van gezinnen en ouders besproken. Wij zijn ons hiervan bewust en hopen dat je indien nodig ook zelf op zoek gaat naar meer informatie over de doelgroep waar je meer over zou willen weten. Probeer ook te onthouden dat meerdere doelgroepfiches van toepassing kunnen zijn op één gezin. Je hoeft dat gezin dan ook niet vast te pinnen op één fiche.

We beginnen met het bespreken van enkele gezinsvormen: het traditionele gezin, eenoudergezinnen, nieuw samengestelde gezinnen, pleeg- en adoptiegezinnen, het multicultureel gezin en het kansarm gezin. Hierna beschrijven we enkele ouderschapsvormen: de tienerouders, gescheiden ouders, stiefouders, grootouders, homoseksuele ouders, andersvalide ouders of ouders van andersvalide kinderen en ouders met psychische problemen of ouders van kinderen met een psychisch probleem. Voor iedere doelgroep geven we een omschrijving, aandachtspunten bij het werken met deze doelgroep en geven we aan welke wij de beste manier

vinden om hen te bereiken. Voor sommige doelgroepen hebben we een literatuurlijst opgenomen in de fiches, die bruikbaar zijn om verdere informatie in te winnen.

Na het bepalen van de doelgroep kunnen we verder gaan met onze volgende stap, het verzamelen en analyseren van informatie (fiche vier). In de algemene fiche geven we aan wat volgt en vermelden we dat ook dit niet de enige mogelijkheden zijn om informatie te verzamelen en te analyseren. We starten met het interview dat zowel individueel als collectief kan gebeuren en/of face-to-face of telefonisch. Tevens bespreken we ook het vrije en het gestructureerd of geleid interview. We geven enkele aandachtspunten en voor- en nadelen. Na het interview staan we even stil bij de voor- en nadelen van de schriftelijke postenquête en van het outreachend werken. Als laatste in deze rij hebben we oog voor het overleggen met betrokken organisaties en netwerkleden. Ook hier geven we de voor- en nadelen van het via deze weg verzamelen en analyseren van informatie.

Zo komen we tot het bepalen van het thema (fiche vijf). Zoals we reeds aangaven kan deze stap ook gezet worden voordat je de doelgroep bepaalt.

Daarna bespreken we het verkennen, selecteren en verdiepen in het thema en de doelgroep (fiche zes). Je thema en doelgroep zijn bepaald en nu kan je op zoek gaan naar meer informatie. Achtereenvolgens bespreken we de literatuurstudie, het aanspreken van het professionele netwerk en het contact opnemen met experts. Dit zijn alle manieren om meer informatie te vinden.

Een niet te vergeten stap is het bekijken van welke werkmiddelen je kan gebruiken en welke er nog ontbreken (fiche zeven). In deze fiche hebben we het voornamelijk over de financiële en de sociale aspecten en verwijzen we naar een subsidieaanvraag.

Nadat je alle voorgaande stappen hebt gezet, kan je kiezen welke werkvorm (fiche acht) jij denkt dat het beste aansluit bij het thema, wat het meest zal aanspreken bij de doelgroep en wat (financieel) haalbaar is. De elf werkvormen die wij hebben opgenomen voldoen aan één of meerdere functies van de zes functies die opvoedingsondersteuning telt. Tevens maken wij een onderscheid tussen individuele en groepsgerichte activiteiten rond opvoedingsondersteuning.

Als individuele werkvorm bespreken we de thuisbegeleiding. Daarna volgen de groepsgerichte activiteiten. Hieronder vind je het gebruik van schriftelijke informatie, media en multimediamateriaal, opvoedingsbus, toneel en opvoedingsbeurs in terug. Ook beschrijven we de ouderpraatgroep, oudercursus, themabijeenkomst en het huiskamerproject.

We hebben ervoor gezorgd dat elke werkvorm dezelfde indeling krijgt. Achtereenvolgens geven we voor de elf werkvormen een omschrijving, het doel, de rol van de begeleider en de deelnemers, de nodige werkmiddelen, de planning, het financiële plaatje, de voor- en nadelen en sluiten we af met enkele aandachtspunten.

Uiteindelijk zijn we gekomen tot de laatste stap, namelijk het evalueren (fiche negen) van alles wat je tot nu toe hebt ondernomen. Hierbij bespreken we zowel de product- als procesevaluatie. We

geven ook verschillende mogelijkheden om te evalueren. Dit kan gebeuren door de ouders zelf, door de begeleider, via intervisie, door andere hulpverleners of door een onafhankelijke instantie.

Hoewel wij evalueren als laatste stap hebben opgenomen, is het belangrijk om op regelmatige momenten het proces te onderwerpen aan een tussentijdse evaluatie. Aan de hand van de resultaten die je via deze evaluatie hebt bekomen, kan je de gebruikte werkvorm steeds bijsturen.

We sluiten dit algemeen draaiboek af met een overgang naar het huiskamerproject.

Na het tweede deel van ons eindwerk volgt er een uitgebreid besluit.

Stef, Mieke en Katrien.

2 WERKWIJZE EN REFLECTIES DAARBIJ

Zoals we reeds in de algemene inleiding vermeldden, is dit algemeen draaiboek slechts door drie studenten van onze groep uitgewerkt, namelijk door Katrien, Mieke en Stef. Wij hebben als groep besloten om in twee groepen te werken, waarbij de ene groep zich zou toespitsen op het ontwerpen en uitwerken van een algemeen draaiboek rond opvoedingsondersteuning en de andere groep hun aandacht zouden vestigen op het bedenken en ontwerpen van een praktijkgericht huiskamerproject (Marian, Sofie en Stephanie).

Toch vonden wij het belangrijk om als groep contact en ondersteuning te blijven onderhouden en voorzien. Op regelmatige tijdstippen, zowel tijdens formele (op vergaderingen) als informele momenten (via mail), hebben wij elkaar op de hoogte gehouden van onze gemaakte vorderingen. Deze momenten waren telkens gekoppeld aan een feedbackmoment, waarbij we elkaars uitgetypte versies aan schriftelijke verbeteringen hebben onderworpen. Door deze manier van werken is de band tussen beide groepen steeds gebleven.

In dit eerste deel van ons eindwerk maken we dus een algemeen draaiboek dat gebruikt kan worden indien een organisatie een activiteit rond opvoedingsondersteuning wil organiseren. Omdat het om een algemeen draaiboek gaat, laten we de keuze voor een thema, de doelgroep en de werkvorm volledig vrij. We geven wel enkele voorbeelden die kunnen helpen bij het organiseren van activiteiten.

Wanneer je een activiteit rond opvoedingsondersteuning wil opstarten, zijn er verschillende stappen die je kan volgen. Wij schetsen in ons draaiboek het verloop van deze stappen vanaf het moment dat een organisatie beslist om een activiteit rond opvoedingsondersteuning te organiseren tot de evaluatie en eventuele bijsturing van de activiteit.

Omdat het de bedoeling is dat ons draaiboek ook in de praktijk wordt gebruikt, dient het om een handig werkmiddel te gaan. Hierdoor waren we het er snel over eens dat het geen goed idee zou zijn om een doorlopende tekst te schrijven. Dit zou geen overzichtelijk beeld geven van de verschillende stappen. We kwamen op het idee om met fiches te werken. Deze fiches zouden dan de stappen beschrijven die gezet kunnen worden om een activiteit rond opvoedingsondersteuning te organiseren. Via deze fiches krijg je een overzichtelijk geheel met steeds dezelfde lay-out.

Op iedere fiche vind je gerichte informatie over zijn inhoud. Bij de fiches van de verschillende doelgroepen geven we steeds een algemene omschrijving, aanbevelingen in verband met informatie verzamelen en indien mogelijk een literatuurlijst. Afhankelijk van de doelgroep kan deze fiche nog uitgebreid worden met bijkomende informatie. We vonden het toch belangrijk om minimaal deze drie onderverdelingen te benoemen. Als eerste geven we een omschrijving van de doelgroep, zodat duidelijk wordt wat we precies hieronder verstaan. Dit wordt gevolgd door aanbevelingen in verband met 'informatie verzamelen' aangezien dit een fiche is die zich in het algemeen draaiboek na de fiche 'doelgroep bepalen' bevindt. Het is dus belangrijk om al bij het bepalen van je doelgroep, oog te hebben voor de best mogelijke manier van informatie

verzamelen. Als laatste willen we ook een literatuurlijst meegeven om deze fiche te optimaliseren. Voor meer informatie over de doelgroep kan je steeds enkele bronnen uit deze lijst raadplegen. Ook bij de uitwerking van de werkvormen hebben we steeds dezelfde onderverdelingen gemaakt zodat de lay-out overal gelijk is, wat het geheel erg overzichtelijk maakt. Zo vind je op elke fiche een omschrijving van de werkvorm, het doel van de werkvorm, de rol van de begeleider, de rol van de deelnemer, benodigde werkmiddelen, planning, de financiële middelen, de voor- en nadelen en enkele aandachtspunten. Hierdoor is snel op te zoeken wat bijvoorbeeld thuisbegeleiding inhoudt, wat de voor- en nadelen zijn van een oudercursus of welke aandachtspunten belangrijk zijn bij het organiseren van een themabijeenkomst.

Het feit dat we hebben gekozen om een praktisch werkmiddel te ontwikkelen, en geen volledige tekst te typen, heeft wel wat implicaties om onze tekst te lezen. De tekst is niet opgebouwd om in één keer door te lezen. We begrijpen dat dit voor de beoordeling van ons eindwerk natuurlijk noodzakelijk is, daarom willen we dit verhelderen. Bij de omschrijving van de werkvormen komt informatie soms bij meerdere fiches terug. Bijvoorbeeld aandachtspunten die hetzelfde zijn als je een oudercursus of een huiskamerproject organiseert. Als het draaiboek in de praktijk wordt gebruikt zal het gemakkelijk zijn om enkele fiches van verschillende werkvormen naast elkaar te leggen om snel de voor- en nadelen af te wegen, het financiële plaatje te vergelijken, de aandachtspunten na te gaan, ...

We hebben lang nagedacht over welke stappen zeker vernoemd moesten worden. Al snel werd duidelijk dat het niet gemakkelijk is om de meest geschikte volgorde van de stappen te bepalen. Bepaal je eerst het thema waarrond je wilt werken en dan de doelgroep? Of net omgekeerd? De keuze van het thema kan misschien een belangrijk element zijn om nadien de doelgroep te bepalen. Maar als een organisatie merkt dat er binnen een bepaalde doelgroep nood is aan opvoedings-ondersteuning kan het nodig zijn om vanuit de keuze van de doelgroep op zoek te gaan naar een thema. Ook bij de plaatsing van de fiche 'doelstellingen' hebben we lang stilgestaan. Wanneer wordt deze stap het best gezet, voor je het thema bepaalt of voor je de doelgroep bepaalt?

Het is duidelijk dat sommige stappen op verschillende plaatsen kunnen staan al naargelang de situatie waarvan je vertrekt. Na lang brainstormen hebben we toch een weloverwogen volgorde aan onze stappen gegeven. We voegen in bijlage één 'stappenplan' een schema toe dat aangeeft hoe deze stappen gevolgd kunnen worden.

Toen we alle stappen hadden opgesomd hebben we de uitwerking hiervan verdeeld onder de drie studenten. Bij de fiches 'doelgroep bepalen' en 'werkvormen' merkten we al snel dat deze erg uitgebreid zijn. Via brainstorming zijn we uiteindelijk tot een onderverdeling gekomen. We willen wel vermelden dat dit geen limitatieve lijsten zijn. Er zullen zeker nog andere werkvormen zijn en ook binnen de doelgroep zijn er misschien nog groepen die we over het hoofd zagen.

Aan de hand van suggesties van onze medestudenten, leden van onze stuurgroep en onze eindwerkbegeleider hebben we onze tekst steeds verder aangepast en zijn we tot dit eindresultaat gekomen. We willen nog vermelden dat dit draaiboek geen statisch gegeven is maar steeds kan worden aangepast.

3 ALGEMEEN DRAAIBOEK

1

Stuurgroep samenstellen

Als je wilt werken rond opvoedingsondersteuning is het belangrijk om dit niet alleen te doen. Waarschijnlijk ben je toch niet de enige die rond opvoeding aan het werk is. Wij achten het dan beter om de krachten te bundelen.

Als er samenwerking is tussen verschillende organisaties, kan het aanbod gespecialiseerd worden en kunnen er meer personen en doelgroepen worden bereikt. De samenwerking zal ook voorkomen dat verschillende organisaties met hetzelfde thema bezig zijn, het voorkomt dubbel werk. Om dit alles te coördineren is het bestaan van een stuurgroep rond opvoedingsondersteuning (of een ander hoofdthema) noodzakelijk.

Het ontstaan van een stuurgroep kan op verschillende manieren gebeuren:

Zo is het mogelijk dat een persoon (waarschijnlijk een hulpverlener) vaststelt dat de nood aan ondersteuning voor een bepaalde doelgroep of de nood aan een bepaald thema, hoog is. Deze persoon besluit dit binnen de organisatie te bespreken en te brainstormen over de mogelijke extra meerwaarde van het betrekken van andere hulpverlenende instanties. Er kan dan beslist worden om bij andere hulpverlenende diensten en instanties te gaan kijken hoe zij dit aspect aanpakken en uitwerken. Uiteindelijk kan dan blijken dat verschillende organisaties dezelfde nood ervaren en willen meewerken aan het thema of met de doelgroep. Het idee van een stuurgroep groeit.

Het kan ook gebeuren dat er reeds een stuurgroep rond een bepaald thema of doelgroep bestaat in een andere regio en dat men dit in de eigen regio wil overnemen. Er kan dan bij de reeds bestaande stuurgroep informatie opgevraagd worden rond hun deelnemende diensten, werking en aanpak.

Ook vanuit de overheid kan er worden beslist dat er een stuurgroep moet worden opgestart, omdat men het belangrijk acht rond een bepaald thema of met een bepaalde doelgroep te werken.

Het samenstellen van een stuurgroep kan op basis van verschillende criteria:

Er kan gekozen worden voor diensten die werken rond eenzelfde thema of werken met eenzelfde doelgroep. In beide gevallen kan dit heel uitgebreid zijn.

Daarnaast moet er nagedacht worden over de afbakening van de stuurgroep. Dit kan gebeuren op basis van een regio.

Er zal in ieder geval gezocht moeten worden naar een samenstelling die werkt en volledig is. Daarbij is het belangrijk op zoek te gaan naar personen en diensten die zich willen engageren voor de stuurgroep.

Éénmaal er een stuurgroep is, kan er worden bepaald rond welk thema of doelgroep (en in welke regio) er zal gewerkt worden. Op basis hiervan kan het nodig zijn om meer verschillende diensten en deelnemers te vragen voor de stuurgroep en kunnen er diensten afvallen.

Leden van de stuurgroep:

Om te bepalen welke diensten er in een stuurgroep rond opvoedingsondersteuning zitten, gaan we kijken wie er rond opvoedingsondersteuning werkt.

- ♦ openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn;
- ♦ centrum Algemeen Welzijnswerk waaronder:
  - centrum levens- en gezinsvragen;
  - jongerenadviescentrum;
  - opvoedingswinkel.
- ♦ kind & gezin:
  - inloopteam;
  - regiohuizen.
- ♦ centra voor Kinderzorg- en Gezinsondersteuning;
- ♦ thuisbegeleidingsdienst;
- ♦ opvoedingstelefoon;
- ♦ ...

Rollen in de stuurgroep:

Wij achten het belangrijk dat er binnen de stuurgroepleden een voorzitter wordt verkozen. Deze voorzitter krijgt dan als taak de stuurgroep te coördineren, samen te brengen, vergaderingen te leiden, de agenda voor die vergaderingen op te stellen, een aanspreekpunt te zijn bij problemen en / of discussies, ...

Op basis van een beurtrol kan er een notulist worden aangewezen, die een verslag van de vergadering maakt. Dit verslag bevat wanneer, waar en wie er deelneemt aan de vergadering. Daarnaast geeft het de gespreksonderwerpen weer, afspraken die gemaakt worden, ...

Het begin van een stuurgroep:

Het is belangrijk om bij het opstarten van de stuurgroep tijd te nemen om de verschillende leden en hun dienst of organisatie te leren kennen. Hierbij kan de focus gelegd worden op de manier waarop de verschillende diensten werken rond het thema of met de doelgroep en waarvoor de stuurgroep is samengesteld.

Als dit is bepaald dient de stuurgroep zich eerst te richten naar het opstellen van een visietekst rond het thema of doelgroep, waarin alle leden zich kunnen vinden en zich kunnen achterzetten. Een visietekst kan een definitie bevatten van het hoofdthema, in dit geval opvoedingsondersteuning, de deelnemende diensten, de doelstellingen die de stuurgroep wil realiseren, ...

Deze visietekst is een werkinstrument op lange termijn en vormt het uitgangspunt van de stuurgroep. Bij problemen of twijfel kan er steeds terug gegrepen worden naar de visietekst, om duidelijkheid te krijgen en om beslissingen te nemen.

Werkgroepen:

Wij willen er nog aan toevoegen dat er uit de stuurgroep verschillende werkgroepen kunnen ontstaan. Deze werkgroepen kunnen zich elk richten op een ander thema of naar een andere doelgroep. Ze hebben echter allen dezelfde basis, namelijk de visietekst en doelstellingen.

Waar de stuurgroep bestaat uit een groot aantal leden, zal de werkgroep bestaan uit een kleiner aantal. Hierdoor wordt het werken rond een bepaald thema of doelgroep efficiënter. Belangrijk hierbij is om een goede communicatie te bewaren tussen de stuurgroep en de verschillende werkgroepen.

Samenkomen van de stuurgroep:

Wij achten het verder ook belangrijk dat de stuurgroep regelmatig samenkomt. Wij denken hierbij in termen van maanden. In het begin zal er regelmatig moeten worden samengekomen om elkaar te leren kennen. Hierdoor kunnen onduidelijkheden en fouten op tijd worden gedetecteerd en bijgestuurd. Nadien, als er in werkgroepen wordt gewerkt, kan dit om de twee à drie maanden zijn. Dit regelmatig samenkomen zal ook afhangen van de mogelijkheden van de stuurgroepleden.

Evaluatie en bijsturing:

Als laatste willen wij er nog aan toevoegen dat evaluatie en bijsturing noodzakelijk is. Het is aan te raden om jaarlijks de werking van de stuurgroep te evalueren en indien nodig bij te sturen. In de beginfase kan een tussentijdse evaluatie, om de drie of zes maanden, noodzakelijk zijn en kunnen problemen en onduidelijkheden worden voorkomen.

De evaluatie houdt een product en een proces evaluatie in, waarna er stappen tot verbetering en bijsturing worden genomen. Zie hiervoor fiche 9: evalueren en bijsturen.

2

Doelstellingen

Het opstellen van doelstellingen is een belangrijke stap om op het einde een goede en vlotte evaluatie te kunnen maken. Deze kunnen bij het evalueren van zowel product als proces betrokken worden om gericht en concreet te kijken of datgene wat men vooropstelde ook effectief heeft bereikt.

Stel doelstellingen op met zowel betrekking op het product als op het proces.

- ♦ de productdoelstellingen weerspiegelen de te behalen eindtermen met betrekking op het concrete eindresultaat van de activiteit;
- ♦ de procesdoelstellingen geven de te behalen eindtermen weer bij het samenwerken aan de opbouw van de activiteit.

Denk er aan dat de opgestelde doelstellingen moeten voldoen aan het SMART-principe.

- ♦ **specifiek:** De doelstellingen moeten concreet en eenduidig worden beschreven.
- ♦ **meetbaar:** De doelstellingen moeten opgesteld worden in meetbare indicatoren. Hoeveel mensen wil men bereiken? Met hoeveel procent moet de aanmeldingen in verband met opvoedingsproblemen zakken?
- ♦ **acceptabel:** Gaat de doelgroep en het beleid deze doelstellingen accepteren?
- ♦ **realistisch:** Zijn de vooropgestelde doelstellingen realistisch om na te streven?
- ♦ **tijdsgebonden:** Binnen welk tijdsbestek moeten de doelstellingen bereikt worden?

Maak een onderscheid tussen operationele, strategische en continuïtsdoelstellingen. Deze drie verschillende doelstellingen dragen bij tot een kwalitatief betere hulpverlening.

Het waarom van dit onderscheid wordt hieronder duidelijk.

- ♦ strategische doelstellingen zijn zo geformuleerd om de doelstellingen, beschreven in de visie, te bereiken. Zij zijn op zoek naar veranderingen en betekenen een grote stap vooruit. Zij zijn algemener omschreven dan de andere twee hieronder vermeldde doelstellingen.
- ♦ operationele doelstellingen geven aan wat er moet gebeuren om de strategische doelstellingen te bereiken en zijn dus meer specifiek gericht op de strategische doelstellingen.

Continuïtsdoelstellingen geven aan wat je zeker niet uit het oog mag verliezen en omschrijft wat er moet gedaan worden om niet achteruit te gaan.

3

Doelgroep bepalen

Om te werken rond een bepaald thema of om tot een thema te komen is het belangrijk om te weten voor wie je wilt werken en aan wie je iets wil aanbieden of aan te bieden hebt.

Het 'hoofdthema' in dit draaiboek is reeds gekend, namelijk opvoedingsondersteuning. Hiermee richt je de aandacht tot de algemene doelgroep van ouders, toekomstige ouders, opvoeders en leerkrachten. Dit is een grote groep mensen en het is dan ook aan te raden deze doelgroep af te bakenen.

Opvoedingsondersteuning houdt veel andere deelthema's in. Als je reeds een thema weet waarrond je wilt gaan werken, kun je aan de hand van dat thema je doelgroep bepalen. Zo kom je bijvoorbeeld via ouders in het algemeen tot ouders die nood hebben aan ondersteuning bij de opvoeding van hun kind(eren). Je weet echter dat niet alle ouders nood hebben aan evenveel ondersteuning. Je moet dan ook de vraag stellen of je eerder een oppervlakkige ondersteuning wil bieden of een zeer uitgebreide ondersteuning. Het is ook belangrijk om te weten of je preventief gaat optreden of dat je gaat werken met ouders die reeds problemen hebben.

Het kan ook zijn dat je rond één thema wilt werken met verschillende doelgroepen. Wees er dan bewust van dat verschillende doelgroepen verschillende aandachtspunten vragen. Stel jezelf dan ook de vraag of het noodzakelijk / beter is om de doelgroepen gescheiden te houden en je werkwijze per doelgroep aan te passen.

→ Ga naar fiche 4: Informatie verzamelen en analyseren.

Als je nog geen thema hebt gekozen waarrond je gaat werken, kies dan je doelgroep aan de hand van bepaalde kennis over de doelgroep. Dit kan bijvoorbeeld gaan over de nood die je ervaart bij kansarme ouders bij verschillende thema's en kies je er voor om met kansarme ouders te werken. Of merk je dat er weinig of geen hulp is voor de allochtone bevolking en wil je aan hen hulp gaan bieden, hoewel je nog niet weet waarrond.

→ Ga naar fiche 5: Bepaal het thema.

De volgende fiches geven een aantal mogelijke doelgroepen weer. Onder deze doelgroepen valt het traditionele gezin (3.1), eenoudergezin (3.2) en nieuw samengestelde gezin (3.3). Vervolgens gaan we verder met pleeg- en adoptiegezinnen (3.4), multiculturele gezin (3.5) en het kansarme gezin (3.6). Daarnaast hebben we ook aandacht voor tienerouders (3.7), gescheiden ouders (3.8), stiefouders (3.9) en voor de grootouders (3.10). We sluiten af met homoseksuele ouders (3.11), andersvalide ouders (3.12) en ouders met psychische problemen (3.13).

Deze doelgroepen staan niet op zichzelf. Een gezin kan onder meerdere doelgroepen vallen. Bijvoorbeeld een nieuw samengesteld gezin, zal voordien eventueel een traditioneel gezin geweest zijn en zal een tijd een eenoudergezin zijn geweest. Dit gezin zal dus een gescheiden ouder bevatten, maar ook een stiefouder. Daarnaast kan het gezin een pleeg- of adoptiekind opgenomen hebben of heeft het een andersvalide ouder. Of ...

Plaats een gezin dus niet onder één doelgroep, maar combineer de informatie die wij jullie aanreiken in de verschillende fiches.

Wanneer je met een gezin gaat werken, is het aan te raden om een genogram op te stellen. Dit geeft een duidelijk overzicht van wie er tot het gezin behoort, wanneer het is ontstaan, de leeftijden, ... meer informatie rond het genogram vind je terug in fiche 3.3 (nieuw samengesteld gezin)

We beschrijven voor elke doelgroep wie wij ermee bedoelen. Vervolgens bevatten de fiches voornamelijk de aandachtspunten waarmee je rekening moet houden als je met de gekozen doelgroep werkt. Daarnaast geeft het draaiboek bij sommige doelgroepen een aanbeveling die het best kan worden toegepast als je gaat werken met die bepaalde doelgroep.

3.1

Traditioneel gezin

Omschrijving van de doelgroep:

Met een traditioneel gezin bedoelen we een natuurlijke moeder, een natuurlijke vader en hun kind(eren).

Aandachtspunten bij gezinnen:

- ♦ luister naar het verhaal van mensen, geef hen de tijd om 'op verhaal te komen';
- ♦ werk aan een vertrouwensband;
- ♦ oog voor de rol die beide ouders innemen;
- ♦ hoe verloopt de communicatie tussen de ouders;
- ♦ wat zijn opvoedingsproblemen uit het verleden, hoe werd hier mee omgegaan, met welk effect?;
- ♦ op welke manier hebben de opvoedingsproblemen met de kinderen een invloed op de partnerrelatie?;
- ♦ hoe verloopt de communicatie tussen ouders en kind(eren)?;
- ♦ wat zijn mogelijke valkuilen en aandachtspunten (vb.: werkuren ouders);
- ♦ benoem tevens de dingen die goed lopen;
- ♦ welk zijn aanwezige ondersteuningsmogelijkheden, zowel financieel (naschoolse opvang) als sociaal (grootouders, burens). Waar bevinden zich hier de beperkingen. Probeer deze in kaart te brengen.

Aanbevelingen i.v.m. informatie verzameling:

Vrije keuze.

Literatuur:

- ♦ <http://www.kindengezin.be>

3.2**Eenoudergezin****Omschrijving van de doelgroep:**

Een eenoudergezin is een gezin waarin één ouder samenleeft met haar of zijn kinderen, in een huishouding, waarin geen vaste partner van de ouder aanwezig is en waarin ten minste één kind jonger dan achttien jaar aanwezig is.¹

Een eenoudergezin kan op verschillende manieren ontstaan:

- ◆ na een scheiding;
- ◆ na het overlijden van de partner;
- ◆ een bewust ongehuwde moeder;
- ◆ een vader of moeder met kind(eren) waarvan de andere natuurlijk ouder van het kind, niet wenst deel te nemen aan de opvoeding van dat kind.

Eenoudergezinnen kunnen ook ophouden te bestaan doordat:

- ◆ de kinderen het huis uit zijn;
- ◆ de ouder een nieuwe partner krijgt waarmee een nieuw samengesteld gezin (zie fiche 2.3) wordt gevormd.

Eenoudergezinnen in de maatschappij²:

Ouders merken dat er vooroordelen of misvattingen over eenoudergezinnen bestaan, zowel ten opzichte van de ouders als ten opzichte van de kinderen. Ze ervaren ook dat de maatschappij, waarvoor volgens hen tweoudergezinnen nog steeds de norm zijn, het leven van een eenoudergezin soms moeilijker maakt. Bij sommige ouders hebben de vooroordelen, misvattingen of roddels een weerslag op hun handelen. Zo kunnen ouders bijvoorbeeld in een (groter) isolement terechtkomen. Uiteindelijk kan dit ook negatieve gevolgen hebben voor (de opvoeding van) de kinderen. Het is dus belangrijk om vooroordelen, misvattingen of roddels weg te werken en nog liever: te voorkomen. De ouders zien hiervoor een belangrijke rol weggelegd voor de media, het onderwijs en de lerarenopleiding.

Wees je als hulpverlener hiervan bewust en bespreek met de ouder hoe hij/zij dit het best kan meedelen aan zijn/haar omgeving.

¹ COLPIN, H., e.a., 2004, p. 13.

² COLPIN, H., e.a., 2004, p. 156.

Steunnetwerken³:

Een gezin kan een beroep doen op een informeel steunnetwerk en op een formeel steunnetwerk.

Het informele steunnetwerk bestaat uit de familie, vrienden, buren, collega's of lotgenoten. Dit steunnetwerk geeft vooral emotionele ondersteuning aan de alleenstaande ouder. Dit door de ouder aan te moedigen, te laten voelen dat ze in hem/haar geloven. Maar ook het bij familie terecht kunnen met hun verhaal of verdriet.

Het formele steunnetwerk bestaat uit huisarts en ander hulp- en dienstverleners. Ook de media (literatuur, internet, televisie) verstrekt informatie rond opvoeding die ondersteunend kan zijn voor alleenstaande ouders.

Ga samen met de ouder na welke steun er voor hem/haar is en wat soort hulp aan wie kan gevraagd worden. Zo worden ook tekorten in het steunnetwerk duidelijk en kan er op zoek gegaan worden om dit tekort weg te werken.

De ideale steun:

- ♦ gaat uit van de mogelijkheden van het gezin en grijpt deze aan om van daar uit samen met het gezin de problemen op te lossen. Zo is ideale steun emancipatorisch;
- ♦ bereikt het gezin op het moment dat het de steun nodig heeft;
- ♦ werkt drempelverlagend;
- ♦ wordt aangeboden;
- ♦ maakt het aanbod bekend;
- ♦ geeft volledig en correcte informatie;
- ♦ is op maat van het gezin: niet te veel en niet te weinig.

De ideale ondersteuner:

- ♦ respecteert de privacy van het gezin;
- ♦ heeft oog voor en erkent de eigenheid van een eenoudergezin, maar stigmatiseert het gezin niet;
- ♦ heeft veel aandacht voor het belang van het kind;
- ♦ staat open voor scholing met betrekking tot de situatie en de steunvragen van eenoudergezinnen;
- ♦ realiseert zich dat hij / zij wel kan ondersteunen, maar niet (volledig) kan compenseren voor de afwezige ouder en stelt zich dus bescheiden op;
- ♦ probeert steun op maat te bieden.

---

³ COLPIN, H., e.a., 2004, p. 93, 97, 106.

Aandachtspunten:

- ◆ constructief benoemen van de inzet van de ouder;
- ◆ oog voor de ondersteuning van anderen in het gezin;
- ◆ is er ondersteuning voor het gezin?;
- ◆ waar situeren zich de sterke punten of kwaliteiten van de alleenstaande ouder?;
- ◆ waar situeren zich de tekorten en op elke manier kan er op zoek gegaan worden om de gemiste ondersteuning op te vullen;
- ◆ oog voor het gemis van het kind om een vader of moeder;
- ◆ en ook oog van het gemis van de alleenstaande ouder voor de afwezige partner;
- ◆ wat is de rol van de ouders van de afwezige ouder (grootouders) ten opzichte van de kinderen?;

Een hulpmodel voor hulpverleners en studenten⁴:

Dit hulpmodel is opgesteld door Colpin, De Munter, Kuti en Vandemeulebroecke (2004) en is terug te vinden in hun boek: 'Als je er alleen voor staat. Opvoeden binnen een eenoudergezin'. Bekijk ook bijlage 2: 'hulpmodel voor (opvoedings)ondersteuning aan eenoudergezinnen', voor een schematisch overzicht van volgende informatie.

Het hulpmodel bestaat uit vier grote delen:

- ◆ de voorgeschiedenis en achtergrond (verleden);

De voorgeschiedenis en achtergrond van gezinnen beïnvloeden zowel hun huidige situatie als hun toekomstbeeld. Aan de voorgeschiedenis en de achtergrond van een gezin kunnen we niets meer veranderen. Maar ze beïnvloeden de huidige situatie en het denken over de toekomst wel, daarom moeten we er rekening mee houden.

- ◆ de huidige situatie;

De huidige situatie is veelzijdig. Er is de eigenheid van de ouder en van de kinderen. Wat zijn de sterke en zwakke kanten van ouders en kinderen? Deze bepalen mee de noden van de ouder en van de kinderen.

- veerkracht: draagkracht en draaglast;
- schoolse vaardigheden en vorderingen;
- beleving van en visie op steun en hulpverlening;

---

⁴ COLPIN, H., e.a., 2004, p. 163 – 169.

Opvoeden is een wisselwerking tussen ouder en kinderen. Aan de ene kant is er de opvoedingsvraag van het kind, aan de andere kant het opvoedingsaanbod van de ouder. Die beïnvloeden elkaar voortdurend. Indien je voor de opvoeding ook nog een beroep doet op anderen, bijvoorbeeld de buitenschoolse opvang of een oppas, spreken we over opvoedingsaanvullende relaties. In een eenoudergezin verandert de relatie tussen ouder en kinderen wel eens ten opzichte van vroeger.

- ♦ de gewenste situatie (toekomst);

Ouders hebben voor hun kinderen dromen en wensen, deze vormen de gewenste situatie die de ouders willen bereiken. Ouders willen voor hun kinderen een optimaal kindgericht pedagogisch milieu creëren waarbinnen ze hun opvoedingsdoelen willen realiseren en waarbinnen ze hun kinderen optimale opvoedings- en ontwikkelingskansen willen bieden.

- ♦ (de spanning tussen heden en toekomst)

In de situatie waarin ouders en kinderen leven, kunnen ze vaak hun ideaal (het optimale kindgerichte pedagogische milieu) niet verwezenlijken. Of ongunstige factoren brengen de realisatie ervan in het gedrang. Er is als het ware een spanning tussen heden en toekomst. Het bestaan van die spanning komt onder andere tot uiting in de vragen en zorgen van de ouders en in de bekommernis of de dromen en wensen een utopie zullen blijven.

- ♦ en de ondersteuning.

De ondersteuning heeft als doel de spanning of de kloof tussen de huidige en de gewenste situatie te verkleinen. De ondersteuning kan zich richten op ouder-kindeigenschappen, op de pedagogische relatie of op de opvoedingscontext. Zo zijn er dan drie soorten ondersteuning, namelijk individuele ondersteuning, opvoedingsondersteuning en gezinsondersteuning.

In de overzichten die volgen over deze drie vormen van ondersteuning, staat zowel ondersteuning die ouders reeds ontvangen hebben, als de gewenste ondersteuning.

De ondersteuning die ouders krijgen of nog wensen, is steun die niet rechtstreeks een impact heeft op het optimale kindgerichte pedagogische milieu.

De ondersteuning werkt veeleer in op de huidige situatie en zo heeft de ondersteuning dan uiteindelijk een effect op langere termijn.

Overzicht 1: individuele ondersteuning vanuit het informele en formele steunnetwerk ...

- ♦ verlicht de verzwaarde opvoedingstaak;
- ♦ verhoogt het psychisch welbevinden van ouders en kinderen;
- ♦ biedt emotionele ondersteuning;
- ♦ voorziet identificatie- en rolmodellen voor de kinderen omdat dit belangrijk is voor hun zelfbeeld;
- ♦ biedt een plaats of vertrouwenspersoon waar ouders en kinderen terecht kunnen met verdriet of vragen en problemen van emotionele of psychische aard en waar ze terecht kunnen om eens te praten;

- ◆ creëert voor de kinderen een plaats waar ze aandacht krijgen en rust vinden;
- ◆ ondersteunt tijdens de verwerking van het verlies of het rouwproces;
- ◆ biedt ouders tijd voor zichzelf en tijd voor ontspanning;
- ◆ biedt ouders materiële zekerheden (financiële mogelijkheden, een woning, ...) zodat de ouder zich gerust kan voelen;
- ◆ biedt het kind ondersteuning op het gebied van schoolse vaardigheden en vorderingen door bijvoorbeeld huiswerk- of studiebegeleiding;
- ◆ verlaagt de drempels om ondersteuning te vragen;
- ◆ ondervangt de weerstand om ondersteuning te vragen en te krijgen;
- ◆ maakt het steunaanbod op het gebied van individuele ondersteuning bekend.

Overzicht 2: opvoedingsondersteuning vanuit het informele en formele steunnetwerk ...

- ◆ staat ouders bij in het alleen opvoeden;
- ◆ zoekt met ouders naar antwoorden op opvoedingsvragen;
- ◆ geeft ouders feedback over hun opvoedingsgedrag en biedt de mogelijkheid te overleggen over keuzes en beslissingen die ze in verband met de opvoeding van de kinderen moeten maken;
- ◆ garandeert stabiliteit en continuïteit in de opvoedings- of opvoedingsaanvullende relatie;
- ◆ doet een informatieaanbod en organiseert een educatief aanbod over opvoeding in het algemeen en opvoeding in eenoudergezinnen (bv. via brochures, infoavonden, ...);
- ◆ haalt bepaalde (opvoedings)thema's uit de taboesfeer (bv. drugs op school) zodat ouders hier gemakkelijker met anderen over kunnen praten of eenvoudiger met vragen daarover bij anderen terecht kunnen;
- ◆ verlaagt de drempels om ondersteuning te vragen;
- ◆ ondervangt de weerstand om ondersteuning te vragen en te krijgen;
- ◆ maakt het steunaanbod op het gebied van opvoedingsondersteuning bekend.

Overzicht 3: gezinsondersteuning vanuit het informele en formele steunnetwerk ...

- ◆ werkt onbegrip, onwetendheid en foutieve maatschappelijke opvattingen weg en geeft een realistisch, maar niet stigmatiserend, beeld van eenoudergezinnen;
- ◆ biedt direct of indirect financiële steun (bv. gratis hulpverlening, elimineren van de meerkosten, woonsubsidies, uitkeringen, voorkomen een beroep te moeten doen op dure of duurdere hulpverleningsvormen, de schoolrekening gespreid laten betalen, financiële voordelen);
- ◆ garandeert continuïteit en stabiliteit in de woonomgeving;
- ◆ helpt bij het huishouden (bv. poetsen, warme maaltijden, was en strijk) en het onderhoud van de woning (bv. klusjes);
- ◆ biedt opvang (betaalbaar, ruime openingsuren, aangepast aan de noden van het kind, kwalitatief aanbod, ook voor onvoorziene omstandigheden, ...) voor de kinderen of maakt opvang overbodig (bv. werken tijdens de schooluren, steunbieders die aan huis komen);

- ◆ biedt vervoer voor de kinderen en/of zorgt dat de kinderen zich zelfstandig kunnen verplaatsen (openbaar vervoer, verkeersveiligheid);
- ◆ biedt de mogelijkheid het sociale netwerk te behouden of uit te breiden (bv. door vrije tijd te garanderen, opvang te voorzien, verenigingen die een aanbod hebben te ondersteunen);
- ◆ zorgt voor vrije tijd en vrijetijdsactiviteiten voor ouders;
- ◆ verlicht de verzwaarde organisatorische opvoedingstaak van de ouder (dit is o.a.: combinatie arbeid en gezin, organisatie van de opvang voor de kinderen, het huishouden);
- ◆ biedt de mogelijkheid te werken en biedt gelijke kansen bij het solliciteren en het promoveren;
- ◆ biedt relatiebemiddeling, scheidingsbemiddeling of steun bij het maken en naleven van de omgangsregeling;
- ◆ heeft een preventieve functie ten aanzien van toekomstige eenoudergezinnen (bv. wijzen op het belang van een levensverzekering, het samenlevings- of huwelijkscontract);
- ◆ heeft voor de ouders bereikbare diensten (bv. in de buurt, telefonisch);
- ◆ begeleidt het gezin op allerlei vlakken tijdens de overgang van een tweepoudergezin naar een eenoudergezin (financieel, administratief, praktisch, juridisch en bij vragen en bekommernissen die leven) en continueert deze steun indien nodig;
- ◆ vormt de steunbieders;
- ◆ stimuleert mantelzorg;
- ◆ verlaagt de drempels om ondersteuning te vragen;
- ◆ ondervangt de weerstand om ondersteuning te vragen en te krijgen;
- ◆ maakt het ondersteuningsaanbod bekend.

Aanbevelingen i.v.m. informatie verzameling:

Interview.

Vorming:

De vorming van CAW De Kempen biedt in samenwerking met de Gezinsbond jaarlijks een cursus aan voor eenoudergezinnen na scheiding. Informatie kan je bekomen op het telefoonnummer 014/21.08.08 of in de Stationsstraat 2, 2200 Herentals.

Literatuur:

- ◆ ‘Als je er alleen voor staat: opvoeden binnen een eenoudergezin.’ Door Katrien Kúti, Hilde Colpin, Agnes De Munter en Lieve Vandemeulebroecke. Lannoo, 2004.
- ◆ ‘Helpen bij verlies en verdriet: een gids voor het gezin en de hulpverlener.’
- ◆ ‘Eenouder, geen probleem, eenoudergezinnen: moeilijkheden en mogelijkheden bij de zorg voor een of meer kinderen.’ Door: Marijke van Eijkeren. Zomer & Keuning Ede, 1992.
- ◆ <http://www.alleenstaandeouder.be>

3.3**Nieuw samengesteld gezin****Omschrijving van de doelgroep:**

Een nieuw samengesteld gezin (NSG) is een gezin waarvan één of beide partners een kind(eren) heeft uit een vorig huwelijk of een vorige relatie.

Een gezin waarin maar één van de partners zijn of haar kinderen heeft, wordt ook wel een stiefgezin genoemd.

Stel een genogram op om zicht te krijgen op de gezinssamenstelling:

Voor hulpverleners die werken met een nieuw samengesteld gezin is het aan te raden om van bij het begin van de hulpverlening een goed beeld te krijgen van het gezin. Dit kan met behulp van een genogram.

Een genogram is een stamboom, een schematisch overzicht van verwantschappen, de feitelijke samenstelling van een gezin en de ruimere familie van herkomst over meerdere generaties. Het is een nauwkeurig gecodeerd overzicht van feiten en namen, van geboorte- en sterfdata, huwelijks- en scheidingsdata, geadopteerde, pleeg- en stiefkinderen, woonplaatsen en klassenverschillen.⁵

Het gebruik van een genogram hoeft zich niet te beperken tot enkel de nieuw samengestelde gezinnen, maar kan gebruikt worden in elke gezinssituatie.

Via dit genogram kan je zicht krijgen op de samenstelling van het gezin. Een goed uitgetekend genogram geeft een duidelijk zicht op welke kinderen er uit een vorig huwelijk van moeder zijn, van vader en welke kinderen moeder en vader samen hebben. Daarnaast kan het ook interessant zijn om de gezinssamenstelling bij de andere ouder weer te geven, waardoor je een zicht krijgt op welke broertjes of zusjes de kinderen daar nog hebben.

Tips voor hulpverleners⁶:

- ♦ benader een NSG niet zoals een traditioneel gezin. De werkelijkheid van een NSG is zo verschillend en ook de NSG-en onderling zijn zeer verschillend;
- ♦ geef uitgebreid aandacht aan de complexiteit die deel uitmaakt van de werkelijkheid van de meeste NSG-en. Deze complexiteit wordt vaak uit de weg gegaan, waardoor NSG-en onrecht aangedaan wordt;
- ♦ niet alle moeilijkheden in NSG-en hebben te maken met de individuen. Heel wat moeilijkheden zijn terug te voeren op 'de gegevenheid NSG';

⁵ HEYLEN, M., e.a., 2001, p. 116.

⁶ KNOCKAERT, J., vormingsprogramma, p. 30 – 31.

- ♦ moeilijkheden in NSG-en kunnen ook te maken hebben met onverwerkte of onafgewerkte rouwprocessen, voortvloeiend uit een vorige scheiding of overlijden. Informatie over hoe kinderen met verlieservaring omgaan, kan voor ouders en stiefouders een belangrijke aanvulling zijn en een ander licht werpen op sommige situaties;
- ♦ wees meerzijdig partijdig: zie niet enkel het belang van de aanwezige ouder en zijn / haar partner, maar ook dat van de kinderen en zelfs dat van de afwezige ouder. Deze laatste krijgt vaak de schuld van alles wat moeilijk loopt in het NSG. Door hier niet in mee te gaan bewaak je de zijnsloyauteit van het kind en zet je een ander model neer voor ouder en stiefouder;
- ♦ besteed aandacht aan de rol van de biologische ouder die er vaak één is van tussenpersoon tussen kind en partner, waardoor hij voor geen van beiden goed kan doen;
- ♦ laat je niet verleiden om oplossingen aan te dragen voor moeilijkheden in de gezinssituaties van de deelnemers, maar nodig hen uit zelf oplossingen te zoeken, oplossingen die eventueel moeten gezocht worden in alternatieve vormen van samenleven en samenwonen;
- ♦ ook de boodschap geven dat sommige problemen in een NSG niet op te lossen zijn, maar enkel kunnen aanvaard worden kan heel belangrijk zijn;
- ♦ geef erkenning aan de vaak heel grote inzet van veel stiefouders naar de kinderen van de partner toe. Als die inzet echter niet naar waarde geschat wordt, bekijk met hen of die inzet op zijn plaats is en hoe ze teleurstellingen kunnen voorkomen. Geef de stiefouder het recht om voor zichzelf tijd en ruimte te mogen vrijmaken en eigen activiteiten te mogen plannen;
- ♦ nodig deelnemers uit samen te zoeken wat ze als deugddoend ervaren in en voor hun partnerrelatie, en hoe ze daar aandacht kunnen aan besteden ook al druist dat (ogenschijnlijk) in tegen de belangen van de kinderen;
- ♦ benadruk het belang van onderlinge communicatie: in een NSG nog meer onmisbaar dan in een traditioneel gezin. Partners die elkaar toestaan moeilijke zaken te mogen benoemen, ook als er geen oplossing voor handen is, bewijzen hun relatie;
- ♦ ga bij jezelf na hoe je zelf naar het fenomeen 'nieuw samengesteld gezin' kijkt en met welke leden van deze gezinnen je de meeste affiniteit hebt.

Aanbevelingen i.v.m. informatie verzameling:

Gestructureerd interview.

Vorming:

De vorming van CAW De Kempen biedt een vorming aan rond nieuw samengestelde gezinnen. Informatie kan je bekomen op het telefoonnummer 014/21.08.08 of in de Stationsstraat 2, 2200 Herentals.

Literatuur:

- ◆ 'Help, mijn partner heeft een ex! Adviezen voor de tweede vrouw.' Door Ann Kunish & Veslemoy Ostrem. Archipel, 2004.
- ◆ 'Stiefouders en stiefkinderen: de valkuilen en de oplossingen.' Door James Bray & John Kelly. De boekerij / Amsterdam, 1998.
- ◆ 'Bijna familie: over nieuw samengestelde gezinnen.' Door Kaat Schaubroeck. Standaard, 2005.
- ◆ 'Ik heb al een vader: kinderen en ouders in samengestelde gezinnen.' Door: Annette Heffels. Anthos Baarn, 1994.
- ◆ 'Jouw kinderen zijn mijn kinderen: kinderen van verschillende ouders in één stiefgezin: informatie en adviezen.' Door: Marijke van Eijkeren. Zomer & Keuning, 1993.

3.4

Gezin met een pleeg- of adoptiekind

Omschrijving van de doelgroep:

Pleegzorg betekent iemand opvangen in je gezin. Dit zijn meestal minderjarige kinderen, maar kunnen ook volwassen personen met een handicap zijn.

Een pleeggezin engageert zich ertoe om voor een bepaalde tijd een kind, tiener of volwassen persoon met een handicap op te nemen in hun gezin en ervoor te zorgen. Het woord 'plaatsing' wordt hiervoor gebruikt. Wij gaan ervan uit dat een plaatsing tijdelijk is, hoewel een plaatsing enkele jaren kan duren of zelfs levenslang, dit noemt men dan een langdurige plaatsing in een pleeggezin.

De opgevangen persoon kan ook in de buurt van het gezin wonen en door hen ondersteund worden. Kenmerkend voor pleegzorg is 'het werken met niet-professionele krachten, met vrijwilligers'. Wel worden de pleeggezinnen begeleid door professionele hulp van de diensten voor pleegzorg en krijgen ze een onkostenvergoeding.

Adoptie is een juridische ingreep om tussen de persoon die 'aangenomen' wordt (de geadopteerde) en diegene die adopteert (de adoptant) een band te creëren waar er biologisch gezien geen is.

Aandachtspunten bij pleeggezin:

- ◆ help ouders bij het maken van hun beslissing om al dan niet een pleeggezin te worden. Dit kan je doen door hen te wijzen op de voor- en nadelen van het pleegouderschap. Breng hen in contact met andere pleegouders, zodat zij hun ervaringen kunnen overbrengen.
- ◆ als hulpverlener mag en kan je een advies en een eigen mening geven, laat de keuze wel bij de ouders zelf;
- ◆ zorg er voor dat alle inwonende gezinsleden worden betrokken in het maken van de beslissing. Als er kinderen in het gezin zijn, zorg ervoor dat zij begrijpen wat een pleeggezin is en dat ze hun gedachten er rond kunnen bespreken met de ouders;
- ◆ ook de familieleden van de ouders worden best vooraf ingelicht, zij zullen ook hun vragen en bedenkingen hebben. Wees als hulpverlener ook voor hen aanspreekbaar;
- ◆ zorg ervoor dat de ouders het doel van pleegzorg begrijpen. Pleegzorg is tijdelijk (hoewel het ook levenslang kan duren) en wil de natuurlijke ouder tijdelijk ontlasten, zodat het pleegkind terug kan naar zijn natuurlijke ouders;
- ◆ betrek de natuurlijke ouders in de opvoeding van het pleegkind, zorg ervoor dat de natuurlijke ouders contact onderhouden met hun kinderen;
- ◆ als hulpverlener ga je mee de dialoog aan tussen pleegouders en de natuurlijke ouders. Wees echter zeer duidelijk over wat jou rol / positie is. Ben je de vertrouwenspersoon van een van de partijen, dan is het niet aangewezen om ook als bemiddelaar op te treden tussen de twee partijen. Zorg in dat geval dat een andere hulpverlener dit opneemt.

Aanbevelingen met betrekking tot het algemeen overheidsbeleid⁷, geformuleerd door de Federatie Pleegzorg:

- ◆ uitbreiding van de mogelijkheden tot gezinsondersteuning;
- ◆ werkvormen moeten, indien nodig, gecombineerd kunnen worden;
- ◆ wanneer plaatsing nodig is, dient de mogelijkheid tot plaatsing in het netwerk of de familie bekeken te worden;
- ◆ ouders hebben recht op duidelijke informatie over het perspectief van de plaatsing, de te doorlopen stappen en de ondersteuningsmogelijkheden;
- ◆ een gezin mag door de plaatsing van hun kind(eren) niet (meer) in armoede terecht komen;
- ◆ ouders moeten bij plaatsing van hun kind(eren) hun ouderrol, in de mate van hun eigen mogelijkheden, kunnen blijven opnemen;
- ◆ de comités voor bijzondere jeugdzorg moeten bevoegdheden kunnen delegeren aan de voorzieningen. In het handelingsplan worden bij aanvang duidelijke afspraken gemaakt over bevoegdheden. Federatie Pleegzorg kiest ervoor om zoveel mogelijk de beslissingsbevoegdheid te leggen bij diegene die, in het kader van een hulpverleningsrelatie, het meest aansluiting heeft met het gezin. Alle zaken die in overleg met de verschillende betrokkenen kunnen worden vastgelegd komen hiervoor in aanmerking;
- ◆ Een plaatsing door een jeugdrechtbank in een pleeggezin moet jaarlijks herbekeken worden in functie van de doelstellingen van de plaatsing, evolutie, ... Een jaarlijkse herziening is op alle leeftijden nodig en dient op een humane wijze én met concrete perspectieven te gebeuren.

Aandachtspunten voor de communicatie tussen hulpverleners en (adoptie)ouders⁸:

- ◆ hulpverleners moeten de verhalen van (adoptie)ouders serieus nemen, hoe ongewoon deze verhalen ook zijn. Ook moeten de hulpverleners aan de ouders laten merken dat de verhalen van de kinderen in kwestie niet zonder meer worden geloofd;
- ◆ hulpverleners moeten aan de ouders laten zien dat zij hen blijven respecteren, zowel in hun mogelijkheden als in hun beperkingen, bij het uithuisplaatsen of afstand doen van hun kind;
- ◆ hulpverleners moeten vermijden dat ze in strijd komen met ouders, in uitspraken als 'wij kiezen voor het belang van het kind' zit een veronderstelling dat de andere dit niet doet. Dit kan vermeden worden door eenzelfde opvatting te ontwikkelen over 'het belang van het kind';
- ◆ hulpverleners moeten begrip hebben voor ouders waarvan het kind uithuis is geplaatst en die het moeilijk hebben met de andere soort opvoeding de kinderen krijgen in vergelijking met thuis;

---

⁷ FEDERATIE PLEEGZORG, 2000, p. 92 – 96.

⁸ GRASVELT, C., 2003, p. 102 – 105.

- ♦ alle hulpverleners in residentiële instellingen moeten zich realiseren dat zij niet elk uur van de dag bezig zijn met het kind, wat wel het geval is voor de ouders, waardoor het contact met (hechtingsgestoorde) kinderen beter verloopt dan bij de ouders thuis; dit kan zorgen voor jaloezie van de ouders voor de hulpverlener;
- ♦ veranderingen in verband met de hulpverlening aan ouders (leiding, nieuwe hulpverlener) moeten tijdig meegedeeld te worden aan de ouders;
- ♦ nooit mag achter de rug van de ouders iemand anders als plaatsvervangende ouder worden aangewezen, dit is schadelijk voor de relatie tussen kind en ouder;
- ♦ hulpverleners moeten oog hebben voor de draagkracht van het hele gezin, andere kinderen in het gezin mogen dus niet vergeten worden;
- ♦ ouders moeten ingelicht worden over het nut van lotgenotencontacten, ervaringen delen met andere adoptiefouders kan helpen;
- ♦ hulpverleners moeten zich bewust zijn van de effecten van het gedrag van de kinderen op de sociale relaties van gezin met de buitenwereld;
- ♦ (adoptie)ouders moeten gerespecteerd worden in hun werk en daarmee samenhangende verantwoordelijkheden, vrij nemen voor een gesprek met de hulpverlener is niet altijd haalbaar;

Aanbevelingen i.v.m. informatie verzameling:

Gestructureerd interview.

Literatuur:

- ♦ 'Adoptie: ouderschap of hulpverlening'. Door: Coby Grasvelt. De toorts, 1999.
- ♦ 'Elke dag is pleegzorg: alles voor en over pleeggezinnen.' Door: Annemie Willemse. Lannoo, 2004.
- ♦ 'Je kind in een ander gezin: private gezinsplaatsing en kansarme gezinnen.' Door: Jozef Corveleyn, Barbara Demeyer en Lieve Vanhee. Garant, 2003.
- ♦ <http://www.pleegzorgvlaanderen.be>

3.5

Multicultureel gezin

Omschrijving van de doelgroep:

Onder een multicultureel gezin verstaan wij gezinnen waarvan één of beide ouders van niet-Belgische afkomst zijn.

Aandachtspunten:

- ◆ bouw een vertrouwensrelatie op door onder anderen je te houden aan afspraken, geduld te tonen, aandacht te hebben voor cultuurverschillen, ...;
- ◆ leer de verschillende cultuurgewoonten rond opvoeding, religie, voeding, ... kennen en toon er respect voor;
- ◆ moeilijkheden i.v.m. de taal kunnen zich voordoen, maak gebruik van een beëdigde tolk. Deze tolken hebben ook beroepsgeheim. (Babel is een telefonische tolkdienst, te bereiken op het nummer 02/280.06.10);
- ◆ wees je ervan bewust dat racisme en discriminatie nog steeds bestaan. Heb hiervoor aandacht en maak het bespreekbaar, zodat het gezin bij jouw terecht kan. Racisme en discriminatie kunnen ook bestaan tussen hulpverleners en cliënten.

Aanbevelingen i.v.m. informatie verzameling:

Gestructureerd face-to-face interview en outreachend werken.

Literatuur:

- ◆ 'Drempels naar welzijnsvoorzieningen: de cliënt aan het woord. Literatuurstudie en diepte-interviews bij kansarmen en etnisch-culturele minderheden.' Door Leen Sannen. Leuven, 2003.

3.6**Kansarm gezin****Omschrijving van de doelgroep:**

Armoede kent verscheidene oorzaken en wordt in stand gehouden door verschillende factoren, zoals gezondheidsproblemen, werkloosheid, laaggeschoold zijn, ...

In 2003 telde België ongeveer 400.000 armen, dit is 4 % van de bevolking die beroep deed op een leefloon, een inkomensgarantie voor ouderen of een tegemoetkoming voor gehandicapten. Zij die echter geen enkele steun of uitkering genieten staan nergens geregistreerd, dan zijn er nog de werklozen, zieken en minimumloontrekkende of mensen met een zware schuldenlast. Het is dan ook realistischer om te stellen dat 23 % van de Belgische gezinnen, in de voorbije vijf jaar een tijd onder de armoedegrens heeft gezeten.⁹

Armoede kan theoretisch gedefinieerd worden als ‘Een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan. Het scheidt de armen van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kunnen ze niet op eigen kracht overbruggen’.¹⁰

Een aantal vaststellingen over kansarme gezinnen¹¹:

De zorg voor kinderen staat centraal en houdt mensen op de been. Levensdoel bij uitstek is de kinderen een betere toekomst te geven, een betere kindertijd dan men zelf gehad heeft. Men staat er ook op om de kinderen zelf op te voeden. Men doet er ook alles aan om, ondanks geldtekort, de kinderen op materieel vlak niets tekort te doen.

Inzake opvoeding is er een geslachtsgebonden taakverdeling. Moeder is meestal continu beschikbaar voor de kinderen en gaat daarom vaak niet uit werken. Ze wil thuis zijn wanneer de kinderen er zijn. Ze wenst of vertrouwt geen kinderopvang. De vader is eerder de gezagsfiguur, die waakt over de morele en intellectuele opvoeding van de kinderen.

Plaatsing van kinderen wordt meestal ervaren als een erg pijnlijk gebeuren. Velen ervaren dit als “tekort schieten” ten aanzien van de kinderen, en men voelt zich door de omgeving veroordeeld als slechte ouders. Wanneer hulpverlening verloopt in een context van dialoog en begrip en uitgaat van de vaardigheden en beperkingen van het gezin, kan tijdelijke plaatsing onder bepaalde voorwaarden wel positief gedeut worden.

⁹ CARREIN, L., 2005, p. 18 – 21.

¹⁰ SANNEN, L., 2003, p. 7.

¹¹ DALLE, D., 2000, p. 51 -52.

Aandachtspunten voor hulpverleners¹²:

- ◆ luisteren naar het verhaal van deze mensen, geef hen ook de tijd om ‘op hun verhaal te komen;
- ◆ bied erkenning aan mensen voor het onrecht dat hen overkwam;
- ◆ stel mensen in gelegenheid om stappen te zetten naar verbinding en helende verantwoordelijkheid;
- ◆ ga een open communicatie aan: laat je binnenkant als hulpverlener zien, laat zien van waaruit je doet wat je doet, maak helder wat de gebeurtenissen bij jou oproepen;
- ◆ kader van waaruit je werkt: duid welke regels er meespelen en welke wetten en systemen jou handelen mee bepalen;
- ◆ maak je dubbele positie als werknemer – hulpverlener duidelijk;
- ◆ probeer in dialoog helder te krijgen wat de zienswijzen van de samenleving zijn op een bepaald thema;
- ◆ wees betrouwbaar in gemaakte afspraken;
- ◆ betrouwbaar en veilig zijn door een trouwe en aanhoudende hulpverlening, niet loslaten ook al gaat het eens grondig fout;
- ◆ ook als hulpverlener blijf je kwetsbaar en kun je vergissingen of fouten maken, toon jezelf in die kwetsbaarheid zonder deze als goedprater voor onachtzaamheid te gebruiken;
- ◆ wees transparant in rapportage en dossiers, ga in dialoog over wat er met de informatie kan gebeuren;
- ◆ geef tijdig je eigen grenzen aan en bewaak ze;
- ◆ bekijk het positief: benoem sterke kanten, geef erkenning voor wat goed loopt, wat ondanks alles toch lukt;
- ◆ wees aanspreekbaar voor en betrokken op iedereen die door je interventies getroffen kunnen worden (meerzijdige partijdigheid);
- ◆ sta stil bij en neem de feiten, belevingen, gevoelens en interacties van je cliënt serieus;
- ◆ toon respect voor het recht op ontplooiing en toekomst van je cliënt (van ieder individu);
- ◆ zeer praktische en bruikbare tips meegeven;
- ◆ heb aandacht voor en benoem hun inzet;
- ◆ betrek het gehele gezin.

Aanbevelingen i.v.m. informatie verzameling:

Diepte interview en outreachend werken.

---

¹² HEYNDRIKX, P. e.a., 2005, p. 123 – 134 en 214.

Literatuur:

- ◆ 'Drempels naar welzijnsvoorzieningen: de cliënt aan het woord. Literatuurstudie en diepte-interviews bij kansarmen en etnisch-culturele minderheden.' Door Leen Sannen. Leuven, 2003.
- ◆ 'Je kind in een ander gezin: private gezinsplaatsing en kansarme gezinnen.' Door: Jozef Corveleyn, Barbara Demeyer en Lieve Vanhee. Garant, 2003.
- ◆ 'Meervoudig gekwetsten: contextuele hulpverlening aan maatschappelijk kwetsbare mensen.' Door: Paul Heyndrickx, Ief Barbier, Hilde Driesen, Monique Van Ongevalle en Koen Vansevenant. Lannoo / Tielt, 2005.

3.7

Tienerouders

Omschrijving van de doelgroep:

Met tienerouders bedoelen we ouders die zelf jonger zijn dan achttien jaar. Het meest gekende zijn de tienermoeders, maar er bestaan ook tienervaders.

Aandachtspunten:

- ♦ er zijn veel vooroordelen over tienerouders;
- ♦ oog voor ondersteunend netwerk van de tienerouder;
- ♦ is de andere ouder aanwezig in de opvoeding van het kind?;
- ♦ blijf de tienerouder stimuleren om minstens zijn middelbaar diploma te halen;
- ♦ een tienerouder kan verder studeren én een goede ouder zijn;
- ♦ doorverwijzingsmogelijkheden naar specifieke organisaties zoals Kind & Gezin of de centra voor integrale gezinszorg (De Merode in Kasterlee);
- ♦ wees geduldig.

Aanbevelingen i.v.m. informatie verzameling:

Een diepte interview en outreachend werken.

3.8

Gescheiden ouders

Omschrijving van de doelgroep:

Gescheiden ouders zijn ouders die feitelijk of wettelijk gescheiden zijn. Het kunnen ook twee ouders zijn die nooit getrouwd zijn geweest, samen een kind opvoeden, maar geen partners meer zijn. Een gescheiden ouder kan ook een eenoudergezin of een nieuw samengesteld gezin vormen.

Het zandkastelenprogramma¹³:

Het zandkastelenprogramma is een drieënhalve uur durende, eenmalige groepsbijeenkomst voor kinderen van gescheiden ouders in de leeftijd van zes tot zeventien jaar. In het laatste halfuur worden ook de ouders uitgenodigd en richt de aandacht zich op een verbetering van de communicatie tussen ouders en kinderen. Het programma werd geïntroduceerd in Miami-Dade County in Florida en is daar nu verplicht gesteld, evenals in een tiental andere rechtsgebieden (districten) in de Verenigde Staten. In deze districten wordt de echtscheiding van echtparen met kleine kinderen pas officieel uitgesproken als ze aan het Zandkastelenprogramma hebben meegedaan.

Omdat kinderen soortgenootjes ontmoeten die eenzelfde ervaring doormaken als zij, komen ze er meestal met een pas ontdekt gevoel van vertrouwen, hoop en saamhorigheid uit. Ze beseffen dat ze niet de enigen zijn, dat het normaal is om bang te zijn, boos, verdrietig en in de war. Het zandkastelenprogramma past een aantal vernieuwende technieken toe die speciaal voor kinderen zijn ontwikkeld:

- ♦ vaardigheden opdoen op het gebied van zelfexpressie en probleemoplossing;
- ♦ boosheid en andere intense emoties op een goede manier leren uiten;
- ♦ meer inzicht in de realiteit van een echtscheidingssituatie krijgen;
- ♦ de unieke eigenschappen en sterke kanten van jezelf leren kennen.

Elk kind krijgt een werkboek dat op zijn leeftijd is toegesneden en waar hij anoniem in werkt. Kinderen worden gevraagd om tekeningen of gedichtjes te maken, brieven aan hun ouders te schrijven, vragen te beantwoorden over hun ervaringen met de scheiding, enzovoort. Behalve schrijven en tekenen worden de deelnemers begeleid bij activiteiten als rollenspel, discussie en het interviewen van groepsgenoten. In het laatste halfuur leren ouders samen met hun kinderen interactietechnieken en technieken om hun gevoelens over de scheiding te uiten. Aan het einde van elke bijeenkomst schrijven de deelnemers een evaluatie over hun ervaring met het Zandkastelenprogramma. Dit geldt ook voor de ouders, die dat achteraf in een vervolgvragenlijst afronden.

---

¹³ Neuman, M.G., 1998, p. 15.

Aandachtspunten bij het werken met gescheiden ouders:

- ◆ maak aan beide ouders duidelijk dat er een verschil bestaat tussen partnerschap en ouderschap. Bij partnerschap gaat het om de relatie tussen de twee ouders. Het partnerschap is voorbij, maar hier zit meestal het verdriet, de boosheid, ... om de scheiding. Bij ouderschap gaat het om het feit dat beide ouders in staan voor de zorg van hun kind. Beiden hebben hier recht op en de plicht toe, maar doen dit elk op hun manier;
- ◆ een kind van gescheiden ouders heeft meestal een verenigingswens, het wil in de meeste gevallen zijn ouders terug bij elkaar, stimuleer het kind om zijn gevoelens over de scheiding te uiten;
- ◆ maak aan de ouders duidelijk dat conflicten tussen hen, nooit worden gevoerd in het bijzijn van de kinderen;
- ◆ bij moeilijkheden tussen de ouders over bezoekrecht is het aan te raden om wat op papier is vastgelegd (en ondertekend is door beide ouders) te volgen. Als dit terug goed verloopt, kunnen de ouders hiervan afwijken in positieve zin mits onderling akkoord;
- ◆ heb oog voor het kind en voor de ouder bij de eventuele moeilijke emotionele verwerking van de scheiding;
- ◆ kinderen krijgen vaak niet te horen waarom hun ouders zijn gescheiden. Omdat ze het niet weten verzinnen ze zelf redenen voor de scheiding die een negatieve invloed op hen kunnen hebben. Ouders dienen hun kinderen op een beknopte manier te vertellen waarom ze gescheiden zijn en ze moeten zich realiseren dat kinderen om meer details kunnen vragen als ze ouder worden. Het is belangrijk om hen van de feiten op de hoogte te brengen, maar ouders hoeven hun kinderen niet het hele verhaal over de scheiding te vertellen.

Hulpbronnen:

Een scheidingsbemiddelaar kan zowel voor, tijdens en na de scheiding de (ex-)partners helpen om terug te communiceren. Hij kan hen helpen in het maken van beslissingen en afspraken rond de kinderen, het huis, de inboedel, ...

Aanbevelingen i.v.m. informatie verzameling:

Interview.

Literatuur:

- ◆ 'Gids bij scheiding: sociale & juridische informatie.' Door Karolien Belmans en Mieke Louwette. standaard;
- ◆ '2 ouders apart: jongeren over de scheiding van hun ouders.' Door Els Put. Lannoo, 2004;
- ◆ 'Samen uit elkaar: ouder blijven na de scheiding.' Door Inge De Waele. Lannoo, 2003;
- ◆ 'Kinderen & scheiding: gids voor scheidende ouders en hun kinderen.' Door Marleen Heylen. Maularta Books, 1997;
- ◆ 'En de kinderen scheiden mee ... Het zandkastelenprogramma.' Door M. Gary Neuman en Patricia Romanowski. SWP Amsterdam, 1998;

- ◆ 'Het echtscheidingswerkboek: een leidraad voor kinderen en ouders.' Door Sally Blakeslee Ivers, David Fassler en Michele Lash. Boom 1990.
- ◆ 'De impact van een (echt)scheiding op kinderen en ex-partners.' Door Christine van Peer. Brussel: Vlaamse overheid, 2007.
- ◆ 'Co-ouderschap: het beste van twee ouders.' Door: Yoeke Nagel. De Kern Baarn, 2006.

3.9

Stiefouders

Omschrijving van de doelgroep:

Een stiefouder wordt je, als je trouwt met iemand die kinderen heeft. Er wordt dus ook altijd een nieuw samengesteld gezin (zie fiche 3.3) gevormd.

Aandachtspunten en vaststellingen¹⁴:

- ♦ het duurt verscheidene jaren voordat een stiefgezin zich tot een echte eenheid ontwikkelt;
- ♦ een stiefgezin loopt in de eerste twee jaar het grootste risico op het uiteenvallen;
- ♦ een stiefgezin moet vier basistaken volbrengen om te kunnen slagen: het integreren van de stiefouder in het leven van het kind, het creëren van een bevredigend tweede huwelijk en het aanbrenge van een scheiding met het eerste, het op de juiste manier leren omgaan met verandering én het ontwikkelen van werkbare rollen voor niet-inwonende ouders en ex-huwelijkspartners;
- ♦ een stiefgezin kan de wonden die de scheiding heeft achtergelaten helen;
- ♦ een sterk en stabiel stiefgezin is net als een traditioneel gezin in staat om waarden bij te brengen, grenzen en beperkingen te stellen en een structuur te leveren waarbinnen regels voor een moreel verantwoord en productief leven worden overgedragen die door het kind worden getest en waartegen het rebelleert, maar die het uiteindelijk accepteert;
- ♦ de vorming van een sterke huwelijksband is een van de belangrijkste taken voor alle stiefgezinnen. Hij fungeert als het fundament van het stiefgezin en vergemakkelijkt andere aspecten van het leven in een stiefgezin, zoals het functioneren van de ouders, het ontwikkelen van regels en het definiëren van rollen binnen het gezin;
- ♦ een sterk stiefgezinhuwelijk heeft drie fundamenteën. Ten eerste zullen de echtgenoten in hun behoeften van volwassenen moeten voorzien en hun relatie moeten onderhouden. Ten tweede dienen ze een gemeenschappelijke visie op het huwelijk en het gezinsleven te ontwikkelen. En ten derde moeten ze tot overeenstemming komen over de opvoeding en andere kwesties die betrekking op de kinderen hebben;
- ♦ de stiefouder toezicht laten houden op de activiteiten van het kind is een uitstekende manier om meer bij de opvoeding van de kinderen betrokken te raken. Hierdoor wordt de biologische ouder geholpen en krijgt het kind het signaal dat de stiefouder in hun leven geïnteresseerd is;
- ♦ een kind moet zich vrij kunnen bewegen tussen het stiefgezin en de niet-inwonende ouder;
- ♦ ouders dienen in het bijzijn van de kinderen geen ruzie te maken;
- ♦ ouders dienen elkaars waarden en regels te respecteren;

¹⁴ BRAY, J. & KELLY, J., 1998, p. 27 – 28, 57, 84, 105, 219, 246.

- ♦ communicatie tussen de ouders om belangrijke kwesties te bespreken is essentieel voor het oplossen van problemen en het wegnemen van zorgen;

Als hulpverlener kan je de (stief)ouders helpen in hun communicatie met elkaar, hun kinderen en hun ex-partners. Daarbij kan je uitgaan van de meerzijdige partijdigheid.

Aanbevelingen i.v.m. informatie verzameling:

Interview.

Literatuur:

- ♦ 'Help, mijn partner heeft een ex! Adviezen voor de tweede vrouw.' Door Ann Kunish & Veslemoy Ostrem. Archipel, 2004.
- ♦ 'Stiefouders en stiefkinderen: de valkuilen en de oplossingen.' Door James Bray & John Kelly. De boekerij / Amsterdam, 1998.
- ♦ 'Jouw kinderen zijn mijn kinderen: kinderen van verschillende ouders in één stiefgezin: informatie en adviezen.' Door: Marijke van Eijkeren. Zomer & Keuning, 1993.
- ♦ 'Stiefmoederlijk gezi(e)n' Door: Mieke Grandjean. Van Halewyck / Leuven, 1996.

3.10

Grootouders

Omschrijving van de doelgroep:

Wat wij in de eerste plaats bedoelen met deze doelgroep, zijn grootouders die regelmatig instaan voor de zorg van hun kleinkinderen.

Daarnaast bedoelen wij ook grootouder(s) die voor hun kleinkind(eren) zorgen en waarvan de natuurlijk ouders niet aanwezig zijn in de opvoeding van het (klein)kind. Wij denken dan aan ouders die overleden zijn en waarbij de grootouder het kind onder zijn hoede neemt.

Aandachtspunten voor hulpverleners¹⁵:

- ♦ grootouder worden daar kies je niet voor, dat overkomt je;
- ♦ vele grootouders geven aan dat ze met een dubbel gevoel zitten. Ze zijn blij om grootouder te worden maar beseffen ook dat dit veranderingen mee brengt. Ze krijgen een nieuwe rol toebedeeld of ze er nu klaar voor zijn of niet. zorg ervoor dat grootouders dit kunnen bespreken;
- ♦ de rol van ouder en de rol van grootouder is anders. De grootouderrol is niet duidelijk omljnd en bevat geen dagelijkse taken, verantwoordelijkheden en beslissingen om te nemen. Grootouders zijn vrij om te kiezen in hoeverre ze betrokken willen worden. Ga samen met de grootouders na welke invulling ze willen geven aan het grootouder zijn. Wees ervan bewust dat dit niet altijd overeenkomt met wat de kinderen van de grootouders verwachten;
- ♦ stimuleer grootouders in het aangeven van hun grenzen, naar hun kinderen toe. Zorg ervoor dat grootouders hun eigen leven niet vergeten en dat ze ook tijd nemen voor zichzelf;
- ♦ ouders beslissen welke regels, waarden en normen ze willen doorgeven aan hun kinderen, deze kunnen verschillen met wat de grootouders willen. Stimuleer dialoog tussen ouders en grootouders;
- ♦ help grootouders hun kinderen te steunen in hun taak als ouders, dit verbetert de verstandhouding waardoor de kinderen veel meer open staan voor de inbreng van grootouders;
- ♦ de relatie tussen grootouders en hun volwassenen kinderen zal veranderen, help dit te erkennen en te accepteren;
- ♦ soms zal het leeftijdsverschil zeer groot zijn;
- ♦ bevoegdheidsverdeling tussen ouders en grootouders; wie stelt waar welke regels en wanneer?

¹⁵ CARSON, L., 2003.

Het grootouderplan¹⁶:

Dr. Lillian Carson beschrijft in haar boek 'de kunst van het grootouder zijn' enkele stappen die grootouders kunnen helpen in het grootouder zijn. Dit plan helpt om doel te geven aan de handelingen als grootouder en de dieperliggende betekenis ervan te zien. Dit plan bestaat uit vier stappen:

- ♦ het ontdekken van onze intenties als grootouders;
- ♦ het beslissen wat we doen, de verwezenlijking van onze intenties;
- ♦ het uitvoeren van onze intenties;
- ♦ het evalueren.

Bij elke stap formuleert L. Carson een aantal vragen die kunnen helpen om deze verschillende stappen te zetten.

Grootouders die hun kleinkinderen opvoeden¹⁷:

Deze grootouders nemen de ouderlijke verantwoordelijkheid (nogmaals) op zich omdat hun eigen volwassenen kinderen niet in staat zijn om voor hun kinderen te zorgen. Om de kleinkinderen niet aan hun lot over te laten of om plaatsing van de kinderen te vermijden nemen ze de ouderrol terug op zich. Alleen zijn ze nu ouder, hebben ze minder energie, maar zijn ze wel wijzer geworden.

- ♦ het kind en grootouder zullen rouwen om het verlies van de ouder;
- ♦ is er met de andere grootouders, ooms en tantes nog contact?;
- ♦ seksuele voorlichting: hoe gebeurt dit via de grootouders?;
- ♦ oog voor ondersteuning voor dit gezin;
- ♦ internet en andere hedendaagse technologieën: hoe kinderen hierrond voorlichting geven?;
- ♦ wijs grootouders op de voor- en nadelen;
- ♦ opvoeden is een dagtaak en grootouders zullen hun eigen leven (gedeeltelijk) opzij moeten schuiven, dit brengt een enorme verantwoordelijkheid mee;
- ♦ deze situatie doet zich voor bij problemen met de volwassen kinderen, zoals ziekte, gevangenisstraf, overlijden, tienerzwangerschap, ... Zorg voor ondersteuning;
- ♦ dit zorgt ook binnen de relatie van de grootouders voor druk, help hen dit te uiten en over te communiceren;
- ♦ heb oog voor de financiële kant van deze situatie.

Aanbevelingen i.v.m. informatie verzameling:

Vrij interview.

---

¹⁶ CARSON, L., 2003, p. 54 – 59.

¹⁷ CARSON, L., 2003, p. 130 – 132.

Literatuur:

- ◆ 'De grootouders in de familie: hun statuut en hun taak.' Door: E. De Wilde d'Estmael. Koning Boudewijnstichting, 1993.
- ◆ 'Grootouders: tussen mogen en moeten.' Door: Alfons van Marcoen e.a. Garant, 1996.
- ◆ 'Hoera, ik word oma! Een nieuwe levensfase.' Door: Sheila Kitzinger. Het Spectrum, 1997.
- ◆ 'De kunst van het grootouder zijn.' Door: Lillian Carson. Deltas, 2003.

3.11

Homoseksuele ouders

Omschrijving van de doelgroep:

Met een homoseksueel gezin bedoelen wij twee partners van het zelfde geslacht, met kinderen.

Aandachtspunten:

- ◆ wees er van bewust dat er mensen zijn die tegen het homohuwelijk zijn en tegen het ouderschap voor homoseksuele partners;
- ◆ tips geven met betrekking tot dit thema aan beide ouders;
- ◆ voor het kind van homoseksuele partners is dit normaal, voor schoolkameraadjes van het kind is dit niet altijd zo;
- ◆ welke steun heeft dit gezin?;
- ◆ hoe reageert de familie hier op? Welke rol kunnen zij spelen? Staan zij erachter en zorgen zij voor ondersteuning? Waar bevinden zich hier de leemtes die moeten worden opgevuld?

Aanbevelingen i.v.m. informatie verzameling:

Vrij interview.

3.12

Andersvalide ouders of ouders van andersvalide kinderen**Omschrijving van de doelgroep:**

Met andersvaliden bedoelen we zowel ouders met een handicap als ouders van kinderen met een handicap.

Aandachtspunten:

- ♦ aandacht voor en kennis over de handicap;
- ♦ wees onbevooroordeeld;
- ♦ is er ondersteuning voor dit gezin; wat zijn de sterktes en waar moet er nog aan gewerkt worden? Breng dit in kaart .....
- ♦ wees je bewust dat er vooroordelen bestaan bij de bevolking tegenover andersvaliden en andersvaliden als geschikte ouders;
- ♦ aanverwante instanties zoals het Vlaams Agentschap voor personen met een handicap, wat zijn de mogelijkheden hier, waar kunnen zijn helpen ondersteunen?

Aanbevelingen i.v.m. informatie verzameling:

Interview en outreachend werken.

3.13

Ouders met psychische problemen of ouders van kinderen met psychische problemen**Omschrijving van de doelgroep:**

Deze fiche bevat twee verschillende doelgroepen die elk hun specifieke aandachtspunten en aanpak hebben.

De term ‘psychische problemen’ houdt veel verschillende psychische stoornissen in. DSM-IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, editie vier) omschrijft de psychische stoornis als volgt:

‘Een psychische stoornis is een betekenisvol gedrags- of psychologisch syndroom of patroon dat bij een persoon voorkomt en dat gepaard gaat met een of meerdere van de volgende verschijnselen:

- ♦ leed (pijnlijke symptomen);
- ♦ onvermogen (aantasting van het functioneren van de persoon);
- ♦ duidelijk toegenomen kans op dood;
- ♦ betekenisvol verlies van vrijheid.

Bovendien mag dit syndroom of patroon geen te verwachten antwoord zijn op een specifieke gebeurtenis zoals bijvoorbeeld de dood van een geliefd persoon. Wat de oorspronkelijke oorzaak ook is, de stoornis moet gewoonlijk beschouwd worden als een uiting van een psychologische, biologische of gedragsmatige disfunctie in de persoon.

Noch afwijkend gedrag, hetzij van politieke, religieuze of seksuele aard, noch conflicten tussen de persoon en de samenleving zijn psychische stoornissen, tenzij de afwijking of het conflict een symptoom is van een disfunctie van de persoon.¹⁸

Aandachtspunten voor het werken met ouders met psychische problemen¹⁹ en hun kinderen:

- ♦ zorg ervoor dat de ouder volledig is ingelicht over zijn psychisch probleem en wat hij kan verwachten, zowel van de problemen, de behandeling, ...;
- ♦ betrek de context van de persoon met een psychisch probleem, zowel partner als kinderen en ouders;
- ♦ stimuleer de ouder om zelf te vertellen wat er met hem / haar aan de hand is, ook kinderen willen graag weten wat er aan de hand is;

¹⁸ CUYVERS, G., 2001, p. 21.

¹⁹ Als een vader of moeder psychische problemen heeft... hoe gaat het dan met de kinderen? Utrecht, Trimbos-instituut/LOP. (brochure)

- ◆ het is belangrijk dat het kind, naast zijn ouders, een vertrouwenspersoon heeft (en zelf kiest) waar het terecht kan;
- ◆ kinderen zullen extra aandacht gaan vragen, meestal zodra het in huis weer min of meer zoals gewoonlijk is. Hiermee willen kinderen laten zien dat ze er ook nog zijn;
- ◆ kinderen willen ook iets over hun eigen belevingen kunnen vertellen, vraag dan ook aan hen hoe het is om een ouder met een psychisch probleem te hebben;
- ◆ sommige kinderen zullen heel behulpzaam worden in het huishouden, dit kan een steun zijn, maar zorg ervoor dat ze zich ook als kind kunnen gedragen (spelen, sport, ...);
- ◆ kinderen hebben veel fantasie. Voor dingen die ze niet begrijpen, verzinnen ze gewoon een eigen verhaal. Daarom is het heel belangrijk om hen duidelijk te maken (op een voor hen begrijpelijke manier) dat zij écht niet de oorzaak van de problemen zijn;
- ◆ breng structuur aan, dit geeft een vertrouwd gevoel aan kinderen en bied veiligheid.

Aandachtspunten voor het werken met ouders van kinderen met psychische problemen²⁰:

- ◆ hecht belang aan het werken met de context van het kind, betrek ouders, broers en zussen en / of de vertrouwenspersoon van het kind zoveel mogelijk bij het hele gebeuren. Het belang van het creëren van een veilig gevoel mag zeker en vast niet uit het oog worden verloren;
- ◆ zorg ervoor dat de ouders zo volledig mogelijk zijn ingelicht over de problematiek van hun kind. Bied begrijpbare informatie aan, informatie die ze ook thuis kunnen doornemen en zorg ervoor dat ouders met hun vragen bij jouw terecht kunnen;
- ◆ zorg er ook voor dat het kind zelf goed is ingelicht over zijn psychiatrisch probleem en dat hij dit kan en mag ter sprake brengen;
- ◆ zorg voor structuur, zodat het kind weet wat er gaat gebeuren en wat hij / zij kan verwachten van jou, zijn probleem, zijn behandeling, ...;
- ◆ zorg ervoor dat ouders en kind in dialoog kunnen treden als een van hen dit nodig heeft, dat ze hun gevoelens kunnen uiten en kunnen meedelen wat er in hen omgaat;
- ◆ stel geen druk gedrag, maar wees rustig en probeer dit een basishouding te laten zijn, kinderen die in contact komen met een rustig iemand zullen zelf sneller rustiger worden;
- ◆ wees zelf consequent in het benoemen van onaanvaardbaar gedrag van het kind en geef dit ook mee als aandachtspunt aan de ouders, dit zorgt voor duidelijkheid en structuur voor het kind;
- ◆ benoem en zet samen met de ouders ook de kleine vorderingen van het kind in de kijker;
- ◆ stel geen onrealistische verwachtingen naar het kind;
- ◆ ga na of de ouders voldoende ondersteuning hebben, zo niet zorg er dan voor, dit kan ook een verwijzing inhouden.

---

²⁰ mondelinge toelichting van het therapeutische personeel, OPZ Geel, 2007.

Aanbevelingen i.v.m. informatie verzameling:

Gestructureerd interview.

Literatuur:

- ◆ ‘Als je mama of papa ... handleiding en werkboek.’ Door Wendy Schellekens en Peggy Janssen. Garant, 2004;
- ◆ ‘Hoofdstuk 11: Zorg voor de context van de psychiatrische patiënt is preventie.’ In: ‘Leren over leven in loyaliteit: over contextuele hulpverlening. Door M. Michielsen, W. Van Mulligen en L. Hermkens (red.). Acco, 1998.
- ◆ vereniging voor gezinsleden en nabijbetrokkenen van personen met psychiatrische problemen: <http://www.similes.org>;
- ◆ kinderen van ouders met psychiatrische problemen: <http://www.koppvlaanderen.be/>;

4

Informatie verzamelen en analyseren

Alvorens een activiteit op te starten rond opvoedingsondersteuning, is het belangrijk op zoek te gaan naar de nood aan opvoedingsondersteuning binnen de regio waar je de activiteit wil organiseren.

Er zijn verscheidene manieren om informatie te verzamelen en te analyseren. Afhankelijk van de voor- en nadelen, de inhoud van het gesprek, de kenmerken van de onderzoeksdoelgroep, de benodigde tijd, ... zijn verschillende vormen te onderscheiden. Sommige doelgroepen zijn namelijk niet of moeilijk schriftelijk te bevragen, bijvoorbeeld: analfabeten, laaggeschoolden, ouderen, slechtzienden, bepaalde groepen van motorisch gehandicapten, kinderen. Hier zal het belangrijk zijn om als hulpverlener persoonlijk naar de ouders te gaan. Anderzijds zullen ouders die niet in de hulpverlening zitten vergeten worden als men enkel informatie verzamelt uit eigen cliënteel. Het is duidelijk dat de doelgroep een belangrijke rol speelt bij de keuze om informatie te verzamelen.

Wij bespreken hier het interview (4.1), de enquête (4.2), outreachend werken (4.3) en overleggen met betrokken organisaties en netwerkliden (4.4). Telkens bespreken we de vorm en geven we enkele voor- en nadelen.

Hou er rekening mee dat dit geen limitatieve lijst is, er zijn nog andere manieren om informatie te verzamelen. Zo is het bijvoorbeeld ook mogelijk informatie te verzamelen vanuit een experiment of vanuit de techniek van observatie. We hebben echter een selectie gemaakt vanuit de invalshoek 'opvoedingsondersteuning'. Het zijn immers erg verschillende technieken waardoor de ganse doelgroep van opvoedingsondersteuning bereikt kan worden.

4.1

Interview²¹

De voornaamste doelstelling van het interview is informatie verzamelen over een bepaald onderwerp, in dit geval over de nood aan opvoedingsondersteuning. Er zijn verschillende vormen van interviews. Er zijn individuele interviews: één onderzoeker ondervraagt één ouder. Een andere vorm is het collectieve interview of 'hearing'. Hier ondervraagt één onderzoeker een groep van ouders op hetzelfde moment.

De meest voorkomende vorm van interviews zijn deze waarbij de interviewer de ouders opzoekt en hen persoonlijk ondervraagt. Dit noemt men 'face-to-face' interviews. Een andere vorm zijn telefonische interviews waar de onderzoeker telefonisch contact opneemt met de ouders. De keuze tussen het face-to-face interview of het telefonisch interview is sterk afhankelijk van de doelgroep. Indien je informatie wil verzamelen bij mensen die communicatief minder vaardig zijn, zal het beter zijn een face-to-face interview af te nemen. Via deze manier zie je ook de non-verbale signalen die mensen uitstralen.

Afhankelijk van de gestructureerdheid van het interview zijn twee vormen te onderscheiden, vrije en gestructureerde interviews.

Vrij interview

Het voornaamste kenmerk van het vrije interview is dat de interviewer tijdens het gesprek ruimte laat voor vrije, spontane mededelingen van de ouders. De interviewer kan de ouders tijdens het gesprek observeren: zijn taal, houding, emoties en intonatie construeren mee het totaalbeeld.

Dit soort interview vraagt veel inspanningen van de interviewer. Hij moet de ouders motiveren, het gesprek structureren, de antwoorden registreren en de ondervraagden observeren. Belangrijke kenmerken van het gesprek zijn de techniek van doorvragen en de non-directieve benadering.

Een specifieke vorm van het vrije interview is het diepte-interview dat gekenmerkt wordt door de inhoudelijke diepgang van het gesprek. Dit gesprek neemt relatief veel tijd in beslag en een vertrouwensrelatie is noodzakelijk.

Binnen opvoedingsondersteuning kunnen thema's als verwaarlozing of verlieservaring best bevraagd worden via diepte-interviews.

---

²¹ Schroten en Storms, 2005-2006, p. 44-53

Gestructureerd of geleid interview

Bij het gestructureerde interview maakt de onderzoeker voor het gesprek een vragenlijst op waarin de volgorde, de inhoud en de formulering van de vragen vastgesteld is.

Het interview verloopt routinematig: de interviewer formuleert de vragen letterlijk en in dezelfde volgorde. Hierdoor is de rol van de interviewer minder ingrijpend bij een gestructureerd interview dan bij een vrij interview.

De keuze voor een vrij of gestructureerd interview zal sterk afhankelijk zijn van de doelgroep die je bevraagd en het gekozen thema. Zoals we reeds vermeldde worden moeilijkere thema's best bevraagd via een vrij interview, met name het diepte-interview.

Aandachtspunten

Doordat de doelgroep en het thema van opvoedingsondersteuning zo breed kunnen zijn, kunnen er bij een interview verschillende fouten optreden. Daarom willen we toch enkele aandachtspunten vermelden.

Het is noodzakelijk dat de ouders begrijpen wat er met de vraag wordt bedoeld. Zo is het belangrijk dat zij kennis hebben van het onderwerp, dezelfde taal spreken als de interviewer, ... Het is dus nodig je interview aan te passen naargelang de doelgroep en het thema. Een moeilijke Nederlandse woordenschat bij een allochtoon gezin, kan onduidelijkheden veroorzaken.

Antwoorden kunnen ook vertekend worden door het beeld dat de ouders zich van de interviewer vormen. Wanneer er bijvoorbeeld allochtonen worden geïnterviewd, kunnen de antwoorden verschillen naargelang de interviewer al dan niet van allochtone afkomst is. Omgekeerd heeft dit hetzelfde effect.

Ook de verwachtingen die de interviewer van de ouders heeft kan invloed hebben op het interpreteren van de antwoorden. Deze verwachtingen kunnen onder andere ontstaan door vooroordelen ten aanzien van bepaalde bevolkingsgroepen, Bijvoorbeeld: een homoseksueel gezin kan geen kinderen opvoeden, kansarme gezinnen kunnen hun kinderen niet geven wat ze nodig hebben, ... Het is erg belangrijk ouders de reden van het interview te verduidelijken en concreet te omschrijven wat er met de gegevens zal gebeuren.

Een laatste aandachtspunt betreft de persoonskenmerken van de interviewer (vermoeid, verstrooid, blij, ...) Het is belangrijk hier rekening mee te houden bij het verwerken van de gegevens.

Voor- en nadelen

Voordelen:

- ◆ respons: mensen werken over het algemeen spontaner mee aan vrije interview dan aan gestructureerde interviews omdat dit meer ruimte laat voor hun eigen inbreng;

- ◆ soepelheid: het interview is een soepele techniek. De ouders kunnen uitleg vragen over de gestelde vragen of aangeven wanneer hun antwoorden niet binnen de voorziene categorieën valt. Ook de interviewer kan verduidelijking vragen en doorvragen, de vraag herhalen en uitleg geven. Hierdoor verhoogt de kans dat de onderzoeker de juiste interpretatie geeft aan de antwoorden. Dit is nog meer zo bij een vrij interview dan bij een gestructureerd interview;
- ◆ niet verbaal gedrag: een interview laat toe om met andere dan verbale informatie rekening te houden. Zo kan de onderzoeker spontane reacties registreren indien ze relevante informatie bevatten.

Nadelen:

- ◆ bereikbaarheid: vele plaatsen zijn omwille van de ligging moeilijk bereikbaar voor de interviewer. Zo zullen de vervoerskosten snel oplopen indien de interviewer het ganse land moet doorkruisen;
- ◆ kostprijs: loon- en verplaatsingskosten kunnen bij interviews hoog oplopen;
- ◆ benodigde tijd: het voeren van een interview op het adres van de geïnterviewde neemt gemakkelijk veel tijd in beslag;
- ◆ moment van afname/invullen: een interviewer kan aanbellen op erg ongeschikte momenten en tijdens het interview kan veel gebeuren dat de aandacht afleidt;
- ◆ vertekening door de interviewer: het gedrag van de onderzoeker beïnvloedt de gegeven antwoorden.

4.2

Schriftelijke postenquête

Opvoedingsondersteuning richt zich naar alle ouders. Hierdoor is de doelgroep erg ruim. Als je bijvoorbeeld een overzicht wil krijgen van de nood aan opvoedingsondersteuning binnen een ganse gemeente, kan een schriftelijke postenquête een belangrijk hulpmiddel zijn.

Bij een schriftelijke postenquête krijgen de ouders een vragenlijst met bijhorende introductiebrief per post toegestuurd met de vraag om hem ingevuld terug te bezorgen. Het is ook mogelijk de enquête persoonlijk uit te delen, met de vraag ze terug op te sturen of op een bepaalde plaats te deponeren.

Bij het opmaken van de enquête moet je wel rekening houden met de doelgroep waar je het formulier naartoe stuurt. Analfabeten, slechtzienden, laaggeschoolden, allochtonen, ... zullen anders bereikt moeten worden dan hoger opgeleide ouders.

Voor- en nadelen ²²

Voordelen:

- ♦ bereikbaarheid: de enquête kan zowel opgestuurd worden naar gekende cliënten als naar mensen buiten de hulpverlening;
- ♦ relatief lage kostprijs: enkel de kosten van het kopiëren van de vragenlijsten, de omslagen en de postzegels moeten in rekening worden genomen;
- ♦ benodigde tijd. Een postenquête neemt relatief weinig tijd in beslag: reeds na een week heeft men al een pak gegevens dat verder verwerkt kan worden;
- ♦ moment van afname/invullen: bij een postenquête kunnen de ouders zelf een moment kiezen dat het best past om de vragenlijst rustig in te vullen;
- ♦ er kan geen vertekening van de interviewer optreden.

Nadelen:

- ♦ weinig/geen soepelheid: de ouders kunnen geen uitleg vragen over de gestelde vragen en de onderzoeker kan niet doorvragen bij onduidelijkheden;
- ♦ het is onmogelijk rekening te houden met het niet verbale gedrag van de ouders;
- ♦ registratie van de antwoorden. Bij een postenquête registreert de ouder zelf de antwoorden. Dit geeft als probleem dat sommige enquêtes verkeerd of onleesbaar ingevuld zijn;
- ♦ bepaalde doelgroepen (bijvoorbeeld vluchtelingen, kansarmen, analfabeten, ...) kunnen moeilijker bereikt worden via een schriftelijke enquête;
- ♦ hoge non-respons.

Een belangrijk nadeel aan een postenquête is de hoge non-respons. Het is aan de onderzoeker om te proberen de uitval zo laag mogelijk te houden. Dit kan ondermeer door zelf de vragenlijsten te gaan ophalen en ze tegelijkertijd op hun volledigheid te controleren. Een andere manier is het werken met herinneringsbrieven. Hierbij wordt na een bepaalde periode een brief gestuurd, naar die personen die de enquête niet hebben ingevuld, met de vraag dit alsnog te doen.

Een andere manier de hoge non-respons te verminderen is vanuit de ruiltheorie. Deze theorie bepaald dat als mensen beslissen of ze een enquêteformulier al dan niet gaan invullen, ze een soort kosten-batenanalyse maken. Het is dus belangrijk de (psychologische) kosten zo laag mogelijk te houden en de baten (beloningen) zo hoog mogelijk.

We bespreken enkele manieren om de psychologische kosten zo laag mogelijk te houden:

- ♦ maak de vragenlijst niet te lang, zorg dat hij er aantrekkelijk uitziet en dat hij gemakkelijk is om in te vullen;
- ♦ voeg een voorgefrankeerde en voorgeschreven briefomslag bij de enquête om het terugzenden te vergemakkelijken;
- ♦ indien er wordt gewerkt met herinneringsbrieven, voeg een nieuw enquêteformulier bij deze brief.

De psychologische baten zijn hoger wanneer:

- ♦ het onderwerp aantrekkelijk, interessant of belangrijk is;
- ♦ een kleine persoonlijke beloning wordt gegeven (een boekenbon, een lotje van de loterij, ...).

4.3

Outreachend werken

Outreachend werken behoort tot de basismethodiek in het maatschappelijk werk. In de hulpverlening, vaak gebonden aan regels en procedures, dreigen veel potentiële cliënten tussen wal en schip te raken of af te haken. Daardoor wordt de hulpverlening, juist voor die doelgroep die daar veel baat bij zou kunnen hebben, onbereikbaar.

Outreachend werken houdt in dat de hulpverlener een opdracht krijgt om mensen te benaderen en ze ongevraagde hulpverlening aan te bieden. Vaak ervaren hulpverleners veel weerstand tegen zo'n ongevraagde hulpverlening. Daarom is het belangrijk dat hulpverleners getraind worden in het omgaan met deze weerstand.

Voordat men outreachend te werk gaat krijgt men meestal informatie van netwerkpartners: scholen, politie, huisartsen, e.d. Wanneer een hulpverlener informatie krijgt van één van deze partners over de nood aan opvoedingsondersteuning kan hij zelf naar de ouders gaan om dit te bespreken. Hierdoor krijg je rechtstreekse informatie van de ouders.

Voor- en nadelen ²³

Voordelen:

- ◆ non-verbaal gedrag. Via deze techniek kan zeer goed ingespeeld worden op het non-verbale gedrag van de doelgroep. De kennis beperkt zich niet tot het bewuste en zichtbare, maar ook normen, waarden, gebruiken en symbolisch gedrag kunnen onderzocht worden;
- ◆ de hulpverlener krijgt gedetailleerde informatie over groeperingen in hun natuurlijke omgeving;
- ◆ ideale onderzoekstechniek om moeilijk toegankelijke groepen of taboeonderwerpen te bestuderen.

Nadelen:

- ◆ bereikbaarheid: via deze techniek worden enkel personen bereikt die reeds in de hulpverlening zitten of problemen ervaren;
- ◆ relatief hoge kostprijs. De hulpverlener gaat zelf naar de doelgroep waardoor loon- en verplaatsingskosten hoog kunnen oplopen;
- ◆ subjectivisme. De geboden hulpverlening en resultaten zijn erg afhankelijk van de hulpverlener.

---

²³

Schroten en Storms, 2005-2006, p. 50-52.

4.4

Overleggen met betrokken organisaties en netwerkleden

Hierbij gaat de aandacht naar de verschillende organisaties en medewerkers die werken rond opvoedingsondersteuning. Als maatschappelijk assistent kom je dagelijks in contact met cliënten die verschillende noden en vragen hebben. Hierdoor heb je als maatschappelijk assistent een beeld over de nood aan opvoedingsondersteuning bij bepaalde doelgroepen.

In overleg met andere organisaties of netwerkleden kunnen hulpverleners informatie uitwisselen over de noden aan opvoedingsondersteuning die zij ervaren bij hun doelgroep. Indien meerdere problemen steeds opnieuw voorkomen, kunnen maatschappelijk assistenten dit beleidsmatig signaleren. Op die manier kunnen projecten en activiteiten, toegespitst op het gesignaleerde probleem, opgestart worden.

Voor- en nadelen

Voordelen:

- ◆ specifieke informatie kan bevestigd worden. Je bent niet gebonden aan schriftelijk opgestelde vragen. De noden en vragen komen rechtstreeks van de doelgroep;
- ◆ lage kostprijs: de hulpverleners delen hun dagelijkse ervaringen;
- ◆ in contact met cliënten kunnen maatschappelijk assistenten rekening houden met het non-verbale gedrag.

Nadelen:

- ◆ bereikbaarheid en gevarieerdheid van de doelgroep. De aandacht is enkel gevestigd op mensen die reeds in de hulpverlening zitten;
- ◆ vertekening door de hulpverlener. De noden en vragen die elke hulpverlener ervaart bij cliënten zal verschillend zijn naargelang de persoonlijkheid van de hulpverlener.

5

Thema bepalen

Het hoofdthema is uiteraard opvoedingsondersteuning. Dit is echter een breed gamma van verschillende deelthema's, waardoor een keuze van dergelijk deelthema een belangrijke stap is die niet mag worden vergeten. Het is belangrijk om de keuze van dit deelthema te baseren op de informatie uit stap vier van het draaiboek, aangezien dit de gemaakte keuze rechtstreeks verantwoord op basis van binnengekregen informatie.

Richtinggevende aspecten voor het bepalen van het thema kunnen teruggevonden worden uit de resultaatanalyse van fiche 4 'informatie verzamelen en analyseren over de nood aan opvoedingsondersteuning'. Deze zullen aangeven welke thema's het meest vernoemd zijn om rond te werken.

- ♦ dringendheid, belangrijkheid en haalbaarheid zijn drie indicatoren waarmee rekening moet gehouden worden;
- ♦ dringendheid verwijst naar de mogelijke tijdsdruk die aan een nood en/of vraag gekoppeld is. Zo kan het zijn dat een steeds terugkerend thema zo vlug mogelijk moet worden aangepakt omdat de negatieve gevolgen anders moeilijk terug te draaien zijn;
- ♦ de indicator belangrijkheid betekent dat een nood en/of vraag bijzondere aandacht moet krijgen, maar dat de tijdsdruk in mindere mate aanwezig is in vergelijking met de indicator dringendheid;
- ♦ haalbaarheid verwijst dan weer naar het rekening houden met de beschikbare middelen om het thema te behandelen.

Wanneer de resultaten uit stap vier zijn geanalyseerd, en er de vaststelling is dat meerdere thema's dienen behandeld te worden, dan kan het nuttig zijn om te denken aan een splitsing van de stuurgroep. Hierdoor komt de mogelijkheid vrij om meer dan één thema efficiënt te behandelen en uit te werken.

6

Verkennen, selecteren en verdiepen in het thema en de doelgroep

Jezelf verdiepen in een thema is niet zo gemakkelijk als het lijkt. Er is zoveel informatie te vinden, dat je door het bos de bomen niet meer ziet. Wij raden dan ook aan om dit in drie stappen te doen. Eerst verken je alle mogelijkheden die er zijn aan informatie. Daarna ga je uit je gevonden informatie selecteren wat je zeker wil doornemen. Als laatste ga je jezelf verdiepen in die informatie die je hebt geselecteerd om door te nemen.

Eerst passen wij deze drie stappen toe bij een literatuurstudie (fiche 6.1). Vervolgens verkennen wij het professionele netwerk rond het thema en de doelgroep (fiche 6.2). Als laatste gaan we kijken naar experts (fiche 6.3) in verband met het gekozen thema of doelgroep.

Bronnen voor informatie:

- ♦ het steunpunt opvoedingsondersteuning Limburg heeft een uitgebreide bibliotheek en een overzicht van sprekers en specialisten;
- ♦ je kunt ook terecht met vragen bij de opvoedingstelefoon op het nummer 070/22.23.30;
- ♦ daarnaast is er de opvoedingswinkel in Turnhout, begijnenstraat 50, 014/68.75.57, www.opvoedingswinkel-turnhout.be;

6.1**Literatuurstudie**

Als je zelf op zoek gaat naar informatie kan het handig zijn om een bronnenlijst bij te houden van al de boeken, tijdschriftenartikels en websites die je tegenkomt tijdens je zoektocht. Deze bronnenlijst kan dan een werkinstrument worden waarnaar je teruggrijpt indien je meer informatie nodig hebt.

Als eerste ga je op zoek naar boeken, artikels en websites die te maken hebben met het gekozen thema en doelgroep.

Je kunt bijvoorbeeld de achterflap van het boek lezen en de inhoudsopgave ervan bekijken. Zo hoef je niet het hele boek te lezen. Indien er voor jouw interessante hoofdstukken instaan, voeg je het boek toe aan je bronnenlijst en vermeld je welke hoofdstukken je ervan zou willen doornemen.

Bij tijdschriftenartikels kan je letten op de recentheid van dat artikel. Wanneer is het artikel geschreven en is het artikel dan nog up-to-date? Een artikel heeft meestal ook een korte inleiding waarin de kern van het artikel wordt weergegeven. Je kunt ook gaan kijken of het artikel een besluit heeft.

Ook websites hebben een soort van inhoudsopgave, surf er eens doorheen en voeg ze toe aan je bronnenlijst.

Je kunt in deze eerste fase ook al boeken gaan uitlenen en artikels gaan kopiëren. Beperk je echter tot artikels waarvan je zeker weet dat je er iets aan zult hebben, mede om je kosten te beperken. Ga ook eens kijken naar de referentie van interessante boeken (of eindwerken). Misschien vind je hier iets tussen dat jezelf ook kunt gebruiken.

Je hebt je thema en doelgroep nu verkent en hopelijk heb je een lange bronnenlijst. In deze tweede fase ga je uit al die informatie selecteren wat de moeite waard is en wat je als eerste gaat doornemen. Ga hiervoor kijken naar je bronnenlijst. Hoe je gaat selecteren kan op verschillende manieren. Je kunt beginnen met recente artikels. Of met een hoofdstuk uit een boek, waarvan de titel net weergeeft waarnaar je op zoek bent.

Als laatste ga je de informatie die je hebt geselecteerd ook effectief doornemen. Als je gewerkt hebt met een bronnenlijst, duid er dan ook op aan wat je reeds hebt gelezen en of je die informatie al dan niet ook effectief kan en/of gaat gebruiken. Indien je toch niet voldoende informatie uit wat je hebt gelezen kunt halen, ga dan terug kijken op je bronnenlijst en selecteer er weer andere boeken, artikels of websites uit.

6.2**Professioneel netwerk rond het thema en de doelgroep**

Met professioneel netwerk bedoelen we diensten, organisaties en individuen die werken rond het door jou gekozen thema en doelgroep. Ga op zoek (denk aan www.desocialekaart.be) en stel een lijst op met alle diensten die werken rond jouw thema en een lijst met diensten die werken met jouw doelgroep. Je zult merken dat sommige diensten terug te vinden zijn op beide lijsten, je kunt met deze diensten beginnen. Als je twijfelt aan een organisatie of deze interessant zou kunnen zijn, neem dan contact met hen op en vraag om meer informatie.

Ook hier ga je weer selecteren met welke diensten je contact gaat opnemen. Misschien kun je ook werken met interviews of enquêtes (zie stap 3: informatie verzamelen) om je informatie te bekomen.

Daarna neem je contact op met de door jou uitgekozen diensten en vraag of je kunt langskomen. Dit zal niet altijd lukken, wees er op voorbereid. Indien je wel op bezoek kunt gaan, bereid je dan goed voor. Maak een lijst met vragen die je wilt stellen en welke informatie je wil bekomen. Je kunt eventueel met de dienst afspreken om je vragen reeds voor het gesprek aan hen te bezorgen, zodat de dienst zich kan voorbereiden. Dit kan in het gesprek zelf tijd besparen.

Door diensten aan te spreken die ervaring hebben in het werken met de door jou gekozen doelgroep of thema, kan je toegang krijgen tot concrete informatie er rond. Dit kan jou tijd besparen in je zoektocht naar goede informatie en je komt in contact met net diegene die het meest ervaren ermee zijn.

6.3**Experten**

Experten zijn personen die een uitgebreide kennis hebben over een bepaald thema of over een bepaalde groep mensen. Waarschijnlijk kom je via je literatuurstudie en via het interviewen van diensten namen van experts tegen. Bepaal voor jezelf wie jou het meeste kan bijbrengen en contacteer hen. Het 'strikken' van een expert zal niet altijd even gemakkelijk verlopen, maar geef niet op. Zorg dat je reeds bij het eerste contact voorbereid bent, zodat je kort de essentie van wat je te weten wilt komen kunt weergeven. Ook als je bij de expert op gesprek kunt komen, zorg je ervoor dat je gericht vragen kunt stellen. Denk er ook weer over om je vragen reeds op voorhand door te geven. Dit kan tijdsbesparend zijn, zowel voor jou als voor de expert die je aanspreekt.

7

Beschikbare en ontbrekende werkingsmiddelen

Vooraleer verdere stappen in het draaiboek te ondernemen is het belangrijk om een zicht te krijgen/maken op de beschikbare en ontbrekende werkingsmiddelen.

Het is prioritair om te kijken welke beschikbare budgettaire middelen er voor handen zijn binnen de organisatie zelf. Bespreek daarom met de teamcoördinator of andere bevoegde personen het intern beschikbaar financieel plaatje grondig door.

Indien dit onvoldoende is zijn er twee mogelijkheden. Ofwel ga je via de externe weg naar andere financiële inputmogelijkheden zoeken (vb.: verwante organisaties/personen die extra budget willen vrijmaken), ofwel vraag je subsidies aan.

Een dergelijke subsidieaanvraag²⁴ is gericht naar situaties waarin er intern onvoldoende financiële middelen ter beschikking zijn of wanneer je de financiële kost kan doen drukken door kans subsidies aan te vragen en te verkrijgen.

Een link naar de officiële aanvraag tot subsidies vindt u in de voetnoot en wordt hieronder verder besproken.

Bespreking subsidieaanvraag**Bevoegde minister:**

Minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke kansen

De procedure:

Om in aanmerking te komen voor subsidiëring van zijn activiteiten moet de initiatiefnemer geregistreerd worden door de administratie. Hiertoe dient de initiatiefnemer een aanvraag tot registratie in bij de administratie. Hij maakt hierbij gebruik van een door de minister te bepalen formulier. In deze aanvraag tot registratie toont de initiatiefnemer zijn betrokkenheid bij de opvoeding van kinderen en jongeren aan. Binnen vijftien werkdagen na de datum van de aanvraag tot registratie doet de administratie uitspraak over het feit of de betrokkenheid bij de problematiek van opvoedingsondersteuning voldoende bewezen werd en kent ze in bevestigend geval een uniek registratienummer toe aan de betrokken initiatiefnemer.

---

²⁴ ²⁴ Bron: <http://www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/gezinszorg/omz/omz090701.htm>

De voorwaarden:

- ♦ de voorlichtingsactiviteit en de samenkomsten binnen een opleidings-, vormings- of trainingsreeks nemen elk minstens 90 minuten in beslag;
- ♦ de initiatiefnemer vraagt enkel subsidies aan voor de activiteiten die effectief hebben plaats gevonden of gaan plaats vinden;
- ♦ de initiatiefnemer elke eventuele wijziging van de gegevens per activiteit aan de administratie meldt vóór de vastgestelde datum van de activiteit of samenkomst;
- ♦ de initiatiefnemer beschikt over een aanwezigheidslijst per activiteit die hij door de gebruikers laat ondertekenen als bewijs van het minimum aantal deelnemers;
- ♦ de initiatiefnemer voert per activiteit een klantentevredenheidsonderzoek uit;
- ♦ de initiatiefnemer voert per activiteit een bondige schriftelijke evaluatie waarin hij zijn eigen bevindingen en de bevindingen van de gebruikers in vermeld en beschrijft.

De bedragen:

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de voorlichtingsactiviteit, bestaande uit één samenkomst en anderzijds de opleidings-, vormings- of trainingsreeks die minimum 3 samenkomsten bevat in een tijdspanne van 6 maanden:

- ♦ per voorlichtingsactiviteit voorziet men 100 euro;
- ♦ per voorlichtings-, vormings- of trainingsreeks is 75 euro per samenkomst beschikbaar met een maximum van 450 euro.

Verduidelijking van de subsidieaanvraag:

- ♦ aanvraag tot registratie' (p. 1 en 2) houdt in dat de administratieve gegevens van de initiatiefnemer, verantwoordelijke en medeondertekenaars (meestal teamcoördinator die zijn goedkeuring geeft) op papier moeten worden gezet;
- ♦ 'voorlichtingsactiviteit' (p. 3 en 4) bestaat uit het invullen van enkele concrete gegevens in verband met de te uitvoeren activiteit: adres van activiteit, datum en tijdstip, doelpubliek, doelstellingen, naam van de begeleider(s), zijn of hun deskundigheid omtrent behaalde diploma's en een korte beschrijving van de gebruikte methodiek tijdens de activiteit;
- ♦ bij het gedeelte 'opleidings- vormings- of trainingsreeks' (p. 5 en 6) wordt er niet verwezen naar een activiteit, maar wel een te volgen vormingsreeks over opvoedingsondersteuning. Hierbij wordt verwacht om het aantal vormingssessies weer te geven, samen met de plaats van bijeenkomst en de data en tijdstippen van de vormingen. Verder wordt er verwacht om specifieke gegevens over het onderwerp, doelstellingen, doelgroep en namen van begeleiding weer te geven, zodat er een duidelijk beeld van de vormingreeksen ontstaat;
- ♦ 'annulerings -of wijzigingsbericht' (p. 7) dient om de twee hierboven vermeldde projecten rond opvoedingsondersteuning te wijzigen indien deze reeds werden ingediend en er tussentijds veranderingen zijn aangebracht;

- ♦ ‘formulier model 4 en 5 en 5 bis ’ (p. 9 – 11) zijn bestemd om de effectieve aanvraag van subsidies voor de voorlichtingsactiviteit en/of vormingreeksen in te dienen. In beide gevallen worden er enkele administratieve gegevens gevraagd, gaande van de namen van initiatiefnemer/verantwoordelijke tot het nodige bedrag en de plaats van uitvoering;
- ♦ vanaf bladzijde 12 tot bladzijde 15 zijn er enkele evaluatieformulieren voor de deelnemers van de activiteiten en/of vormingreeksen. Deze moeten door hen worden ingevuld met de bedoeling om het vooropgestelde opzet te kunnen evalueren met de ontvangen output volgens de deelnemers;
- ♦ de aanwezigheidslijst (p. 16) is bestemd om een overzicht te krijgen van het aantal deelnemers van de activiteit en/of vorming rond opvoedingsondersteuning. Het aantal namen op de aanwezigheidslijst moet overeenkomen met het aantal ingevulde evaluatieformulieren omtrent de activiteit en/of vorming.

8

Werkvormen

Wanneer je hebt besloten rond welk thema met welke doelgroep je wil werken, en je hebt een duidelijk zicht op de beschikbare en ontbrekende werkingsmiddelen, is het belangrijk een gepaste werkvorm te kiezen om aan opvoedingsondersteuning te doen.

Er zijn zes functies van opvoedingsondersteuning:

- ◆ informatie en voorlichting;
- ◆ praktisch pedagogische of instrumentele steun;
- ◆ emotionele steun;
- ◆ sociale samenhang stimuleren;
- ◆ sociale steun en zelfhulp bevorderen;
- ◆ signalering, vroegtijdige onderkenning en verwijzing; pedagogische advisering en/of licht ambulante/mobiele hulp (zie seminarie 3.6 ‘functies opvoedingsondersteuning’).

Wij bespreken dertien verschillende werkvormen. Deze werkvormen voldoen steeds aan één of meerdere van de zes genoemde functies. Bij elke werkvorm maken we een onderscheid naar: omschrijving, doel, begeleider, deelnemer, werkmiddelen, planning, financieel, voor- en nadelen en aandachtspunten.

Voor de concrete uitwerking van opvoedingsondersteunende activiteiten wordt er vaak een onderscheid gemaakt tussen individuele en groepsgerichte opvoedingsondersteuning. Eerst geven we een vorm van individuele opvoedingsondersteuning: thuisbegeleiding (8.1). Nadien bespreken we enkele vormen van groepsgerichte opvoedingsondersteuning: schriftelijke informatie (8.2), media (8.3), multimediamateriaal (8.4), opvoedingsbus (8.5), toneel (8.6), beurs (8.7), ouderpraatgroep (8.8), oudercursus (8.9), themabijeenkomst (8.10) en huiskamerproject (8.11).

Bij individuele opvoedingsondersteuning gaat het om de ondersteuning van een individueel gezin. Je ondersteunt één ouder(paar) bij de opvoeding.

Individuele opvoedingsondersteuning is gericht op:

- ◆ de ouder-kind-relatie, bijvoorbeeld: vader afspraken laten maken met zijn tienerdochter;
- ◆ contextfactoren, bijvoorbeeld: woonsituatie van het gezin verbeteren.

Het hoofddoel is dat de kinderen optimale ontwikkelingskansen krijgen. De doelen met betrekking tot de ouders zijn daarom:

- ◆ de draagkracht van de ouders vergroten zodat de beschermende factoren voor de opvoeding toenemen;
- ◆ de draaglast van ouder verkleinen zodat de risicofactoren voor de opvoeding afnemen of verdwijnen.

Bij groepsgerichte opvoedingsondersteuning gaat het om het samenbrengen van de ouders in groep. Je ondersteunt een aantal ouders door middel van een groepsactiviteit. Ook het aanbieden van informatie aan een grote groep van ouders beschouwen we als groepsgerichte opvoedingsondersteuning (bijvoorbeeld informatie aanbieden via media).

Groepsgerichte opvoedingsondersteuning is gericht op:

- ♦ de ouder-kind-relatie, bijvoorbeeld: moeder leert haar kinderen positief benaderen;
- ♦ contextfactoren, bijvoorbeeld: de ouders breiden hun sociaal netwerk uit.

De doelen van groepsgerichte opvoedingsondersteuning zijn:

- ♦ de ouders breiden hun kennis, inzicht en vaardigheden in verband met de opvoeding uit. Ze leren van de begeleider en van elkaar. De ouders merken dat andere ouders andere opvattingen of andere manieren van doen hebben. Daardoor beseffen ze dat er niet één juiste manier van opvoeden is;
- ♦ de communicatieve vaardigheden van ouders kunnen verbeteren. Ze leren over hun eigen situatie praten, hun mening verwoorden, naar elkaar luisteren, ...;
- ♦ het zelfvertrouwen van de ouders vergroot dankzij het groepsproces. Door het uitwisselen van ervaringen merken ouders dat het bij anderen ook moeilijk gaat. Ze beseffen dat het niet vreemd is om problemen te ervaren en worden emotioneel gesteund door de andere ouders;
- ♦ ouders kunnen hun sociaal netwerk uitbreiden. Ze vertrouwen elkaar. Deze sociale ondersteuning biedt voor geïsoleerde gezinnen een belangrijke bescherming ten aanzien van problemen in de opvoeding.²⁵

---

²⁵ Durinck en Racquet, 2003, p. 121-122, 307-308

8.1

Thuisbegeleiding

Omschrijving van de werkvorm:

We realiseren ons dat thuisbegeleiding een specifieke, zeer intensieve vorm van begeleiding is die onder andere in de Bijzondere jeugdbijstand wordt georganiseerd. Dit soort hulpverlening valt natuurlijk buiten het bestek van opvoedingsondersteuning zoals wij het hebben gedefinieerd in deel één. Nochtans denken wij dat ook in opvoedingsondersteuning thuisbegeleidingsinitiatieven mogelijk zijn. Bij thuisbegeleiding is het de bedoeling om regelmatig de cliënt op te zoeken in zijn of haar vertrouwelijke huissfeer, zijn of haar handelingen te observeren en via enkele tips voor bijsturing te zorgen. Door het directe contact met de persoon én zijn omgeving krijg je een schat aan informatie, waardoor primair zichtbare problemen geobserveerd kunnen worden.

Doel:

Via observatie en geven van tips de huiselijke opvoedingssituatie aanpakken en proberen te verbeteren waardoor de ontwikkelingsmogelijkheden van de jongere(n) gaan stijgen.

Rol van de begeleider:

De begeleider heeft een belangrijke rol bij deze werkvorm. Hij is degene die door de thuisbegeleiding een zicht probeert te krijgen op de problemen van het gezin. Deskundige kennis van verschillende opvoedingsthema's is dus een noodzaak om een goede ondersteuning te kunnen geven.

Naast de kennis en het observeren van de handelingen van de gezinnen moet de begeleider in staat zijn om hierop in te spelen.

Rol van de deelnemer:

De cliënt bepaalt in welke mate de hulpverlener zijn rol als begeleider kan en mag opnemen. Via thuisbegeleiding de gezinssituatie observeren betekent dat de cliënt de hulpverlener als het ware 'moet laten indringen' tot de gezinssfeer. Dit is geen eenvoudig iets, zowel langs de kant van de cliënt als de begeleider.

Eens de hulpverlener als het ware de 'toelating' heeft, moet de cliënt en zijn contextpersonen het gestelde probleemgedrag ook nog durven uitspreken én tonen.

Werkmiddelen:

- ♦ deskundigheid van de begeleider over verschillende opvoedingsthema's;
- ♦ tijd en ruimte krijgen om tijdrovende thuisbegeleidingsinitiatieven te mogen uitvoeren, vanuit de dienst.

Planning:

Het verschil tussen winter en zomer is een belangrijk aspect om mee te nemen. Tijdens de zomermaanden zullen kinderen langer buitenspelen, terwijl de wintermaanden het niet toelaten om heel de avond te ravotten. Het is dan ook logisch dat de winteravonden meer eisen van ouders.

Ook het doel van de thuisbegeleiding speelt een belangrijke rol. Het bijwonen van een eetmoment (dat steeds moeilijk verloopt) vraagt minder tijd als het observeren van de ochtendstructuur van een gezin.

Financieel:

De kosten van een thuisbegeleiding beperken zich tot een eventuele kilometervergoeding en het uurloon: Het huisbezoek moet worden voorbereid (vb.: zoeken van geschikt werkmateriaal op basis van de ervaringen uit vorige huisbezoeken), uitgevoerd én verwerkt (vb.: verslaggeving opstellen, teambespreking)

Voordelen:

De hulpverlener kan primair zichtbare problemen zelf observeren en eveneens problemen op te lossen door onmiddellijk in te grijpen.

Nadelen:

De hoogdrempeligheid: De cliënt moet de hulpverlener als het ware 'laten indringen' in zijn of haar gezin. Dit is een moeilijke stap die de cliënt moet laten toestaan.

Aandachtspunten:

- ♦ let op het tijdstip van de thuisbegeleiding. Wintermaanden vragen van ouders meer inspanningen om hun kinderen op te voeden, omdat de kinderen minder lang kunnen buitenspelen;
- ♦ neem geen taken van ouders over, maar ondersteun hen;
- ♦ benoem en erken de goede handelingen van ouders, en verwoord de gegeven feedback op een correcte manier;
- ♦ vertrek vanuit het verhaal van de ouders, zonder het verhaal van de kinderen te negeren. Probeer in het begin vanuit beide verhalen naar de problemen te kijken;
- ♦ benoem de zichtbare problemen en probeer ouders met de methodiek 'spiegelen' duidelijk te maken wat er verkeerd loopt.

8.2**Schriftelijke informatie****Omschrijving van de werkvorm:**

Bij schriftelijke informatie gaat het om een geschreven tekst. Hiertoe behoren niet alleen boeken, maar ook cursussen, folders, posters, ... Deze teksten bevatten allemaal informatie die de schrijver(s) aan hun lezers willen meedelen. Wie die lezers net zijn, is niet altijd duidelijk omlind. Dit laat de lezer vrij om zelf te bepalen of hij zal verder lezen of ingaat op het aanbod dat gedaan wordt.

Doel:

Het doel van schriftelijke informatie is om verschillende onderwerpen toegankelijk te maken voor iedereen en dit op een zo laagdrempelig mogelijke manier. Men wil mensen informeren.

Rol van de begeleider:

De begeleider geeft mee vorm aan de informatie, naar wie de informatie zich richt, hoe en waar deze verspreid zal worden. Hij let er ook op dat de informatie correct en zonder taalfouten kan worden meegedeeld.

Rol van de deelnemer:

Een deelnemer bij schriftelijke informatie, is die persoon die de informatie ook effectief gaat doornemen. Deze persoon bepaalt zelf of hij de informatie wil lezen.

Werkmiddelen:

Schriftelijk informatie wordt zowel elektronisch als op papier verspreid. Is de informatie elektronisch, dan heeft de gebruiker een computer nodig om de informatie te raadplegen. De meest aan te raden plaats om schriftelijke informatie terug te vinden is de bibliotheek. Hier vindt je niet alleen de tastbare informatie, maar bestaat (meestal) ook de mogelijkheid om de informatie elektronisch te raadplegen.

Planning:

De elektronische informatie is via de computer en internet steeds toegankelijk en beschikbaar. Wil je de informatie via de bibliotheek raadplegen, zul je rekening moeten houden met de openingsuren en dat de informatie die je zoekt reeds kan uitgeleend zijn aan een andere gebruiker.

Financieel:

Het laten drukken van schriftelijke informatie kan duur uitvallen. Vooral bij boeken wordt deze prijs doorgerekend aan de koper. Voor elektronisch informatie heb je dan weer een computer nodig.

Om boeken uit te lenen, betaal je in de bibliotheek ofwel een eenmalige aansluiting of voor een jaarabonnement. Hier is een verschil in tussen de verschillende bibliotheken.

Voordelen:

- ◆ schriftelijke informatie is toegankelijk voor een groot publiek.

Nadelen:

- ◆ schriftelijke informatie kan taalfouten bevatten;
- ◆ personen die niet kunnen lezen (kinderen, analfabeten, blinden), kunnen geen gebruik maken van schriftelijke informatie; een deel verhalen / boeken zijn echter ook terug te vinden op audiocassette of cd en bestaan ook in braille.

Aandachtspunten:

- ◆ folders en posters moeten op 'de juiste plaatsen' verspreid worden om het doelpubliek te bereiken;
- ◆ let op taalfouten;
- ◆ let bij wetenschappelijk onderzoek op de recentheid, sommige zaken kunnen achterhaald zijn.

8.3**Media****Omschrijving van de werkvorm:**

Via het uitzenden van een televisieprogramma en/of een rubriek in een televisieprogramma worden ouders geïnformeerd over mogelijke opvoedingsvaardigheden en –tips. Een gekende vorm van deze werkvorm zijn programma's zoals De Supernanny. Maar ook rubrieken op regionale televisieprogramma's behoren tot de mogelijkheid van deze werkvorm.

Doel:

Mensen met opvoedingsvragen bereiken via veelvuldig gebruikte hedendaagse communicatiemiddelen, namelijk via de televisie.

Rol van de begeleider:

Deze kan verschillende vormen aannemen. Enerzijds kan dit betekenen dat de hulpverlener in deze werkvorm meewerkt aan de invulling van dit televisieprogramma. Anderzijds kan de hulpverlener zelf het opvoedingsprogramma voorstellen, uitwerken en presenteren.

Rol van de deelnemer:

Deze bestaat uit het bekijken en toepassen van de gegeven tips.

Werkmiddelen:

- ♦ deskundigheid van de begeleider en uitwerker van het programma over verschillende opvoedingsthema's;
- ♦ mediapartners om de uitwerking van dit programma te ondersteunen;
- ♦ de nodige technische apparatuur (vb.: camera, computer, gepaste software) en kennis.

Planning:

Het is belangrijk dat dergelijke programma's worden uitgezonden wanneer het doelpubliek (ouders en hulpverleners in opvoedingssituaties) zo goed mogelijk kan bereikt worden. Dit betekent dat een avondprogrammatie na de reguliere werkuren een belangrijk aandachtspunt kan zijn.

Financieel:

De uitwerking van dergelijk televisieprogramma kan veel kosten met zich meebrengen. Denk maar aan het opzoeken van een relevante inhoud (en de bijhorende loonkosten), het in elkaar steken van een logische programma-inhoud, het gebruik van technisch materiaal ... . Het is daarom belangrijk om te kijken welk budget er voor handen ligt om aan de slag te gaan, waar men extra fondsen kan vrijmaken/verkrijgen ... .

Voordelen:

- ♦ vandaag de dag zijn televisieprogramma's een belangrijke maatschappijfactor. Denk onder andere maar aan de identificatie met soapfiguren. Het overbrengen van opvoedingstips en -vaardigheden via de televisie is dan ook een werkvorm die bij veel mensen zal aanslagen.

Nadelen:

- ♦ de financiële kosten kunnen hoog oplopen.

Aandachtspunten:

- ♦ besteed aandacht aan een goede programmastructuur: probeer één uitzending te linken aan één of twee opvoedingsthema's, die hier centraal staan en integraal worden behandeld;
- ♦ let op het taalgebruik. Het televisieprogramma wordt door verschillende sociale klassen bekeken. Dit betekent dat bepaalde mensen beschikken over een minder uitgebreide woordenschat;
- ♦ ga op zoek naar extra financiële middelen ter ondersteuning van de uitwerking van het televisieprogramma. Regionale organisaties zijn meestal bereid om dergelijke projecten te sponsoren en dit in ruil voor reclame op het einde van de uitzending;
- ♦ zorg ervoor dat je bij de start van deze werkvorm een duidelijk antwoord krijgt of het televisieprogramma wel degelijk wordt uitgezonden. Het heeft namelijk weinig zin om een degelijk programma uit te werken als deze niet kan worden opgenomen in de programmatie;
- ♦ ga opvoedingsproblemen niet minimaliseren. Bepaalde problemen kunnen niet op één maand tijd worden opgelost. Als ouders dit gevoel krijgen, en zij slagen er niet om hun problemen op te lossen, kan dit demotiverend werken.

8.4

Multimediamateriaal

Omschrijving van de werkvorm:

Een DVD opstellen met verschillende soorten vormen van manieren om informatie over opvoedingsondersteuning door te geven. Via deze werkvorm kan je verschillende thema's op de meest geschikte manier behandelen: het weergeven van reeds bestaande televisiefragmenten (vb.: Supernanny), het geven van nieuwe inzichten rond opvoeding, een gedeelte om samen met de kinderen te bekijken ... .

Het uitbrengen van DVD's laat ook toe om te werken rond specifieke thema's. Zo kan je een DVD rond verwenning uitbrengen, die vervolgd wordt door een DVD rond 'hoe grenzen stellen'.

Doel:

Via een hedendaags medium mensen bereiken en informeren rond opvoedingsondersteuning. Belangrijk hierbij is dat kinderen ook de kans krijgen om deze DVD mee te bekijken.

Om dit te bereiken kan je de DVD op verschillende manieren verspreiden: als koopproduct aanbieden op relevante plaatsen (vb.: Kind & Gezin, opvoedingswinkels, boekenwinkels, ...), als aanvulling op een activiteit (vb.: infoavond, huiskamerproject) of aankoop (vb.: boek over opvoeden), als uitleenobject in de plaatselijke bibliotheek/opvoedingswinkel/Kind & Gezin ... .

Rol van de begeleider:

- ♦ het opvolgen van activiteiten rond opvoedingsondersteuning (infoavonden, workshops, zoeken van nieuwe opvoedingstips, ...) zodat deze in de DVD kunnen worden gezet;
- ♦ daarnaast moet de hulpverlener de mogelijkheid scheppen om deze werkvorm te kunnen laten beoordelen door de personen die van de dienst gebruik maken. Dit kan bijvoorbeeld gaan over het opmaken van een vragenlijst over de bruikbaarheid van de gegeven vaardigheden en tips. Op deze manier kunnen aandachtspunten voor de ontwikkeling van een volgende DVD opgenomen worden.

Rol van de deelnemer:

- ♦ de rol van de ouders bij deze werkvorm is vrij beperkt. In eerste instantie hebben zij de mogelijkheid om de DVD aan te kopen of te gaan lenen. Eens ze de DVD hebben bekeken hebben zij de mogelijkheid om de aangereikte tips en vaardigheden toe te passen in hun dagdagelijkse praktijksituaties;
- ♦ een belangrijk aspect voor de kijker van de DVD is zijn 'corrigeerrol'. Wanneer de DVD is bekeken en de gegeven tips / vaardigheden zijn toegepast, is het aan de kijker om hierop feedback te geven: Waren het bruikbare tips? Welke methodieken spraken aan en welke niet? Waar was de informatieoverdracht te beperkt en waar was deze voldoende?

Werkmiddelen:

Deze werkvorm vraagt vrij veel werkmiddelen.

Eerst en vooral moet er de nodige technische apparatuur (vb.: camera, video, montage) aanwezig zijn om de DVD op te nemen.

Andere middelen die ter beschikking moeten zijn: de nodige theoretische uitwerking rond het thema van de DVD, aangepaste methodieken waarmee de thema's in de DVD worden getoond, personen die in de DVD fungeren als rollenspelers, bekendmaking van de uitgave van de DVD's (vb.: reclame in culturele centra, gemeentelijke folders, brochure bij boekenwinkels, ...), vragenlijst voor het geven van feedback en mensen ter verwerking van de vragen en eventuele bijsturing.

Planning:

Een DVD is steeds beschikbaar zodat ouders zelf kunnen kiezen wanneer ze hem bekijken. De gemiddelde duur voor een DVD is best anderhalf tot twee uur aangezien dit een vrij intensieve periode is voor het bekijken van een DVD omtrent een deelthema van opvoedingsondersteuning.

Financieel:

Het opstellen van deze werkvorm kan zorgen voor een stijging van de kosten, aangezien er enkele technische ondersteuning nodig zijn (vb.: filmen, camera, monteren, ...).

Ook het bijeenzoeken en opstellen van informatie kan een kost op gebied van uurloon betekenen, net zoals de verwerking van de vragenlijst over de gekregen feedback.

Voordelen:

- ♦ de aanspreekbaarheid van het medium DVD: In onze hedendaagse maatschappij neemt de beeldcultuur een centrale plaats in. Mensen nemen snel zaken over die zij 's avonds op de beeldbuis zien verschijnen. Het geven van tips omtrent opvoedingsondersteuning via DVD kan ervoor zorgen dat ouders worden aangesproken om te kijken en luisteren naar de gegeven tips en vaardigheden;
- ♦ de laagdrempeligheid: Via het bekijken van een DVD zullen ouders minder snel het gevoel hebben dat zij via 'de hulpverlening' hulp krijgen bij het opvoeden van hun kind.

Nadelen:

Het nadeel is dat deze werkvorm enkele doelgroepen onrechtstreeks uitstoot aangezien bv. kansarmen/vluchtelingen/... minder mogelijkheden hebben op gebied van het bekijken van DVD's. Daarom is het belangrijk om de DVD's ook als uitleenmateriaal te laten beschikken, waardoor de kostprijs voor deze doelgroep aanzienlijk daalt.

Aandachtspunten:

- ◆ schenk aandacht aan de titel van de DVD. Ouders mogen niet het gevoel krijgen dat zij een DVD kopen/huren die hen negatief aanspreekt omtrent de opvoeding van het kind. Bijvoorbeeld: Gebruik geen titel zoals 'hoe moet ik mijn kinderen niet verwennen', maar denk eerder in de richting van 'kinderen opvoeden in een verwenmaatschappij';
- ◆ verzorg de afwisseling in de DVD. Dit wil zeggen dat het niet de bedoeling is om constant dezelfde methodiek te gebruiken om opvoedingsvaardigheden en –tips door te geven. Het afwisselend gebruiken van methodieken zorgt ervoor dat de kijker blijft aangesproken worden en de DVD met aandacht blijft volgen;
- ◆ let op de gebruikte woordenschat. Denk eraan dat de DVD gericht is naar een breed publiek, en dat niet iedereen over dezelfde woordenschat beschikt. Het is daarom belangrijk om het taalgebruik zo laagdrempelig mogelijk te houden, zodat mensen uit de lagere sociale klasse blijven aangesproken worden om de DVD te volgen;
- ◆ denk aan de leeftijds categorieën van het doelpubliek. Ouders met kinderen van zes jaar zullen andere vragen en noden hebben dan ouders van dertienjarige jongeren. Stel daarom leeftijdsgebonden DVD's op, zodat iedere ouder de kans krijgt om op bepaalde deeldomeinen van opvoedingsondersteuning een antwoord kunnen krijgen;
- ◆ overweeg de mogelijkheid om een voorstelling van nieuwe uitgebrachte DVD's te brengen in culturele centra, zodat bijvoorbeeld kansarme ouders (die beperkte financiële middelen hebben om een DVD-speler te kopen) niet worden uitgesloten;
- ◆ bij de mogelijkheid om de DVD uit te lenen is het belangrijk om de uitleensom niet té hoog te leggen. Een te hoge uitleensom kan bepaalde doelgroepen afschrikken, waardoor zij minder kans hebben om de DVD en zijn opvoedingsvaardigheden te bekijken;
- ◆ bij het opstellen van de vragenlijst over de feedbackmogelijkheden is het belangrijk om op te letten bij de vraagindeling. Neem in het begin enkele concreet en eenvoudige vragen, in het midden de moeilijkere vragen waarbij een brede formulering moet/kan worden gegeven om op het laatste enkele 'uitloopvragen' te formuleren die opnieuw eenvoudig zijn in te vullen;
- ◆ zorg voor een aantrekkelijk voorblad dat gelinkt kan worden aan de inhoud van de DVD en een achterkant waar kort maar krachtig de inhoud van de DVD vermeld wordt.

Voorbeelden van deze werkvorm zijn onder andere terug te vinden bij de evangelische omroep, die een vijfdelige DVD-reeks rond opvoeding heeft uitgebracht. Thema's die hierin worden behandeld zijn: Zindelijkheidsstraining & Continue kinderruzies, opvoeden na een postnatale depressie, opvoeden na scheiding, alleenstaand opvoeden en omgaan met peutergedrag, overcorrigeren in de opvoeding & verantwoord straffen²⁶.

---

²⁶ Bron : Evangelistisch omroep, site:

<http://www.azur.be/index.php?page=ARTIKEL&a=9789077667668&PHPSESSID=...0866e21b8cf5809b16e2aa399>

8.5

Opvoedingsbus

Omschrijving van de werkvorm:

Een rondrijdende bus met informatie over verschillende deelthema's van opvoedingsondersteuning. Het is de bedoeling om 'aanbodgericht' te gaan werken. Waar ouders anders met hun vragen en noden naar een hulpverlener/organisatie gaan, is het met de opvoedingsbus de bedoeling om als hulpverlener naar de ouders te stappen.

Doel:

Via een aanbodgerichte hulpverleningsvorm ouders bereiken met informatie over verschillende opvoedingsproblemen.

Rol van de begeleider:

- ♦ het opvolgen van relevante informatie en activiteiten rond opvoedingsondersteuning (infoavonden, workshops, zoeken van nieuwe opvoedingstips, ...) zodat deze in de opvoedingsbus kunnen geplaatst worden;
- ♦ zorgen voor een logische en aantrekkelijke inrichting van de bus, zodat ouders snel en eenvoudig zich een weg kunnen vinden in het aanbod van informatie;
- ♦ bieden van een ondersteunende houding wanneer ouders vragen hebben rond een bepaald thema;
- ♦ daarnaast moet de hulpverlener de mogelijkheid scheppen om deze werkvorm te kunnen laten beoordelen door de personen die van de dienst gebruik maken. Dit kan bijvoorbeeld gaan over het opmaken van een vragenlijst over de bruikbaarheid van de gegeven vaardigheden en tips. Op deze manier kunnen aandachtspunten voor de ontwikkeling van een volgende opvoedingsbus opgenomen worden.

Rol van de deelnemer:

- ♦ ouders hebben de mogelijkheid om een kijk te gaan nemen in de opvoedingsbus, zodat zij de aangeboden informatie, vaardigheden en tips kunnen opnemen en proberen toe te passen bij de opvoeding van hun kind(eren);
- ♦ feedback geven over de werkvorm 'opvoedingsbus', zoals deze naar hen wordt toegebracht;
- ♦ ondersteunen en geven van informatie aan andere ouders op de opvoedingsbus wanneer zij met vragen zitten.

Werkmiddelen:

- ♦ geschikte opvoedingsbus;
- ♦ aanbod van informatie over opvoedingsondersteuning;
- ♦ reclame voor het bekendmaken van het bestaan van de opvoedingsbus;
- ♦ vragenlijst zodat ouders de werkvorm 'opvoedingsbus' kunnen beoordelen;

- ♦ één of twee hulpverleners die in staan voor het beantwoorden van vragen van mensen;
- ♦ mogelijkheid tot drank en/of snoep.

Planning:

- ♦ een opvoedingsbus heeft als voordeel dat ze het hele jaar door ingezet kan worden;
- ♦ wel is het aan te raden om de opvoedingsbus te plaatsen op tijdstippen waar ouders samenkomen. Denk hierbij aan het afhalen van kinderen aan de schoolpoort tot het wegbrengen van de kinderen naar de chiro, de markt, voetbal, ...;
- ♦ wees ervan bewust dat ouders niet lang in de opvoedingsbus zullen/kunnen blijven, aangezien zij ook nog andere dagtaken hebben. De inrichting van de bus moet daarom ook overzichtelijk, duidelijk en relevant zijn.

Financieel:

- ♦ aankoop van een geschikte (opvoedings)bus en zijn bijhorende kosten (onderhoud, benzine);
- ♦ verzamelen en voorstellen van de informatie; uurloon van de hulpverleners.

Voordelen:

- ♦ aanbodgericht werken: Ouders die geen tijd hebben/niet weten welk aanbod er is, kunnen via deze weg informatie krijgen over de mogelijkheden rond opvoedingsondersteuning;
- ♦ doorverwijsfunctie: De opvoedingsbus kan kort de mogelijkheden aanhalen die zich situeren op vlak van hulpverlening. Ouders, die kort in de opvoedingsbus een kijkje komen nemen, kunnen op deze manier geïnformeerd en doorverwezen worden naar relevante organisaties die meer uitleg kunnen geven.

Nadelen:

- ♦ de opvoedingsbus zal meestal geplaatst worden op plaatsen en tijdstippen waar ouders samenkomen (vb.: school, chiro). Dit is een korte periode (+/- 30 min) om informatie omtrent opvoedingsondersteuning over te brengen;
- ♦ hoogdrempelig: Bij de aandachtspunten staat vermeld om op te letten met het uitzicht van de opvoedingsbus. Onderschat daarom de drempel die ouders, onder het oog van andere ouders, over moeten om een kijkje in de bus te komen nemen.

Aandachtspunten:

- ♦ schenk aandacht aan de buitenkant van de opvoedingsbus. Ouders mogen niet het gevoel krijgen dat zij een bus instappen die hen negatief aanspreekt omtrent de opvoeding van het kind;
- ♦ zorg voor een duidelijke, gerichte, relevante en overzichtelijke indeling van de opvoedingsbus. Ouders moeten op een korte periode informatie binnenkrijgen;

- ◆ let op de gebruikte aanspreekvormen. Denk eraan dat de opvoedingsbus gericht is naar een breed publiek, en dat niet iedereen over dezelfde woordenschat/intelligentie beschikt. Het is daarom belangrijk om het taalgebruik zo laagdrempelig mogelijk te houden, zodat mensen uit de lagere sociale klasse blijven aangesproken worden om de DVD te volgen;
- ◆ denk aan de leeftijdscategorieën van het doelpubliek. Ouders met kinderen van zes jaar zullen andere vragen en noden hebben dan ouders van dertienjarige jongeren. Stel daarom leeftijdsgebonden opvoedingsbussen op, zodat iedere ouder de kans krijgt om op bepaalde deeldomeinen van opvoedingsondersteuning een antwoord kunnen krijgen;
- ◆ zorg ervoor dat ouders zich comfortabel voelen in de opvoedingsbus. Sta als hulpverlener op de achtergrond, laat ouders eerst de opvoedingsbus verkennen en ondersteun hen bij mogelijke vragen.

8.6

Toneel

Omschrijving van de werkvorm:

Het opvoeren van een toneelstuk waarin herkenbare scènes over opvoedingsproblemen in verwerkt zijn. Het publiek kan via dit toneel tips opnemen om in hun thuissituatie te gebruiken.

Zowel ouders als kinderen kunnen het doelpubliek van het toneel zijn. In bijlage drie vind je de inhoud van 'Het meisje met het rode badpak' (naar ouders gericht) en 'Flits' (naar jongeren gericht).

Doel:

Via de culturele weg opvoedingsvaardigheden en –tips aanreiken aan ouders. Het is belangrijk dat ouders niet het gevoel krijgen dat ze in het 'hulpverleningscircuit' verblijven.

Rol van de begeleider:

Rond het gekozen thema een toneelstuk uitschrijven waarin de verschillende hulpverleningsoplossingen in verwerkt zijn. Dit stuk moet bekend worden gemaakt aan de ouders, zodat zij op de hoogte zijn van het toneelstuk rond opvoedingsondersteuning. Het is belangrijk dat de titel van het toneelstuk niet direct de link legt met de hulpverlening en opvoedingsondersteuning.

Rol van de deelnemer:

Het oppikken van het toneelstuk, deze bekijken en de geziene vaardigheden proberen toe te passen in de thuissituatie.

Werkmiddelen:

- ♦ geschikte zaal;
- ♦ voldoende stoelen;
- ♦ decorstukken;
- ♦ gepaste kledij;
- ♦ toneelscript;
- ♦ uitnodiging;
- ♦ affiches/reclame;
- ♦ inkomkaarten;
- ♦ sponsors.

Planning:

De wintermaanden zijn voor sommige doelgroepen een 'lastige' periode om hun huis te verlaten en deel te nemen aan sociale activiteiten. Het organiseren van een toneel in deze periode kan deze grens eventueel wegnemen.

Een geschikte duur voor een toneelstuk is tussen één en anderhalf uur, omdat deze tijdsspanne genoeg is om de gekregen informatie op te slagen en thuis toe te passen.

Financieel:

Het zoeken van sponsors kan de financiële kosten verlagen. Houd rekening met de huur van de zaal, drukkosten (reclame, kaarten) en eventuele drankmogelijkheden.

Aangezien een toneel een breed publiek kan bereiken, is het aan te raden om de inkomprijs niet te hoog te legen. Op die manier kunnen mensen met beperkte financiële middelen ook deelnemen aan de activiteit.

Voordelen:

- ♦ toegankelijk voor een breed publiek;
- ♦ via een ontspannende activiteit ouders stimuleren na te denken over opvoeding, zonder het etiket 'hulpverlening' te ervaren.

Nadelen:

- ♦ moeilijk te beoordelen wat de impact van het toneelstuk op de opvoedingsvaardigheden van de ouders is.

Aandachtspunten:

- ♦ let op de toegangsprijs. Een te hoge prijs gaat bepaalde doelgroepen uitsluiten, met een te lage toegangsprijs kan je in problemen komen met het budget. Zoek daarom een goed evenwicht om dit probleem te voorkomen. Dit geldt ook voor de consumpties tijdens de pauze en/of einde van de voorstelling;
- ♦ wees attent op de gebruikte woordenschat tijdens het toneelgebruik. Personen uit de lagere sociale klasse, met een minder uitgebreide woordenschat, moeten het hele toneel kunnen volgen en begrijpen om de aangereikte opvoedingsvaardigheden en –tips te kunnen transfereren naar de thuissituatie;
- ♦ weer ervan bewust dat er in de zaal mensen uit andere culturen kunnen zitten. Deze kunnen andere gewoontes hebben op gebied van opvoeding. Zoek daarom deze achtergrondinformatie op, vooraleer het toneelscript wordt uitgeschreven en probeer hiermee rekening te houden;
- ♦ zorg ervoor dat het verkopen van de tickets tijdig in gang wordt gezet. Het inschatten van het aantal bezoekers is relevant voor het klaarzetten van de zaal (aantal stoelen etc.) en het aankopen van consumpties als versnapering voor de pauze;

- ◆ net zoals bij het opstellen van de DVD is het belangrijk om het toneelstuk te voorzien van een gepaste titel die onrechtstreeks verwijst naar de deeldomeinen van opvoedingsondersteuning. Een titel die ouders direct confronteert met hun beperkte vaardigheden, kan afstotend werken.

8.7

Opvoedingsbeurs

Omschrijving van de werkvorm:

Bij een beurs denken wij aan een grote (of meerdere) zalen, waarin verschillende standen zijn. Deze beurs zal gaan over het thema opvoeden, richt zich tot ouders, opvoeders en toekomstige ouders en is toegankelijk voor iedereen.

Doel:

Een beurs wil een groot publiek bereiken, hen informeren, maar ook een leuke dag bezorgen.

Dit publiek zijn de bezoekers die interesse hebben voor een bepaald thema op de beurs. Zij komen zich informeren over het thema, hebben bepaalde verwachtingen en / of komen met concrete vragen.

Rol van de begeleider:

De taak van de begeleider is veelzijdig, maar zijn voornaamste taak is om alles in goede banen te leiden. Om dit goed te kunnen doen heeft hij personeel nodig waarop hij kan vertrouwen en waaraan hij opdrachten kan delegeren. Hij is een manusje van alles, iemand die beslissingen kan en durft maken.

Rol van de deelnemer:

Standhouders bestaan uit organisaties die een dienst aanbieden rond opvoedingsondersteuning, wij denken aan de 'opvoedingswinkel', 'thuisbegeleidingsdiensten', 'bezoekruimte', 'opvangdiensten', 'Kind & Gezin', 'adoptiediensten' en vele andere. Zij kunnen de bezoeker informeren over wat ze doen, hoe dit alles verloopt en waar ze te bereiken zijn.

De doelgroep kan/zal komen met concrete opvoedingsvragen. Vanuit de verschillende organisaties kunnen hulpverleners gevraagd worden om ouders op te vangen. Dit kan aan de standen zelf gebeuren of er kan een aparte stand voor ingeroepen worden.

Daarnaast bestaan er verschillende boeken rond het thema opvoedingsondersteuning. Boeken rond eenoudergezinnen, nieuw samengestelde gezinnen, stiefouders, ... Het aanbod is zeer groot, waardoor het een meerwaarde is om ook de uitgeverijen uit te nodigen.

Een andere meerwaarde is het houden van workshops ter plaatse. Denk maar aan de oudertrainingen, -cursussen en -praatgroepen die bestaan. Ouders kunnen er via de opvoedingsbeurs van proeven.

Werkmiddelen:

Om een beurs te organiseren heb je niet alleen geld nodig, maar ook een locatie. Deze locatie moet groot genoeg zijn om te huisvesten wat je wilt aanbieden en moet goed bereikbaar zijn voor de doelgroep. Standhouders hebben een plek in dit geheel nodig en het nodige materiaal, zoals tafels en stoelen. Bezoekers verwachten een duidelijk overzicht, toegankelijkheid tot de standen, maar ook de mogelijkheid tot ontspanning (eten en drinken) en comfort (toilet, parkeerplaats).

Planning:

Een beurs duurt meerdere dagen en heeft lange openingsuren. Zo kunnen best ook weekenddagen opgenomen worden en dagen waarop ook tot 's avonds toegang mogelijk is.

Financieel:

Om een beurs te organiseren heb je een bepaald budget nodig. Meestal huur je een locatie, tafels, stoelen en moet het personeel betaald worden. De kosten hiervan kan je via standgeld van de standhouders terugvorderen en via de bezoekers door een inkomprijs te vragen en de verkoop van eten en drank.

Voordelen:

- ♦ een beurs bereikt een groot publiek;
- ♦ het is een informeel en vrijblijvend aanbod.

Nadelen:

- ♦ de keuze van locatie en inkomprijs sluit altijd een groep potentiële deelnemers uit;
- ♦ het is tijds- en personeelsintensief en vereist vooraf financiële middelen;
- ♦ bij een allereerste (opvoedings)beurs zal het succes niet te voorspellen zijn.

Aandachtspunten:

- ♦ zorg voor eten en drank mogelijkheden en voor sanitaire voorzieningen;
- ♦ je doelgroep bestaat voornamelijk uit ouders, zorg voor kinderopvang waarop de ouders kunnen vertrouwen door professionele hulpverleners, zoals onthaalmoeders uit de nabije omgeving, aan te spreken en maak dit zichtbaar aan de ouders;
- ♦ zorg dat het personeel voldoende is ingelicht, ook bij mogelijke problemen (ongeval, brand).

8.8

Ouderpraatgroep²⁷**Omschrijving van de werkvom:**

Een ouderpraatgroep is een groep waarin ouders, met de ondersteuning van een begeleider, samen praten en nadenken over de opvoeding van hun kinderen.

Het gaat om een vaste groep van ouders die regelmatig samenkomt, bijvoorbeeld om de twee weken of één maal per maand.

De ouders bepalen welke thema's ze bespreken. De thema's moeten wel te maken hebben met de opvoeding. De thema's groeien uit verhalen van de ouders en sluiten daarom goed aan bij hun leefwereld. Als begeleider is het belangrijk gemeenschappelijke gespreksonderwerpen te zoeken. Het hoeft niet altijd om problemen te gaan. De ouders kunnen ook praten over kleine, dagelijkse prettige en minder prettige ervaringen in de opvoeding. Bijvoorbeeld: Wat mag een kind van veertien al, wat mag het niet? Ben ik net zoals mijn eigen moeder/vader? Mag ik wenen als mijn kind dit ziet? ... De thema's die aan bod kunnen komen zijn dus zeer divers.

Doel:

Drie specifieke doelen van een ouderpraatgroep zijn:

- ♦ de ouders staan stil bij hun positie als ouder. Tevens staan ze stil bij hun eigen opvoedingsgeschiedenis. Door na te denken over hun verleden, krijgen ouders meer inzicht in hun huidig opvoedingsgedrag;
- ♦ de ouders ontmoeten andere ouders die min of meer in dezelfde situatie verkeren;
- ♦ hun ervaringen worden (h)erkend en ze horen dat het bij anderen ook moeilijk gaat. Hierdoor worden ouders emotioneel ondersteund door andere ouders.

Rol van de begeleider:

Bij groepsgerichte activiteiten is het als begeleiders belangrijk om het aanbod op specifieke doelgroepen af te stemmen met hun vragen en noden. Het is belangrijk de ouders op een gepaste manier bij de activiteit te betrekken. Zet de sterktes van elke ouder in de verf en benader iedere persoon vanuit de meerwaarde die hij aan de groep biedt.

---

²⁷

Durinck en Racquet, 2003, p. 387-390

Rol van de deelnemer:

Een groep van zes à acht deelnemers is voor een groepsgerichte activiteit ideaal. Indien er minder dan zes deelnemers zijn is het uitwisselen van ervaringen zeer beperkt en indien er ouders 'afvallen' wordt de groep bijzonder klein. Indien er meer dan tien deelnemers zijn vinden vele ouders het eng en bedreigend om hun ervaringen uit te wisselen, komen de deelnemers afzonderlijk weinig aan bod en hebben de ouders het moeilijker om zich te concentreren en aandachtig te blijven.

Een ouderpraatgroep is toegankelijk voor vele doelgroepen. De inhoud van de praatgroep kan wel verschillen naargelang de doelgroep. Aangezien je bij een ouderpraatgroep best vertrekt vanuit de thema's die ouders aangeven en die aansluiten bij de leefwereld van de ouders, is het goed om de groep ouders zo homogeen mogelijk te houden. Hierdoor zal de leefwereld van de ouders meer gelijkenissen vertonen en wordt het gemakkelijker om gemeenschappelijke gespreksonderwerpen te zoeken.

Werkmiddelen:

- ♦ drank en eten: koffie, thee, suiker, melk, frisdrank, koekjes, glazen, lepeltjes, ...;
- ♦ kies bij voorkeur een zaal met een 'lage drempel'. Ouders komen gemakkelijker naar een vertrouwde plek (in de buurt) dan daar een onbekende. Bovendien moet de zaal aan enkele praktische eisen voldoen:
  - groot genoeg voor de groep deelnemers
  - biedt voldoende rust en privacy om ongestoord met de groep te werken
  - is ingericht met voldoende stoelen
  - is rookvrij maar heeft rookgelegenheden in de buurt
  - eventueel kinderopvangmogelijkheden;
- ♦ afhankelijk van de inhoud van de groepsactiviteit zal je ondersteunende materialen moeten voorzien, bijvoorbeeld videoband en recorder als je wil werken met een video, vragenlijst en balpennen als je werkt met een huiskamerquiz, kaartjes en akkoord/niet akkoord/geen mening als je werkt met stellingen, ...

Planning:

Bij de keuze van de groepsactiviteit hou je best zoveel mogelijk rekening met de wensen van de ouders. Je vraagt hun voorkeur best na de werving. Het gevaar bestaat immers dat ouders zullen afhaken als het hen te veel inspanningen kost om aanwezig te zijn. Bijvoorbeeld als de deelnemende ouders overdag werken, is het noodzakelijk om de activiteiten buiten de werkuren te laten doorgaan. Indien bijvoorbeeld de deelnemende ouders kleine kinderen hebben en geen beroep kunnen doen op een kinderoppas, kan je best de praatgroep niet op een avond laten doorgaan omdat de kinderen op tijd moeten gaan slapen. Het is duidelijk dat er zeker rekening moet worden gehouden met de deelnemende ouders. Als de kinderen meekomen naar de ouderpraatgroep, zorg je best voor kinderopvangmogelijkheden.

Een richtgemiddelde voor de duur van een groepsactiviteit is twee uur. De duur is afhankelijk van tal van factoren, bijvoorbeeld: pauze of niet, samen eten, ... Je kan er ook voor kiezen om de activiteiten van een reeks langer te laten duren maar minder vaak te laten doorgaan.

Financieel:

- ♦ eventuele kosten voor het beschikken van een zaal en de benodigde materialen (balpennen, stiften, vragenlijst, kopies, ...);
- ♦ kosten voor drank en koekjes;
- ♦ uurloon voor de begeleider.

Voordelen:

- ♦ uitgesproken 'bottum-up'-benadering: je vertrekt resoluut vanuit de ervaringen en belevingen van de ouders;
- ♦ doordat de ouders elkaar steeds beter leren kennen groeit het vertrouwen in elkaar. Hierdoor durven ze open over hun problemen spreken;
- ♦ het zelfvertrouwen van de ouders groeit als ze in gesprekken met andere ouders tot oplossingen komen. Ten aanzien van andere ouders voelen ze zich niet in de positie van hulpvrager; ouders helpen elkaar als gelijken. Als ouders zien dat hun aanpak voor andere ouders iets kan betekenen, geeft dat hen een goed gevoel;
- ♦ ouders krijgen meer inzicht in de sociale kaart. Als ze horen bij welke diensten andere ouders aankloppen met welke problemen, vergroot hun kennis van het netwerk van organisaties en hun vertrouwen.

Nadelen:

- ♦ als begeleider heb je weinig houvast. Je moet zeer flexibel kunnen inspelen op wat er in de groep gebeurt;
- ♦ sommige ouders zullen niet zo snel en gemakkelijk over zichzelf praten als anderen. Tijdens de ouderpraatgroep zal hier zeker rekening mee moeten worden gehouden.

Aandachtspunten:

- ♦ zorg zeker voor een goede evaluatie na iedere praatgroep;
- ♦ zorg voor een afstemming tussen de doelgroep waarmee je werkt en de inhoud die je geeft aan de ouderpraatgroep. Bijvoorbeeld: soms is het (video)materiaal slechts beperkt herkenbaar voor ouders met een verstandelijke handicap, als er analfabete ouders aanwezig zijn werk je niet met vragenlijsten, zorg ervoor dat de stellingen aangepast zijn aan het onderwijsniveau van de ouders, ...;
- ♦ zorg ervoor dat hulpverleners en ouders gelijkwaardig zijn. Het is dus belangrijk dat de hulpverlener niet de positie inneemt van een expert die alles weet. Luisteren naar het verhaal van de ouders, zelf ook eigen ervaringen vertellen, openstaan voor tips van andere ouders, ... zijn elementen die ervoor zorgen dat ouders de hulpverlener als gelijke zal beschouwen.

Tip:

Vzw de Keerkring is een centrum voor opvoedingsondersteuning in Sint-Niklaas. Ze ontwikkelen en organiseren verschillende vormen van opvoedingsondersteuning, waaronder ook ouderpraatgroepen.

Adres: Centrum voor Opvoedingsondersteuning
DALSTRAAT 69/7 – 9100 SINT-NIKLAAS
Tel.: 03/755.00.71 – Fax: 03/777.59.99
E-mail: vzwdekeerkring@pandora.be

8.9

Oudercursus²⁸**Omschrijving van de werkvorm:**

Een oudercursus is een reeks bijeenkomsten waarin ouders informatie krijgen, discussiëren en vaardigheden oefenen in verband met de opvoeding, bijvoorbeeld een oudercursus van vijf bijeenkomsten over het opvoeden van pubers.

Deze reeks bijeenkomsten loopt gedurende een bepaalde periode en vindt regelmatig plaats. Bijvoorbeeld om de twee weken of één keer per maand. Het gaat om een vaste groep ouders.

Best wordt er voorafgaande aan de oudercursus een intakegesprek georganiseerd met de ouders. In dit gesprek kan je informatie geven over de oudercursus en de verwachtingen naar de ouders toe. Je staat open voor hun vragen en/of opmerkingen. Via dit gesprek kan je nagaan of de ouders geschikt zijn voor de cursus en in hoeverre ze gemotiveerd zijn om de ganze cursus te volgen. Er kan ook nagegaan worden of de ouders in groep zullen kunnen samenwerken omdat dit een belangrijk gegeven is bij een oudercursus.

De inhoud van een oudercursus moet op de vragen van de ouders zijn afgestemd. Voor de invulling van de oudercursus kies je kennis, inzichten en vaardigheden i.v.m. de opvoeding die hierop aansluiten. Je blijft de inhoud doorheen de cursus aan de (nieuwe) vragen van de ouders aanpassen.

Doel:

Twee specifieke doelen voor een oudercursus zijn:

- ♦ de ouders breiden hun kennis, inzicht en vaardigheden i.v.m. opvoeding uit;
- ♦ de ouders ontmoeten andere ouders die min of meer in dezelfde situatie verkeren.

Rol van de begeleider:

Bij groepsgerichte activiteiten is het als begeleiders belangrijk om het aanbod op specifieke doelgroepen af te stemmen met hun vragen en noden. Het is belangrijk de ouders op een gepaste manier bij de activiteit te betrekken. Je moet de sterktes van elke ouder in de verf zetten en iedere persoon benaderen vanuit de meerwaarde die hij aan de groep biedt.

Rol van de deelnemer:

Een groep van zes à acht deelnemers is voor een groepsgerichte activiteit ideaal. Indien er minder dan zes deelnemers zijn is het uitwisselen van ervaringen zeer beperkt en indien er ouders 'afvallen' wordt de groep bijzonder klein. Indien er meer dan tien deelnemers zijn vinden vele ouders het eng en bedreigend om hun ervaringen uit te wisselen, komen de deelnemers afzonderlijk weinig aan bod en hebben de ouders het moeilijker om zich te concentreren en aandachtig te blijven.

Een oudercursus kan toegankelijk zijn voor iedere doelgroep, naargelang de invulling van de cursus. Het is noodzakelijk dat de inhoud van de cursus afgestemd is op de kennis en vaardigheden van de ouders. Voor gehandicapte ouders zal een cursus er logischerwijze anders uitzien dan voor valide ouders.

Werkmiddelen:

- ◆ drank en eten: koffie, thee, suiker, melk, frisdrank, koekjes, glazen, lepeltjes, ...
- ◆ zaal en materiaal: kies bij voorkeur een zaal met een 'lage drempel'. Ouders komen gemakkelijker naar een vertrouwde plek (in de buurt) dan daar een onbekende. Bovendien moet de zaal aan enkele praktische eisen voldoen:
  - groot genoeg voor de groep deelnemers;
  - biedt voldoende rust en privacy om ongestoord met de groep te werken;
  - is ingericht met voldoende stoelen;
  - is rookvrij maar heeft rookgelegenheden in de buurt;
  - eventueel kinderopvangmogelijkheden.
- ◆ afhankelijk van de inhoud van de groepsactiviteit zal je ondersteunende materialen moeten voorzien, bijvoorbeeld videoband en recorder als je wil werken met een video, vragenlijst en balpennen als je werkt met een huiskamerquiz, kaartjes met akkoord/niet akkoord/geen mening als je werkt met stellingen, ...

Planning:

Bij de keuze van de groepsactiviteit houd je zoveel mogelijk rekening met de wensen van de ouders. Het gevaar bestaat immers dat ouders zullen afhaken als het hen te veel inspanningen kost om aanwezig te zijn. Bijvoorbeeld: bij de deelnemende ouders zijn er een aantal die overdag werken. Daarom is het aan te raden dat de activiteiten buiten de werkuren doorgaan. De ouders op een weekavond samenbrengen lijkt niet mogelijk omwille van de kinderen. Niet iedereen kan immers beroep doen op een kinderoppas. Men kiest daarom best om de bijeenkomsten steeds op een zaterdagvoormiddag te laten doorgaan.

Een richtgemiddelde voor de duur van een groepsactiviteit is twee uur. De duur is afhankelijk van tal van factoren, bijvoorbeeld: pauze of niet, samen eten, ... Je kan er ook voor kiezen om de activiteiten van een reeks langer te laten duren maar minder vaak te laten doorgaan.

Financieel:

- ♦ eventuele kosten voor het beschikken van een zaal en de benodigde materialen (balpennen, stiften, vragenlijst, kopies, ...);
- ♦ kosten voor drank en koekjes;
- ♦ uurloon voor de begeleider;

Voordelen:

- ♦ het is een vrij laagdrempelige activiteit. De ouders bepalen zelf hun inbreng;
- ♦ de ouders oefenen vaardigheden uitgebreid in. Bijvoorbeeld tijdens de sessie, d.m.v. een thuisopdracht.

Nadelen:

- ♦ sommige ouders vinden de aanpak te schools: een begeleider biedt de stof aan en de ouders gaan ermee aan het werk;
- ♦ niet geschikt voor ouders die met (zware) psychische en/of andere problemen te kampen hebben. De ouders hun (persoonlijk) verhaal immers niet uitgebreid brengen.

Aandachtspunten:

- ♦ zorg zeker voor een goede evaluatie na iedere bijeenkomst en een uitgebreide evaluatie op het einde van de cursus;
- ♦ zorg voor een afstemming tussen de doelgroep waarmee je werkt en de inhoud die je geeft aan de oudercursus (zie terug deelnemer);
- ♦ zorg ervoor dat hulpverleners en ouders gelijkwaardig zijn. Het is dus belangrijk dat de hulpverlener niet de positie inneemt van een expert die alles weet. Luisteren naar het verhaal van de ouders, zelf ook eigen ervaringen vertellen, openstaan voor tips van andere ouders, ... zijn elementen die ervoor zorgen dat ouders de hulpverlener als gelijke zal beschouwen.;
- ♦ taalgebruik aanpassen;
- ♦ interactieve momenten proberen te stimuleren.

Tip:

De opvoedingswinkel in Genk staat open voor elke vraag van ouders en opvoeders. Ouders kunnen er ook cursussen of themabijeenkomsten volgen.

Voor meer informatie kan je surfen naar volgende website: www.opvoedingswinkel.be

8.10**Themabijeenkomst²⁹****Omschrijving van de werkvorm:**

Tijdens een themabijeenkomst wordt een specifiek aspect van de opvoeding behandeld, bijvoorbeeld spelen en speelgoed. Er wordt informatie gegeven over dit aspect en er wordt discussie tussen de ouders op gang gebracht.

Een themabijeenkomst is eenmalig of vindt op weinig frequente basis plaats, bijvoorbeeld om de twee maanden. Elke bijeenkomst wordt de groep opnieuw samengesteld. Ouders kunnen zelf kiezen aan welke bijeenkomsten ze deelnemen.

Doel:

Twee specifieke doelen voor een themabijeenkomst zijn:

- ♦ de ouders breiden hun kennis over een bepaald onderwerp i.v.m. de opvoeding uit;
- ♦ de ouders ontmoeten andere ouders die min of meer in dezelfde situatie verkeren.

Rol van de begeleider:

Bij groepsgerichte activiteiten is het als begeleiders belangrijk om het aanbod op specifieke doelgroepen af te stemmen met hun vragen en noden. Het is belangrijk de ouders op een gepaste manier bij de activiteit te betrekken. Je moet de sterktes van elke ouder in de verf zetten en iedere persoon benaderen vanuit de meerwaarde die hij aan de groep biedt.

Rol van de deelnemer:

Bij een themabijeenkomst kan het aantal deelnemers erg verschillen naargelang de invulling van de bijeenkomst.

Je kan er bijvoorbeeld voor kiezen om in een kleine groep te werken zodat er discussie kan ontstaan en de ouders uitgenodigd worden om eigen ervaringen met elkaar te delen. In dit geval is een groep van zes à acht deelnemers ideaal. Indien er minder dan zes deelnemers zijn is het uitwisselen van ervaringen zeer beperkt en indien er ouders 'afvallen' wordt de groep bijzonder klein. Indien er meer dan tien deelnemers zijn vinden vele ouders het eng en bedreigend om hun ervaringen uit te wisselen, komen de deelnemers afzonderlijk weinig aan bod en hebben de ouders het moeilijker om zich te concentreren en aandachtig te blijven.

---

²⁹

Durinck en Racquet, 2003, p. 335-339

Als je voornamelijk informatie wil geven over een bepaald thema binnen de opvoeding kan je hiervoor bijvoorbeeld een spreker uitnodigen. Wanneer dit het geval is kan je de bijeenkomst organiseren voor een grote groep van ouders.

Een themabijeenkomst is toegankelijk voor elke doelgroep. Het is wel belangrijk rekening te houden met de doelgroep als je de invulling van de bijeenkomst bepaald. Als je bijvoorbeeld een themabijeenkomst wil organiseren voor kansarmen, zorg er dan voor dat ze geen inkom moeten betalen. Enkele andere voorbeelden: soms is het (video)materiaal slechts beperkt herkenbaar voor ouders met een verstandelijke handicap, als er analfabete ouders aanwezig zijn werk je niet met vragenlijsten, zorg ervoor dat de stellingen aangepast zijn aan het onderwijsniveau van de ouders, ...

Werkmiddelen:

- ♦ drank en eten: koffie, thee, suiker, melk, frisdrank, koekjes, glazen, lepeltjes, ...
- ♦ zaal en materiaal: kies bij voorkeur een zaal met een 'lage drempel'. Ouders komen gemakkelijker naar een vertrouwde plek (in de buurt) dan daar een onbekende. Bovendien moet de zaal aan enkele praktische eisen voldoen:
  - groot genoeg voor de groep deelnemers;
  - biedt voldoende rust en privacy om ongestoord met de groep te werken;
  - is ingericht met voldoende stoelen;
  - is rookvrij maar heeft rookgelegenheden in de buurt;
  - eventueel kinderopvangmogelijkheden.
- ♦ afhankelijk van de inhoud van de groepsactiviteit zal je ondersteunende materialen moeten voorzien, bijvoorbeeld videoband en recorder als je wil werken met een video, vragenlijst en balpennen als je werkt met een huiskamerquiz, kaartjes en akkoord/niet akkoord/geen mening als je werkt met stellingen, ...

Planning:

Bij de keuze van de groepsactiviteit hou je zoveel mogelijk rekening met de wensen van de ouders. Je vraagt hun voorkeur best na de werving. Het gevaar bestaat immers dat ouders zullen afhaken als het hen te veel inspanningen kost om aanwezig te zijn. Bijvoorbeeld: bij de deelnemende ouders zijn er een aantal die overdag werken. Daarom moeten de activiteiten buiten de werkuren doorgaan. De ouders op een weekavond samenbrengen lijkt niet mogelijk omwille van de kinderen. Niet iedereen kan immers beroep doen op een kinderoppas. Men kiest daarom best om de bijeenkomsten steeds op een zaterdagvoormiddag te laten doorgaan.

Een richtgemiddelde voor de duur van een groepsactiviteit is twee uur. De duur is afhankelijk van tal van factoren, bijvoorbeeld: pauze of niet, samen eten, ... Je kan er ook voor kiezen om de activiteiten van een reeks langer te laten duren maar minder vaak te laten doorgaan.

Financieel:

- ◆ eventuele kosten voor het beschikken van een zaal en de benodigde materialen (balpennen, stiften, vragenlijst, kopies, ...);
- ◆ kosten voor drank en koekjes;
- ◆ uurloon voor de begeleider.

Voordelen:

- ◆ het gaat om een activiteit waarmee je een brede groep ouders kan bereiken;
- ◆ kan als opstapje dienen op ouders aan te spreken om aan een oudercursus of praatgroep deel te nemen.

Nadelen:

- ◆ voorbereiding en uitvoering zijn tijdsintensief;
- ◆ de opvoedingsondersteuning is vrij beperkt: het gaat om het uitwisselen van informatie tijdens een eenmalige activiteit.

Aandachtspunten:

- ◆ de inhoud van een themabijeenkomst moet op de vragen van de ouders zijn afgestemd;
- ◆ er kan een onderscheid worden gemaakt tussen persoonlijke, dus meer bedreigende en algemene of 'veilige' thema's. Bijvoorbeeld bij een sessie EHBO vrezen de ouders minder dat ze iets niet weten of verkeerd doen. Een bijeenkomst over straffen en belonen kan voor ouders bedreigender overkomen. Wanneer ouders elkaar (nog) niet zo goed kennen kies je best voor een 'veilig' thema;
- ◆ zorg zeker voor een goede evaluatie na iedere bijeenkomst;
- ◆ zorg voor een afstemming tussen de doelgroep waarmee je werkt en de inhoud die je geeft aan de bijeenkomst. (zie terug deelnemer);
- ◆ zorg ervoor dat hulpverleners en ouders gelijkwaardig zijn. Het is belangrijk dat de hulpverlener niet de positie inneemt van een expert die alles weet. Luisteren naar het verhaal van de ouders, zelf ook eigen ervaringen vertellen, openstaan voor tips van andere ouders, ... zijn elementen die ervoor zorgen dat ouders de hulpverlener als gelijke zal beschouwen.

Tip:

In de gemeenten Geel, Laakdal en Meerhout organiseren ze ieder jaar een algemene themabijeenkomst. Je kan hierover meer informatie inwinnen op volgende website:

http://www.geel.be/product/512/default.aspx?vs=0_n&id=170

De opvoedingswinkel in Genk staat open voor elke vraag van ouders en opvoeders. Ouders kunnen er ook cursussen of themabijeenkomsten volgen.

Voor meer informatie kan je surfen naar volgende website: www.opvoedingswinkel.be

8.11

Huiskamerproject

Omschrijving van de werkvorm:

Het huiskamerproject is geïnspireerd op de welbekende formule van de Tupperware Party. Het is een huiskamerbijeenkomst, in een vertrouwde sfeer bij ouders thuis. De bijeenkomst duurt maximaal twee uur. Een huiskamerproject wordt opgezet en mede uitgevoerd door een begeleider. Deze geeft een voorlichting over allerlei opvoedingsthema's, afgestemd op de vragen en behoeften van de aanwezige ouders. Het accent ligt op kennisoverdracht, opvoedingsvaardigheden en attitudevorming. Het is een laagdrempelige interventie om ouders te ondersteunen in de opvoeding van hun kinderen.

De werving voor het huiskamerproject is een cruciale voorwaarde: zonder ouders geen huiskamerbijeenkomst. Hulpverleners werven sleutelfiguren die toegang hebben tot de beoogde doelgroep, sleutelfiguren werven ouders om deel te nemen aan een huiskamerproject. De gastouder nodigt maximum acht ouders uit. Dit zijn meestal vrienden, kennissen en familieleden.

De hulpverlener biedt zonodig ondersteuning bij de voorbereiding als bij de bijeenkomst zelf. Aan het einde van een sessie kan de preventiewerker nieuwe gastouders werven. Als dank voor de gastvrijheid ontvangt de gastouder een verrassing.³⁰

Doel:

Een huiskamerproject is een interventie om moeilijk bereikbare groepen van ouders voor te lichten. Huiskamerprojecten hebben als uiteindelijk doel voorlichtingsmomenten te organiseren over allerlei opvoedingsthema's.

Het huiskamerproject is een vraaggerichte interventie. De vragen en behoeften van de ouders bepalen waar het inhoudelijke accent op gelegd zal worden. Tegelijkertijd moet de hulpverlener de eigen doelstellingen niet uit het oog verliezen. Het huiskamerproject kan zich onder andere richten op de volgende thema's:

- ♦ bijbrengen van kennis aan ouders over bepaalde opvoedingsproblemen en thema's;
- ♦ attitude beïnvloeding dat wil zeggen een attitude gesteund op feitelijke informatie opvoedingsvaardigheden;
- ♦ het leren praten met kinderen over problemen, behoeften en vragen;
- ♦ monitoren van de activiteiten van kinderen en het leren kennen van hun vrienden;
- ♦ inzicht hebben in de behoeften en problemen van kinderen;
- ♦ het stellen van duidelijke grenzen en regels en zelf het goede voorbeeld geven.

³⁰ RIPER, H., BOLIER, L., DE VOCHT, M., Draaiboek homeparty, GGZ Nederland resultaten scoren, Amersfoort, 2004.

Rol van de begeleider:

De rol van een begeleider tijdens een huiskamersessie bestaat voornamelijk uit informatie verstrekken, procesbegeleiding en gespreksleiding. De begeleider neemt deel aan de bijeenkomst en neemt een gelijkwaardige positie in ten opzichte van de aanwezige ouders. Daardoor is de afstand tussen de begeleider en ouders veel kleiner. Door de informele sfeer is het van groot belang dat de begeleider zich flexibel opstelt en ruimte en tijd biedt om dieper op de gespreksstof in te gaan. Persoonlijke aandacht en betrokkenheid tonen draagt bij tot een goede sfeer. Daarbij moet de begeleider proberen het zelfvertrouwen van ouders te versterken. Het is van groot belang dat de begeleider ervaring heeft in het werken met ouders en het praten met ouders over opvoeding.

De begeleider moet ook in staat zijn om ter plaatse de inbreng van de ouders te gebruiken in een vormingscontext. Een huiskamerproject vraagt van de begeleider een zekere stressbestendigheid. Het is moeilijk voor de begeleiding om zich te houden aan een uitgeschreven programma. Men kan op voorhand niet voorspellen hoe en wat de inbreng van de ouders zal zijn. Vandaar dat de aanpak tijdens de sessie meer een vorm van maatwerk vereist. De begeleiding moet tijdens een sessie een selectie maken van de informatieverschaffing om de ouders niet te overbelasten en moet weten dat er binnen de informele sfeer verschillende thema's aan bod kunnen komen. Toch betekent dit niet dat we geen afbakeningen kunnen maken.

Rol van de deelnemer:

Deze methodiek is geschikt voor allerlei thema's en voor heel diverse doelgroepen. De groep binnen een huiskamersessie mag nooit te groot zijn (maximum acht personen). Op die manier kan de begeleider elk individu voldoende aandacht geven, tijd en ruimte bieden. Je kan je ook toespitsen op specifieke doelgroepen, zoals allochtone en kansarme ouders of multi-problem gezinnen. Aangezien het bij een huiskamerproject de bedoeling is dat een gastvrouw/heer andere ouders uitnodigt, is het gevaar van deze werkvorm dat het voornamelijk ouders aanspreekt met een goed sociaal netwerk. Een kracht van het huiskamerproject is dat het erg laagdrempelig is omdat het in een huiselijke sfeer plaatsvindt tussen ouders die elkaar reeds min of meer kennen.

Werkmiddelen:

- ♦ indien de activiteit niet kan doorgaan in de woonkamer van de gastouders, kan gezocht worden naar een zaaltje;
- ♦ zorg voor een infopakket met informatie over het thema dat het onderwerp vormt van de activiteit. Na de activiteit geef je aan elke ouder dit infopakket mee zodat ze dit thuis rustig kunnen bekijken;
- ♦ zorg voor een attentie voor de gastouder, bijvoorbeeld boeket bloemen of een cadeaubon;
- ♦ drank en koekjes;

- ♦ afhankelijk van de invulling van je avond zal je ondersteunende materialen moeten voorzien, bijvoorbeeld videoband en recorder als je wil werken met een video, vragenlijst en balpennen als je werkt met een huiskamerquiz, kaartjes en akkoord/niet akkoord/geen mening als je werkt met stellingen, ...

Planning:

Het tijdstip van het huiskamerproject laat je best afhangen van de gastouders. Zo zullen sommige ouders liever hebben dat het 's avonds doorgaat als de kinderen reeds in hun bed liggen.

Let er ook op dat de bijeenkomst zeker niet langer duurt dan twee uur.

Financieel:

- ♦ eventuele kosten voor het beschikken van een zaal en de benodigde materialen (balpennen, stiften, vragenlijst, kopies, ...);
- ♦ kosten voor drank en koekjes;
- ♦ uurloon voor de begeleider.

Voordelen:

- ♦ laagdrempelig;
- ♦ vertrouwelijke sfeer omdat de ouders elkaar kennen;
- ♦ verschillende thema's kunnen aan bod komen.

Nadelen:

- ♦ het idee van een groepsactiviteit in de huiskamer van een gastouder kan voor sommige ouders bedreigend overkomen;
- ♦ als begeleider heb je weinig houvast. Je moet zeer flexibel kunnen inspelen op wat er in de groep gebeurt;
- ♦ de opvoedingsondersteuning is vrij beperkt: het gaat om het uitwisselen van informatie tijdens een eenmalige activiteit.

Aandachtspunten:

- ♦ zorg zeker voor een goede evaluatie na het huiskamerproject;
- ♦ zorg voor een afstemming tussen de doelgroep waarmee je werkt en de inhoud die je geeft aan de bijeenkomst. Bijvoorbeeld: soms is het (video)materiaal slechts beperkt herkenbaar voor ouders met een verstandelijke handicap, als er analfabete ouders aanwezig zijn werk je niet met vragenlijsten, zorg ervoor dat de stellingen aangepast zijn aan het onderwijsniveau van de ouders, ...;
- ♦ zorg ervoor dat hulpverleners en ouders gelijkwaardig zijn. Het is dus belangrijk dat de hulpverlener niet de positie inneemt van een expert die alles weet. Luisteren naar de ouders hun verhaal, zelf ook eigen ervaringen vertellen, openstaan voor tips van andere ouders, ... zijn elementen die ervoor zorgen dat ouders de hulpverlener als gelijke zal beschouwen.

Tip:

Sinds 2005 worden er in de gemeenten Laakdal, Geel en Meerhout reeds huiskamerprojecten georganiseerd. Je kan hierover meer informatie inwinnen op volgende website:

[http://www.geel.be/product/512/default.aspx? vs=0 n&id=170](http://www.geel.be/product/512/default.aspx?vs=0_n&id=170)

9

Evaluatie

Evalueren betekent terugkijken op wat je bereikt hebt, maar ook op wat (nog) niet is gelukt.

Wat waren de succesfactoren en hoe kan je daar in de toekomst nog meer profijt uit trekken? Maar ook leren van je mislukkingen: welke dingen heb je over het hoofd gezien en hoe kan je daar de volgende keer wel rekening mee houden?

Evaluatie heeft een relatie met zowel doelstellingen, de situatie, als met de beginsituatie. Er zijn twee soorten evaluatie.

Productevaluatie:

Doelstellingen geven richting aan de activiteiten. Om van een effectieve activiteit te kunnen spreken, is het noodzakelijk te weten of de doelstellingen die gesteld zijn, ook daadwerkelijk gehaald zijn. Goed geformuleerde doelstellingen met indicatoren en normen zijn dan ook noodzakelijk om goed te kunnen evalueren.

Aan het einde van een activiteit, of een gedeelte van de activiteit, is het noodzakelijk om na te gaan of de doelen gehaald zijn. Kortom: er moet geëvalueerd worden. Deze vorm van evaluatie wordt de productevaluatie genoemd.

Procesevaluatie:

Bij de procesevaluatie ga je na of de doelgroep de deelstappen die moeten leiden tot het uiteindelijke doel, onder de knie heeft. Bovendien ga je na of het leerproces verloopt zoals zou moeten.

Bij de procesevaluatie staat de sfeer van de activiteit wat meer op de voorgrond. Daarnaast wordt hier ook aandacht besteed aan de verschillende stappen die er gemaakt worden tijdens een proces.

De weg waarlangs dat doel bereikt wordt, zal geëvalueerd moeten worden. Enkel constateren dat het doel niet behaald is heeft geen zin.

Je zal je moeten afvragen: waar is het mis gegaan? Waar ligt het aan? Ergens tussen start- en eindpunt is er wat gebeurd dat er voor gezorgd heeft dat het doel niet is bereikt. Met behulp van procesevaluatie kan je dat achterhalen.

Tot slot:

Goed evalueren is een kunst. Te vaak gebeurt het evalueren enkel met een vragenlijst aan het einde van een activiteit. Evalueren is niet alleen noodzakelijk aan het einde van de activiteit, en zeker niet altijd schriftelijk. Het is belangrijk voldoende tijdens de activiteit te evalueren.

Hou er bij de voorbereiding van een activiteit rekening mee dat er nadien geëvalueerd moet worden. Het is belangrijk vooraf af te spreken hoe deze evaluatie zal gebeuren (schriftelijk of mondeling) en hoe er zal worden omgegaan met de gegevens die uit de evaluatie komen.

Evalueer niet omdat het gebruikelijk is, maar evalueer omdat het leerrijk is.³¹

Concreet³²:

Evaluaties kunnen plaatsvinden op verschillende niveaus:

1. Door de ouders

Bij individuele opvoedingsondersteuning evalueer je met de ouders op het einde van elke 'sessie' kort. Op regelmatige basis evalueer je uitgebreid waarin je nagaat of de doelstellingen uit het handelingsplan zijn bereikt, hoe de opvoedingssituatie is geëvolueerd en of de ouders tevreden zijn met de geboden ondersteuning.

Bij groepsgerichte opvoedingsondersteuning evalueer je met de ouders op het einde van elke groepsactiviteit en vraag je of hun verwachtingen zijn uitgekomen, of ze nog vragen hebben en of ze tevreden zijn met de aanpak. Op het einde van een reeks activiteiten is het belangrijk om uitgebreid te evalueren of de verwachtingen van de ouders zijn uitgekomen en of ze tevreden zijn van het geheel van activiteiten.

2. Zelfevaluatie (als begeleider)

Als begeleider is het belangrijk jezelf een spiegel voor te houden. Bij elke sessie van opvoedingsondersteuning is het noodzakelijk stil te staan bij wat het voor jezelf betekent, welke gevoelens deze werkvorm losmaakt. Deze gevoelens hebben immers een grote invloed op je houding als begeleider.

Bovendien moet je de aanpak van opvoedingsondersteuning regelmatig toetsen aan de visie, procedures van je dienst of organisatie. Durf je aanpak en houding in vraag te stellen!

3. Intervisie

Intervisie is een overlegvorm waarbij collega's elkaar ondersteunen bij de invulling en uitvoering van hun werk. Omdat je als 'opvoedingsondersteuner' vaak zelfstandig werkt wordt je regelmatig met onzekerheden en onmachtige gevoelens geconfronteerd. Via casebesprekingen kan je leren van je eigen en andermans ervaringen.

---

³¹ <http://members.home.nl/de-laak/begeleiden/evaluatie.htm>

<http://www.civiq.nl/emc.asp?pageId=1555>

³² Durinck en Racquet, 2003, p. 449-455.

4. Door andere hulpverleners

Voor een evaluatie van de werking van je dienst of organisatie zijn ook hulpverleners van andere diensten een belangrijke doelgroep. Het is belangrijk na te vragen of deze hulpverleners tevreden zijn met de geboden dienstverlening en of ze ouders met een gerust hart naar jou dienst doorverwijzen

5. Effectmeting door onafhankelijke instanties

Niet enkel de tevredenheid van andere hulpverleners is belangrijk. Het kan ook nodig zijn je activiteit te laten evalueren door onafhankelijke instanties, bijvoorbeeld studenten sociaal werk. Zij zullen via een andere bril de activiteit beoordelen en kunnen belangrijke suggesties of opmerkingen formuleren.

Eventueel bijsturen:

Indien uit de evaluatie blijkt dat de doelstellingen niet bereikt zijn kan het nodig zijn aanpassingen te doen. Deze aanpassingen kunnen betrekking hebben op de activiteit die je evalueert. De activiteit zal bijgestuurd worden in functie van de vooraf opgestelde doelstellingen.

Het kan ook nodig zijn de doelstellingen aan te passen als in de praktijk blijkt dat deze niet haalbaar zijn. Indien deze doelstellingen aangepast zijn kan het nodig zijn ook de visietekst aan te passen.

4 OM AF TE RONDEN

Hierbij is er een einde gekomen aan ons algemeen draaiboek. We hopen dat je voldoende informatie verkregen hebt om een activiteit rond opvoedingsondersteuning uit te werken.

In deel twee van ons eindwerk vind je een praktijkgerichte uitwerking van een huiskamerproject rond verwenning. Dit tweede deel wordt afgesloten met een algemeen besluit over zowel het algemeen draaiboek als het draaiboek huiskamerproject.

Alvast veel leesplezier met het tweede deel van ons eindwerk!

DEEL TWEE: HUISKAMERPROJECT

Deel twee

Huiskamerproject

SAMENVATTING

Het tweede deel van ons eindwerk bestaat uit een draaiboek voor een huiskamerproject. Dit draaiboek bestaat uit drie delen: eerst een theoretisch deel rond het opstarten van een huiskamerproject, een tweede praktisch en vooral concreet deel rond een huiskamerproject met als thema verwenning en een derde deel met eigen reflecties rond het werken aan het gehele project.

In het eerste deel van dit draaiboek bespreken we eerst de doelstellingen van het huiskamerproject. De belangrijkste doelstelling is ouders de kans te geven om eigen ervaringen over opvoeding uit te wisselen. Vervolgens bespreken we de doelgroep en zijn voornaamste kenmerken. Hierbij formuleren wij belangrijke aandachtspunten om tot de bepaling van de doelgroep over te gaan.

Dan gaan we over naar de werving van sleutelfiguren. Hierbij bespreken we het profiel, de taken en de gesprekspunten die aan bod kunnen komen tijdens een gesprek tussen de sleutelfiguur en de preventiewerker. Ook het werven van de begeleiders en de gastouders van een huiskamerproject wordt besproken. Verder bespreken we het voorgesprek tussen de preventiewerker en de gastouder en het wervingsmateriaal.

Daarna gaan we over naar het thema 'informatie verzamelen'. Hierbij hebben we het over onze keuze van het deelthema 'verwenning' en hoe je een thema verkent, jezelf erin verdiept en het selecteert.

Vervolgens hebben we het over praktische aspecten die vooraf geregeld moeten worden zoals bijvoorbeeld folders en uitnodigingen. We geven eveneens enkele aandachtspunten weer om een huiskamerproject tot een goed einde te brengen. Nadien geven we enkele concrete tips om de sfeer tijdens de avond te bevorderen en het programma van het huiskamerproject te bewaken. Om af te ronden gaan we in op mogelijke vervolgvactiteiten.

In het tweede deel van dit draaiboek komt de concrete invulling van het huiskamerproject rond verwenning aan bod. Hierbinnen bespreken we de inleiding, introductie en het onthaal. Vervolgens voegen we negen praktische fiches toe, namelijk: introductie van de begeleider, verloop van de avond, introductie van de deelnemende ouders, opening van de avond, stellingenspel, situatiespel, eigen ervaringen, evaluatie van de avond en afronding van de avond. Deze maken het mogelijk voor begeleiders van dit huiskamerproject om de avond stap voor stap te doorlopen.

Het derde en laatste deel van ons draaiboek bestaat volledig uit reflecties. Dit zijn reflecties over de drie stuurgroepvergaderingen, de kennismaking met het project in Geel, de twee huiskamerprojecten in Sofia's Huis in Geel, het werven van begeleiding voor onze huiskamerprojecten, de kennismaking met de gastvrouwen in Olen en Herenthout, het zoeken naar informatie over verwenning, het samenstellen van het infomapje voor de ouders en de oefensessie van het huiskamerproject rond verwenning. Na onze reflecties volgen de evaluaties door de begeleidsters van onze huiskamerprojecten.

INLEIDING OP HET DRAAIBOEK HUISKAMERPROJECT

In dit deel vind je de uitwerking van een draaiboek voor een huiskamerproject rond verwenning.

Het draaiboek bestaat uit drie delen, eerst een theoretisch deel rond het opstarten van een huiskamerproject, hiervoor hebben we ons voornamelijk gebaseerd op “het Draaiboek Homeparty”.³³ Een tweede praktisch en vooral concreet deel rond een huiskamerproject met als thema verwenning en tenslotte een derde deel met eigen reflecties rond het werken aan het gehele project en het draaiboek.

In het eerste deel volgen de doelstellingen en de doelgroep van het huiskamerproject. Daarna volgt de werving van sleutelfiguren, begeleiding en gastouders voor het huiskamerproject. We gaan verder met praktische aanwijzingen voor het verzamelen van informatie. Daarnaast geven we een opsomming van wat je vooraf moet regelen om een huiskamerproject tot een goed einde te brengen. Als laatste geven we nog enkele tips voor de sfeer van de avond, het programma van het huiskamerproject en gaan we in op mogelijke vervolgactiviteiten.

In het tweede deel bespreken we de concrete invulling van het huiskamerproject rond verwenning. Hier kan je aan de hand van eenvoudig te gebruiken fiches de structuur van de avond volgen. Zo start de avond met de introductie van de begeleider en informatie over het verloop van de avond. Daarna is het de beurt aan de deelnemende ouders om zichzelf voor te stellen. En zo gaan we stilaan over naar het onderwerp van de avond. Dit leiden we in aan de hand van de vraag “Wat heeft een kind echt nodig?” Op deze manier proberen we tot een gangbare definitie van verwenning te komen. Wanneer de definitie op tafel ligt, gaan de activiteiten van start. Zo volgt er een stellingenspel en een situatiespel. Tijdens het stellingenspel wordt er door de deelnemende ouders gereageerd op een aantal stellingen betreffende verwenning. Dit gebeurt aan de hand van bordjes akkoord, niet akkoord en geen mening. Tijdens het situatiespel legt de begeleider een aantal reële situaties voor. Hierbij is het de bedoeling dat de ouders aangeven of ze zich kunnen vinden in de situatie en of er in de beschreven situatie goed wordt gehandeld. Tijdens deze twee activiteiten is het eveneens de bedoeling dat de begeleider peilt naar de eigen ervaringen van de deelnemende ouders. Als laatste volgt er de afsluiting van de avond. Dit gebeurt door een korte evaluatie van de avond aan de hand van evaluatievragen en het bedanken van de gastvrouw voor het openstellen van haar huis. Ten slotte krijgen de aanwezige ouders nog een infomapje mee naar huis.

Het derde deel geeft weer hoe wij het ervaren hebben om te werken aan het project opvoedingsondersteuning en het uitwerken van het concrete draaiboek voor een huiskamerproject rond verwenning. Zo lees je hier meer over de stuurgroepvergaderingen, de samenwerking met Esther Engels, onze bezoeken aan Sofia’s Huis, het verwerven van begeleiding voor onze huiskamerprojecten in Herenthout en Olen, de eerste kennismaking met

---

³³ BOLIER, L., DE VOCHT, M., RIPER, H., *Draaiboek homeparty*, Amersfoort, GGZ Nederland, 2004.

beide gastvrouwen en het vergaren van informatie over het thema verwenning. Verder vind je hier ook reflecties over het verloop van onze oefensessie en de twee eigenlijke huiskamerprojecten. We sluiten dit derde gedeelte af met een evaluatie geschreven door beide begeleiders van de huiskamerprojecten.

Als laatste willen we hier nog meegeven dat we erg lang hebben nagedacht om tot een passende titel te komen voor ons huiskamerproject en eindwerk. Na veel brainstormen kwamen we tot 'Hoe hard ik ook probeer, mijn kind wil steeds meer en meer...'. Blijkbaar zijn wij niet de enige die de titel zo passend vinden om de hedendaagse verwenningproblematiek te duiden. Onze begeleiders van onze huiskamerprojecten in Olen en Herenthout vonden de titel zo geslaagd, dat ze deze hebben overgenomen voor de affiches van een infoavond rond verwenning.

5 INLEIDING OP HET HUISKAMERPROJECT

Vaak opvoedingsondersteunende interventies de ouders die al veel weten, en voldoende opvoedingsvaardigheden hebben. Het huidige aanbod in opvoedingsondersteuning schiet te kort in het bereiken van allochtone gezinnen en gezinnen uit lagere sociaaleconomische klassen. Het zijn vaak deze gezinnen die ondersteuning nodig hebben vanwege hun lage sociale positie, het wonen in achterstandwijken, het ontbreken van een hecht sociaal netwerk en het bestaan van een ongunstig pedagogisch gezinsklimaat.

Ook in de opvoedingsondersteuning verdient het bereiken van risicogroepen aandacht. Bepaalde oudergroepen worden niet of nauwelijks bereikt door de bestaande wervingsmethodieken, terwijl ze wel behoefte hebben aan ondersteuning en informatie. Het gaat hier onder anderen om groepen van allochtone en autochtone ouders met een lage sociaal economische situatie. Tegelijkertijd wordt de invloed van ouders op het gedrag van hun kinderen de laatste jaren sterker benadrukt. Deze invloed is groter dan vaak wordt aangenomen. Om deze doelgroepen te bereiken moet actiever en op een meer persoonlijke manier gewerkt worden.

Het huiskamerproject is geïnspireerd op de welbekende formule van de Tupperware Party. Het is een huiskamerbijeenkomst, in een vertrouwde sfeer bij ouders thuis. De bijeenkomst duurt maximaal twee uur. Een huiskamerproject wordt opgezet en mede uitgevoerd door een begeleider of preventiewerker. Deze geeft een voorlichting over allerlei opvoedingsthema's, afgestemd op de vragen en behoeften van de aanwezige ouders. Het accent ligt op kennisoverdracht aan, opvoedingsvaardigheden en attitudevorming van de ouders. Het is een laagdrempelige interventie om ouders te ondersteunen in de opvoeding van hun kinderen.

De werving voor het huiskamerproject is een cruciale voorwaarde, zonder ouders geen huiskamerbijeenkomst. Preventiewerkers werven sleutelfiguren die toegang hebben tot de beoogde doelgroep en sleutelfiguren werven ouders om deel te nemen aan een huiskamerproject. De gastouder nodigt maximum acht ouders uit. Dit zijn meestal vrienden, kennissen en familieleden.

De preventiewerker biedt de begeleider ondersteuning bij de voorbereiding als bij de bijeenkomst zelf. Aan het einde van een sessie kan de preventiewerker nieuwe gastouders werven. Als dank voor de gastvrijheid ontvangt de gastouder een verrassing.

6 DOELSTELLING

Een huiskamerproject is een interventie om ouders in het algemeen en moeilijk bereikbare groepen van ouders in het bijzonder voor te lichten. Huiskamerprojecten hebben als uiteindelijk doel voorlichtingsmomenten te organiseren over allerlei opvoedings thema's en ouders de kans te geven ervaringen over opvoeden uit te wisselen.

Het huiskamerproject is een vraaggerichte interventie. De vragen en behoeften van de ouders bepalen waar het inhoudelijke accent op gelegd wordt. Tegelijkertijd mag de preventiewerker de eigen doelstellingen niet uit het oog verliezen. Het huiskamerproject richt zich op de volgende thema's:

- ◆ kennisvermeerdering van ouders over bepaalde opvoedingsproblemen en thema's;
- ◆ attitude beïnvloeding;
- ◆ opvoedingsvaardigheden aanleren;
- ◆ het leren praten met kinderen over problemen, behoeften en vragen;
- ◆ inzicht krijgen in de behoeften en problemen van kinderen;
- ◆ het stellen van duidelijke grenzen en regels;
- ◆ zelf het goede voorbeeld geven.

7 DOELGROEP

Ouders met kinderen tussen één en achttien jaar die niet bereikt worden door reguliere opvoedingsondersteunende activiteiten is de doelgroep die we zeker willen bereiken.

De groep binnen een huiskamersessie mag nooit te groot zijn (maximum acht personen). Op die manier kan de begeleider elk individu voldoende aandacht geven en tijd en ruimte bieden.

We kunnen ons ook toespitsen op specifieke doelgroepen, zoals allochtone en kansarme ouders of multi-problem gezinnen. Uit onze ervaring merken we dat voornamelijk moeders zich aangesproken voelen om deel te nemen aan een huiskamerproject. Toch vinden wij dat ook vaders en eventueel koppels kunnen deelnemen aan een huiskamerproject. Want deze methodiek is geschikt voor allerhande thema's en voor heel diverse doelgroepen. De kracht van het huiskamerproject ligt vooral in de laagdrempeligheid, die het mogelijk maakt om ook moeilijk bereikbare doelgroepen te bereiken.

Uit onder meer de bevraging van het Lokaal netwerk opvoedingsondersteuning Herentals³⁴ en ervaringen vanuit Nederland³⁵ is gebleken dat ouders die geïnteresseerd zijn in opvoedingsondersteunende activiteiten:

- ♦ een grote nood hebben aan informatie over opvoeden;
- ♦ gemotiveerd zijn voor een deelname;
- ♦ opvoedingsproblemen ervaren;
- ♦ in sommige gevallen heel sterk aangespoord moeten worden om deel te nemen aan een huiskamerproject;
- ♦ vaak een klein sociaal netwerk hebben buiten hun familie en directe kennissenkring;
- ♦ onvoldoende op de hoogte zijn van bestaande hulpverlening;
- ♦ vaak niet betrokken zijn bij buitenschoolse activiteiten;
- ♦ zelf negatieve opvoedings-, school-, en leerervaringen en een negatief maatschappijbeeld hebben;
- ♦ een aantal communicatieve vaardigheden missen die in de opvoeding van hun kinderen essentieel zijn;
- ♦ beperkte sociale vaardigheden hebben

---

³⁴ Lokaal netwerk opvoedingsondersteuning Herentals, bevraging opvoedingsondersteuning, z.p., z.u., 2006.

³⁵ BOLIER, L., DE VOCHT, M., RIPER, H., *Draaiboek homeparty*, Amersfoort, GGZ Nederland, 2004. p.12

8 WERVING

8.1 Sleutelfiguren

Doel van het inzetten van een sleutelfiguur is het verkrijgen van toegang tot de doelgroep. De sleutelfiguren kunnen professionals of vrijwilligers zijn die met de doelgroep werken en betrokken zijn bij een organisatie. De werving van gastouders staat of valt met de inzet van deze sleutelfiguren. Zij zijn immers de schakel tussen de preventiewerker en de gastouders. Voor de preventiewerker is het belangrijk om deze sleutelfiguren te motiveren tot samenwerking en duidelijke afspraken te maken.

Bij voorkeur voldoet een sleutelfiguur aan het volgende profiel:

- ♦ kennis over de doelgroep hebben;
- ♦ goede contacten binnen de doelgroep hebben;
- ♦ op de hoogte zijn van de behoefte aan informatie van de doelgroep;
- ♦ een inschatting kunnen geven over de bereidheid en de mogelijkheden van de doelgroep om een huiskamerproject te willen organiseren;
- ♦ enthousiast zijn over het doel en de werkwijze van een huiskamerproject en gemotiveerd zijn om als sleutelfiguur te functioneren.

De taken van een sleutelfiguur zijn:

- ♦ het werven van gastouders om een huiskamerproject op te starten;
- ♦ het in contact brengen van gastouders met de preventiewerker.

Punten die een leidraad kunnen zijn voor een gesprek tussen preventiewerker en sleutelfiguur:

- ♦ uitleg over het opzet en het doel van een huiskamerproject en positieve ervaringen van ouders tot nu toe;
- ♦ een persoonlijke en directe benadering van gastouders geeft het beste resultaat. Het werven van gastouders op een indirecte en onpersoonlijke manier door, bijvoorbeeld via wervingskaarten, levert in de praktijk geen resultaten op. Het is ook van belang om na te gaan welke contacten de sleutelfiguur heeft in de doelgroep en of deze aansluiten bij de beoogde doelgroep. Het werven van gastouders voor een huiskamerproject is gebaseerd op de sneeuwbalmethode, hierbij moet steeds worden nagegaan of de kring waarin geworven wordt niet te eenzijdig is en hoe dit kan worden voorkomen;
- ♦ verkennen van de motivatie van de sleutelfiguur;
- ♦ om misverstanden te vermijden is het belangrijk vooraf de taken van de sleutelfiguur duidelijk vast te leggen. De praktijk laat zien dat een preventiewerker vasthoudend moet zijn om een sleutelfiguur te stimuleren en om gemaakte afspreken na te komen. Het schriftelijk bevestigen van de gemaakte afspraken met de sleutelfiguur kan hieraan bijdragen;

- ♦ voor de sleutelfiguur moet het profiel van de gastouder duidelijk zijn, evenals het te werven aantal deelnemende ouders. Geef duidelijk aan of het gaat om het werven van gemengde oudergroepen of bijvoorbeeld alleen vrouwen;
- ♦ bepaal vooraf de vergoeding voor de gastouder van de gemaakte kosten;
- ♦ de start- en einddatum van de werving bepalen;
- ♦ de benodigde investeringstijd voor de sleutelfiguur inschatten.

8.2 Begeleiding

We hebben begeleiders nodig voor de uitvoering van het huiskamerproject. De rol van een begeleider tijdens een huiskamersessie bestaat voornamelijk uit informatie verstrekken, procesbegeleiding en het gesprek richting geven. De begeleider neemt deel aan de bijeenkomst en neemt een gelijkwaardige positie in ten opzichte van de aanwezige ouders. Hierdoor is de afstand tussen de begeleider en de deelnemende ouders veel kleiner. Door de informele sfeer is het van groot belang dat de begeleider zich flexibel opstelt en ruimte en tijd biedt om dieper op de gesprekstof in te gaan. Persoonlijke aandacht en betrokkenheid tonen, draagt bij tot een goede sfeer. Daarbij moet de begeleider proberen het zelfvertrouwen van ouders te vergroten. Het is belangrijk dat de begeleider ervaring heeft in het werken met ouders en het praten met ouders over opvoeding. De begeleider moet ook in staat zijn om ter plaatse de inbreng van de ouders te gebruiken in een vormingscontext.

Een huiskamerproject vraagt van de begeleider een zekere stressbestendigheid. Het is moeilijk voor de begeleiding om zich te houden aan een uitgeschreven programma. We kunnen op voorhand niet voorspellen hoe en wat de inbreng van de ouders zal zijn. Vandaar dat de aanpak tijdens de sessie een vorm van maatwerk vereist. De begeleider moet tijdens een sessie een selectie maken van de informatieverschaffing om de ouders niet te overbelasten en moet weten dat er binnen de informele sfeer verschillende thema's aan bod kunnen komen. Toch betekent dit niet dat we geen afbakeningen kunnen maken.³⁶

8.3 Gastouders

Er zijn twee mogelijkheden om gastouders te werven:

- ♦ via een sleutelfiguur;
- ♦ aan het einde van een huiskamerproject door de preventiewerker.

De belangrijkste taak van de gastouder is het werven van maximum acht ouders met kinderen met een leeftijd van één tot achttien jaar.

---

³⁶ ENGELS, E., *Huiskamerproject rond opvoeding*, Geel, 2006 (niet-gepubliceerd verslag)

Om de taken van gastouder goed uit te kunnen voeren, worden volgende voorwaarden gesteld:

- ◆ de gastouder is enthousiast om een huiskamerproject te organiseren;
- ◆ de gastouder heeft kinderen tussen één en achttien jaar oud en kent voldoende ouders met kinderen in dezelfde leeftijdsgroep;
- ◆ de gastouder heeft interesse in het thema;
- ◆ de gastouder is in staat om ouders te werven en te ontvangen.

8.4 Voorgesprek tussen gastouder en preventiewerker

De sleutelfiguur draagt de gegevens van de gastouder over aan de preventiewerker en de begeleider. Eventueel maakt de sleutelfiguur een afspraak en gaat mee op bezoek. We geven er de voorkeur aan om bij de gastouder thuis af te spreken: de preventiewerker kent zo de weg en proeft de sfeer.

In het voorgesprek met de gastouder komen de volgende onderwerpen aan bod:

- ◆ werking, inhoud en vergoeding huiskamerproject;

De preventiewerker geeft de gastouder informatie over de inhoud van het huiskamerproject en de vergoeding. De preventiewerker informeert ook naar de onderwerpen die de ouders graag willen bespreken.

- ◆ werving deelnemende ouders;

De preventiewerker gaat samen met de gastouder na welke deelnemers zij voor de huiskamersessie kunnen werven. Het aantal te werven ouders is maximaal acht personen.

- ◆ planning;

De preventiewerker spreekt datum en tijd af met de gastouder voor het houden van het huiskamerproject. De preventiewerker legt duidelijk uit dat het van belang is dat het huiskamerproject op het afgesproken tijdstip begint. De tijd tussen het voorgesprek en de uitvoering is zo kort mogelijk.

- ◆ bevestigen en checken van afspraken.

Aan het einde van het gesprek checkt de preventiewerker of de gastouder het eens is met de gemaakte afspraken, deze begrepen heeft en of men de afspraken schriftelijk bevestigd wil hebben. Een week voor de geplande datum neemt de preventiewerker contact op met de gastouder om na te gaan of de organisatie en de werving goed verlopen zijn. Indien nodig wordt de datum van de bijeenkomst verplaatst. De preventiewerker geeft de gastouder ook zijn/haar contactgegevens.

8.5 Wervingsmateriaal

Bij het werven van gastouders en sleutelfiguren kan de preventiewerker gebruik maken van ondersteunend materiaal. Een mogelijkheid hiervan is een uitnodiging en een folder. Deze folder is gericht op gastouders die een huiskamerproject willen organiseren rond opvoedingsondersteuning. Hierin staat kort uitgelegd wat een huiskamerproject is, waar het kan worden doorgaan en waarover het kan gaan.

Een voorbeeld hiervan vind je in bijlage 6: ‘uitnodiging huiskamerproject verwenning’ en bijlage 7: ‘folder huiskamerproject verwenning’.

9 INFORMATIE VERZAMELEN

9.1 Deelthema verwenning

Het hoofdthema is uiteraard opvoedingsondersteuning. Dit is echter een breed gamma van verschillende deelthema's, waardoor de keuze van het thema een belangrijke stap is die niet mag worden vergeten. Voor meer informatie over het bepalen van het deelthema, zie algemeen draaiboek fiche 5.

Voor ons huiskamerproject hebben we gekozen voor het thema verwenning.

9.2 Verkennen, selecteren en verdiepen in het thema

Jezelf verdiepen in het thema is niet zo gemakkelijk als het lijkt. Er is zoveel informatie te vinden, dat je door het bos de bomen niet meer ziet. Wij raden dan ook aan om dit in drie stappen te doen. Eerst verken je alle mogelijkheden die er zijn aan informatie. Daarna ga je uit je gevonden informatie selecteren wat je zeker wil doornemen. Als laatste ga je jezelf verdiepen in die informatie die je hebt geselecteerd om door te nemen.

Eerst passen wij deze drie stappen toe bij een literatuurstudie. Vervolgens verkennen wij het professionele netwerk rond het thema en de doelgroep. Als laatste gaan we kijken naar experts in verband met het gekozen onderwerp. Voor meer informatie over voornoemde stappen zie algemeen draaiboek fiches 6.1, 6.2, 6.3.

Wij hebben ons verdiept in het thema rond verwenning. In bijlage 5: 'Informatiemapje voor de deelnemende ouders' vind je zowel een literatuurlijst als een korte uiteenzetting over het thema verwenning.

10 VOORAF TE REGELEN

Naast de voorbereiding van het inhoudelijke programma moeten de preventiewerker en de begeleider ook een aantal praktische zaken regelen. Hieronder volgt een checklist:

- ◆ zorg voor een routebeschrijving om bij de gastouder te komen;
- ◆ wees ruim op tijd aanwezig om nog contact te hebben met de gastouder;
- ◆ neem mee:
  - ondersteunende materialen;
  - folders en uitnodigingen;
  - cadeau voor de gastouder.

11 TIPS TIJDENS DE UITVOERING

Bij de uitvoering van een huiskamerproject zijn er twee belangrijke aspecten waar een preventiewerker en begeleider rekening mee moeten houden: de sfeer en het programma. Je moet voortdurend het evenwicht zoeken tussen procesgericht en resultaatgericht werken.

11.1 De sfeer

Een vertrouwelijke sfeer is een voorwaarde om ouders over het onderwerp te laten praten en vragen te laten stellen. De preventiewerker en de begeleider zijn te gast en het is daarom belangrijk dat men zich aanpast aan de sfeer en aan de gewoontes van de groep. Hierbij moet de preventiewerker en de begeleider een balans zoeken tussen zowel serieus bezig zijn met het onderwerp als aandacht hebben voor gezelligheidsaspecten. Men moet bij de uitvoering van huiskamerprojecten een bepaalde mate van flexibiliteit hebben en rekening houden met onverwachte zaken. Ondanks dat er zoveel mogelijk vooraf is geregeld en afgesproken, zijn er altijd dingen die anders lopen dan gewenst.

11.2 Het programma

Tijdens de huiskamersessie moet de preventiewerker het programma en de tijd goed bewaken. Het is belangrijk om het programma niet te vol te plannen en voldoende ruimte te reserveren voor vragen van ouders en voor het onderling uitwisselen van ervaringen. Daarnaast is het belangrijk om de inhoud duidelijk te presenteren, te weten wanneer welk onderwerp behandeld kan worden, goed in te gaan op de vragen en het hebben van een open houding naar de doelgroep.

12 ORGANISEREN VAN VERVOLGACTIVITEITEN

Een wervende en stimulerende houding van de preventiewerker is belangrijk om nieuwe gastouders te werven en vervolgactiviteiten voor de dezelfde groep te plannen. De preventiewerker kan ouders bijvoorbeeld de volgende activiteiten aanbieden:

- ◆ nog eens bij elkaar komen om dieper in te gaan op het thema bij dezelfde of een nieuwe gastouder;
- ◆ het organiseren van nieuwe activiteiten voor dezelfde groep.

13 CONCRETE INHOUD HUISKAMERPROJECT VERWENNING

13.1 Inleiding

Hieronder volgt de concrete invulling van het huiskamerproject rond verwenning. Aan de hand van een draaiboek met duidelijke fiches worden de stappen beschreven die men als begeleider kan volgen tijdens het huiskamerproject. We willen hierbij aangeven dat elke begeleider vrij is welke fiche hij gebruikt en hoe hij deze invult.

Bij elke fiche wordt in eerste instantie het doel uitgelegd dat de begeleider moet bereiken tijdens een bepaalde stap. Daarna wordt de werkwijze beschreven die de begeleider dient te volgen. Vervolgens wordt kort aangegeven welke rol de begeleider op zich kan nemen. De benodigdheden bij elke fiche worden eveneens duidelijk opgesomd. Tenslotte wordt bij elke fiche kort beschreven hoe de begeleider concreet te werk kan gaan tijdens elke stap.

13.2 Introductie

De mogelijke gastouder wordt gecontacteerd door de begeleider of de preventiewerker. Indien men geïnteresseerd is in een huiskamerproject wordt een eerste afspraak met de gastouder vastgelegd. Deze afspraak vindt plaats bij de gastouder. Hier is het de bedoeling dat de gastouder meer informatie krijgt over het verloop en de inhoud van het huiskamerproject. Tevens bezorgt de begeleider of preventiewerker maximum een achttal uitnodigingen en folders aan de gastouder. Deze bezorgt de uitnodigingen en folders op zijn/haar beurt aan mogelijke deelnemers. Tenslotte bepalen de begeleider en gastouder in samenspraak een gepaste datum en tijdstip voor het huiskamerproject.

13.3 Onthaal

De deelnemende ouders worden door de gastouder binnen gelaten en naar de huiskamer geleid. Daar kunnen ze plaats nemen. Vervolgens biedt de gastouder de deelnemende ouders iets aan om te drinken. De ouders stellen zichzelf nog niet aan elkaar en de begeleider voor. Dit gebeurt tijdens de introductie van de begeleider en de ouders bij de start van het huiskamerproject.

1

Introductie van de begeleider**Doel:**

De begeleider van het huiskamerproject stelt zich kort voor aan de gastouder en deelnemende ouders.

Werkwijze:

De begeleider stellen zich kort voor aan de deelnemende ouders.

Begeleider:

De begeleider neemt geen specifieke rol op zich. Hij is gewoon zichzelf en probeert de meest relevante aspecten te vertellen om zo toch een zeker vertrouwen bij de deelnemende ouders te verwerven.

Benodigheden:

Geen.

Concreet:

De begeleider is vrij hoe hij deze introductie invult. Volgende aspecten kunnen aan bod komen:

- ♦ waar men werkt;
- ♦ band met het thema;
- ♦ hoeveel kinderen;
- ♦ hobby's
- ♦ ...

De deelnemers krijgen de kans om bijkomende vragen te stellen.

2

Uitleg verloop van de avond**Doel:**

Een korte uiteenzetting over het verdere verloop van de avond, zodat de deelnemende ouders duidelijk weten wat er hen te wachten staat.

Werkwijze:

Aan de hand van het draaiboek legt de begeleider kort en bondig het verloop van de avond uit.

Begeleider:

De begeleider neemt een informerende rol aan. Hij legt kort en bondig het verloop van de avond uit.

Benodigdheden:

- ♦ draaiboek.

Concreet:

De begeleider vertelt kort welke aspecten er nog aan bod gaan komen:

- ♦ introductie van de ouders: waarbij de ouders zich kort voorstellen;
- ♦ opening van de avond door: "Wat heeft een kind nodig?";
- ♦ stellingenspel: aan de hand van stellingen wordt er een discussie geopend over het thema;
- ♦ situatiespel: meningen en ervaringen delen over het thema aan de hand van aangebrachte situaties;
- ♦ eigen ervaringen: de ouders krijgen de kans om eigen ervaringen en problemen aan te kaarten waarbij de andere ouders raad en ondersteuning kunnen bieden;
- ♦ afronding van de avond: aan de hand van evaluatievragen wordt de avond kort geëvalueerd.

Vervolgens krijgen de ouders de kans om vragen te stellen over de avond.

Aandachtspunt:

Niet alle activiteiten moeten aan bod komen. Dit is afhankelijk van de interesse en medewerking van de deelnemende ouders.

3

Introductie van de deelnemende ouders**Doel:**

Kennismaking met de ouders en de begeleider.

Werkwijze:

Aan de hand van een kennismakingsronde stellen de ouders zich kort voor aan iedereen.

Begeleider:

De begeleider neemt een leidinggevende rol aan. Hij zorgt ervoor dat iedere ouder aan bod komt.

Benodigdheden:

- ♦ kaartjes;
- ♦ stiften.

Concreet:

Tijdens een kennismakingsronde stellen de aanwezige ouders zich kort voor. Indien de aanwezige ouders elkaar allemaal al kennen, kan deze kennismaking gebeuren door elkaar voor te stellen. Iedere deelnemende ouder stelt dan de ouder links van hem voor. De ouder in kwestie kan nog bij aanvullen indien nodig. Volgende aspecten kunnen aan bod komen:

- ♦ waar men werkt; indien men op voorhand weet dat de deelnemende ouders niet werken, kan dit vervangen worden door welke hobby's men heeft;
- ♦ hoeveel kinderen en welke leeftijd deze hebben;
- ♦ waarom ze deelnemen aan het huiskamerproject over dit thema.

De ouders krijgen kaartjes waar ze hun naam en eventueel de naam en leeftijd van hun kinderen opschrijven.

4

Opening van de avond**Doel:**

Het huiskamerproject op een participerende manier op gang brengen en uiteindelijk komen tot een definitie van verwenning.

Werkwijze:

Aan de hand van de vraag: "Wat heeft een kind echt nodig?" de ouders laten antwoorden. Het is de bedoeling dat de ouders hierbij een duidelijk argument geven. Wanneer de begeleider het gevoel heeft dat alle antwoorden op het bord staan, probeert de begeleider samen met de deelnemende ouders tot een definitie van verwenning te komen.

Begeleider:

De begeleider neemt een leidinggevende rol aan. Hij stelt de vraag en zorgt ervoor dat alle ouders aan bod komen om een antwoord te geven. Daarna leidt hij het proces bij het tot stand komen van de definitie van verwenning.

Benodigdheden:

- ♦ magneetbord;
- ♦ stiften.

Concreet:

- ♦ 'Wat heeft een kind echt nodig?'

Volgende antwoorden kunnen worden gegeven:

- ♦ liefde, aandacht, grenzen, eenvoud, structuur, veiligheid, voedsel, beschikbaarheid, zich bijzonder voelen, ...

Aandachtspunten:

- ♦ Wat als er niet op de vraag wordt op ingegaan? *Dan probeert de begeleider de deelnemende ouders aan het denken te krijgen door de vraag opnieuw te herhalen of te verduidelijken aan de hand van een voorbeeld.*
- ♦ Hoe de overgang maken tussen deze activiteit en de volgende? *De begeleider probeert samen met de deelnemende ouders tot een begrijpbare definitie van verwenning te komen. Deze wordt op het magneetbord genoteerd.*

5

Stellingenspel

Doel:

Discussie, nadenken over enkele stellingen betreffende het thema verwenning.

Werkwijze:

De begeleider leest een aantal stellingen voor. Hij toont deze eveneens aan de deelnemers (op een groot blad). Daarna krijgen de deelnemers de kans om te reageren op deze stelling. Dit doen ze door een bordje ‘akkoord’, ‘niet akkoord’ of ‘geen mening’ in de lucht te steken. Het is dan aan de begeleider om enkele deelnemers aan het woord te laten, zodat deze kunnen uitleggen waarom ze welk bordje omhoog hebben gestoken. Zo kan er een discussie op gang gebracht worden.

Begeleider:

De begeleider neemt een leidende functie op zich. Hij probeert het gesprek richting te geven. De begeleider heeft tevens zelf de stellingen voorbereid en heeft achtergrondinformatie om te reageren op de vragen en opmerkingen van de deelnemers.

Benodigdheden:

- ♦ enkele duidelijke stellingen en achtergrondinformatie voor de begeleider;
- ♦ stellingen afgedrukt op een groot blad om te tonen aan de deelnemers;
- ♦ bordjes ‘akkoord’, ‘niet akkoord’ en ‘geen mening’ voor elke deelnemer.

Concreet ³⁷:

- ♦ Engeltjes kunnen veranderen in hebbelijke bengeltjes.
- ♦ Een verwend kind, is een gelukkig kind. *Niet alle verwend kinderen zijn gelukkig. En niet alle gelukkige kinderen zijn verwend. Het is moeilijk een verband te leggen tussen verwenning en gelukkig zijn. Er spelen nog andere factoren mee die bepalen of een kind gelukkig is. Stel je voor: een kind dat al het speelgoed heeft waar hij maar kan van dromen. Maar wat het kind niet heeft is een mama en aan papa die echt voor hem zorgen, hem knuffelen en lief hebben. Is dit kind dan gelukkig?*
- ♦ Een beloning moet niet noodzakelijk bestaan uit geld of speelgoed, maar kan ook onder de vorm van een compliment, een knuffel of een schouderklopje worden gegeven. *De “sociale beloningen” zijn vaak waardevoller dan de materiële beloningen. Waardering kweekt zelfvertrouwen en creëert een nauwe band. Het is echter niet nodig om altijd te belonen, want dan wordt de beloning een evidentie en verliest ze haar waarde. Een verrassing als beloning verhoogt dan weer het gewenste effect. Dat gezegd zijnde, het is beter om vaak dan groots te belonen. Een straf kwijtschelden of verminderen is ook een beloning. Opnieuw geldt hier de regel: niet overdrijven. Anders verliest de straf haar invloed.*

³⁷ http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_10.html

- ◆ Een kind verwennen is niet goed, is altijd slecht. *Dit is ook niet waar. Soms mag je jouw kind al eens extra in de watten leggen. Verwenning is pas negatief wanneer dit een gewoonte wordt, een levenswijze.*
- ◆ Het perfecte kind/de perfecte ouder bestaat. *Niemand is perfect! Ieder van ons heeft zijn positieve en negatieve eigenschappen. Het leven zou maar saai zijn indien iedereen perfect was. Het is ook belangrijk niet alleen te kijken naar wat slecht gaat, je moet ook aandacht hebben voor wat goed gaat. Het is een kwestie van straffen en belonen.*
- ◆ Een verwend kind is een kind dat altijd zijn zin krijgt. *Vaak is het zo dat verwend kinderen bijna altijd hun zin krijgen. Verwende kinderen zijn gewend om onmiddellijke behoeftebevrediging te krijgen, of ze nu gewenst of ongewenst gedrag stellen. Of ze nu braaf zijn of niet, ze krijgen hun zin. En daarbij komt ook nog eens dat aan verwend kinderen weinig eisen worden gesteld. Ze moeten zelden of nooit iets in de plaats stellen van de verkregen beloning.*
- ◆ Een ouder geeft soms toe aan zijn kind(eren), uit angst niet meer lief te worden gevonden. *Het komt geregeld voor dat ouders bang zijn om de liefde van hun kind te verliezen. Ze zijn bang dat hun kind niet meer van hen zal houden, indien ze vaak “nee zeggen”. Vandaar dat deze ouders snel toegeven aan de eisen van hun kinderen. Maar dit werkt het omgekeerde effect in de hand. Er is helemaal niets mis mee om af en toe duidelijke grenzen te stellen naar je kinderen toe. Zo leren ze omgaan met gezag, frustratie en grenzen. Hierdoor zal het kind het nog des te meer appreciëren wanneer het wel eens een keertje zijn zin krijgt.*
- ◆ Elk kind krijgt al eens zijn zin, ook bij ongewenst gedrag. Is dat dan ook verwenning? *Uiteraard niet! Van verwenning in de echte zin van het woord spreken we pas als die opvoedingswijze systematisch zo doorgaat, als kinderen dus systematisch beloond worden bij ongewenst gedrag en als geboden en verboden niet langer voor hen van tel zijn.*
- ◆ Ik voel mij er niet goed bij, als ik mijn kind niet kan geven wat het vraagt. *Sommige ouders willen zo graag voldoen aan al de eisen van hun kinderen. Maar soms is dit gewoon niet haalbaar. Daarom ben je geen slechtere ouder dan iemand anders.*

Aandachtspunt:

Verwijzing naar fiche 7 ‘Eigen ervaringen’ Het is de bedoeling dat fiche 7 wordt geïntegreerd in elke activiteit. Zo probeert de begeleider in de mate van het mogelijke te polsen naar de eigen ervaringen van de deelnemers betreffende verwenning.

6

Situatiespel**Doel:**

Discussie, samen denken en mening delen over concrete situaties met betrekking tot het thema verwenning.

Werkwijze:

De begeleider leest een aantal concrete situaties voor. Hij toont deze eveneens aan de deelnemers (op een groot blad). Daarna krijgen de deelnemers de kans om te reageren op deze situatie. Dit kunnen ze doen door de bordjes van de vorige activiteit te gebruiken, of door gewoon spontaan te reageren op de situatie. Het is dan aan de begeleider om enkele deelnemers aan het woord te laten, zodat deze kunnen uitleggen waarom ze een bepaalde mening hebben. Zo kan er een discussie op gang gebracht worden.

Begeleider:

De begeleider neemt een sturende functie op zich. Hij probeert het gesprek richting te geven. De begeleider heeft tevens de situaties zelf voorbereid en heeft achtergrondinformatie om te reageren op de deelnemers.

Benodigheden:

- ♦ enkele duidelijke situaties en achtergrondinformatie voor de begeleider;
- ♦ situaties afgedrukt op een groot blad om te tonen aan de deelnemers;
- ♦ eventueel bordjes 'akkoord', 'niet akkoord' en 'geen mening' voor elke deelnemer.

Concreet³⁸:

- ♦ Een moeder gaat met haar vijfjarig dochttertje winkelen in de supermarkt. Het meisje mag van mama één zakje snoep kiezen. Wanneer het meisje haar snoep heeft gekozen, ziet ze nog een ander zakje snoep dat ze ook graag wilt. Wanneer mama zegt dat ze maar één zakje snoep mag kiezen, begint het meisje vreselijk hard te roepen en te huilen. Om van de drukte en het gehuil af te zijn, geeft mama toch toe en mag het meisje twee zakjes snoep meenemen naar huis. Heeft mama hier goed gereageerd? *Nee, het kind wordt hier om haar huil- en woedebuien beloond. Ze leert dat wanneer haar ouders haar iets niet toestaan en hun gebod of verbod niet intrekken, ze alleen maar heel hard moeten huilen, of zich kwaad op de grond gooien, om uiteindelijk toch haar zin te krijgen. Bij verwendde kinderen komen die huil- en woedebuien dan ook zeer vaak voor.*

³⁸ http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_10.html

- ◆ Het is bijna bedtijd. Vijf minuten voor het slapengaan komt de vierjarige Sara met haar allerliefste snoetje een snoepje vragen. Toch probeert papa het schattige snoetje van Sara te weerstaan en legt haar uit dat ze bijna moet gaan slapen en dat er dan niet gesnoept mag worden. Als Sara flink gaat slapen, krijgt ze morgen een snoepje. Heeft papa er goed aan gedaan om zijn dochter Sara geen snoepje te geven? *Ja, maar papa moet Sara duidelijk laten voelen dat hij het meent. Een zekere kordaatheid is hier nodig. Maar kordaat zijn mag niet verward worden met onvriendelijkheid. Wanneer papa niet kordaat reageert, zal Sara nog steeds proberen een snoepje te bemachtigen door bijvoorbeeld heel hard te huilen. Papa kan het best vriendelijk maar kordaat zeggen: "Sara, geen snoepjes meer want we gaan nu naar bed."*
- ◆ Mathias is zeven jaar en komt thuis van school. Bij het binnenkomen gooit hij zijn jas, schoenen en boekentas door het huis. Mama vindt dit helemaal niet gepast. Om dit duidelijk te maken vraagt zij Mathias om opnieuw en rustig binnen te komen en zijn spullen op zijn plaats te leggen. Wat vind je van mama haar manier van aanpak? *Goed. Dit is een speciale vorm van straffen. Het bestaat erin het ongewenste gedrag in zijn gewenste vorm te laten hernemen. Het vervelende voor het kind is toch dat het wordt 'teruggesloten', en dus wordt onderbroken in zijn bezigheden, en bovendien het gedrag moet herhalen. Met deze straf herstelt het kind uiteraard de schade van zijn ongewenste gedrag. Positief is ook dat we nu de kans krijgen het kind te belonen als het bij deze herhaling van de situatie wel het gewenste gedrag stelt.*
- ◆ Sien is vier jaar. Ze mag een vriendinnetje uitnodigen om bij haar te komen spelen. Wanneer de twee meisjes plots ruzie krijgen over een stuk speelgoed, krabt Sien haar vriendinnetje in haar gezicht. Mama heeft dit gezien en geeft Sien een straf. Ze moet vanavond een uur vroeger naar bed. Is dit een goede straf voor Sien? *Nee, vooral bij jonge kinderen heeft het geen zin om ze 's avonds vroeger te laten slapen als ze 's morgens iets fout hebben gedaan. Je kant beter een onmiddellijke straf verzinnen.*
- ◆ Dezelfde situatie, maar nu neemt mama het stuk speelgoed af, en vraagt ze aan Sien of ze haar vriendinnetje een kusje wil geven op de plaats waar ze haar gekrabd heeft. Is dit een goede straf voor Sien? *Ja, de straf sluit inhoudelijk aan bij de aard van het ongewenste gedrag. Bij voorkeur is de straf het logische gevolg van het ongewenste gedrag, of met andere woorden, een zinvolle straf maakt de gevolgen van het ongewenste gedrag zoveel mogelijk weer goed.*
- ◆ Het is etenstijd. Sam is nog braaf met zijn autootjes aan het spelen. Wanneer mama zegt dat hij moet stoppen met spelen en aan tafel moet komen, begint hij erg te huilen. Hij wil nog graag verder spelen en heeft nog geen honger. Mama probeert Sam eerst te troosten en zet hem daarna toch aan tafel. Heeft mama dit goed gedaan? *Ja, wanneer verwende kinderen na een frustratie door een verbod of een straf ongewenst reageren met bijvoorbeeld huil- of woedebuien, dan moeten ouders die reacties proberen te negeren. En als dat niet helpt, kunnen ouders zelfs troosten, kalmeren en eventueel praten als dat lukt. Maar ouders moeten volharden in hun oorspronkelijke eisen. De huil- en woedebuien mogen de geboden en verboden niet doen ophouden. Ouders mogen hun kind dus wel helpen om emotioneel over de frustratie van een gebod en een verbod heen te geraken, maar ze mogen niet toegeven in hun eisen. Het verwende kind moet leren dat er eisen zijn, en dat die moeten worden ingewilligd.*

Aandachtspunt:

Verwijzing naar fiche 7 'Eigen ervaringen'. Het is de bedoeling dat fiche 7 wordt geïntegreerd in elke activiteit. Zo probeert de begeleider in de mate van het mogelijke te polsen naar de eigen ervaringen van de deelnemers betreffende verwenning.

7

Eigen ervaringen**Doel:**

Concrete ervaringen vanuit de eigen leefwereld delen met elkaar en eventueel elkaar steun en raad geven.

Werkwijze:

De begeleider peilt bij deze activiteit naar de ervaringen van de deelnemers. Het is de bedoeling dat enkele deelnemers een heel concrete situatie aanhalen en hierbij vertellen hoe ze gereageerd hebben/of net niet gereageerd hebben. Hoe ze zich hierbij voelden, hoe ze hadden willen reageren, wat de reactie van hun kind was, enz... Daarna krijgen de andere deelnemers de kans om op deze concrete situatie te reageren, hun ervaring te delen, raad te geven, de situatie verder te bevragen, ... Ook de begeleider kan reageren op deze concrete situatie.

Begeleider:

De begeleider neemt de rol op van moderator. Hij laat enkele deelnemers aan het woord en kijkt er op toe dat de deelnemers naar elkaar luisteren en elkaar laten uitspreken. Eventueel kan de begeleider eveneens reageren op de aangehaalde situatie.

Benodigheden:

- ♦ concrete ervaringen van de deelnemers

Concreet:

Afhankelijk van de deelnemers.

8

Evaluatie van de avond**Doel:**

Evalueren van het huiskamerproject en het thema zodat er eventueel aanpassingen kunnen worden gedaan.

Werkwijze:

Aan het einde van elke bijeenkomst evalueert de begeleider mondeling het huiskamerproject met de deelnemende ouders.

Begeleider:

De begeleider neemt een leidinggevende rol aan. Hij overloopt de evaluatievragen en laat alle ouders aan bod komen.

Benodigdheden:

- ♦ evaluatievragen

Concreet:

Aan het einde van elke bijeenkomst evalueert de begeleider mondeling het huiskamerproject met de deelnemende ouders.

Evaluatievragen zijn:

- ♦ wat vond u van het huiskamerproject?
- ♦ komt het overeen met uw verwachtingen?
- ♦ waarom wilde u deelnemen aan een huiskamerproject?
- ♦ wat hebt u ervan geleerd?
- ♦ zijn er onderwerpen die u hebt gemist?
- ♦ zijn er behoeften aan andere thema's?

9

Afronding van de avond**Doel:**

De gastouder bedanken voor zijn/haar gastvrijheid. De aanwezige ouders bedanken voor hun medewerking.

Werkwijze:

De begeleider geeft iedere deelnemende ouder een infomapje met allerlei documentatie rond verwenning. De begeleider geeft eveneens een geschenkje aan de gastouder.

Begeleider:

De begeleider neemt een leidinggevende functie op zich.

Benodigheden:

- ♦ informatiemapjes;
- ♦ geschenk gastouders.

Concreet:

- ♦ informatiemapje: zie bijlage zes "infomapje voor de deelnemende ouders";
- ♦ de begeleider zorgt voor een kleine attentie voor de gastouder. Mogelijke geschenken:
  - bloemen;
  - een cadeaubon;
  - een boekenbon;
  - ...

14 REFLECTIES OVER HET WERKEN AAN HET PROJECT OPVOEDINGSONDERSTEUNING

14.1 De stuurgroepvergaderingen

14.1.1 De eerste stuurgroepbijeenkomst

Maandag 25 september 2006 was een spannend moment. Toen kregen we te horen bij welke eindwerkgroep we zouden gaan behoren. Voor ons was dit het project Opvoedingsondersteuning. Na dit nieuws zijn we informatie gaan zoeken om een duidelijker beeld te krijgen van de verschillende richtingen, die we met ons eindwerk zouden kunnen uitgaan. Op maandag 23 oktober 2006 was het eindelijk zover. We hielden onze eerste stuurgroepbijeenkomst. Hier gaven we in samenspraak met de stuurgroep ons project wat meer vorm.

Op de vergadering waren Dirk Van Noten (welzijn provincie Antwerpen), Sonja Vermetten (OCMW Herentals) en An Van Mechelen (OCMW Herenthout) aanwezig als stuurgroepleden. Leen Dries van het OCMW van Herentals was verontschuldigd.

Om de vergadering in te leiden heeft Dirk Van Noten een toelichting gegeven bij het ontstaan van het Lokaal Netwerk opvoedingsondersteuning in Herentals. Dit was voor ons zeer zinvol. Zo kregen we een beter zicht op de manier waarop de opdracht voor ons eindwerk was ontstaan. Vrij snel bleek dat er nog geen duidelijke opdracht was.

Toch bleek al snel dat er nog heel wat ruimte was om samen tot een voorstel te komen. We hebben dan in gezamenlijk overleg besloten dat we een draaiboek gingen ontwikkelen. Dit draaiboek zou voor de opdrachtgever zeker een zinvol instrument kunnen zijn om in de toekomst opvoedingsondersteunende activiteiten te organiseren. Toch bleven we met het gevoel zitten dat dit vooral een theoretische opdracht was. Daarom is er uiteindelijk een extra opdracht aan toegevoegd. We zouden een deel van het draaiboek daadwerkelijk kunnen uitproberen aan de hand van een concreet thema.

Verder hebben we tijdens die eerste vergadering afgesproken om op 4 december 2006 opnieuw samen te komen, waarbij wij een presentatie zouden geven over ons theorie gedeelte en een eerste voorstel zouden doen over de uitwerking van het draaiboek.

Na deze vergadering hebben we samen met Mark het verloop van deze eerste bijeenkomst besproken. We hadden de indruk dat het goed verlopen was. Wij kregen een beter beeld van de verwachtingen van de stuurgroep en omgekeerd. Er was een goede interactie tussen de studenten en stuurgroepleden.

14.1.2 De tweede stuurgroepbijeenkomst

Tijdens de tweede stuurgroepbijeenkomst werd de stuurgroep vertegenwoordigd door An Van Mechelen en Leen Dries. Sonja Vermetten en Dirk Van Noten werden verontschuldigd.

Deze vergadering begon heel praktisch, want we hadden onze samenwerkingsovereenkomst opgemaakt en deze werd door iedereen ondertekend.

Verder heeft iedere student zijn uitgewerkt seminariestuk kort voorgesteld. Hierbij waren enkele opmerkingen vanuit de stuurgroep. Deze waren voor ons heel erg handig om te weten welke richting we verder uit moesten met ons seminariewerk. En vooral welke aanpassingen er nog gedaan moesten worden.

Daarna hebben wij een voorstel geformuleerd omtrent de inhoud van het draaiboek. Na brainstormen en overleg is er beslist om enerzijds een algemeen draaiboek opvoedingsondersteuning uit te werken, dat voor ieder thema en voor de hele regio (Herentals, Herenthout, Olen, Kasterlee, Lille, Grobbendonk en Vorselaar) toepasbaar is. Anderzijds is ervoor gekozen om volledig los van het algemeen draaiboek, een draaiboek voor een huiskamerproject rond verwenning uit te werken. Wij kozen hiervoor, omdat we graag iets praktisch zouden willen uitwerken.

De stuurgroep ging hiermee akkoord. An Van Mechelen zou bij haar cliënten bevragen of er iemand geïnteresseerd was om zich te engageren als gastouder voor een huiskamerproject. Leen Dries zou Marleen Salaets, één van haar contactpersonen in Olen, vragen of er daar iemand van haar cliënten bereid zou zijn, zijn huiskamer open te stellen. Daarnaast zou Leen Dries de directie van het OCMW in Herentals vragen of er de mogelijkheid was om het huiskamerproject te financieren.

Voor ons was het fijn te ervaren dat onze stuurgroep meteen mee op de kar wou springen om actief mee te zoeken naar locaties, waar wij ons huiskamerproject zouden kunnen uittesten.

Verder was het de bedoeling om begeleiders te zoeken om het huiskamerproject te leiden. An Van Mechelen zag het zitten om dit te doen in Herenthout. Dat was voor ons een hele opluchting. Anders zouden we nog op zoek moeten gaan naar externe begeleiders, rekening houdend met de prijs die zij voor een dergelijke avond zouden vragen.

Deze vergadering waren we met een kleine groep, maar ook deze was goed verlopen. We kregen een beter zicht op de mogelijkheden om ons huiskamerproject uit te testen. Ook kregen we nuttige feedback over ons seminariegedeelte, waardoor we de nodige aanpassingen nog konden doen.

14.1.3 De derde stuurgroepbijeenkomst

Op de derde vergadering werd de stuurgroep vertegenwoordigd door Marleen Salaets, Leen Dries en An Van Mechelen

De aanwezigheid van Marleen Salaets was geen toeval. Zij is geen deel van onze stuurgroep, maar werd gecontacteerd door Leen Dries en Marian om mee te werken aan ons eindwerk. Marleen is verantwoordelijke voor de dienst opvoedingsondersteuning en gezinsbegeleiding ingericht door het OCMW Olen.

Eerlijkheidshalve moeten we toegeven dat deze stuurgroepbijeenkomst eerder chaotisch verliep. Dit had met meerdere factoren te maken; onder andere dat we in die fase van het eindwerk zelf nog amper het bos door de bomen zagen en ook pas uit een examenperiode kwamen. Uiteindelijk heeft deze stuurgroep ons vooral terug op de rails gezet. We hebben dan de structuur van het bouwplan besproken. De stuurgroep vond deze onduidelijk en daarom hebben we de informatie aangepast.

Aansluitend hebben we het gehad over de werkvorm van het huiskamerproject. In Olen zouden we het huiskamerproject bij een groep kansarmen kunnen doen. In Herenthout gaat het over een groep mensen die goed kunnen meedraaien in de maatschappij, maar die op andere vlakken ernstige problemen ervaren, zoals een vechtscheiding, een moeilijk verleden, ... Deze problemen belasten deze ouders in hun ouder zijn.

Daarnaast bespraken we praktische regelingen in verband met de huiskamerprojecten zoals bijvoorbeeld de ontmoeting met de gastvrouwen, de achtergrondinformatie voor de begeleiders, de duur van de avond, ...

Verder was het de vraag van de stuurgroepleden om over de doelstellingen van ons huiskamerproject na te denken. Dit om de bedoeling van de avond duidelijk te krijgen en accenten te leggen.

Deze stuurgroepbijeenkomst was zeker een leerschool voor ons om ervoor te zorgen dat iedereen tegen de volgende keer goed voorbereid aanwezig zou zijn

14.2 Kennismaking met het project in Geel

Esther Engels is de coördinator Opvoedingsondersteuning voor de regio Geel, Laakdal en Meerhout. Omdat we wisten dat er in Geel een gelijkaardig netwerk actief was als in Herentals vonden we het interessant om kennis te maken met Esther en te horen welke initiatieven er daar al waren uitgewerkt. We werden met z'n allen vriendelijk ontvangen op haar bureau in het stadhuis van Geel. We kregen een uitgebreide uiteenzetting van haar werk als coördinator Opvoedingsondersteuning. Daarnaast kregen we allerlei nuttige informatie rond opvoedingsondersteuning in het algemeen. Deze informatie was erg bruikbaar voor het uitschrijven van ons seminariegedeelte. Na die eerste kennismaking hebben we nog regelmatig contact gehad met Esther. Vanaf het moment dat we wisten dat we aan een huiskamerproject zouden gaan werken, waren we bij Esther zeker aan het juiste adres. Zij heeft voor Geel, Laakdal en Meerhout allerlei huiskamerprojecten ingericht. Ze gaf ons zowel praktische als theoretische tips. We verkregen eveneens een groot deel van haar voorbereidend werk voor de verschillende huiskamerprojecten die zij organiseerde. Zo kregen we een duidelijk zicht van wat er bij komt kijken voor het opstarten van een huiskamerproject. Ook werden we uitgenodigd voor twee huiskamerprojecten in Sofia's huis zodat we de theorie eens in de praktijk zagen. Esther Engels heeft ons goed op weg geholpen. Ze stond altijd voor ons klaar en heeft ons een schat aan bruikbare informatie bezorgd.

14.3 Het bijwonen van twee huiskamerprojecten in Sofia's Huis in Geel

Sofia's Huis is een plaats voor ontmoeting en ontwikkeling. Hier vinden geregeld informatiesessies met de nadruk op ervaringsuitwisseling tussen ouders en opvoeders plaats. Deze sessies, genaamd Huiskamergeluk, worden georganiseerd door de Opvoedingsondersteuningsdienst van Geel. Het gaat hier in feite om huiskamerprojecten maar dan op een publieke plaats.

14.3.1 Huiskamerproject 'Basisvaardigheden'

Normaal is het de bedoeling dat een huiskamerproject bij een gastouder thuis wordt gehouden. Net zoals bij een Tupperware party, waarbij de gastheer of gastvrouw vrienden, familie of kennissen uitnodigt. Bij dit huiskamerproject was dat niet het geval aangezien het huiskamerproject rond basisvaardigheden in Sofia's Huis werd gehouden. Opvallend was dat de deelnemende ouders elkaar niet allemaal kenden en dat er tevens een aantal vaders aanwezig waren. Dit hadden wij niet verwacht.

Het huiskamerproject startte met een korte uitleg van wat een huiskamerproject is en hoe het idee om dit soort van werkvorm uit te voeren, is ontstaan. Dit werd gevolgd door een korte inleiding van de avond, waarbij duidelijk werd gemaakt dat het niet de bedoeling was dat de begeleider van de avond pasklare antwoorden zou geven. Wij dachten dat ouders naar een huiskamerproject

konden gaan wanneer zij vragen hadden en dat die vragen dan beantwoord zouden worden. Het was zo dat de vragen niet door de begeleider, maar wel door ouders zelf en door de andere aanwezigen werden beantwoord.

Na deze korte inleiding werd een kennismakingsronde gestart. Het viel op dat iedereen vlot begon te vertellen, ook al kenden de aanwezigen elkaar niet allemaal. De kennismakingsronde verliep niet volgens een strakke structuur. Bij de voorstelling van de ene ouder en zijn of haar verhaal kon eender wie hierop inpikken om zijn/haar inbreng te doen. Het duurde lang vooraleer de kennismakingsronde voltooid was. Dit op zich was geen enkel probleem, want hierdoor kreeg iedereen wel het gevoel dat hij/zij gehoord werd. Vervolgens werden ervaringen uitgewisseld en iedereen dacht mee naar hoe de ouder in kwestie met zijn/haar probleem zou kunnen omgaan.

Tot onze verrassing bleek onze aanwezigheid geen probleem voor de aanwezigen om hun verhaal te doen. Wel waren ze nieuwsgierig naar de reden van onze aanwezigheid. Die hebben we dan ook duidelijk uitgelegd.

Voor ons was het een aangename en leerrijke ervaring. We kregen een duidelijk beeld over wat een huiskamerproject inhoudt.

14.3.2 Huiskamerproject ‘Opvoeden in de hedendaagse consumptiemaatschappij’

Op woensdag 28 februari 2007 vond er een huiskamerproject rond verwenning plaats in Sofia’s Huis. We waren hiervan op de hoogte gebracht en uitgenodigd door Esther Engels. De officiële titel van het gebeuren was: “Opvoeden vandaag: balanceren tussen geven en nemen in de hedendaagse consumptiemaatschappij”. De avond werd begeleid door Jürgen Peeters van vzw De Onderstroom.

We engageerden ons om deel te nemen aan het huiskamerproject met het oog op informatie verwerven voor het uitwerken van een draaiboek voor een huiskamerproject rond verwenning. We hebben actief deelgenomen aan het huiskamerproject, maar eveneens veel informatie en ideeën opgedaan. Zo hebben ze hier een visuele voorstelling gekregen van wat zij al min of meer letterlijk op papier hadden staan. Daarnaast hebben ze ook nieuwe dingen gezien. Zo hebben ze het idee van de opening van de avond “Wat heeft een kind echt nodig?” hier opgedaan. Het was voor ons een leerrijke avond waar we veel van hebben opgestoken. Het was min of meer een duwtje in de rug, een eerste aanzet om hun draaiboek nog verder uit te werken en bij te schaven.

14.4 Het werven van begeleiding voor onze huiskamerprojecten

Wanneer we tijdens de stuurgroepvergadering beslist hadden om een algemeen draaiboek en een draaiboek voor een huiskamerproject rond verwenning uit te werken, kon het echte werk beginnen. We besloten tijdens deze vergadering om effectief twee huiskamerprojecten te laten plaats vinden. Eén in Herenthout, An Van Mechelen zou ons helpen zoeken naar een mogelijke gastvrouw. En eventueel één in Olen, maar dit moest nog bevestigd worden door Leen Dries bij

haar contactpersoon, Marleen Salaets, in Olen. Enkele dagen later kregen we positief nieuws van Leen Dries. Marleen Salaets zag het zitten om mee te werken aan ons eindwerk. We hebben dan zo snel mogelijk contact opgenomen met Marleen om het opzet van ons eindwerk te verduidelijken. Ze was onmiddellijk heel enthousiast en bereid haar medewerking te verlenen.

In eerste instantie hebben we heel wat opzoekwerk verricht rond het huiskamerproject. Voor praktische informatie konden we steeds bij Esther Engels terecht. Zij heeft ons vooral wegwijs gemaakt in het opstarten van een huiskamerproject. Ook zijn we ons licht gaan opsteken bij Sofia's Huis, waar ook huiskamerprojecten rond opvoedingsondersteuning worden georganiseerd (zie 15.3 'Het bijwonen van twee huiskamerprojecten in Sofia's Huis in Geel').

Toen we een beeld hadden van hoe een huiskamerproject er moet uitzien, konden we beginnen aan de uitwerking van ons huiskamerproject rond verwenning. De eerste vraag die we ons stelden was: "Wie gaat ons huiskamerproject begeleiden?" Gaan we het zelf doen of gaan we een professional zoeken? De keuze was redelijk snel gemaakt. We kozen ervoor om de begeleiding aan professionelen over te laten. Enerzijds omdat niemand onder ons stond te popelen om zelf het huiskamerproject te begeleiden, en anderzijds uit de overweging of we als student wel geloofwaardig overkomen naar ouders toe. Hebben we als student wel de nodige kennis en vaardigheden om in te spelen op opvoedingsvragen van ouders?

Onze zoektocht naar mogelijke begeleiders begon op het internet. We zochten naar mensen die veel met opvoedingsondersteuning bezig zijn en specifiek rond verwenning werken. We vonden een hele reeks mogelijke begeleiders. Maar toen stelde het tweede probleem zich. Wie gaat de begeleider vergoeden? En hoeveel bedraagt deze vergoeding? We kwamen al snel tot de conclusie dat professionele begeleiders een handvol geld kosten. Na veel overwegen besloten we om binnen onze stuurgroep op zoek te gaan naar begeleiders voor ons huiskamerproject.

In eerste instantie kwamen we bij An Van Mechelen uit. Zij is lid van onze stuurgroep en is actief als maatschappelijk werkster binnen het OCMW van Herenthout en eveneens actief binnen het opvoedingsateljee Kids en Co. Dit was onze eerste mogelijke begeleidster. Tijdens een volgende bijeenkomst van de stuurgroep stelden we haar de vraag of ze het zag zitten om het huiskamerproject in Herenthout te begeleiden. Ze gaf aan dit wel te willen doen op voorwaarde dat wij als studenten al de mogelijke voorbereidingen troffen. Dus onze eerste begeleider was gevonden.

Eveneens tijdens deze stuurgroepvergadering kwamen we gezamenlijk tot de beslissing om aan Marleen Salaets te vragen of zij bereid was om een huiskamerproject in Olen te begeleiden. Ze was meteen enthousiast en zo was dus ook onze tweede begeleider gevonden.

We maakten duidelijke afspraken met An en Marleen. Zo zouden wij het voorbereidende werk verrichten. Wij bezorgden An en Marleen het nodige materiaal en informatie om het huiskamerproject te doen slagen. An en Marleen kregen inspraak in het verloop van het huiskamerproject. Zo hebben we in eerste instantie gevraagd naar mogelijke gespreksonderwerpen. Daarnaast hebben zij ook de mogelijkheid gehad om ons draaiboek aan te

passen en te verbeteren naar eigen goeddunken. Maar uiteindelijk hebben ze niet veel veranderd want ze waren tevreden met het werk dat wij geleverd hadden.

14.5 De kennismaking met de gastvrouwen

Nadat we onze begeleiders voor ons huiskamerproject gevonden hadden, kon de zoektocht naar mogelijke gastvrouwen beginnen. Met een gastvrouw bedoelen we iemand die bereid is om haar huiskamer open te stellen en er een huiskamerproject te laten doorgaan. De gastvrouw mag maximum acht vrienden, familieleden, kennissen, ... uitnodigen. Tijdens één van onze stuurgroepvergaderingen kwamen we gezamenlijk op het idee om de hulp van An Van Mechelen en Marleen Salaets in te schakelen om een mogelijke gastvrouw te zoeken. We vroegen hen of ze iemand kenden binnen hun cliënteel die bereid zou zijn om een huiskamerproject te laten doorgaan. An en Marleen moesten hier even over nadenken maar al snel wisten ze beiden iemand die geïnteresseerd zou kunnen zijn. We spraken af dat ze hun mogelijke gastvrouw zouden aanspreken en ons op de hoogte zouden houden. Na enkele dagen kregen we het fijne nieuws dat de mogelijke gastvrouwen het effectief zagen zitten om een huiskamerproject te laten doorgaan. We maakten via An en Marleen een afspraak om bij de gastvrouw thuis een korte introductie te gaan geven, onszelf voor te stellen, de bedoeling van een huiskamerproject uit te leggen, te verduidelijken dat het om een eindwerk gaat en de nodige documentatie te bezorgen. We spraken af dat Sofie op bezoek ging bij de gastvrouw in Herenthout, en Marian bij de gastvrouw in Olen.

Voor we op gesprek konden bij de gastvrouw, moest er nog het nodige werk geleverd worden. We wilden graag uitnodigingen en informatiebrochures opstellen voor de gastvrouw en de deelnemende ouders. We begonnen vol goede moed aan het opstellen van de informatiebrochures en de uitnodigingen. We wilden graag een aansprekende en originele uitnodiging maken. Voor de uitnodigingen vonden we onze inspiratie bij de uitnodigingen voor een Tuperware party. Maar daarbij wilden we eveneens een logo ontwerpen dat symbool zou staan voor onze huiskamerprojecten; na veel wikken en wegen, vergelijken en blijven vergelijken, kozen we voor twee handen. Een grote hand en een kleine hand die voor ons symbool staan voor de hand van de ouder en de hand van het kind. Daarnaast wilden we ook een folder die het opzet van ons huiskamerproject zou duidelijk maken aan de gastvrouw en haar genodigden. Ook hier kozen we voor het logo van de twee handen. We hadden ook een originele maar eveneens aansprekende titel voor onze huiskamerprojecten nodig. We wilden duidelijk maken dat het thema van het huiskamerproject verwenning zou zijn. Maar anderzijds wilden we de mogelijke deelnemers niet afschrikken. Na veel brainstormen kwamen we tot een voor ons geslaagde titel: 'Hoe hard ik ook probeer, mijn kind wil steeds meer en meer...' Hiermee benoemen we enerzijds de inzet van de ouders, en anderzijds de vraag van het kind om steeds meer en meer te krijgen.

We kozen ervoor om onze uitnodigingen en informatiebrochures te laten afdrucken op fel gekleurd dik papier. Dit maakte de uitnodigingen (bijlage 6: 'uitnodiging huiskamerproject verwenning') en informatiebrochures (bijlage 7: 'folder huiskamerproject verwenning') volgens ons eens zo aantrekkelijk.

Toen onze informatiebrochures en uitnodigingen af waren, konden we vertrekken op bezoek bij onze gastvrouwen.

14.5.1 Kennismaking gastvrouw Herenthout

Samen met An Van Mechelen die ook deel uit maakt van de stuurgroep ging Sofie op maandagavond 12 maart op kennismaking bij de gastvrouw in Herenthout. An had deze vrouw gecontacteerd vanuit haar ouderwerking rond opvoedingsondersteuning. De gastvrouw is een alleenstaande moeder met twee kinderen: een zoontje van bijna vier jaar en een zoontje van bijna drie jaar.

Sofie en An werden met open armen ontvangen in de huiskamer van de gastvrouw. Er werd hen onmiddellijk een tas thee met bijhorend zelfgemaakte cake aangeboden. Sofie gaf de nodige informatie over het huiskamerproject, en deelde vervolgens de informatiebrochures en uitnodigingen uit. An stelde voor om de taak op zich te nemen om ouders uit te nodigen op het huiskamerproject. Zij heeft al een ouderwerking rond opvoedingsondersteuning in Herenthout waar zowel geïnteresseerde ouders als de gastvrouw maandelijks aan deel nemen. Op die manier kon de zoektocht naar ouders beperkt worden. De gastvrouw vond dit dan ook een heel goed idee. Zij was bereid om haar huiskamer open te stellen en te zorgen voor een hapje en een drankje.

Voor Sofie was de kennismaking heel goed verlopen. Er was een duidelijke interesse en enthousiasme merkbaar vanuit An en de gastvrouw. Sofie merkte tevens een grote betrokkenheid van de gastvrouw op haar kinderen. Ze is een alleenstaande moeder die het niet al te breed heeft en daarbij een drukke baan heeft. Ze steekt al haar vrije tijd in haar kinderen en hecht daarbij veel belang aan een goede opvoeding voor haar twee zoontjes, ook al is dit niet gemakkelijk als je er alleen voor staat. Ze neemt daardoor deel aan de ouderwerking in Herenthout en ziet een huiskamerproject over opvoedingsondersteuning als een enorme meerwaarde.

14.5.2 Kennismaking gastvrouw Olen

Samen met Marleen Salaets ging Marian op gesprek bij de gastvrouw in Olen. Marleen had op voorhand Marian al wat informatie gegeven over de gastvrouw. Het gaat over een kansarm nieuw samengesteld gezin, waar momenteel twee kinderen in huis leven. Een dochter van zestien uit een vorig huwelijk van moeder en een gezamenlijk autistisch dochttertje van zes.

Marian werd enorm vriendelijk door de gastvrouw onthaald. Ze had erg haar best gedaan om haar huis gezellig te maken. Ze had haar mooiste servies en de koffie al op tafel staan. Marian en Marleen voelden zich onmiddellijk erg welkom. De gastvrouw luisterde heel geïnteresseerd naar de informatie die Marian haar gaf. Wanneer Marian de informatiebrochures en de uitnodigingen met de nodige uitleg gaf, begon de gastvrouw al ijverig de uitnodigingen in te vullen en na te denken over wie ze zou uitnodigen. Marleen sprak met de gastvrouw af dat ze op een ander

moment samen de uitnodigingen zouden schrijven en de genodigden persoonlijk zouden gaan uitnodigen. Dit vond de gastvrouw een goed idee. Zo kon Marleen de genodigden extra informatie geven en aanmoedigen om deel te nemen aan het huiskamerproject.

Op het moment van de kennismaking was eveneens een vriendin van de gastvrouw aanwezig. Zij werd onmiddellijk uitgenodigd voor het huiskamerproject. Mede hierdoor kon Marian zich een beeld vormen van de andere genodigden voor het huiskamerproject.

14.6 Het zoeken naar informatie over verwenning

Omdat in een eindwerk zoveel werk en tijd kruipt, besloten we in groep om het werk te verdelen en in kleinere groepjes verder te werken. Stephanie, Marian en Sofie zouden het gedeelte van het huiskamerproject op zich nemen.

In het begin zijn we alle drie op zoek gegaan naar algemene informatie over verwenning. Daarna besloten we dat Stephanie de theorie rond verwenning als achtergrond voor de begeleiders zou uitwerken. Ze zou eveneens diezelfde informatie herwerken, opdat het ook aan de ouders kon worden meegegeven.

Het zoeken naar algemene informatie nam zeer veel tijd in beslag. Daarom waren we heel blij toen Marleen Salaets en An Van Mechelen ons doorgaven wat zij interessant vonden om rond te werken. Hierdoor konden we gericht naar informatie zoeken en kregen we veel meer bruikbaar materiaal.

Het opmaken van de literatuurlijst nam veel tijd in beslag. We wilden graag twee lijsten maken, één specifiek voor Herenthout en één specifiek voor Olen. Dit met de bedoeling dat de lijst precies weergeeft welke boeken in welke bibliotheek te verkrijgen zijn. Stephanie probeerde na te gaan welke boeken rond verwenning in beide bibliotheken aanwezig waren.

Dit was een moeilijke opdracht. Zo keek Stephanie op de site van de twee bibliotheken, maar vond geen toegankelijke publiekscatalogus. Daarom stuurde zij een mail met de hele uitleg van ons eindwerk en de vraag naar beschikbare boeken rond verwenning. Hier kwam echter geen reactie op. Daarna heeft Stephanie een algemene lijst van boeken rond opvoeding opgesteld, en deze via mail naar de bibliotheek van Olen en Herenthout gestuurd om te vragen welke van deze boeken in hun bibliotheek beschikbaar waren.

Hier volgde wel een heel snelle respons op, waardoor het toch nog mogelijk was om in de informatiemapjes voor de deelnemende ouders een literatuurlijst te voorzien, waar boeken in stonden die in hun bibliotheek te verkrijgen zijn.

14.7 Het samenstellen van het infomapje voor de ouders

Voor het samenstellen van het infomapje hebben we in eerste instantie folders aangevraagd van nuttige organisaties en instellingen in de regio Herentals, Olen en Herenthout die werken rond opvoedingsondersteuning. Via de sociale kaart en de bevraging opvoedingsondersteuning van het Lokaal Netwerk Opvoedingsondersteuning hebben we verschillende organisaties geselecteerd.

Aan de hand van e-mail hebben we verschillende organisatie gecontacteerd met de vraag ongeveer 25 folders op te sturen. Via het infomapje konden we de verkregen folders overbrengen aan de ouders.

Organisatie die we gecontacteerd hebben en waarvan we folders hebben ontvangen:

- ♦ JAC
Hikstraat 47 te 220 Herentals
014/23.34.01
jac.herentals@cawdekempen.be
- ♦ Kind & Gezin
Hallepoortlaan 27 te 1060 Brussel
02/533.12.11
info@kindengezin.be
- ♦ De luisterbank
Hazelaardreef 42 te 2280 Grobbendonk
g.bultinck@skynet.be
- ♦ Kids & co 't opvoedingsateljee
Kloosterstraat 23 te 2270 Herenthout
kids.co@ocmwherenthout.be

14.8 De oefensessie van het huiskamerproject rond verwenning

Dinsdag 10 april 2007 zijn Mieke, Marian, Stef, Katrien en Stephanie bij Sofie thuis samen gekomen om het huiskamerproject met als thema verwenning uit te testen. Er waren in het totaal zes moeders aanwezig. Een van de moeders had haar kindje bij. De meeste moeders kenden elkaar.

We zijn van start gegaan door de bedoeling van het huiskamerproject en onze opdracht voor het eindwerk uit te leggen. Daarna hebben we een voorstellingsronde gedaan. Sofie leidde de avond, Mieke, Marian en Katrien namen actief deel en Stef en Stephanie waren aanwezig als observatoren.

Het eigenlijke huiskamerproject begon met de vraag: "Wat heeft een kind echt nodig?" Hierop kwamen eigenlijk niet de antwoorden die wij verwacht hadden. De moeders noemden geen materiële dingen op, maar allemaal gevoelsmatige dingen zoals grenzen, verzorging, liefde, ...

Stef en Stephanie stelden zich de vraag of dit kwam doordat alle aanwezige moeders een A1-diploma hadden?

Ook Mieke en Sofie zagen dat de moeders het vooral over affectieve of gevoelsmatige dingen hadden en haalden dit dan ook aan. Hierdoor kwam het gesprek over materiële dingen op gang. Zo haalden de moeders aan dat volgens hen de klemtoon van de maatschappij vooral op het materiële ligt en dat er te weinig aandacht is voor het affectieve.

Tijdens dit eerste deel van de avond bleek al snel dat de aanwezigheid van kinderen sterk afleid. Ook moet er in het begin van de avond een afspraak gemaakt worden over gsm's. Reeds in het begin ging er een gsm af.

Hierna volgden de stellingen. Sofie legde uit dat er met 'akkoord', 'niet akkoord' en 'geen mening' kaartjes zou worden gewerkt. Hier voegde ze aan toe dat ze af en toe iemand uit de groep zou pikken om haar mening toe te lichten. Dit zouden we in volgende sessies niet doen, want de ene ouder praat al liever dan de andere en iemand er zomaar uitpikken kan ertoe leiden dat de persoon in kwestie blokkeert.

Bij de eerste stelling: "Een verwend kind is een gelukkig kind" was niemand akkoord. Hierop is Sofie meteen begonnen met de uitleg te geven, want de deelnemers zeiden dat het er bij deze stelling erop of eronder was. Ofwel was je volgens de moeders helemaal akkoord ofwel helemaal niet. Over deze eerste stelling zijn de moeders een kleine tien minuten bezig geweest.

Over de tweede stelling: "Een kind verwennen is niet goed, is altijd slecht" was even verwarring. De moeders zeiden dat we verwenning beter zouden moeten omschrijven, opdat zij zouden weten of wij het over materiële of affectieve verwenning hadden. Na de uitleg waren ze het allemaal eens met de stelling. Sofie las toen de uitleg bij die stelling voor en er werd meteen naar de volgende stelling over gegaan. Over deze stelling werd nog geen twee minuten gepraat.

Bij de derde stelling: "Een beloning moet niet noodzakelijk bestaan uit geld of speelgoed, maar kan ook onder de vorm van een compliment, een knuffel of een schouderklopje worden gegeven." gaven de moeders aan dat er een verschil was tussen kleine en grote kinderen, tussen mama's en papa's. Bij deze stelling begonnen de moeders wel al wat ervaringen, raad en tips uit te wisselen. Hierbij werd wel wat door elkaar gepraat en begonnen er ook onderlinge gesprekjes tussen moeders. Het is belangrijk dat de begeleider hier oog voor heeft. Bij deze stelling zijn we een tiental minuten blijven stil staan.

De vierde stelling: "Elk kind krijgt al eens zijn zin, ook bij ongewenst gedrag. Is dat dan ook verwenning?" zorgde ook voor eensgezindheid, maar de moeders hadden eerst een voorbeeld nodig over de stelling. Mieke gaf toen het voorbeeld van een moeder die voor één keer bij de kassa eens toegeeft aan ongewenst gedrag. Ook bij deze stelling werd nog geen twee minuten stil gestaan.

Bij de vijfde en de zesde stelling werd een tiental minuten stil gestaan. De moeders zeiden op stelling vijf: "Ik voel mij er niet goed bij, als ik mijn kind niet kan geven wat het vraagt." dat er een verschil was tussen mensen, die de keuze hebben en mensen die niet kunnen kiezen. Sofie is

hier toen dieper op in gegaan door te vragen hoe je die keuze dan bepaalt. Hierdoor kwam het gesprek op gang door het over kansarmen te hebben. Zij zien het misschien als aandacht geven, maar staan er niet bij stil dat het een verkeerde manier van aandacht geven is.

Over stelling zes: "Een ouder geeft soms toe aan zijn kind(eren), uit angst niet meer lief te worden gevonden." waren de moeders ook eensgezind. Ze waren allemaal akkoord en zeiden dat het afhankelijk was van onder andere de vrienden, de thuissituatie(scheiding), ...

Na deze stellingen probeerden we het situatiespel uit.

Bij de eerste situatie: "Het is bijna bedtijd. Vijf minuutjes voor het slapengaan komt de vierjarige Sara met haar allerliefste snoetje een snoepje vragen. Toch probeert papa het schattige snoetje van Sara te weerstaan en legt haar uit dat ze bijna moet gaan slapen en dat er dan niet gesnoept mag worden. Als Sara flink gaat slapen, krijgt ze morgen een snoepje. Heeft papa er goed aan gedaan om zijn dochter Sara geen snoepje te geven?" bleven we een zes à acht minuten stil staan. Er werd hierbij vooral gepraat over het bedritueel.

Over de tweede situatie: "Sien is vier jaar. Ze mag een vriendinnetje uitnodigen om bij haar te komen spelen. Wanneer de twee meisjes plots ruzie krijgen over een stuk speelgoed, krabt Sien haar vriendinnetje in haar gezicht. Mama heeft dit gezien en geeft Sien een straf. Ze moet vanavond een uur vroeger naar bed. Is dit een goede straf voor Sien?" waren de moeders unaniem niet akkoord. Ze zeiden dat een bed of het slapengaan nooit als straf mag worden gebruikt, omdat kinderen hoe dan ook al niet graag gaan slapen en als ouders daar dan nog een straf van maken de kinderen nog minder graag naar bed zullen gaan. Ook zeiden ze dat een straf meteen op het ongewenste gedrag moet volgen en niet uren later. Bij deze tweede situatie werd opnieuw door elkaar gepraat. Hier is het dan weer de taak van de begeleider om dit te bewaken.

Bij de derde situatie: "Het is etenstijd. Sam is nog braaf met zijn autootjes aan het spelen. Wanneer mama zegt dat hij moet stoppen met spelen, en aan tafel moet komen begint hij erg te huilen. Hij wil nog graag verder spelen en heeft nog geen honger. Mama probeert Sam eerst te troosten, en zet hem daarna toch aan tafel. Heeft mama dit goed gedaan?" zijn we een half uur blijven stil staan. Dit komt doordat de moeders heel erg begonnen uit te weiden. Met de situatie was niemand akkoord. Ze zeiden dat de moeder het fout aanpakte en dat ze haar kind moet voorbereiden.

Meteen daarna begonnen de moeders ervaringen uit te wisselen en kwamen we uit bij de volgende vragen of misschien wel nieuwe bruikbare stellingen: "Heeft elk kind een hoek nodig?", "Moet je als ouder altijd de beste vriend van je kind zijn?", "Mag je een kind dat iets heel erg heeft mispeuterd straffen indien hij het zelf bij jou komt opbiechten?".

Daarna begon het gesprek over hoe duur verjaardagsfeestjes tegenwoordig wel gemaakt worden. Dit had nog wat met het thema verwenning te maken. Maar op het moment dat ze begonnen praten over de straat waar de school van hun kind lag, moest worden ingegrepen. Bij de volgende sessies moet hier aandacht aan geschonken worden.

Sofie probeerde enkele keren tussen te komen om met de evaluatie te beginnen, maar dit was geen makkelijke opgave. Het gesprek was nu eenmaal goed op gang.

Om de avond te sluiten zijn we overgegaan tot het evalueren van het huiskamerproject. Sofie heeft deze evaluatie eerst ingeleid en daarna stonden we open voor feedback. De moeders vonden dat het goed gelukt was, misschien ook omdat ze voor hun komst niet goed wisten wat te verwachten. Ze wisten blijkbaar niet waar het over zou gaan. Ons idee om een oefensessie te houden vonden ze ook goed, omdat ze inzagen dat het voor ons goed zou zijn om een idee te krijgen of zo een huiskamerproject ook aanslaat.

Toen we hen vroegen wat ze ervan geleerd hadden zeiden ze dat zij wat opvoeding betreft op dezelfde lijn zaten als de andere aanwezige moeders. Ze zeiden wel dat dit anders zou kunnen zijn indien er personen tussen zaten die uit een ander milieu kwamen. Zo zeiden ze dat het voor ons handig zou kunnen zijn om een vergelijking te maken tussen de groep van de oefensessie en de twee andere groepen. Een van de andere groepen zal immers uit kansarmen bestaan. Ze zeiden dat ze niet meteen iets gemist hadden.

De stellingen werkten volgens de moeders ook, maar ze gaven ons de raad om voor de volgende keer woorden, zoals verwenning, even te definiëren. Aan de andere kant zagen ze ook wel dat het soms niet slecht zou zijn om die woorden niet te definiëren, want zo moesten de aanwezigen wel nadenken.

Over het begin “Wat heeft een kind nodig” zeiden de moeders dat er met het schrijfbord niet veel gedaan werd. Er werden woorden opgeschreven en dat was het dan. Er werd meteen naar de stellingen overgegaan. Hierbij gaven de moeder ons een heel goede raad. Ze zeiden dat we de woorden en het bord eventueel zouden kunnen gebruiken om van daar uit over te gaan naar de definiëring van het woord verwenning en de opmerkingen te koppelen aan positieve en negatieve verwenning. Dit vooraleer over te gaan naar de stellingen.

De moeders vonden het positief dat ze ervaringen konden uitwisselen, van elkaar konden leren en bevestiging van elkaar konden krijgen. Ze zeiden ook dat deze werkvorm voor bijvoorbeeld kansarmen veel laagdrempeliger is dan bijvoorbeeld een lezing.

Wat de moeders van deze avond zullen onthouden zijn de uitgewisselde ervaringen en de tips. Hierbij zeiden ze dat een avond zoals deze wel voor herhaling vatbaar is.

14.9 Reflectie over onze huiskamerprojecten rond verwenning

14.9.1 Huiskamerproject Herenthout

Op maandagavond 23 april 2007 waren Sofie, Katrien en Stephanie te gast bij een alleenstaande moeder, met twee zoontjes, in Herenthout voor een huiskamerproject. Deze moeder werd gecontacteerd door An Van Mechelen, van het OCMW van Herenthout, de begeleidster van het huiskamerproject.

An komt om de zes weken samen met een groepje ouders om over opvoeding te praten. Het thema verschilt van keer tot keer en wordt gekozen door de ouders.

In dit opzicht verschilt het huiskamerproject wel van wat de ouders gewoon zijn, want voor deze avond lag het thema, namelijk verwenning, al op voorhand vast.

De avond van het huiskamerproject waren er drie moeders aanwezig, waaronder onze gastvrouw en twee andere moeders. Ook was er één grootmoeder aanwezig, die fulltime instaat voor haar kleinzoon en ook nog vier dagen op zeven op een van haar andere kleinkinderen let.

Om de avond in te leiden begon An met het voorstellen van ons eindwerk, opdat de ouders de avond beter zouden kunnen kaderen. Ook legde ze hen uit wat een huiskamerproject nu eigenlijk was en hoe de avond verder zou verlopen.

Aansluitend volgde een voorstellingsronde van de aanwezigen, beginnende bij de gastvrouw. Bij deze voorstelling vertelde iedereen wie ze was, hoeveel kinderen ze had en wat de hobby's waren. Bij onze voorstelling vertelden we wie we waren en waar we stage deden.

Daarna gingen we over tot het eigenlijke huiskamerproject. An begon met de vraag: "Wat hebben kinderen echt nodig?" Ook in deze groep werden voornamelijk gevoelsmatige behoeften van een kind opgenoemd en bleven de materiële dingen meer op de achtergrond. Dit was erg vergelijkbaar met de groep van onze oefensessie. De opgesomde dingen werden op een bord geschreven en toen week An van ons draaiboek af en begon te improviseren, wat helemaal niet slecht was. An vroeg de ouders om een rangorde aan te brengen in de behoeften. Tegelijkertijd werden ook de begrippen pedagogische, materiële en affectieve verwenning aangehaald. Dit was een heel goede overgang om tot de definitie van verwenning te komen.

In vergelijking met onze oefengroep duurde dit onderdeel van de avond veel langer. De eerste keer werd enkel opgeschreven wat de ouders aan antwoorden gaven op de vraag, maar verder werd er toen niet op ingegaan. De ouders gaven daarna, tijdens de evaluatie, ook wel aan dat we hier meer mee moesten doen. Dit opzet is dus zeker geslaagd.

Het volgende onderdeel waren de stellingen. Bij de meeste stellingen waren de ouders eensgezind. Het was helemaal niet storend dat bijna iedereen dezelfde mening had, want ook van hieruit kon er een gesprek aangegaan worden waarbij iedereen haar mening kon verduidelijken.

De stellingen liepen uit. Op een bepaald moment moesten we kiezen of we verder zouden doen met de stellingen of dat we over zouden gaan naar de situaties. We hebben ervoor gekozen om enkele situaties te doen gedurende de tijd die nog restte. Dit opdat we ook in deze groep konden zien of de situaties ook zouden aanslaan. Ook over de situaties was er veelal eensgezindheid, maar ook hier kwam het gesprek daardoor niet stil te liggen.

Op een bepaald moment heeft An moeten ingrijpen en moesten we afronden, omdat het anders te lang zou duren en dat kon niet voor de gastvrouw, omdat ze de volgende morgen vroeg moest opstaan.

Daarna hebben we een korte evaluatieronde gedaan. De moeders vonden het aangenaam om aan ons huiskamerproject deel te nemen. Ook An had de avond goed ervaren. Ze vond dat het draaiboek goed uitgewerkt was en dat ze voldoende informatie had om voorbereid aan de avond te beginnen. An had voor een bloemetje voor de gastvrouw gezorgd en wij hadden voor alle deelnemers, maar ook voor An een informatiemapje gemaakt.

Op de terugweg naar Geel hebben Sofie, Katrien en Stephanie de nabespreking van de avond gedaan. Ze hadden alle drie opgemerkt dat de inleiding, de voorstelling en de vraag "Wat heeft een kind echt nodig?" heel uitgebreid werd aangepakt door An en dat dit zeker positief was.

Ook viel op dat An de leiding heel vaak op zich nam. Dit was volgens ons afhankelijk van de persoon die de avond zou inrichten. Want zoals we de huiskamerprojecten in Sofia's Huis hadden meegemaakt werd daar het gesprek door de ouders gevoerd met heel weinig inbreng van de begeleider. Dit was een verschil met onze oefensessie, want toen werd de avond geleid door Sofie en was er ook minder sturing.

Het maakt niet of je kiest voor een meer leidinggevende aanpak of voor een meer zelfsturende aanpak. Wij hebben nu immers gezien dat beide vormen werken.

De groep viel ook heel goed mee. Het was heel goed te zien dat de moeders vaker over opvoeding samen kwamen. Ze waren heel goed op de hoogte over van alles over opvoeding, bijvoorbeeld grenzen stellen, straffen en belonen, ...

14.9.2 Huiskamerproject Olen

Voor de start van ons huiskamerproject zijn Mieke, Stef en Marian met Marleen Salaets samengekomen op het OCMW van Olen om de namiddag nog eens kort te overlopen en eventuele onduidelijkheden weg te werken. Al snel bleek dat de opbouw van de namiddag vrij duidelijk en logisch was. Er waren nog enkele praktische zaken, zoals het aanmaken van naamkaartjes voor de ouders. Bij deze activiteit heeft Marleen ons wat ingelicht over elke ouder: bij welke projecten zijn zij betrokken (vb.: kookoudergroep), het communicatieniveau van elke

moeder, wie zal waarschijnlijk het meest aan bod komen, welke moeder zal eerder moeten worden aangesproken om haar mening in groep te vertellen.

Zowel bij Marleen als bij ons hing er een relaxte sfeer, waardoor we ontspannen naar de tuin van onze gastvrouw vertrokken.

De deelnemers aan dit huiskamerproject waren vijf kansarme moeders, waarvan drie alleenstaande ouders. De ouders verschilden in leeftijd en ook in aantal kinderen. Oorspronkelijk waren er zes ouders uitgenodigd, maar op het laatste moment heeft één ouder moeten afbellen wegens onvoorziene omstandigheden. De vijf moeders kenden elkaar via Marleen Salaets.

Marleen heeft eerst toegelicht wat er ging gebeuren en heeft vervolgens de ouders elkaar laten voorstellen. Het was de bedoeling dat elke moeder de persoon links van haar kort zou voorstellen: haar leeftijd, aantal kinderen (met naam en leeftijd) en hobby's. Hierbij werd duidelijk dat een aantal moeders weinig sociale contacten hadden. Zo was er een vrouw die nauwelijks informatie kon geven over haar eigen buurvrouw. Stef, Mieke en Marian stelden zichzelf voor.

Na de korte voorstelling kon het huiskamerproject starten. Marleen probeerde om met de korte openingsvraag: "Wat heeft een kind echt nodig" de ouders op te warmen en hen ideeën te laten uiten. Opmerkelijk hierbij was dat de moeders zowel materiële als immateriële zaken als antwoord gaven. Aan de hand van de gegeven zaken formuleerde Marleen een korte definitie van wat verwenning kan zijn.

Na de opwarming volgde het stellingenspel en de schetsing van enkele situaties waarin ouders kunnen terechtkomen met hun kind en/of jongere.

Hierbij kwamen de ouders elk met hun eigen mening en opvoedingswijze: "Hoe ga ik om met de gegeven stelling en hoe handel ik in de geschetste situatie". De moeders gaven elk hun eigen aanpak, meestal verduidelijkt met enkele praktijkvoorbeelden. Het verschillende communicatieniveau, waar Marleen ons had over ingelicht, werd hier meermaals duidelijk. Moeder A kon haar mening duidelijker formuleren in vergelijking met moeder B. Er werd afgesloten met een korte evaluatie, waarbij de ouders vertelden waarom ze deelnamen, hun verwachtingen en wat ze onthouden hadden uit het huiskamerproject. Daarnaast kreeg elke ouder nog een informatiemapje met bondige informatie over verwenning. Ook werd de gastvrouw bedankt voor haar gastvrijheid met een cadeautje.

Voor Stef, Mieke en Marian was het een geslaagd huiskamerproject. De doelstelling was bereikt: ouders laten samenkomen en stimuleren tot sociaal contact, meningen en ervaringen laten uitwisselen over het thema verwenning, hen elkaar laten ondersteunen en elkaar tips geven om hun kinderen verder op te voeden.

Leuk om horen was dat Marleen ons huiskamerproject ook met een andere groep ouders zou gaan uitvoeren. En dat er als vervolgvacature op onze huiskamerprojecten een typische infoavond rond verwenning wordt georganiseerd. Op de affiches van deze infoavond staat in het groot de titel: 'Hoe hard ik ook probeer, mijn kind wil steeds meer en meer...'

15 EVALUATIE VAN HET HUISKAMERPROJECT ROND VERWENNING

15.1 Huiskamerproject Herenthout

De volgende tekst is geschreven door An Van Mechelen. Zij heeft het huiskamerproject in Herenthout begeleid. Hier geeft ze kort weer hoe het was om enerzijds met ons als studenten samen te werken, en anderzijds om met het door ons gemaakte draaiboek aan de slag te gaan.

Draaiboek en materiaal:

- ♦ *algemeen*: heb ik hier erg goed mee kunnen werken gezien alles erg netje uitgewerkt werd en direct kon toegepast worden zonder veel voorbereiding;
- ♦ *inhoudelijk*: de methodes die gehanteerd werden hebben tot gevolg gegeven dat onze doelstelling ‘praten over verwenning met ouders’ is bereikt. Gezien er wat variatie in zat, bleef het boeiend. Vooral de oefening rond “Wat heeft een kind nodig?”, vond ik erg leuk om met ouders te doen. Door deze formule te hanteren (en het werken met de flap over) kregen we letterlijk zicht op wat een kind wel en niet nodig heeft en konden we verschillende vormen van verwenning onderscheiden. Wat ik ook erg verassend vond, was het oranje kaartje: geen mening. Door met deelnemers te bespreken wat ze moeilijk vonden in het positief of negatief staan tegenover een stelling kwam je vaak tot de meest interessante onderwerpen (nuanceren van ideeën, meer nadenken over situaties, rekening houden met verschillende achtergronden). Ga ik zeker nog doen!

Verloop:

- ♦ wat ik erg positief vond, was de gemoedelijkheid van zo'n avond, mensen voelen zich op hun gemak bij elkaar omdat ze elkaar kennen en de omgeving zelf schept ook rust (minder professionele sfeer). Naar begeleider toe gaf dat ook minder het gevoel inhoudelijk steeds te moeten informeren, maar bleef de taak bij begeleiden van het gesprek, samenvatten en zorgen dat eenieder genoeg aan het woord kwam.

Opmerking:

- ♦ de groep kon erg goed overweg met definities en stellingen rond opvoedingsregels, ze zijn intussen ook gewend om hierover te praten. De indruk die ik kreeg, was dat iedereen op het einde van de avond wel een duidelijke mening had over verwennen. De deelnemers hebben geen echt 'verwenprobleem', maar door het toch te bespreken gaan ze bewuster omgaan met het onderwerp.
- ♦ algemeen vond ik het een erg prettige ervaring. Ook de samenwerking en afspraken met jullie zijn correct verlopen, wat ik erg op prijs stel.

15.2 Huiskamerproject Olen

Ook Marleen Salaets, begeleidster van het huiskamerproject in Olen, heeft een evaluatie geschreven. Hieronder volgen haar bemerkingen.

Op dinsdag 24 april 2007 kwamen vijf moeders in Olen samen in een huiskamer. Eén moeder had laattijdig geannuleerd, zodat wij onze reservemoeder niet meer konden inschakelen.

De gastvrouw had haar best gedaan en de tafel “op het terras” klaar gezet met thee, koffietassen en glazen, ’t was trouwens warm weer.

Iedereen was tijdig aanwezig en we konden beginnen met de uitvoering van het project.

15.2.1 Voorbereiding van het project opvoedingsondersteuning door de studenten

Tijdens een bespreking en voorstelling van het groepswerk opvoedingsondersteuning, waarbinnen het algemene draaiboek, het huiskamerproject en zijn draaiboek werden voorgesteld en uitgelegd, werd het voor ons begeleidster(s) duidelijk wat de bedoeling was van het huiskamerproject en hoe dit project een onderdeel was van verschillende methodieken om rond opvoedingsondersteuning te werken.

De studenten leverden de grootste brok van het werk door te zorgen de informatie rond het thema (verwennen), de uitnodigingen voor de gastvrouw te maken en het draaiboek van het huiskamerproject samen te stellen.

Nadat het huiskamerproject had plaats gevonden, ontvingen de aanwezigen nog een map met informatie over het thema.

De voorbereidingen (infoteksten rond het thema, de uitnodigingen en het infokaftje) waren zeer verzorgd en de manier om de gastvrouw al warm te maken om aan haar opdracht te beginnen namelijk door met de begeleidster bij de gastvrouw vooraf op bezoek te gaan was noodzakelijk om het ijs te breken.

Tijdens de dag van het huiskamerproject zorgen de studenten zelf voor een schrijfbord en stiften; deze laatste schreven niet al te goed; waarschijnlijk niet echt op voorhand getest.

Ze ondersteunden de begeleidster doordat ze op voorhand de stellingen waarrond werd gepraat op grotere fiches hadden getypt, zodat de aanwezigen ze duidelijk konden lezen.

15.2.2 Ervaring van de begeleidster van de groep ouders van Olen

Ik had het gevoel erg voorbereid aan de namiddag met onze ouders te kunnen beginnen. Het draaiboek heeft bij dit gevoel zeker bijgedragen. Binnen het draaiboek was er nog voldoende ruimte om bepaalde stellingen of voorbeelden die minder aansloten bij de aanwezigen aan de kant te laten en te kiezen voor hetgeen de aanwezige ouders het meeste zou interesseren.

Ik was verontwaardigd dat de ouders zo goed bij “de les” bleven en openhartig konden praten over hun situatie. Er was zeker een sfeer van wederzijds vertrouwen en tolerantie naar elkaar toe. Regelmatig probeerde ik een ouder die wat minder aan het woord durfde te komen te betrekken bij hetgeen er leefde in de groep. Dat bleef moeilijk, omdat zij niet zo mondig was. Er was respect voor de situatie van andere ouders. De aandacht is gebleven tot op het laatste van de namiddag, met als afronding “een cadeautje” voor de gastvrouw.

De studenten speelden goed hun rol en hadden “geen storende” invloed op de ouders. Ze namen op een niet opvallende wijze deel aan het gesprek zonder hun mening op te dringen aan de deelnemers. De studenten toonden hun gezonde interesse voor de situaties van de ouders en behielden de nodige afstand. Het was zowel voor de ouders als voor mij een leerrijke ervaring.

Mijn bedoeling is om deze formule van huiskamerproject nogmaals te herhalen bij een andere groep ouders. Ik werk reeds vanaf het najaar 2003 met een groep ouders samen rond opvoedingsondersteuning. De formule om samen rond de tafel te zitten en te praten rond de opvoeding van de kinderen is hen niet vreemd. Vele ouders hebben reeds geoefend om hun mening te verwoorden in groep, wat voor anderen nog steeds moeilijk blijft.

BESLUIT

Als laatstejaarsstudenten Sociaal Werk hebben we bij de start van het academiejaar gekozen voor het project Opvoedingsondersteuning. Dit was een opdracht vanuit het Lokaal Netwerkoverleg Opvoedingsondersteuning Herentals.

We ontwikkelden op een creatieve manier een project waarbij het netwerk en andere hulpverleners in de toekomst kunnen tegemoetkomen aan vragen en behoeften in verband met opvoedingsondersteuning. Na vele vergaderingen in groep, met onze eindwerkbegeleider en met de stuurgroep zijn we tot het idee gekomen om twee draaiboeken te ontwikkelen over opvoedingsondersteuning. We hebben onze eindwerkgroep dan ook opgesplitst in twee groepen om zo het werk beter te verdelen.

Het eindwerk begon met een duidelijke situering van de opdracht door het netwerk opvoedingsondersteuning Herentals. Dit netwerk is momenteel nog volop in ontwikkeling. Dit hield in dat tijdens de uitwerking van ons seminarie en eindwerk, we niet altijd hebben kunnen inspelen op de wijzigingen die op het beleidsniveau gebeurden. Bijvoorbeeld zo weten we pas recent dat er een coördinator zal worden aangesteld voor de verschillende regio's in de provincie Antwerpen. Dit houdt in dat in de periode tussen het indienen van het eindwerk (29 mei 2007) en het moment dat je ons werk leest, er reeds recentere beslissingen kunnen zijn genomen door het beleid.

Deel één 'algemeen draaiboek' begon met een uitgebreide inleiding die het verloop van dit draaiboek aangeeft. Vooreerst werd de werkwijze en de bijhorende reflecties bij de uitwerking van dit draaiboek weergegeven. Dit zorgde voor een helder en duidelijker beeld over hoe wij het maken van het algemeen draaiboek hebben beleefd.

Vervolgens bevat dit deel verschillende fiches die weergeven op welke wijze je kunt werken rond opvoedingsondersteuning en welke stappen je daarbij moet zetten. Alle verschillende stappen werden doorlopen en er werd rekening gehouden met tal van scenario's, doelgroepen en werkvormen. Op die manier kan elke hulpverlener die wil werken rond opvoedingsondersteuning begeleid worden.

De eerste fiche handelde over het samenstellen van een stuurgroep en werd gevolgd door de fiche doelstellingen bepalen.

Na het bepalen van deze twee fiches merkten we dat verschillende opties mogelijk waren om de volgende stappen af te werken. We kozen er dan ook voor om deze twee mogelijkheden op te splitsen, waarbij het 'stappenplan', in bijlage één, een duidelijke leidraad was om het verloop van het verdere algemeen draaiboek richting te geven. In dit eindwerk kozen we ervoor om te vertrekken vanuit de eerste keuzemogelijkheid, namelijk 'doelgroep bepalen'.

Bij de uitwerking van de fiche 'doelgroep bepalen' merkten we dat er vele doelgroepen bespreekbaar zijn. Door brainstorming en overleg zijn we tot een opsomming gekomen van dertien mogelijke doelgroepen. Hierbij merken we op dat deze onderverdeling geen limitatieve

lijst is. De mogelijkheid bestaat dat we enkele doelgroepen over het hoofd zagen. We vermelden ook dat sommige doelgroepen dieper uitgewerkt zijn dan anderen. Dit wegens de beperkte informatie die we gevonden hebben.

Na het bepalen van de doelgroep kwamen we tot de fiche ‘informatie verzamelen en analyseren over de nood aan opvoedingsondersteuning’. De mogelijkheden die we hier bespraken zijn slechts enkele voorbeelden om deze stap tot een goed einde te brengen. Er zijn nog meerdere manieren om informatie te verzamelen, maar voor opvoedingsondersteuning zijn dit de meest aangewezen. Opvoedingsondersteuning richt zich tot een brede doelgroep en de mogelijkheden opgenomen in deze fiche, zijn diegene die toepasbaar zijn op deze brede doelgroep.

Vervolgens bespraken we de fiche ‘thema bepalen’ waarbij de belangrijkste aspecten haalbaarheid, belangrijkheid en dringendheid waren. Hierna volgt de fiche ‘verkennen, selecteren en verdiepen in de doelgroep en het thema’. Hierbij geven we kapstukken mee die je kunnen helpen bij de uitwerking van deze stap. Deze hoeven niet stap per stap gevolgd te worden, maar kunnen ook in elkaar overvloeien. Zo kan je tijdens het verkennen van de informatie ook meteen bruikbare informatie gaan selecteren en je erin verdiepen in plaats van eerst alle informatie door te nemen.

In de fiche ‘beschikbare en ontbrekende werkingsmiddelen’ hebben we beschreven op welke manier je subsidies kan aanvragen voor het uitvoeren van activiteiten rond opvoedingsondersteuning. Hierbij willen wij echter medelen dat er nog andere wegen zijn om extra financiële middelen te bekomen, bijvoorbeeld het zoeken van sponsors.

Vervolgens bespraken we de fiche ‘werkvormen’. Bij de uitwerking van deze fiche merkten we dat er meerdere werkvormen mogelijk waren om activiteiten te organiseren. Hierbij merken we weer op dat onze opsomming geen limitatieve lijst is. Er kunnen werkvormen zijn die wij over het hoofd zagen. Toch zijn we ervan overtuigd dat we met de besproken voorstellen een uitgebreid aanbod hebben om activiteiten rond opvoedingsondersteuning uit te werken.

Als laatste namen we de fiche ‘evaluatie’ op. Wij zijn er echter van overtuigd dat tussentijds evalueren en bijsturen noodzakelijk is om tot een goed eindresultaat te komen, maar op gebied van vormgeving vonden wij het meer aangewezen om deze fiche éénmalig op te nemen.

We sloten dit algemeen draaiboek af met een hoofdstuk ‘om af te ronden’. Hierdoor maakten we een verbinding tussen het algemeen draaiboek en het draaiboek huiskamerproject.

Verder zijn we zelf tevreden met de uitwerking van ons draaiboek. We vinden het jammer dat we zelf het algemeen draaiboek niet in de praktijk hebben kunnen uittesten wegens tijdsgebrek. We hopen echter wel dat dit algemeen draaiboek in de toekomst door andere hulpverleners zal worden gebruikt. Wanneer dit gebeurt, bestaat de mogelijkheid dat dit algemeen draaiboek verder wordt verfijnd.

In het tweede deel hebben we geopteerd voor het uitwerken van een draaiboek voor een huiskamerproject rond het thema verwenning. Aan de hand van dit draaiboek hebben we getracht duidelijk te omschrijven hoe het verloop van een huiskamerproject er uit ziet. Dit draaiboek hebben we drie maal toegepast in de praktijk. Hierbij willen we opmerken dat we niet alle stappen hebben doorlopen die opgenomen zijn in het algemeen draaiboek. Dit met de achterliggende reden dat de twee draaiboeken tegelijkertijd werden uitgewerkt.

Dit draaiboek begint met een weergave van de nodige stappen die gezet moeten worden alvorens het huiskamerproject van start kan gaan. Hierbij was de eerste stap het werven van sleutelfiguren waar we onder meer aandacht hadden voor zijn profiel en bijhorende taken. Om dit in de praktijk te kunnen verwezenlijken, hebben we kunnen rekenen op de steun van An Van Mechelen en Leen Dries, die ons in contact heeft gebracht met Marleen Salaets. In de volgende stap gaven we een overzicht van de eigenschappen die een begeleider moet bezitten. Hier hebben we eveneens op de hulp van An en Marleen kunnen rekenen, die beiden een begeleiding van een huiskamerproject op zich hebben genomen. Niet te vergeten is het werven van de gastouders. Dit hebben we gedaan met enerzijds de hulp van An en Marleen en anderzijds het wervingsmateriaal. Hiermee bedoelen we de door ons ontworpen uitnodigingen en folders die in bijlage zes en zeven terug te vinden zijn. We beseffen heel goed dat zonder de hulp van An, Leen en Marleen het doorlopen van deze stappen veel moeilijker zou zijn geweest. We hebben namelijk zelf minder contact met de beoogde doelgroep waardoor het erg moeilijk zou zijn om gastouders te werven. Tevens beschikten we niet over voldoende financiële middelen om externe begeleiders aan te werven.

Daarna volgt er een uiteenzetting van de concrete invulling van het huiskamerproject rond het thema verwenning. Aan de hand van negen duidelijke fiches wordt weergegeven op welke manier wij ons huiskamerproject rond verwenning hebben ingevuld. De invoering van de fiches is gebeurd op basis van het verkrijgen van een bruikbaar werkinstrument en het bekomen van uniformiteit met het algemeen draaiboek.

Onze concrete uitwerking van het huiskamerproject begon met de introductie van de begeleider (fiche één). Daarna volgde er een korte uiteenzetting door de begeleider over het verloop van de avond, die terug te vinden is in de tweede fiche. In de derde fiche beschreven een mogelijke werkwijze om de deelnemende ouders zichzelf te laten voorstellen. Deze voorstelling is in de praktijk op twee verschillende manieren gebeurd. Tijdens het huiskamerproject in Herenthout hebben de deelnemende ouders zichzelf mondeling voorgesteld. Bij de gastvrouw in Olen gebeurde deze voorstelling door de persoon links van hun en door middel van naamkaartjes. Hierdoor hebben we kunnen vaststellen dat er geen eenduidige structuur noodzakelijk is en dat beiden manieren werkten. In de vierde fiche beschreven we de opening van de avond. Dit gebeurde door de openingsvraag: 'Wat heeft een kind echt nodig?'. Dit idee hebben we opgepikt tijdens het bijwonen van een huiskamerproject in Sofia's huis in Geel. Aan deze openingsvraag koppelen we de definitie van verwenning en maken we een overgang naar fiche vijf, stellingenspel. Hierbij bespraken we enkele zelf geformuleerde stellingen die tot discussie tussen de deelnemende ouders moesten leiden. Bij de toepassing hiervan werd duidelijk dat niet elke

stelling evenveel discussie op gang bracht. Maar ook eensgezindheid leidde tot een groepsgesprek. Dit was eveneens merkbaar bij de zesde fiche wat betreft het situatiespel. Discussies en groepsgesprekken wisselden elkaar af. In fiche zeven hebben we het over de eigen ervaringen van de deelnemers. Het was de bedoeling dat deze fiche werd geïntegreerd in het verloop van het volledige huiskamerproject. We hebben kunnen vaststellen dat de doelstelling van de avond bereikt was en dat fiche zeven volledig werd geïntegreerd. Om het huiskamerproject af te sluiten hebben we gebruik gemaakt van een korte evaluatie met bijhorende richtvragen, die zijn terug te vinden op fiche acht. In fiche negen bespraken we de afronding van de avond, dit gebeurde door het overhandigen van informatiemapjes aan de deelnemende ouders en het geven van een geschenk aan de gastvrouw.

Na het beëindigen van de uitwerking van het draaiboek voor ons huiskamerproject hebben we getracht onze gevoelens, ervaringen en werkwijze weer te geven in reflecties. Op die manier werd er een duidelijk beeld gegeven van het proces dat we gedurende het ganse academiejaar hebben gemaakt om te komen tot dit tweede deel van ons eindwerk. We sluiten deze reflecties af met een persoonlijke evaluatie van de begeleiders van ons huiskamerproject.

In bijlage hebben we onder meer de nodige informatie rond verwenning onder gebracht. Dit bevat een uiteenzetting van de belangrijkste elementen rond het verwennen van een kind. Daarnaast bevat de bijlage belangrijke elementen die het eindwerk volledig maken.

We hopen dat ons draaiboek voor het huiskamerproject in de toekomst gebruikt zal worden door andere hulpverleners.

REFERENTIELIJST

Als een vader of moeder psychische problemen heeft... hoe gaat het dan met de kinderen?
Utrecht, Trimbos-instituut/LOP. (brochure)

BISSCHOP, M., *Opvoeden in een verwenmaatschappij. Hoe maak je je kind toch gelukkig?* Lannoo nv, Tielt, 2005.

BOLIER, L., DE VOCHT, M., RIPER, H., *Draaiboek homeparty*, Amersfoort, GGZ Nederland, 2004. p.12.

BRAY, J. & KELLY, J., *Stiefouders en stiefkinderen: de valkuilen en de oplossingen*. De Boekerij / Amsterdam, 1998.

CARREIN, L., Een blik op armoede: vanuit het perspectief van een leerkracht niet-confessionele zedenleer. *Antenne* 2005, jrg. 25, nr. 1, blz. 18 – 21.

CARSON, L. *De kunst van het grootouder zijn*. Deltas, 2003.

COLPIN, H., DE MUNTER, A., KUTI, K. & VANDEMEULEBROECKE, L., *Als je er alleen voor staat. Opvoeden binnen een eenoudergezin*. Lannoo / Tielt, 2004.

CUYVERS, G., *Psychopathologie*. Wolters Plantyn / Deurne, 2001.

DALLE, D., Opvoedingsondersteuning en (kans-)arme gezinnen. *Tijdschrift voor Welzijnswerk*. Jrg. 24, nr. 232, 2000, blz. 49 – 56.

DE LA MARCHE, J., *Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind*. 1998.

DURINCK, K. en RACQUET, L., *Opvoedingsondersteuning. Een leidraad voor ouderbegeleiders*. Antwerpen/Apeldoorn, Garant, 2003.

ENGELS, E., *Huiskamerproject rond opvoeding*, Geel, 2006 (niet-gepubliceerd verslag)

FEDERATIE PLEEGZORG, Aanbevelingen rond gezinsgericht werken in pleegzorg. *Tijdschrift voor Welzijnswerk*. Jrg. 24, nr. 232, 2000, blz. 92 – 96.

GRASVELT, C., *Adoptie: ouderschap of hulpverlening*. De toorts, 1999.

HEYLEN, M. en JANSSENS, K., *Het contextuele denken: een methodieontwikkeling voor het welzijnswerk*. Acco / Leuven, 2001.

HEYNDRICKX, P., BARBIER, I., DRIESEN, H., VAN ONGEVALLE, M. & VANSEVENANT, K., *Meervoudig gekwetsten: contextuele hulpverlening aan maatschappelijk kwetsbare mensen*. Lannoo / Tielt, 2005.

KNOCKAERT, J., *Samen partner niet samen ouder*. Oefenschool voor nieuw samengestelde gezinnen. (Vormingsprogramma)

MERLEVEDE, E., e.a., *Kinderen ... de baas!?* *Praktijkboek voor deskundigen*. Antwerpen/Apeldoorn, Garant, 2004.

NEUMAN, M.G., & ROMANOWSKI, P., *En de kinderen scheiden mee ... het zandkastelenprogramma*. SWP / Amsterdam, 1998.

SANNEN, L., *Drempels naar welzijnsvoorzieningen: de cliënt aan het woord. Literatuurstudie en diepte-interviews bij kansarmen en etnisch-culturele minderheden*. Leuven, Hoger instituut voor de arbeid, 2003.

SCHROTEN, H. en STORMS, B., *Onderzoeksmethode deel 1: Onderzoeksopzet en – uitvoering*. Geel, Katholieke Hogeschool Kempen, Departement Sociaal Werk, 2005-2006. (cursus)

VANDERVEEKEN, L., *Oefenschool voor ouders van jonge kinderen*. Voming, Brasschaat, maanden februari, maart, april 2007.

WAES, L., *Grenzen om te groeien*, Terhagen, 2007.

Lokaal netwerk opvoedingsondersteuning Herentals, bevraging opvoedingsondersteuning, z.p., z.u., 2006.

<http://members.home.nl/de-laak/begeleiden/evaluatie.htm>

http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_10.html

http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html

<http://www.civiq.nl/emc.asp?pageId=1555>

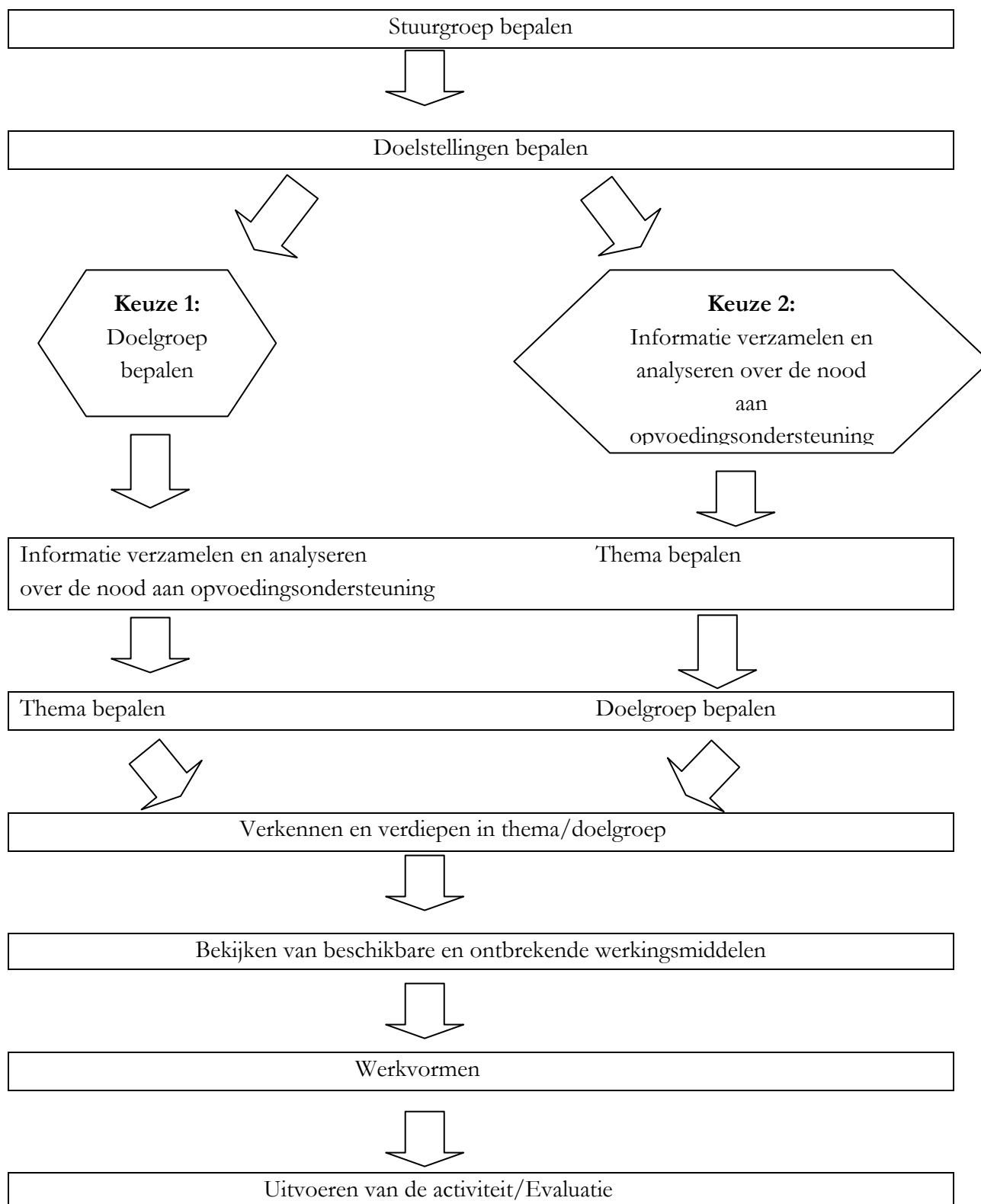
http://www.geel.be/product/512/default.aspx?_vs=0_n&id=170

<http://www.ncmw.nl/tn-outreachend.htm>

www.opvoedingswinkel.be

BIJLAGEN

Bijlage 1: Stappenplan

Bijlage 2: Hulpmodel voor (opvoedings)ondersteuning aan eenoudergezinnen

<p>OUDER / KIND TOESTANDS-VARIABLEN</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ Geslacht; ◆ Leeftijd; ◆ Intelligentie. <p>eigen opvoeding, opvoedingservaringen</p> <p>beleving van de periode voor de scheiding</p> <p>beleving van de periode voor het overlijden (+ steunnetwerk dat voor het overlijden is opgebouwd)</p> <p>de psychologische aanwezigheid van de afwezige ouder</p>	<p>EIGENHEID VAN OUDER / KIND</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ Veerkracht ◆ Zelfbeeld ◆ Welbevinden: Psychisch, Fysiek ◆ Schoolse vaardigheden / vorderingen (kind) ◆ Beleving van en visie op steun en hulpverlening (ouder) 	<p>INDIVIDUELE ONDERSTEUNING vanuit het informele en het formele steunnetwerk (zie overzicht 1)</p>	<p>CREËREN VAN EEN OPTIMAAL KINDGERICHT PEDAGOGISCH MILIEU Aangepast aan de leeftijd en noden van het kind. Gezin en gezinsondersteunend en/of gezinsaanvullend milieu. Een 'thuis' (stabiliteit, veiligheid, rust, duidelijkheid, aanwezigheid). Pedagogische relatie (open, ruimte voor gevoelens, tijd). (Verkeers)veiligheid. Geen vooroordelen.</p>
	<p>DE PEDAGOGISCHE RELATIE</p> <p><u>Ouder</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ opvoedingsgedrag ◆ opvoedingsbetekenis: conatief (doelen), affectief (beleving), cognitief (overtuigingen) ◆ opvoedingsvragen en zorgen <p><u>Kind</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ gedrag ◆ betekenis <p><u>Ouder – kind</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ opvoedingsaanvullende relaties ◆ herdefiniëring van de ouder-kindrelatie, inclusief verandering in positie ◆ kwalitatieve verandering in de relatie 	<p>OPVOEDINGSONDERS TEUNING vanuit het informele en het formele steunnetwerk (zie overzicht 2)</p>	<p>OPVOEDINGSDOELEN</p> <p>Opvoeden tot zelfstandige, gelukkige, sociale, gezonde, succesvolle en evenwichtige volwassenen. Waarden en normen overdragen. Socialiseren.</p>
	<p>DE OPVOEDINGSCONTEXT</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ beroepssituatie van de ouders ◆ woonsituatie en huishouden ◆ financiële situatie ◆ beschikbaarheid en uitgebreidheid van het sociale netwerk en vrijetijdsmogelijkheden ◆ relatie tussen de ex- partners ◆ beschikbaarheid van deskundigen ◆ beschikbaarheid en uitgebreidheid van opvang- (mogelijkheden) voor de kinderen ◆ maatschappelijke opvattingen over eenoudergezinnen na verweeduwing of scheiding 	<p>GEZINSONDERSTEUNING vanuit het informele en het formele steunnetwerk (zie overzicht 3)</p>	<p>OPTIMALE OPVOEDINGS- EN ONTWIKKELINGSKANSEN VOOR HET KIND</p> <p>Op psychisch-emotioneel, fysiek, sociaal, relationeel vlak en op het gebied van wonen, studies, vrije tijd, cultuur, sport en ontspanning. Dezelfde kansen als in een tweeeoudergezin.</p>
<p>VOORGESCHIEDENIS EN ACHTERGROND (VERLEDEN)</p>	<p>HUIDIGE SITUATIE (HEDEN)</p>	<p>Spanning</p>	<p>GEWENSTE SITUATIE (TOEKOMST)</p>

Bijlage 3: 'Het meisje met het rode badpak' en 'Flits'

Het meisje met het rode badpak.

Dit toneelstuk behandelt het thema 'echtscheiding' vanuit het perspectief van Nick en Carolien, twee jongeren die na de echtscheiding van hun ouders een keuze 'moeten' maken voor één van beide ouders.

Doorheen het toneelstuk wordt duidelijk dat Nick's eerste keuze, naar papa gaan omwille van zijn rijkdom, de foute is. Hij ziet uiteindelijk in dat de echte rijkdom van het leven bij zijn moeder te vinden is.

De acteurs weten het verschil tussen jongens en meisjes duidelijk naar voor te brengen. Zij leven zich sterk in hun personages in. Jongens zijn over het algemeen minder vlug rijp dan meisjes, wat duidelijk terug te vinden is in de kinderachtige houding van Nick.

De twee jongeren delen doorheen het toneelstuk met elkaar ervaringen uit. Het wisselen van kledij is voor het publiek het eenvoudig teken dat er een nieuwe dag is aangebroken. Het stuk heeft een open einde, wat het voordeel biedt dat het publiek het verder verloop van het verhaal kan invullen.

Het thema "echtscheiding" is zeker een actueel onderwerp.

In het toneelstuk werd duidelijk dat Nick oorspronkelijk de verkeerde keuze had gemaakt. Hij dacht immers dat de keuze voor z'n "pa" de juiste was omwille van de rijkdom die eraan gekoppeld was. Toch ziet hij uiteindelijk in dat de echte rijkdom van het leven bij z'n moeder is te vinden. Ook Carolien heeft het aanvankelijk moeilijk met de beslissing om slechts om de twee weken haar vader te zien. Naarmate het stuk vordert wordt het echter duidelijk dat dit niet zo'n slechte zaak is.

Hoewel het toneelstuk 'Het meisje met het rode badpak' zeker de moeite waard is om te gaan bekijken, blijft het onderwerp 'echtscheiding' toch een delicate zaak.

Flits!

Wim Geysen heeft op vraag van vzw Ouders van Verongelukte kinderen een monoloog uitgeschreven waarin hij zich naar scholieren van de tweede en derde graad richt om het thema 'weekendongevallen' aan te halen.

De voorstelling heeft een bijeenkomst van jongeren als rode draad. Een vijftiental jonge acteurs spelen de gebeurtenissen van de avond na. Tijdens hun monoloog wordt hun verhaal geprojecteerd op een groot scherm.

De algemene doelstelling is werken aan het verantwoordelijkheidsgevoel van de jongeren door situaties uit hun primaire leefomgeving te accentueren.

Bijlage 4: Informatie voor de begeleiders

1 Wat is verwenning

1.1 Inleiding

Volgens De la Marche J.(1998) is verwenning: “Verwenning is een begrip dat stamt uit het dagelijkse taalgebruik. In de vakliteratuur komt het wel aan bod i.v.m. gedragsmoeilijkheden bij kinderen en jongeren, maar het is zeer zelden zelf onderwerp van studie. Dat is ook begrijpelijk: het begrip 'verwenning' dekt blijkbaar vele ladingen en is als dusdanig moeilijk exact te omschrijven.”

“Toch lijkt het zinvol een poging te ondernemen om het begrip wat uit te diepen. Het is immers een feit dat het begrip 'verwenning' in het dagelijkse leven erg gangbaar is en dat daarbij zowat iedereen meent te weten wat eronder verstaan wordt. Bovendien hebben ook de hulpverleners het de laatste jaren hoe langer hoe meer over 'verwenningproblematiek' en gaan zij er eveneens vanuit dat er een consensus bestaat over wat een 'typisch' verwend kind is.”

“We willen in dit (werkje) dan ook proberen tot verheldering te komen. Daarbij zullen we steunen op het artikel van Graafsma e.a. (1984), zowat het enige in het Nederlandse taalgebied over dit onderwerp.” (De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind.1998, 10:3,4)
(http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html)

1.2 Definiëring

“Van Dale bepaalt verwennen als: verkeerd wennen, door te grote tederheid of door alles in te willigen, bederven; verwenning betekent dan een tekort aan leiding, begrenzing en vormende steun.” (De la Marche 1998)

Hier gaat De la Marche (1998) verder op in door het volgende te schrijven:”Om echt duidelijk te maken wat die verwenning nu juist inhoudt en wat ze zo schadelijk maakt, is het goed eerst even in te gaan op wat volgens Van Dale de 'verzwakte betekenis' is van het woord verwennen. Verwennen betekent dan: te goed doen, met veel zorg behandelen of iemand verrassen. Zo zeggen we wel eens: "we gaan ons op die vakantie eens goed laten verwennen" of "je hebt me weer verwend met mijn verjaardag". Ook Graafsma e.a. (1984 stellen dat verwenning naast een gif ook een gift kan zijn. Mensen die van elkaar houden, verwennen elkaar graag, bv. plots eens iets overbodigs geven om de ander echt plezier te doen.” (De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind.1998, 10:3,4)
(Bisschop, M., Opvoeden in een verwenmaatschappij. Hoe maak je je kind toch gelukkig? Lannoo nv, Tiel, 2005, p.67.)
(http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html)

1.3 Soorten verwenning

1.3.1 Positieve verwenning

De la Marche (1998) omschrijft positieve verwenning als volgt: "Verwenning heeft een positieve betekenis als ze beantwoordt aan de volgende criteria:

- ◆ het is tijdelijk, occasioneel, inspelend op bepaalde omstandigheden, cf. eens op vakantie gaan, voor een verjaardag;
- ◆ men behoudt volledig de controle over het proces, er blijft voldoende structuur en wederkerigheid in de relatie, het gebeurt uit vrije wil en beide partijen hebben er plezier aan;
- ◆ het is positief en functioneel voor de ontwikkeling van het kind. Zo kan men een baby in zijn eerste levensmaanden niet verwennen: het zo snel mogelijk wegnemen van zijn onlustgevoelens biedt hem de basisveiligheid en het oervertrouwen, nodig voor zijn latere relatiebekwaamheid. Schadelijke verwenning kan pas vanaf het ogenblik dat het kind begint te leren dat het niet enkel aandacht kan krijgen, maar die ook kan trekken of afdwingen, m.a.w. dat het invloed heeft."

"Ook op latere leeftijd is deze verwenning een belangrijke vorm van 'bijtanken' om de teleurstellingen van het leven te compenseren (bv. bij ziekte, of na een crisis, of gewoon ... een vakantie na een lange werkperiode). M.a.w. het kind heeft er voordeel bij.": volgens De la Marche. (De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind.1998, 10:3,4)

(http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html)

1.3.2 Negatieve verwenning

"Verwenning zal dus niet meer positief of functioneel zijn als ze voortgezet wordt nadat de omstandigheden voorbij zijn, of als de ouder er de controle over verliest en het proces uit de hand loopt. De schadelijke of toxische vorm van verwenning is dus verwenning die niet meer aan die criteria beantwoordt. Dan wordt ze 'bederven', omdat ze niet meer ontwikkelingsbevorderend is voor het kind, maar juist ingaat tegen belangrijke zaken die het kind in zijn verschillende ontwikkelingsfasen nodig heeft.": volgens De la Marche.

De la Marche zegt: "De kern van de negatieve verwenning kunnen we aldus verwoorden: het is een continu patroon van krijgen zonder er iets tegenover te moeten stellen, zonder tegenprestatie. Het is de hoorn des overvloed die blijft vloeien, los van hoe het kind zich gedraagt. Het betreft een relatiepatroon van bijna volslagen eenrichtingsverkeer waarin dus elke wederkerigheid ontbreekt. Het is over deze schadelijke vorm van verwenning dat we het verder zullen hebben." (De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind.1998, 10:3,4)

(http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html)

1.4 Vormen van verwenning

“Bij verwenning kunnen we drie verschillende vormen onderscheiden, die in de realiteit nochtans vaak gecombineerd zullen voorkomen. Afhankelijk van de criteria, die horen bij positieve of negatieve verwenning, zullen deze vormen van verwenning positief of negatief zijn.”: zegt De la Marche.

1.4.1 Materiële verwenning

Volgens Bisshop M.(2005) wordt het kind overspoeld met snoep, speelgoed, zakgeld, cadeaus enz. Of het hier gaat om verwenning is niet af te leiden uit of te meten aan de pure hoeveelheid zelf. Niet alle kinderen uit meer gegoede kringen zijn per definitie verwend. De context van de relatie waarbinnen het kind 'krijgt', is bepalend of er al dan niet sprake is van materiële verwenning.

“Zoals in de algemene definitie gesteld, hebben we dus te maken met materiële verwenning wanneer het kind allerlei materiële dingen blijft krijgen zonder daar iets te moeten voor doen. Zijn verlangens en eisen worden ingewilligd, los van hoe hij zich gedraagt.”: zegt De la Marche (1998).

“Het gaat helemaal fout wanneer het kind dingen krijgt nadat hij er uren of dagen over heeft lopen zeuren, waarop moeder of vader uitgeput het kind uiteindelijk zijn zin geeft. In dit geval zijn we zeker op de verkeerde manier aan het verwennen; het kind wordt dan immers beloond voor zijn negatief gedrag.”: volgens Bisshop M. (Bisshop, M., Opvoeden in een verwenmaatschappij. Hoe maak je je kind toch gelukkig? Lannoo nv, Tiel, 2005, p.31.), (De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind.1998, 10:3,4) (http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html)

“Materiële verwenning is zeker schadelijk als ze gepaard gaat met pedagogische en/of affectieve verwenning of verwaarlozing. Omdat we nog zo dadelijk de andere vormen van verwenning behandelen, gaan we hier even in op het samengaan van materiële verwenning en affectieve verwaarlozing. Het gaat hier om situaties waarin ouders het gevoel hebben hun kind affectief tekort te doen en die 'schuld' a.h.w. af te kopen met materiële overvloed. Dat gebeurt soms occasioneel, bv. wanneer ouders zich schuldig voelen als ze voor de eerste keer zonder kinderen op reis zijn en daarom een extra duur geschenk meebrengen. Dat is uiteraard geen probleem. Wel problematisch wordt het als dat de kern is van een continu relatiepatroon. Bv. wanneer ouders zich laten opslorpen door hun werk of in sommige echtscheidingsituaties. In deze omstandigheden gebeurt het dat het kind affectie tekort komt en dat zijn afhankelijkheid en loyaliteit 'gekocht' worden met geschenkjes.”: zegt De la Marche.

De la Marche heeft het verder nog over een gelijkaardig probleem:”Een gelijkaardig probleem rijst bij een ouder die zelf in zijn jeugd tekort kwam en nu via zijn kind zichzelf verwent. Ook hier hebben we het natuurlijk niet over de vader die voor zijn zoontje de elektrische trein koopt waar hijzelf al zolang van gedroomd heeft. Het gaat pas om verwenning als het een patroon

wordt, waarbij het kind het wel niet bewust zal beseffen, maar wel scherp zal aanvoelen dat het hier eigenlijk niet meer om hem gaat.” (De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind.1998, 10:3,4)
(http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html)

1.4.2 Pedagogische verwenning

De la Marche (1998) zegt het volgende over pedagogische verwenning:”Die wordt in haar algemeenheid gedefinieerd als 'geen of veel te weinig regels en grenzen stellen', een gebrek aan ouderlijke leiding. Het is dus in feite een vorm van ouderlijke verwaarlozing: het niet opnemen van zijn verantwoordelijkheid als ouder om het kind consequent waarden en normen bij te brengen, om het te leren wat mag en wat niet mag. Pedagogische verwenning onthoudt zo het kind de kans te leren omgaan met grenzen en beperkingen, iets wat nochtans in elke samenleving noodzakelijk is.”

Bisschop M. zegt:”De gevolgen laten zich zien in de verdere ontwikkeling van het kind:

- ♦ lacune in de gewetensvorming: doordat het kind niet heeft geleerd wat wel en wat niet mag, ontwikkelt hij geen normbesef;
- ♦ gebrekkige ontwikkeling van het ego: het kind leert weinig tolerantie ten aanzien van frustratie. Alles moet direct gebeuren, anders raakt hij overstuur. Als iets tegenvalt, ligt het nooit aan zichzelf, maar altijd aan de ander. Hij voelt zich het slachtoffer en is weinig weerbaar;
- ♦ ontevreden en snel angstig: wanneer het kind geen duidelijke grenzen zijn aangegeven, voelt hij zich snel angstig, gaat eisen stellen en zal vlug ontploffen in een woedebui. Hij leert ook niet zo goed met anderen rekening te houden.” (Bisschop, M., Opvoeden in een verwenmaatschappij. Hoe maak je je kind toch gelukkig? Lannoo nv, Tielt, 2005, p.40).

Volgens Bisschop M. is er sprake van pedagogische verwenning wanneer de ouders niet kunnen of durven optreden, iets weigeren of iets opleggen vanuit eigen gemakzucht, luiheid, angst om fouten te maken, onmacht, conflictvermijding enz. Zo kunnen ook ouders die om welke reden ook niet (meer) de veerkracht of stevigheid hebben om consequent op te treden (bv. door overbelasting, beperkte draagkracht...), in een patroon van inconsistente en onvoorspelbare reacties terechtkomen met soms pedagogische verwenning tot gevolg.

De la Marche zegt:”Het gaat hier dus om de patroonmatige continuering van een sequens die we allemaal wel kennen: als een kind het zijn broertje knap lastig maakt, terwijl men zelf gezellig met vrienden zit te keuvelen, dan kost het moeite die gezelligheid te onderbreken en op te treden. In dat opvoedingspatroon mist het kind uiteindelijk de ouderlijke leiding en autoriteit die het de veiligheid zouden bieden om zichzelf te kunnen en te durven ontplooien en individueel te worden. Pedagogische verwenning bevat dus een vorm van verwaarlozing omdat de ouder optreedt (of juist niet optreedt) vanuit eigen egocentrisme en niet vanuit een reële affectieve en pedagogische betrokkenheid bij het kind. De ouder reageert er enkel vanuit zichzelf. Het kind zelf, zijn eigenheid, wat het uitvoert of nalaat, doet er eigenlijk niet toe.”

“Er is hier dan ook vaak sprake van een erg inconsistente opvoeding. Het kind wordt niet geconfronteerd met eenduidige opvoedingsnormen. Zowel gewenst als ongewenst gedrag wordt getolereerd en beloond of onthaald op heel wisselende reacties, afhankelijk van de ouderlijke stemming of momentane ingesteldheid.”: volgens De la Marche.

De la Marche zegt:”Een ander aspect van pedagogische verwenning is vaak ook dat het kind niet gestimuleerd wordt tot zelfstandigheid, zelfredzaamheid en zelfverantwoordelijkheid. De ouder die alles in de plaats van het kind blijft doen ('dan gaat het sneller'), ontnemt het de kans niet enkel op groeiende zelfstandigheid, maar ook op toenemend competentiegevoel. Daarbij kan zowel gedacht worden aan heel praktische taakjes (zelf eten, vlees snijden, jas dichtknopen...) als aan probleemoplossing en conflicthantering.” (De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind. 1998, 10:3,4) (http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html) (Bisschop, M., Opvoeden in een verwenmaatschappij. Hoe maak je je kind toch gelukkig? Lannoo nv, Tielt, 2005, p.40-41.)

1.4.3 Affectieve verwenning

“Dit is de meest ingrijpende vorm van verwenning omdat ze rechtstreeks de affectieve, emotionele en relationele ontwikkeling van het kind raakt.”: volgens De la Marche(1998).

De la Marche (1998) zegt:”Affectieve verwenning wordt soms gedefinieerd als een teveel aan affectie, warmte of begrip. Dat lijkt ons niet juist. Men kan(...) niet te veel van zijn kind houden, maar wel op een verkeerde manier. Men houdt dan onvoldoende rekening met de totaliteit van de ontwikkelingsbehoeften en -opgaven van het kind. In dit 'verkeerde' kunnen we twee aspecten onderscheiden:

- ♦ het onvoorwaardelijke: het kind wordt met affectie overladen, ongeacht hoe het zich gedraagt. In een normale ontwikkeling leert een kind normen en regels te accepteren vooral uit angst voor liefdesverlies van de ouders. Er bestaan twee belangrijke condities die kunnen maken dat een kind dat niet leert: als er geen liefdesrelatie is (bij affectieve verwaarlozing), of als het kind, zelfs als het stout is, nooit een ernstig signaal krijgt van dreigend liefdesverlies (affectieve verwenning). In dat geval blijft de hoorn van affectieve overvloed onvoorwaardelijk stromen, ongeacht wat het kind doet of niet doet. Soms is mama of papa wel eens boos... maar dat wordt onmiddellijk dubbel en dik weer 'goedgemaakt';
- ♦ de affectieve verwenning gebeurt vanuit de eigen affectieve behoeften van de ouder. Ouders die op basis van onverwerkte tekorten vanuit het verleden of in hun huidige relaties hun affectieve bevrediging zoeken bij hun kind, maken zich daardoor voor hun eigen welbevinden en/of hun zelfwaardegevoel afhankelijk van dit kind. Ze zijn er dan vooral om bekommerd de 'goede', d.i. nauwe relatie met hun kind te behouden. Het zijn hier de ouders zelf die bang zijn voor liefdesverlies van hun kind en daarom elke boosheid (= afwijzing) van hun kind vermijden.

Volgens De la Marche (1998) zijn er verschillende factoren, die kunnen leiden tot een affectief verwennende relatie:

- ♦ een onbevredigende echtelijke relatie;
- ♦ rivaliserende relaties met en tussen de grootouders (bv. het enige kleinkind);
- ♦ het mogelijke sociale isolement van moeder, met dus een gebrek aan steunsysteem en bevredigende relaties;
- ♦ geleidelijk ook in toenemende mate het eigen aandeel van het betreffende kind dat t.o.v. de eisen van de buitenwereld steeds kwetsbaarder en weerlozer wordt en van daaruit aan moeder appelleert en ze uitlokt;
- ♦ reacties van broers en zussen op het verwende kind (plagen, pesten uit jaloezie);
- ♦ afwisseling van verwenning en afstoting in het kader van een zeer ambivalente ouder-kindrelatie;
- ♦ affectieve (en pedagogische) verwenning door één ouder 'als compensatie' voor een te strakke, veeleisende, koele houding van de andere ouder. Ervaring wijst daarbij uit dat in sommige gezinnen de ouders ook onderling van rol wisselen: als de ene afstand neemt en eisen stelt, neemt de andere het kind in bescherming;
- ♦ bij echtelijke conflicten of echtscheiding, als beide ouders dingen naar de gunst en de affectie van het kind; geen van beide durft dan zelf grenzen te trekken uit angst het kind aan de ander kwijt te spelen;
- ♦ bepaalde kluwengezinnen: hier gaat het dan niet om een verwennende dyade, maar om een gezin dat zich als geheel afsluit van de buitenwereld, waardoor alle gezinsleden zeer sterk bij elkaar betrokken zijn en affectief volledig van elkaar afhankelijk.

“Bij dat alles mogen we niet vergeten dat vaak ook ruimere contextfactoren meespelen in het initiëren of in stand houden van die relatiepatronen in een gezin, zo bv. de reële of gepercipieerde druk van de omgeving, waardoor sommige ouders (mede op basis van vroegere ervaringen) zich verplicht voelen om op die manier te bewijzen dat ze wel goede, liefhebbende ouders (moeder!) zijn.”: volgens De la Marche(1998). (De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind.1998, 10:3,4) (http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html)

2 Invloed van verwenning op psychologische ontwikkeling van het kind

De la Marche(1998) zegt het volgende over de psychologische gevolgen:

“Bij de bespreking van de psychologische gevolgen kunnen en zullen we geen onderscheid meer maken tussen de verschillende vormen van verwenning. We moeten het hier houden bij de algemene invloed van een algemeen verwenningsproces, al is het onmiskenbaar zo dat deze gevolgen anders gekleurd zullen zijn naarmate bepaalde verwenningsvormen een grotere of kleinere rol gespeeld hebben. Het is waarschijnlijk ook aannemelijk dat de gevolgen erger zullen zijn naarmate meerdere vormen van verwenning zich langduriger hebben voorgedaan.

Iedereen meent wel te weten hoe een typisch verwend kind voorkomt. We denken aan trekken als: egocentrisch, eisend, altijd zijn zin willen hebben, nooit kunnen toegeven, weinig zelfstandig en verantwoordelijk, slap moederskindje enz. In een woordenboek van psychologische terminologie (English & English) wordt een verwend persoon omschreven als iemand die door

zijn levenservaring ertoe gebracht is te verwachten dat alles naar zijn zin verloopt en dat heel zijn omgeving te zijnen dienste staat. Zo iemand leeft dus in een soort paradijsfantasie.

Ontwikkelingspsychologisch kunnen we stellen dat een verwend kind niet leert het lustprincipe in te ruilen voor het realiteitsprincipe.

In een gezonde opvoeding leert een kind van klein af dat de realiteit bepaalde eisen stelt, dat niet alles op elk moment kan, dat er grenzen en beperkingen zijn. Het kind leert rekening te houden met omstandigheden en met andere mensen, omdat het geleidelijk leert dat zijn verschillend gedrag ook een uiteenlopend effect heeft op anderen. Het kind leert de eisen van de realiteit te accepteren en zijn behoeftebevrediging uit te stellen, vooral omdat het ervaart dat het zodoende de liefde van zijn ouders behoudt.

In verwenningsituaties gebeurt dat niet. De gewone realiteitseisen worden niet gesteld (het kind mag bv. overal aankomen, er worden geen grenzen getrokken en er volgen geen negatieve consequenties), de realiteit wordt integendeel aan hem aangepast. Het kind hoeft niet bang te zijn voor mogelijke boosheid van zijn ouders en hoeft zich dus niet te beperken. Zodoende leert het verwend kind geen uitstel van behoeftebevrediging (ter wille van een belangrijker goed: de liefde van de ouders), en evenmin enig onderscheid tussen gewenst en ongewenst gedrag, dit bij gebrek aan differentiatie in de reactie van zijn omgeving. Zeker bij ernstige verwenning zijn de gevolgen voor de persoonlijkheidsontwikkeling van het kind dan ook desastreus. We zetten ze in grote lijnen even op een rijtje:

- ◆ lacunaire gewetensvorming: doordat het kind niet geleerd wordt wat mag en niet mag, wat hoort en wat niet hoort, ontwikkeld het geen eigen normbesef;
- ◆ gebrekkige ego-ontwikkeling: hier vinden we tekorten terug op het vlak van zowat alle ik-functies, d.i. de mogelijkheden waarover iemand beschikt om de realiteit te hanteren en de eigen behoeften te verzoenen met de eisen van de werkelijkheid. Frustratietolerantie, uitstelvermogen, impulscontrole, tolerantie voor spanningen en onlust enz. schieten bij verwend kinderen en jongeren overduidelijk tekort;
- ◆ op belevingsvlak is er naast permanente ontevredenheid vooral angst. Het betreft hier fundamenteel scheidingsangst. Doordat in de verwenningsrelatie geen normale afstand tussen ouder en kind is gegroeid, heeft het kind nooit geleerd een scheiding te verdragen. Bovendien heeft het kind die ouder ook steeds nodig, daar het niet voor zichzelf kan zorgen. Het ontbreken van individuatie, autonomie en competentiegevoel betekent dus tegelijk een onvermogen tot alleen zijn. De 'buitenwereld', de hele wereld buiten de verwennende relatie, is dan ook gevaarlijk, vijandig en onhanteerbaar. Het kind gaat zich steeds sterker vastklampen aan de veilige relatie met bv. moeder... die hem telkens gauw zal troosten om zijn angst weg te nemen. Op die manier 'beloont' ze hem voor zijn vermijdingsgedrag in plaats van hem naar buiten toe te steunen en te stimuleren. Zo zet de spiraal zich door.

De verwenning heeft dus een heel nefaste invloed op zowat alle domeinen van de ontwikkeling van het kind, op het vlak van vaardigheden en cognities (zelfkijk), van gevoelsbelevingen en relaties. Al deze lacunes en angstige belevingen zullen elkaar versterken. Bovendien raken deze kinderen meestal sociaal geïsoleerd, omdat ze wederkerige relaties niet aankunnen en/of met hun

gedrag onmogelijk maken. Dat sociale isolement zal hun psychologische problemen nog verscherpen.” (De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind.1998, 10:3,4)

(http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html)

3 De verwenmaatschappij

Volgens Bisschop M.(2005)probeerde de jeugd zich in de jaren zestig probeerde te ontworstelen aan het toezicht van de volwassenen. Vaste waarden en normen werden aan het wankelen gebracht.

De jeugd wilde een eigen cultuur en botste met de gevestigde waarden. Ze wilden het anders doen dan hun ouders. En inderdaad het generatieconflict is anno 2004 geheel verdwenen. Ouders en kinderen staan dichter bijeen dan ooit tevoren. Uit enquêtes blijkt dat er sneller overeenstemming is tussen ouders en kind om ruzie te vermijden. Alles wordt in overleg met de kinderen gedaan. Door de meer democratische houding van overleg en consensus naar de kinderen zullen ouders meegaander zijn en sneller toegeven dan vroeger.

Bisschop M.(2005) merkt op dat ouders tegenwoordig vaak met twee werken en van de tijd die overblijft, wordt vaak ‘kwaliteitstijd’ gemaakt. Deze tijd brengen de ouders dan samen met hun kinderen door, waarbij ze kiezen voor allerlei leuke activiteiten. Hier was vroeger geen sprake van. Toen bleef moeder vaak thuis en hield zich bezig met het huishouden.

Ook stelt Bisschop M.(2005) de volgende vraag: “Waar kunnen jongeren vandaag nog tegen rebelleren?” Jongeren krijgen immers alles voorgeschoteld, ze krijgen alles, waardoor ze niet leren om ergens naar te verlangen. Ook leren ze zo niet snel op eigen benen te staan, een eigen leven en eigen verantwoordelijkheid op te bouwen.

“Gelukkig zijn we in staat er zelf iets aan te veranderen!”: zegt Bisschop M. (2005). Zo zegt Bisschop M. ook dat er in de laatste jaren een kentering merkbaar is in het begrip over studiefinanciering. “Steeds meer studenten willen op eigen benen staan in plaats van afhankelijk te zijn van hun ouders. Ze willen eigen verantwoordelijkheid dragen.”(Bisschop M., 2005). De overheid zou dit volgens Bisschop M. (2005)kunnen ondersteunen door bijvoorbeeld kinderbijslag vanaf 18 jaar als recht van het kind te maken. Zo krijgen jongeren meer verantwoordelijkheid.

Volgens Bisschop M. speelt ook de maatschappelijke druk een belangrijke rol in het dagelijks functioneren van ouders en kind. Zo is het consumentisme of materialisme immers toegenomen. Er is zelfs een hele cultuurindustrie, gericht op kinderen, ontstaan. Denk hierbij maar aan Harry Potter.

Dit soort dingen zijn heel populair geworden en het is heel moeilijk voor de ouders van nu om eraan te weerstaan. Ouders krijgen het gevoel dat ze deze dingen voor hun kinderen moeten kopen. (Bisschop, M., Opvoeden in een verwenmaatschappij. Hoe maak je je kind toch gelukkig? Lannoo nv, Tiel, 2005, p.22-27, 28-29)

4 Oplossing: grenzen stellen

Volgens Bisschop M. (2005) is het handig om bij de opvoeding van kinderen gebruik te maken van een leidraad, zodat er op een duidelijke manier grenzen worden aangegeven op vlak van verwennen.

Bij kleine kinderen is het volgens Bisschop M. (2005) belangrijk om heel duidelijk te zijn wat betreft grenzen en je hier ook heel sterk aan te houden. Kleine kinderen hebben immers al snel door dat hij niet alleen aandacht kan krijgen, maar dat hij deze ook kan uitlokken door bepaalde handelingen te stellen. Op dat moment moeten ouders de touwtjes in handen nemen en via hun reactie laten zien welk gedrag wel en welk gedrag niet wordt toegestaan. Deze grenzen gaat het kind ook wel uittesten om te weten te komen waar hij aan toe is. Hierbij moeten ouders voet bij stuk houden en af en toe eens 'nee' zeggen. Dit kan tranen, frustraties en gekrijs met zich meebrengen maar het hoort erbij. Zo zal het kind snel leren wat niet toegelaten wordt, want je bent er immers heel duidelijk in.

De belangrijkste regel voor ouders aan kinderen is dat ze laten weten dat ze kinderen grenzen aanleren door de juiste reactie terug te geven, maar dat ze kinderen ook belonen voor hun goed gedrag.

Wat hierbij, volgens de gezinsbond vzw, zeker niet vergeten mag worden is dat ouders het kind moeten laten merken dat ze het gedrag van het kind bestraffen en dat het gedrag 'fout' is en niet het kind zelf.

Wanneer je dit doet, zal je kind de regels, volgens Bisschop M. (2005) internaliseren. Dit wil zeggen dat hij ze eigen maakt, zonder er moeite mee te hebben.

Het is volgens Bisschop M. (2005) vooral belangrijk dat ouders niet gaan toegeven, waardoor de regels steeds veranderen. Het kind weet dan niet meer hoe de ouders in een bepaalde situatie zullen reageren. Dit is heel onduidelijk voor het kind en het raakt bijgevolg gefrustreerd, krijgt een woedebui of begint te huilen. Huilen vinden ouders vaak zielig, waardoor ze vaak weer gaan toegeven aan het kind. Op deze manier wordt negatieve verwenning in de hand gewerkt.

Door het niet consequent toepassen van de regels krijgt het kind het signaal dat de ouders wel altijd zullen bijdraaien en hun regels zullen aanpassen. Het weet dat het heel wat van de ouders gedaan kan krijgen, waardoor het risico ontstaat dat het kind een klein verwend tirannetje wordt.

(Gezinsbond vzw, Sociaal cultureel volwassenwerk, Oefenschool voor ouders) (Bisschop, M., Opvoeden in een verwenmaatschappij. Hoe maak je je kind toch gelukkig? Lannoo nv, Tielt, 2005, p. 76 - 78.)

Bijlage 5: Infomapje voor de ouders

1 Wat is verwenning?

Verwenning is een woord dat in de dagelijkse taal gebruikt wordt. In de vakliteratuur komt het vooral voor wanneer het gaat over gedragsmoeilijkheden bij kinderen en jongeren, maar het is zeer zelden zelf onderwerp van studie. Dat is ook begrijpelijk, want het begrip 'verwenning' dekt blijkbaar vele ladingen. Hierdoor is het moeilijk om exact te omschrijven wat verwenning nu precies is.

Toch lijkt het zinvol een poging te ondernemen om het begrip wat uit te diepen. Het is immers een feit dat het begrip 'verwenning' in het dagelijkse leven erg gangbaar is en dat daarbij zowat iedereen meent te weten wat eronder verstaan wordt. Bovendien hebben ook de hulpverleners het de laatste jaren hoe langer hoe meer over 'verwenningproblematiek' en gaan zij er eveneens vanuit dat er een consensus bestaat over wat een 'typisch' verwend kind is.

We willen in dit werkje dan ook proberen tot verheldering te komen. Daarbij zullen we steunen op het artikel van Graafsma e.a. (1984), zowat het enige in het Nederlandse taalgebied over dit onderwerp. (De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind. 1998, 10:3,4)
(http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html)

Het woordenboek Van Dale bepaalt verwennen als: verkeerd wennen, door te grote tederheid of door alles in te willigen, bederven; verwenning betekent dan een tekort aan leiding, begrenzing en vormende steun.

Maar verwenning is gelukkig niet enkel negatief. Het woordenboek Van Dale zegt immers ook dat verwennen 'verrassen' is. Zo horen we wel eens: "we gaan ons op die vakantie eens goed laten verwennen" of "je hebt me weer verwend met mijn verjaardag". Naast een gif kan verwenning dus ook een gift zijn. Mensen die van elkaar houden, verwennen elkaar graag bijvoorbeeld om de ander een plezier te doen een bloemetje kopen. Verwennen is dan heerlijk. Je kunt niet alleen elkaar verwennen, maar ook jezelf. Hier heeft 'verwennen' dus een positieve betekenis!

(De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind. 1998, 10:3,4) (Bisschop, M., Opvoeden in een verwenmaatschappij. Hoe maak je je kind toch gelukkig? Lannoo nv, Tielt, 2005, p.67.)
(http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html)

2 Soorten verwenning

2.1 Positief verwennen

Verwenning heeft een positieve betekenis als ze beantwoordt aan de volgende criteria:

- ◆ het is tijdelijk, toevallig, bij een bepaalde gebeurtenis zoals bijvoorbeeld eens op vakantie gaan of voor een verjaardag;
- ◆ de ouders behouden volledig de controle en leiding. Dit wil zeggen dat er voldoende structuur en wederkerigheid in de relatie aanwezig blijft, het gebeurt uit vrije wil en beide partijen hebben er plezier aan;
- ◆ het is goed voor de ontwikkeling van het kind. Zo een baby in zijn eerste levensmaanden niet verwend worden. Het snel reageren van de ouder op het huilen van de baby wanneer hij honger, dorst of een vuile pampers heeft, geeft het kind veiligheid en vertrouwen in zijn ouders. Hierdoor weet het kind dat het vertrouwen kan hebben in anderen, waardoor het later vertrouwensrelaties met anderen kan aangaan. Schadelijke verwenning kan pas vanaf het ogenblik dat het kind leert dat het niet enkel gewone aandacht kan krijgen, maar dat het ook aandacht kan trekken of afdwingen. Met andere woorden het kind weet dat het zijn ouders kan beïnvloeden met zijn gedrag.

Ook op latere leeftijd is positief verwennen een belangrijke vorm van 'bijtanken' om de teleurstellingen van het leven te compenseren. Bijvoorbeeld wanneer men ziek is wat extra aandacht krijgen van familie en vrienden (bezoekjes, bloemen,...) of na een lange periode van werken eindelijk wat verlofdagen kunnen opnemen en eventueel eens op vakantie gaan. (De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind.1998, 10:3,4) (http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html)

2.2 Negatief verwennen

Verwenning zal dus niet meer goed zijn als ze voortgezet wordt nadat de omstandigheden voorbij zijn, of als de ouder er de controle over verliest en het uit de hand loopt. Bijvoorbeeld wanneer een kind een ernstige ziekte heeft en in het ziekenhuis ligt en het wat cadeautjes krijgt, spreken we positieve verwenning. Maar als het kind terug thuis komt en het mag en krijgt meer van de ouders dan eventueel de broertjes of zusjes dan spreken we van negatieve verwenning. De schadelijke vorm van verwenning is dus verwenning, die niet meer aan die criteria beantwoordt die hier boven bij positieve verwenning worden opgesomd.

In plaats van het kind gewoon eens even in de watten te leggen, gaan we het dan echt te veel en voor een te lange periode vertroetelen. Dit zal slecht zijn voor de ontwikkeling van het kind, omdat negatieve verwenning ingaat tegen belangrijke zaken die het kind in zijn verschillende ontwikkelingsfasen nodig heeft. Bijvoorbeeld wanneer een kind altijd maar krijgt wat het wil, zal het niet leren sparen of leren wachten. Het zal alles vanzelfsprekend vinden. Wanneer het kind, later als volwassene, niet alles kan kopen wat hij wil bestaat de kans dat hij heel ongelukkig zal worden.

Negatieve verwenning kunnen we dus omschrijven als een voortdurend krijgen van het kind zonder dat het er iets voor moet doen. De ouders blijven maar geven, ongeacht hoe het kind zich gedraagt. Het is dus een eenrichtingsverkeer, waarbij ouders steeds maar geven en het kind steeds blijft nemen, zonder iets terug te geven. Dit is de schadelijke vorm van verwennen, waar we het verder over zullen hebben. (De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind.1998, 10:3,4)
(http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html)

2.3 Vormen van verwenning

Bij verwenning kunnen we drie verschillende vormen onderscheiden, die in de realiteit nochtans vaak gecombineerd zullen voorkomen. Afhankelijk van de criteria, die horen bij positieve of negatieve verwenning (zie puntje 2.1.), zullen deze vormen van verwenning positief of negatief zijn.

2.3.1 Materiële verwenning

Het kind wordt overspoeld met snoep, speelgoed, zakgeld, cadeaus enz. Of het hier gaat om verwenning is niet af te leiden uit of te meten aan de hoeveelheid dingen die kinderen krijgen. Het is immers niet zo dat alle kinderen uit rijkere gezinnen verwend zijn. De situatie of de omstandigheden, waarbinnen het kind 'krijgt', zijn bepalend om uit te maken of er al dan niet sprake is van materiële verwenning.

Materiële verwenning is dus wanneer het kind allerlei materiële dingen blijft krijgen zonder daar iets voor te moeten voor doen. De verlangens en eisen van het kind worden ingewilligd, los van hoe hij zich gedraagt.

Het gaat helemaal fout wanneer het kind dingen krijgt nadat hij er uren of dagen over heeft lopen zeuren, waarop moeder of vader uitgeput het kind uiteindelijk zijn zin geeft. In dit geval zijn we zeker op de verkeerde manier aan het verwennen; het kind wordt dan immers beloond voor zijn negatief gedrag. (Bisschop, M., Opvoeden in een verwenmaatschappij. Hoe maak je je kind toch gelukkig? Lannoo nv, Tielt, 2005, p.31.)

Materiële verwenning is erg slecht, wanneer ze samen met pedagogische en/of affectieve verwenning of verwaarlozing voorkomt. Omdat we nog zo dadelijk de andere vormen van verwenning behandelen, gaan we hier even in op het samengaan van materiële verwenning en affectieve verwaarlozing. Het gaat hier om situaties waarin ouders het gevoel hebben hun kind affectief (of emotioneel) tekort te doen en die 'schuld' willen afkopen met materiële dingen. Dat gebeurt soms bij gelegenheid bijvoorbeeld wanneer ouders zich schuldig voelen als ze voor de eerste keer zonder kinderen op reis zijn en daarom een extra duur geschenk meebrengen. Dat is uiteraard geen probleem. Wel problematisch wordt het als dat de kern is van een herhalend relatiepatroon. Bijvoorbeeld wanneer ouders zich laten opslorpen door hun werk of in sommige echtscheidingsituaties. In deze omstandigheden gebeurt het dat het kind affectie tekort komt en dat zijn aanhankelijkheid en trouw 'gekocht' worden met geschenkjes.

Een gelijkaardig probleem komt vaak voor bij een ouder, die zelf in zijn jeugd tekort kwam en nu via zijn kind zichzelf verwent. Ook hier hebben we het natuurlijk niet over de vader die voor zijn zoontje de elektrische trein koopt waar hijzelf al zolang van gedroomd heeft. Het gaat pas om verwenning als het een patroon wordt, waarbij het kind het wel niet bewust zal beseffen, maar wel scherp zal aanvoelen dat het hier eigenlijk niet meer om hem gaat. (De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind.1998, 10:3,4) (http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html)

2.3.2 Pedagogische verwenning

Er wordt gesproken over pedagogische verwenning wanneer er 'geen of veel te weinig regels zijn en er ook niet voldoende grenzen gesteld worden en er een gebrek aan ouderlijke leiding is'. Het is dus in feite een vorm van ouderlijke verwaarlozing, namelijk het niet opnemen van de verantwoordelijkheid als ouder om het kind consequent waarden en normen bij te brengen, om het te leren wat mag en wat niet mag. Bijvoorbeeld: je kind is 14 jaar en woont vlak bij school, maar wordt dagelijks met de auto naar school vervoerd. Indien de auto op een dag de garage in moet en je kind flink tegen je uitvalt, omdat je hem hebt gevraagd om voor één keer met de fiets of te voet te gaan en jij hier als ouder in toegeeft spreken we van pedagogische verwenning. Op deze manier leer je je kind dat als het weent of ruzie maakt het zijn zin wel zal krijgen.

Pedagogische verwenning onthoudt zo het kind de kans te leren omgaan met grenzen en beperkingen, iets wat nochtans in elke samenleving noodzakelijk is. De gevolgen van pedagogische verwenning zijn op de volgende manieren te zien wanneer het kind opgroeit:

- ♦ leemte in de gewetensvorming: doordat het kind niet heeft geleerd wat wel en wat niet mag, ontwikkelt hij geen normbesef;
- ♦ gebrekkige ontwikkeling van het ik: het kind leert weinig tolerantie ten aanzien van frustratie. Alles moet direct gebeuren, anders raakt hij overstuur. Als iets tegenvalt, ligt het nooit aan hemzelf, maar altijd aan de ander. Hij voelt zich het slachtoffer en is weinig weerbaar;
- ♦ ontevreden en snel angstig: wanneer het kind geen duidelijke grenzen zijn aangegeven, voelt hij zich snel angstig, gaat eisen stellen en zal vlug ontploffen in een woedebui. Hij leert ook niet zo goed met anderen rekening te houden.

(Bisschop, M., Opvoeden in een verwenmaatschappij. Hoe maak je je kind toch gelukkig? Lannoo nv, Tiel, 2005, p.40.)

Er is sprake van pedagogische verwenning wanneer de ouders niet kunnen of durven optreden, iets weigeren of iets opleggen vanuit eigen gemakzucht, luiheid, angst om fouten te maken, onmacht, conflictvermijding enz. Zo kunnen ook ouders die om welke reden ook niet (meer) de kracht hebben om consequent op te treden (bv. door overbelasting, beperkte draagkracht...), in een patroon van onvoorspelbare reacties terechtkomen met soms pedagogische verwenning tot gevolg.

Het gaat hier dus om de voortdurende herhaling van een bepaald gedrag, dat we als ouder stellen. Bijvoorbeeld als een kind het zijn broertje knap lastig maakt, terwijl men zelf gezellig met

vrienden zit te keuvelen, dan kost het moeite die gezelligheid te onderbreken en op te treden. Wanneer dit altijd het geval is ontstaat er een opvoedingspatroon, waarbij het kind uiteindelijk de ouderlijke leiding en autoriteit mist, die het de veiligheid zouden bieden om zichzelf te kunnen en te durven ontplooien en een onafhankelijk persoon te worden. Pedagogische verwenning bevat dus een vorm van verwaarlozing, omdat de ouder optreedt (of juist niet optreedt) vanuit een egoïstisch gevoel (wat is voor mij het gemakkelijkst?) en niet vanuit een emotionele en opvoedkundige betrokkenheid bij het kind. De ouder reageert enkel vanuit zichzelf. Het kind zelf, zijn eigenheid, wat het uitvoert of nalaat, doen er eigenlijk niet toe.

Er is hier dan ook vaak sprake van een erg onsamenhangende opvoeding. Het kind wordt niet geconfronteerd met duidelijke regels. Zowel gewenst als ongewenst gedrag wordt de ene keer beloond en de andere keer bestraft, afhankelijk van hoe de ouder zich op dat moment voelt. Bijvoorbeeld het kind slaat zijn broertje en het broertje begint te wenen, maar mama is op dat moment aan telefoon en heeft geen zin om haar gesprek te onderbreken en doet gewoon de deur achter haar toe. Een andere keer slaat hetzelfde kind zijn broertje opnieuw, maar dan aan tafel, waarop moeder woedend reageert. Op deze manier leert het kind niet wat wel en wat niet mag. Wat mag en wat niet mag is immers afhankelijk van hoe mama zich op dat moment voelt of waar zij op dat moment mee bezig is. Met als gevolg dat het kind in de war raakt.

Een ander aspect van pedagogische verwenning is vaak ook dat het kind niet gestimuleerd wordt tot zelfstandigheid, zelfredzaamheid en zelfverantwoordelijkheid. De ouder die alles in de plaats van het kind blijft doen ('dan gaat het sneller'), ontnemt het de kans niet enkel op groeiende zelfstandigheid, maar ook op toenemend competentiegevoel (het gevoel dat van iets te kunnen bij het kind). Daarbij kan zowel gedacht worden aan heel praktische taakjes (zelf eten, vlees snijden, jas dichtknopen...) als aan het oplossen van problemen en het omgaan met ruzies of conflicten. (De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind .1998, 10:3,4)

(http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html) (Bisschop, M., Opvoeden in een verwenmaatschappij. Hoe maak je je kind toch gelukkig? Lannoo nv, Tielt, 2005, p.40-41.)

2.3.3 Affectieve verwenning

Dat is de meest ingrijpende vorm van verwenning omdat ze rechtstreeks de gevoelsmatige ontwikkeling van het kind raakt en ook de manier waarop het kind leert om te gaan met anderen.

Affectieve verwenning wordt soms gedefinieerd als een teveel aan affectie, warmte of begrip. Dat lijkt niet juist, want je kunt niet 'te veel' van je kind houden, maar wel op een verkeerde manier. Bij affectieve verwenning wordt er onvoldoende rekening gehouden met de totaliteit van de ontwikkelingsbehoeften en -opgaven van het kind. Binnen deze 'verkeerde manier' kunnen we twee aspecten onderscheiden:

- ♦ het onbeperkte: het kind wordt met affectie overladen, ongeacht hoe het zich gedraagt. In een normale ontwikkeling leert een kind normen en regels te aanvaarden vooral uit angst voor liefdesverlies van de ouders. Er bestaan twee belangrijke condities die kunnen maken

dat een kind dat niet leert: als er geen liefdesrelatie is (bij affectieve of emotionele verwaarlozing), of als het kind, zelfs als het stout is, nooit een ernstig signaal krijgt van dreigend liefdesverlies (affectieve verwenning). In dat geval blijft het kind ouderlijke liefde krijgen ongeacht of het goed of slecht gedrag stelt. Soms is mama of papa wel eens boos... maar dat wordt onmiddellijk dubbel en dik weer 'goedgemaakt';

- ◆ de affectieve verwenning gebeurt vanuit de eigen affectieve behoeften van de ouder. Ouders die op basis van onverwerkte tekorten vanuit het verleden of in hun huidige relaties hun affectieve bevrediging zoeken bij hun kind, maken zich daardoor voor hun eigen welbevinden en/of hun zelfwaardegevoel afhankelijk van dit kind. Ze zijn er dan vooral om bekommerd de 'goede' of nauwe relatie met hun kind te behouden. Het zijn hier de ouders zelf die bang zijn voor liefdesverlies van hun kind en daarom elke boosheid (= afwijzing) van hun kind vermijden.

Er zijn verschillende factoren, die kunnen leiden tot een affectief verwennende relatie:

- ◆ een echtelijke relatie, die niet aan de verwachtingen voldoet;
- ◆ grootouders, die met andere grootouders of onderling wedijveren om de beste grootouder te zijn (bv. het enige kleinkind);
- ◆ een moeder met geen of een beperkt aantal vrienden en familieleden, waar ze op kan terugvallen;
- ◆ geleidelijk ook in toenemende mate het eigen aandeel van het betreffende kind dat ten opzichte van de eisen van de buitenwereld steeds kwetsbaarder en weerlozer wordt en van daaruit aan moeder appelleert en ze uitlokt;
- ◆ reacties van broers en zussen op het verwende kind (plagen, pesten uit jaloezie);
- ◆ afwisseling van verwenning en afstoting in het kader van een zeer wisselende ouder-kindrelatie;
- ◆ affectieve (en pedagogische) verwenning door één ouder 'als compensatie' voor een te strakke, veeleisende, koele houding van de andere ouder. Ervaring wijst daarbij uit dat in sommige gezinnen de ouders ook onderling van rol wisselen: als de ene afstand neemt en eisen stelt, neemt de andere het kind in bescherming;
- ◆ bij echtelijke conflicten of echtscheiding, als beide ouders de gunst en de affectie van het kind willen krijgen; geen van beide durft dan zelf grenzen te trekken uit angst het kind aan de ander kwijt te spelen;
- ◆ bepaalde 'hechte' gezinnen: hier gaat het dan niet om een verwennend gezin, maar om een gezin dat zich als geheel afsluit van de buitenwereld, waardoor alle gezinsleden zeer sterk bij elkaar betrokken zijn en affectief volledig van elkaar afhankelijk zijn.
- ◆ Bij dat alles mogen we niet vergeten dat vaak ook ruimere contextfactoren meespelen in het inbrengen of in stand houden van die relatiepatronen in een gezin. Zo is er bijvoorbeeld de druk van de omgeving, waardoor sommige ouders (mede op basis van vroegere ervaringen) zich verplicht voelen om op die manier te bewijzen dat ze wel goede, liefhebbende ouders (moeder!) zijn. (De la Marche, J., Verwenning. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind.1998, 10:3,4)

http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_04.html

2.4 Gevolgen van verwenning

De gevolgen van verwenning zijn niet min. Het is immers niet zo dat verwende kinderen alleen maar lastig zijn. Neen, ze zijn ook ongelukkig! Verwende kinderen missen een aantal zaken, missen noodzakelijke vaardigheden.

Een kind dat altijd verwend werd, mist het gevoel te weten dat hij zelf dingen kan. Hierdoor ontwikkelt dit kind minder zelfvertrouwen en minder zelfwaarde, want het kind heeft immers niet geleerd zich voor iets in te zetten. Hierdoor wordt het kind onzeker, wantrouwig en heeft het angst, die het dan weer verbergt onder agressie en opstandigheid. Het kind stelt ook steeds meer eisen aan zijn ouders om de eigen onzekerheid te verbergen. Met andere woorden het kind leert niet dat het zelf dingen aan kan. Hij heeft het ook nooit kunnen uitproberen.

Een kind waaraan de ouders steeds toegeven, leert geen grenzen kennen, maar leert ook niet met de realiteit om te gaan. Het leert niet consequent te zijn in zijn keuzes, want de negatieve gevolgen van zijn keuzes worden steeds weer weggenomen door de ouders, die zo bekommerd zijn dat hun kind niets tekort zou krijgen.

Met andere woorden het kind leert geen uitstel van behoeftebevrediging, leert niet omgaan met frustraties. Het kan ook geen onderscheid maken tussen gewenst en ongewenst gedrag, want de reactie van de ouders is steeds hetzelfde.

Door het kind te verwennen mist het kind, wanneer het opgroeit, sociale vaardigheden. Het is het immers gewoon om op zijn wenken bediend te worden en heeft nooit geleerd om ook eens iets te moeten 'geven'. Het kind heeft in dit geval geleerd dat het alles van volwassenen gedaan kan krijgen door via allerlei wapens (bijvoorbeeld huilen, koppig zijn, kwaad worden,...) zijn zin door te drijven.

Hier komen de sociale weerbaarheid en de probleemoplossende vaardigheden van het kind in gevaar. Ook het zich verantwoordelijk voelen voor dingen die fout lopen, is vaak afwezig waardoor het kind zich steeds als slachtoffer ziet.

Naar anderen toe ontwikkelt het kind geen wederkerigheid en inlevingsvermogen. Het verwende kind denkt enkel aan zichzelf en wordt hierdoor steeds afgewezen door anderen, waardoor het kind zich nog meer eisend en agressief gaat opstellen.

Het kind heeft nooit geleerd een scheiding te verdragen en zichzelf te behelpen, het kent zijn eigen mogelijkheden niet. Het kind heeft immers nooit de mogelijkheid gekregen om zijn mogelijkheden te ontdekken.

Naast een permanente ontevredenheid zien we steeds weer angst bij het kind voor nieuwe situaties, nieuwe opdrachten en nieuwe uitdagingen.

Verwenning heeft dus een heel slechte invloed op de hele ontwikkeling van het kind. Zowel op het vlak van leren, als op het zelfbeeld en op de relaties. Wanneer al deze elementen

samenkomen, versterken ze elkaar en leiden ze tot een steeds groter sociaal isolement met ongewenst gedrag als gevolg. (Waes, L., Grenzen om te groeien, Terhagen, 2007.)

2.5 Oplossingen

2.5.1 Grenzen stellen

Het is handig om bij de opvoeding van kinderen gebruik te maken van een leidraad, zodat er op een duidelijke manier grenzen worden aangegeven op vlak van verwennen.

Bij kleine kinderen is het belangrijk om heel duidelijk te zijn wat betreft grenzen en je hier ook heel sterk aan te houden. Kleine kinderen hebben immers al snel door dat hij niet alleen aandacht kan krijgen, maar dat hij deze ook kan uitlokken door bepaalde handelingen te stellen. Op dat moment moeten ouders de touwtjes in handen nemen en via hun reactie laten zien welk gedrag wel en welk gedrag niet wordt toegestaan. Deze grenzen gaat het kind ook wel uittesten om te weten te komen waar hij aan toe is. Hierbij moeten ouders voet bij stuk houden en af en toe eens 'nee' zeggen. Dit kan tranen, frustraties en gekrijs met zich meebrengen maar het hoort erbij. Zo zal het kind snel leren wat niet toegelaten wordt, want je bent er immers heel duidelijk in.

De belangrijkste regel voor ouders aan kinderen is dat ze laten weten dat ze kinderen grenzen aanleren door de juiste reactie terug te geven, maar dat ze kinderen ook belonen voor hun goed gedrag.

Wat we niet mogen vergeten is dat ouders het kind moeten laten merken dat ze het gedrag van het kind bestraffen en dat het gedrag 'fout' is en niet het kind zelf.

Wanneer je dit doet, zal je kind zich de regels eigen maken, zonder er moeite mee te hebben.

Het is vooral belangrijk dat ouders niet gaan toegeven, waardoor de regels steeds veranderen. Het kind weet dan niet meer hoe de ouders in een bepaalde situatie zullen reageren. Dit is heel onduidelijk voor het kind en het raakt bijgevolg gefrustreerd, krijgt een woedebui of begint te huilen. Huilen vinden ouders vaak zielig, waardoor ze vaak weer gaan toegeven aan het kind. Op deze manier wordt negatieve verwenning in de hand gewerkt.

Door het niet consequent toepassen van de regels krijgt het kind het signaal dat de ouders wel altijd zullen bijdraaien en hun regels zullen aanpassen. Het weet dat het heel wat van de ouders gedaan kan krijgen, waardoor het risico ontstaat dat het kind een "verwend nest" wordt.

(Gezinsbond vzw, Sociaal cultureel volwassenwerk, Oefenschool voor ouders) (Bisschop, M., Opvoeden in een verwenmaatschappij. Hoe maak je je kind toch gelukkig? Lannoo nv, Tielt, 2005, p. 76 - 78.)

2.5.2 Belonen en straffen

Kinderen zullen altijd proberen de grenzen te overschrijden. In dit geval is het de taak van de ouders om in te grijpen. Het is ook de moeite om als ouder na te kijken of er geen te hoge eisen gesteld worden, want onredelijke eisen vermijden kan immers straffen voorkomen.

Het is belangrijk om aandacht te geven aan het gedrag dat we wel wensen, het te prijzen en te belonen. Bijvoorbeeld kinderen belonen wanneer ze samenspelen in plaats van ze te straffen wanneer ze ruzie maken.

Voor zowel de ouders als voor het kind is het beter om te zoeken naar die vorm van opvoeding, waarbij er zo weinig mogelijk gestraft wordt. Wel moet er rekening mee worden gehouden dat voor sommige kinderen een straf zinvol kan zijn, opdat ze de gevolgen van hun gedrag leren zien. Dit leert hen om hun verantwoordelijkheid op te nemen.

Er zijn twee soorten straffen, die heel goed werken en weinig nadelen hebben:

- ◆ iets leuks, aangenaams afnemen van het kind. Bijvoorbeeld wanneer kinderen met de afstandbediening van de tv spelen, deze afnemen en opzij leggen. Wanneer ze voetbal spelen in de woonkamer, de bal afnemen. Of wanneer kinderen knoeien met hun eten of niet willen eten, geen dessert geven;
- ◆ apart zetten. Hierbij gelden volgende regels:
  - wanneer het kind zichzelf niet meer in de hand heeft en er een duidelijke grens overschreden werd. Bijvoorbeeld wanneer het iets stuk heeft gegooid;
  - de afzondering mag niet te lang duren. Het is immers de bedoeling om het kind tot rust te brengen en hem duidelijk te maken dat hij een grens of een regel overtreden heeft;
  - de plaats waar het kind apart gezet wordt is ongezellig, maar mag geen plaats zijn waar het kind bang kan worden;
  - de reden van afzondering wordt verteld, maar er niet met het kind over in discussie gaan;
  - doe het niet te vaak, want dan werkt het niet meer.

Bij het uitvoeren van straffen zijn er enkele regels:

- ◆ spreek de straf op voorhand af, zodat de straf voorspelbaar is. Zo leren kinderen dat oorzaak en gevolg met elkaar verbonden zijn bijvoorbeeld: “als ik mijn stuk fruit niet op eet krijg ik geen snoepje”;
- ◆ leg het kind duidelijk uit waarom je straft. Zo ziet het kind dat je het straft, omdat hij fout gedrag heeft gesteld en niet omdat hij als persoon fout is;
- ◆ straf meteen na het foute gedrag, zo ziet het kind het verband tussen zijn fout gedrag en de straf (bij kleine kinderen moet de straf in verhouding zijn met het foute gedrag);
- ◆ straf niet te vaak, want dan wordt het kind de straffen gewoon, waardoor de kans bestaat dat de straffen na verloop van tijd geen effect meer hebben;
- ◆ niet dreigen met straffen, die je niet uitvoert of niet kan of wil uitvoeren;
- ◆ de straf moet een einde hebben.

Er zijn ook een aantal nadelen verbonden aan straffen:

- ♦ straffen werken vaak slechts tijdelijk;
- ♦ het kind kan 'fout' gedrag stiekem stellen om de straf te ontlopen;
- ♦ veel straffen, maakt kinderen ongevoelig;
- ♦ door te straffen leren kinderen enkel wat niet mag, ze leren geen nieuw gedrag;
- ♦ straffen is een vorm van negatieve aandacht wat ook belonend kan gaan werken.

Wanneer je voorgaande opsommingen bekijkt, kan je zien dat straffen soms nodig kan zijn. Toch moet er met bepaalde regels rekening worden gehouden, maar het belangrijkste is dat er ook heel wat aandacht moet zijn voor het belonen van gewenst gedrag. (Gezinsbond vzw, Sociaal cultureel volwassenwerk, Oefenschool voor ouders)

2.6 Verwentips van en voor ouders

Verwennen is:

- ♦ je kinderen knuffelen, zeggen dat je ontzettend veel van hen houdt. Zeg dit dagelijks tegen hen. Stop hen elke avond onder, druk hen heel dicht tegen je aan en zeg dat het de liefste en mooiste kinderen zijn op deze aardbol. Houd hier ook op tijd mee op. Maar blijf zeggen dat je zielsveel van hen houdt;
- ♦ stoeien met je kinderen;
- ♦ veel onverwachte briefjes schrijven vol leuke dingen waarin je hen bemoedigt in hun leven, waarin je je kinderen laat weten dat je er voor hen bent als zij je nodig hebben. En ze komen wel als het hen uitkomt. Leg briefjes onder hun kussen of tussen de boterhammen, vooral op momenten dat zij zich slechter of onzekerder voelen, bijvoorbeeld na een slechte ervaring, in de examenperiode, op een slechte dag. Of gewoon onverwachts om tegen hen te zeggen hoe je hen waardeert, hoe lief ze voor je geweest zijn. Vaak krijg je dan plotseling een spontane reactie terug zoals: "En hoe was jouw werkdag vandaag, mam?";
- ♦ je kinderen durven los te laten en verantwoordelijkheid geven, bijvoorbeeld door hen thuis al eens een uurtje alleen te laten. Zo is hun thuis hun huis en kunnen ze eventjes stiekem genieten van hun playstation, iets dat anders niet zou mogen... of kunnen ze gewoon zonder het gezeur van mama, aan hun huiswerk beginnen, en dat doen ze dan ook! Laat hen eens samen onder elkaar met de bus naar de stad gaan en laat hen daar een hamburger eten. Gewoon als verrassing. Of laat hen eens met de trein naar hun grootouders reizen en daar overnachten;
- ♦ altijd vierkant achter je kinderen staan, niet als vriend of vriendin, maar als ouder. 'Wij zijn er voor jou, jij hoeft er niet voor ons te zijn, daarin beslis jij zelf', of 'Wij willen je brengen en halen als het nodig is en als je er ons om vraagt, maar ik ga je niet achternalopen.';
- ♦ met je kind samen op ontdekkingstocht gaan, bijvoorbeeld naar de bibliotheek of samen video's gaan uitzoeken. Samen gaan wandelen, meegaan naar de tennisclub of het voetbalveld. Vaders kunnen vaak fantastisch keeper zijn;
- ♦ af en toe een kind alleen onder je hoede nemen. Gaan winkelen, schaatsen of een klein restaurantje meepikken. Een moeder ging bijvoorbeeld met haar zonen een spannende

fietstocht maken, 150 kilometer lang, verspreid over twee dagen. Een hotelletje uitzoeken en zelf in het kinderbed gaan liggen terwijl je jongens in het grote bed mogen. Een andere ouder nam zijn jongste zoon mee op een autotocht naar zee en van daar uit trokken zijn op de fiets naar de kust. Ze bestelden een stevige maaltijd en zoonlief kreeg zijn eerste biertje uit een tap in een kroegje;

- ♦ opeens een weekend vertrekken en gaan kamperen in de Achterhoek of in de Ardennen, met niet meer dan een klein tentje, een vuurtje en een pannetje. Voor de rest zien we het wel.
- ♦ samen in de vakantie de kamer van een van je kinderen gaan behangen en hem zelf het behang laten uitzoeken!
- ♦ samen gezelschapsspelletjes spelen. En vooral niet zuchten wanneer ze een spel kiezen dat lang kan duren, zoals Monopoly. Je kunt altijd voorstellen dat je in ieder geval een uurtje Monopoly wilt meespelen. Raakt het niet af, dan zet je het spel even weg voor een volgende keer. Het meedoen is belangrijker dan het afmaken;
- ♦ je kinderen laten kiezen wat ze willen eten;
- ♦ je kind ontbijt op het bed brengen wanneer hij ziek is;
- ♦ vriendjes uitnodigen voor een verjaardagsfeestje. Vader en moeder bedienen voor één keer aan tafel. De wereld op zijn kop. De meisjes (of jongens) slapen voor een nacht allemaal samen op zolder. Of in een tent in de tuin;
- ♦ je bord eens mogen uitlikken, bijvoorbeeld na het eten van aardbeien met suiker;
- ♦ Dit zijn ideeën van ouders, die er wel bij vertellen dat zichzelf ook erg door hun kinderen verwend worden met ontelbare verrassinkjes.

2.7 Literatuurlijst Olen

Voor ouders, die na dit huiskamerproject graag nog wat meer te weten willen komen over het opvoeden van kinderen, zie onderstaande lijst:

2.7.1 Boeken:

Help, een puber in huis!	Desodt Stef
Hoezo Pedagogisch?	E.A. Godot
"Ik kan dat niet" zegt mijn kind. Omgaan met faalangst bij kinderen	Litière Marc
Kinderen van de lagere school	Desodt Stef
Mijn kind is bang, en ik ook.	Adriaenssens Peter
Opvoeden in een verwenmaatschappij; hoe maak je je kind gelukkig?	Bisschop Marijke
Opvoeden is een groeiproces	Adriaenssens Peter
Positief opvoeden	Devolder Joost
Van hieraf mag je gaan. Over het opvoeden van jongeren	Adriaenssens Peter

Alles went, ook een adolescent	Compernelle Theo
Kinderen opvoeden: een antwoord op de meest gestelde vragen.	Desodt Stef
Kinderen en grenzen stellen; opvoeden met gezond verstand.	Bom P.
Luisteren naar kinderen	Gordon Th.
Mama weet het ook niet: over opvoeden en loslaten	Sabbe Hilde
Moeders vertellen: 18 problemen, 425 oplossingen	Amstutz Karin
Nee zeggen: waarom het belangrijk is voor jou en je kind.	Phillips Asha
Opgroeien in balans: de opvoedwijzer voor alle ouders.	Schiet L. en Schellevis P.
Opvoeden met liefde en een lach	Biddulph
Over- opvoeden. Vragen wij niet te veel van ons kind?	Rosenfeld A; en Wise N.
Van 0 tot 7: een groeiboek voor ouders.	Desodt Stef
Zin en onzin in de opvoeding: talrijke vragen van ouders bij het	Rosner Joseph
Grootbrengen van kinderen van 0-12 jaar	

2.7.2 Artikels via internet:

- ♦ http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_26.html
- ♦ http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_10.html
- ♦ http://www.tegenwicht.org/01_tw_hoezo/internetgeneratie.htm

2.7.3 Websites:

- ♦ www.opvoedingstelefoon.be
- ♦ www.deopvoedingswinkel-turnhout.be
- ♦ www.deondestroom.be
- ♦ www.geboorte-infocentrum.be
- ♦ www.attachmentparenting.org
- ♦ www.awareparenting.com
- ♦ www.educare.be
- ♦ www.mijnkindonline.be
- ♦ www.zappybaby.be
- ♦ www.kindengezin.be

2.8 Literatuurlijst Herenthout

Voor ouders, die na dit huiskamerproject graag nog wat meer te weten willen komen over het opvoeden van kinderen, zie onderstaande lijst.

2.8.1 Boeken

184 manieren om je kind verkeerd op te voeden	Schiet Marga
942 tips voor ouders van ouders	Schiet Marga
Alles went, ook een adolescent	Compernelle Theo
Door Spelen. Een speels antwoord op conflict, macht.	
En als we nou weer een gewoon gingen opvoeden?	Feddema Gitty
Het geheim van een blije opvoeding	Biddulph Steve
Groeiwijzer van één tot vier jaar: verzorging en opvoeding	Bom Paulien
Help, een puber in huis!	Desodt Stef
Hoezo Pedagogisch?	E.A. Godot
Ik heb ook wat te vertellen; communiceren met pubers en adolescenten	Delfos M.F.
Je kind kan het zelf: opvoeden tot zelfredzaamheid.	Compernelle Theo
Ik kan dat niet" zegt mijn kind. Omgaan met faalangst bij kinderen	Litière Marc
Ik zou ze achter het behang plakken	Bombeck Erma
Je zou ze opvreten...: opvoeden in de praktijk.	Gort Geertje
Jongens, hoe voed je ze op?	Biddulph Steve
Kinderen en grenzen stellen; opvoeden met gezond verstand	Bom P.
Kinderen opvoeden: een antwoord op de meest gestelde vragen.	Desodt Stef
Kinderen van de lagere school	Desodt Stef
Luisteren naar kinderen	Gordon Th.
Luister je wel naar mij; gespreksvoering met kinderen tussen vier en 12 jaar	Delfos M.F.
Maak je kind zelfredzaam en schoolrijp: de boeiende weg van 3 maanden tot 7 jaar	Desodt Stef

Mijn kind is bang, en ik ook.	Adriaenssens Peter
Moeders vertellen: 18 problemen, 425 oplossingen	Amstutz Karin
Nee zeggen: waarom het belangrijk is voor jou en je kind.	Phillips Asha
Opvoeden in een verwenmaatschappij; hoe maak je je kind gelukkig?	Bisschop Marijke
Opvoeden is een groeiproces	Adriaenssens Peter
Opvoeden kun je leren	Feddema Gitty
Opvoeden met liefde en een lach	Biddulph
Ouderschap en opvoeding: liefhebben en loslaten	Duijvelaar Lenny
Over- opvoeden. Vragen wij niet te veel van ons kind? N.	Rosenfeld A; Wise
Snap me dan! Wat gaat er om in tieners: een gids voor ouders	Rosenberg Ellen
Een toekomst voor u en uw kinderen.	Dyer Wayne W.
Van hieraf mag je gaan. Over het opvoeden van jongeren	Adriaenssens Peter

2.8.2 Artikels via internet:

- ♦ http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_26.html
- ♦ http://www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden10/art10_3_10.html
- ♦ http://www.tegenwicht.org/01_tw_hoezo/internetgeneratie.htm

2.8.3 Websites:

- ♦ www.opvoedingstelefoon.be
- ♦ www.deopvoedingswinkel-turnhout.be
- ♦ www.deondestroom.be
- ♦ www.geboorte-infocentrum.be
- ♦ www.attachmentparenting.org
- ♦ www.awareparenting.com
- ♦ www.educare.be
- ♦ www.mijnkindonline.be
- ♦ www.zappybaby.be
- ♦ www.kindengezin.be

Bijlage 6: Uitnodiging huiskamerproject verwenning

VOOR: .....

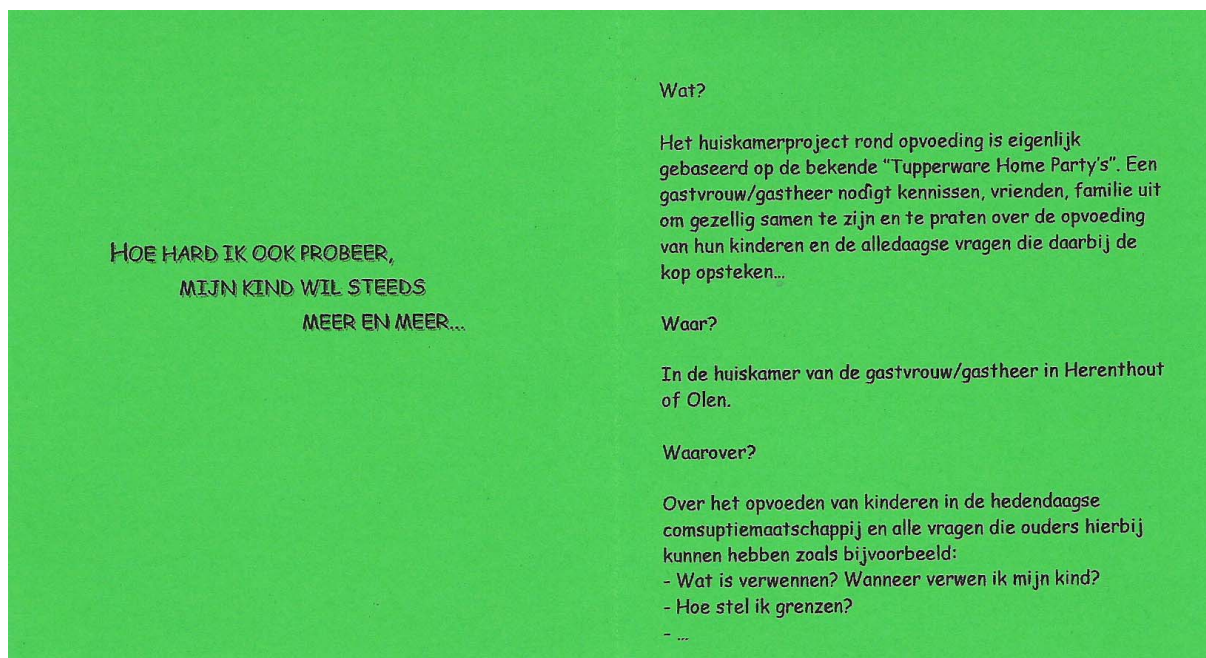
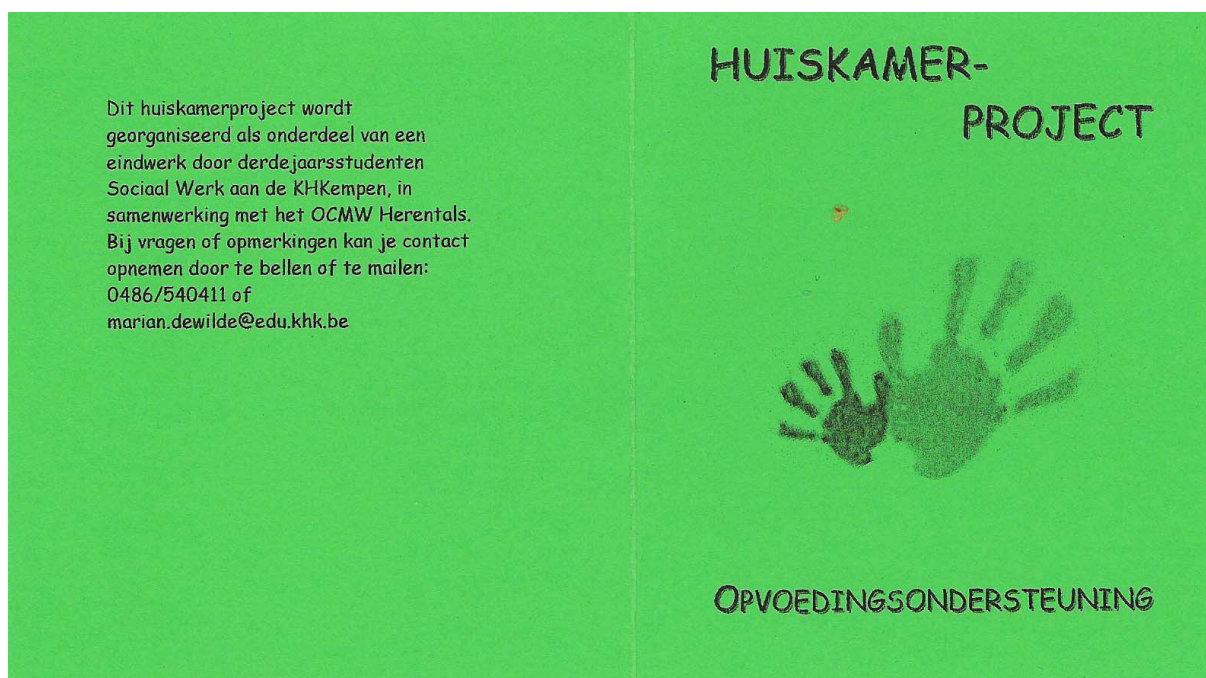
HOE HARD IK OOK PROBEER,
MIJN KIND WIL STEEDS MEER EN MEER...

OP:.....
OM:.....
BIJ:.....
ADRES:.....
TEL/GSM:.....

NATUURLIJK REKEN IK EROP DAT JE OOK KOMT!
GROETJES,

Bijlage 7: Folder huiskamerproject verwenning

Bijlage 8: Bordjes 'akkoord', 'niet akkoord' en 'geen mening'

Akkoord

Geen Mening

Niet Akkoord